

Prosina 1939. SOLUN U koloni po jedan, kamioni su se mučili uza strmu cestu, dok je nad Solunom blijedjela prva zora. Svaki bi na vrhu malo ubrzao: vozači su se žurili vratiti u mrak silazne seoske ceste, prosječne kroz okolne šume. Pa ipak je svaki od vozača u pet kamiona morao suzbijati svoju tjeskobu. Nikome se nije smjelo dogoditi da mu noga sklizne s kočnice ili da gas pritisne preko izvjesne granice; oči su morale biti priškiljene, stalno izoštrene, budno vrebajući na sve što bi im moglo stati na put i na neočekivanu okuku u mraku. Jer bilo je mravno. Nijedan far nije bio upaljen; kolona je putovala pri samom sivkastom svjetlu grčke noći, dok su se kroz niske oblake cijedili slapovi grčke mjesečine. To je putovanje bilo pravo vježbanje stega. A stega nije bila strana ni tim vozačima, baš kao ni putnicima što su sjedili kraj njih. Svaki je od njih bio svećenik. Redovnik. Iz reda Xenope, najstrožeg samostanskog bratstva pod vlašću Constantinske patrijaršije. Slijepa poslušnost živjela je rame uz rame s pouzdanjem u vlastite snage; bili su disciplinirani i u smrtnom času. U čelnom kamionu, mladi je bradati redovnik skinuo mantiju a ispod nje je bilo radničko ruho, teška bluza i hlače od debela platna. Smotao je redovničku halju i stavio je u udubljenje iza sjedala s visokim naslonom, gurnuo je između nabacanih platnenih i suknenih stvari. Pa se obratio vozaču u halji što je sjedio do njega. »Ostalo nam je još manje od kilometra. Pruga vozi usporedno s cestom možda stotinu metara. Prostor je brisan; to će biti dovoljno.« »Vlak će nas čekati?« upitao je sredovječni, stameni redovnik i u tami priškiljio oči. »Da. Četiri dobra vagona, jedan strojovođa. Bez ložača. Nitko drugi.« »Onda ćeš se ti prihvatiti lopate«, rekao je stariji redovnik, i nasmiješio se bez vedrine u očima. »Prihvatit ću se lopate«, odgovorio je mlađi jednostavno. »Gdje je oružje?«

»U pretincu za rukavice.« Redovnik u radničkom ruhu pružio je ruku i otvorio bravicu na pretincu za rukavice. Gurnuo je ruku u nišu pa izvukao teški pištolj velikoga kalibra. Vješto je otpustio oprugu i iz drška izbacio okvir, pregledao streljivo pa masivni čelik zabio natrag u komoru. U tom je metalnom zvuku bilo nešto bespogovorno. »Jaka sprava. Talijanski?« »Da«, odgovorio je stariji redovnik bez komentara, a u glasu mu je bila samo tuga. »Sasvim primjereno. I, vjerujem, od Boga dar.« Mlađi je muškarac gurnuo oružje za pojas. »Ti ćeš nazvati njegove?« »Tako mi je naređeno...« Vozač je očito želio reći još nešto, ali se suzdržao. Šutke je stisnuo volan jače nego što treba. Mjesečina se na trenutak probila kroz noćne oblake i osvijetlila cestu probijenu kroz šumu. »Ovdje sam se igrao kao dijete«, rekao je mlađi muškarac. »Trčao sam kroz šume i kupao se u potocima... a onda se sušio u brdskim špiljama i umišljao sebi da imam viđenja. Bio sam sretan u tim brdima. Gospodinu se Bogu svidjelo da ih vidim opet. On je milostiv. I blag.« Mjesec je nestao. Još je jednom zavládala tama. Kamioni su ušli u široki zavoj što je skretao na zapad; šuma se prorijedila a u daljini su se, jedva vidljivi, ocrtavali brzojavni stupovi, crne siluete motaka na sivilu noći. Cesta se izravnila proširila i stopila s čistinom što se protezala stotinjak metara od jedne do druge šume. Ravno se, golo zemljište upravo nametnulo mirijadama brda i šuma. U sredini čistine stajao je vlak, a njegovu je masu prikrivao mrak iza njega. Nije se micao, ali nije bio ni sasvim bez pokreta. Iz lokomotive su se u noć dizale vitice dima. »U staro doba,« rekao je mladi redovnik, »seljaci su ovamo tjerovali stoku i dovozili plodove. Otac mi je pričao je da tu uvijek vladala silna gužva. Stalno su izbijale tuče jer se nije znalo što je čije. Bilo je smiješnih priča... Evo ga!« Iz crnine je izletio snop baterijskog svjetla. Zakružio je dvaput, pa se umirio, i bijeli je snop sad bio uperen u zadnji

teretni vagon. Redovnik u radničkom ruhu izvukao je iz džepa na košulji svjetiljku-olovku, uperio je naprijed i točno dvije sekunde pritisnuo dugme. Odras kamionova vjetrobrana nakratko je osvijetlila malu prostoriju. Oči mlađeg muškarca hitro je privuklo lice njegova redovničkog brata. Opazio je da se njegov suputnik ugrizao za usnu; potočić mu se krvi slijevao niz bradu i upijao u rogožinu kratko podrezane prosijede dlake. Nije bilo razloga da to prokomentira. »Zaustavi kod trećeg vagona. Ostali će se okrenuti i početi s istovarom.« »Znam«, odgovorio je vozač jednostavno. Blago je zavio volan nadesno i krenuo prema trećem teretnom vagonu. Kad je mladi redovnik otvorio vrata i skočio na tlo, kamionu je prišao strojovođa u kombinezonu i s janjećom šubarom na glavi. Sad su se pogledali, pa zagrlili. »Sasvim si drukčiji bez mantije, Petride. Već sam i zaboravio kako izgledaš...« No, daj. Četiri godine samo su malen dio od dvadeset sedam.« »Kad te tako rijetko vidimo. Svi u obitelji pričaju samo o tome.« Strojovođa je skinuo svoje krupne, žuljevite ruke s redovnikovih ramena. Mjesec se opet probio kroz oblake; mjesečina je strojovođi osvijetlila lice. Bilo je to snažno lice, bliže pedesetoj nego četrdesetoj, prekriveno borama kakve nastaju stalnim izlaganjem kože suncu i vjetru. »Kako je mama, Annaxase?« »Dobro. Iz mjeseca u mjesec sve slabija, ali čila.« »A žena?« »Opet trudna, samo što se više ne smije. Sad me psuje.« »I treba. Brate moj, ti si pohotni stari pas. Ali, veseli me što ti to mogu reći, mnogo bolji kad treba služiti crkvu.« Redovnik se nasmijao. »Ispričaj ću joj što si mi rekao«, odgovorio je strojovođa i nasmiješio se. Usljedio je trenutak tišine, i mladić je tek tada odgovorio: »Da. Ispričaj joj.« Okrenuo se prema vrevi što se stvorila oko teretnih vagona. Utovarna su vrata bila otvorena, i u vagonu obješeni fenjeri koji su bacali prigušeno svjetlo, dovoljno za

utovar, ali ne i toliko da bi se jasno vidjelo izvana. Prilike su redovnika u mantijama brzo zakoračale između kamiona i vrata, noseći sanduke, kutije od debelog kartona uokvirene drvom. Na svakom su se sanduku jasno isticali raspelo i trnje reda Xenope. »Hrana?« upitao je strojovođa. »Da«, odgovorio mu je brat. »Voće, povrće, suho meso, žito. Carinicima će to biti dovoljno.« »I onda, kamo?« Nije ni trebao biti jasniji. »U ovaj vagon. U sredinu, pod zaštitnu mrežu. Postavili ste izviđače?« »Na prugu i uz cestu; u oba smjera skoro dva kilometra. Ništa ne brini. U nedjelju ujutro, prije zore, samo vi redovnici i redovnički pripravnici imate nekakva posla i morate nekamo ići.« Mladi je redovnik bacio pogled na četvrti teretni vagon. Posao je brzo napredovao; unutra su se slagali sanduci. Sad se vidjelo koliko su vrijedili svi oni sati uvježbavanja. Onaj redovnik, njegov vozač, zastao je na trenutak kraj prigušena svjetla teretnih vrata, s kutijom u rukama. Razmijenio je pogled s mlađim muškarcem, pa onda silom skrenuo pažnju, vratio zanimanje na kutiju koju je zamahom ubacio u teretni prostor vagona. Otac Petride se okrenuo bratu. »Kad si uzeo vlak, jesi li ikom što rekao?« »Samo prometniku. Naravno. I prije smo si malo popili.« »I što je rekao?« »Uglavnom riječi kojima ti radije ne bih vrijedao uši. U njegovim papirima stoji da će vagone natovariti oči od Xenope na seoskom kolodvoru. Nije me ništa pitao.« Otac Petride je pogledao drugi teretni vagon, sebi zdesna. Za nekoliko će minuta sve biti gotovo; onda će na red doći treći vagon. »Tko je pripremio lokomotivu?« »Ugljenari i mehaničari. Jučer popodne. Nalog je glasio da je lokomotiva pričuva; to je normalno. Oprema se stalno kvari. U Italiji nam se smiju... Ja sam, naravno, prije nekoliko sati i

sam sve provjerio.« »Hoće li prometnik imati ikakva povoda da nazove teretni kolodvor? Gdje bi se trebali krcati ti vagoni?« »Kad sam odlazio iz stanice, on je već spavao, ili skoro. Jutarnji posao neće još početi« - strojovođa je pogledao u sivkastobijelo nebo - »još najmanje sat vremena. On neće imati zbog čega zvati ikoga, ukoliko preko bežičnog ne jave kvar.« »Na žicama smo napravili kratki spoj; voda u razvodnu kutiju«, rekao je redovnik žurno, kao da govori sebi u bradu. »Zašto?« »Za slučaj da budeš imao problema. Ali nisi razgovarao baš ni sa kim drugim?« »Čak ni sa slijepim putnikom. Pregledao sam vagone da vidim da u njima nema nikoga.« »Do sada si već proučio naš program. I što misliš?« Strojovođa je tiho zviznuo, pa zatresao glavom. »Mislim da sam zapanjen, brate moj. Dade li se toliko toga... tako urediti?« »Za sve se već netko pobrinuo. No što ćemo s vremenom? Ono je vrlo važan faktor.« »Ako ne bude kvara na pruži, onda možemo održati brzinu. Slavonska granična policija u Bitoli gladna je na mito; a grčki teretni vlak u Banja Luci je svakodnevna stvar. Neće biti problema ni u Sarajevu ni u Zagrebu; oni love krupnije ribe od hrane za pobožne.« »O vremenu, ne o mitu.« »Ali mito je vrijeme. Moraš se cjenkati.« »Kad se ne bi cjenkao, tek bi onda bio sumnjiv. Možemo li za tri noći stići do Monfalconea?« »Ako ste sve dobro organizirali, da. Ako izgubimo što god vremena, možemo ga nadoknaditi danju.« »To je zaista krajnji izlaz. Mi putujemo noću.« »Baš ste tvrdoglavi.« »Nije nego oprezni.« Redovnik je još jednom skrenuo pogled. Teretni vagoni jedan i dva već su bili gotovi, a četvrti će biti natovaren i zatvoren prije nego što istekne minuta. Opet se okrenuo bratu,

»Tvoji misle da voziš teretni na Korint?« »Da. U Navpaktos. U brodogradilište u tjesnacu Patrai. Očekuju me potkraj tjedna.« »U Patraiju su štrajkovi. Sindikati se ljute. Ako zakasniš koji dan, oni će to shvatiti.« Annaxas se pažljivo zagledao u brata. Zapanjilo ga je koliko taj mladi redovnik poznaje svijet. U odgovoru mu se osjetilo nekakvo oklijevanje. »Shvatit će. Shvatit će to i tvoja snaha.« »Dobro.« Redovnici su se skupili kraj Petrideova kamiona. Gledali su ga i čekali upute. »Sad ću doći k tebi u lokomotivu.« »U redu«, rekao je strojovođa i udaljio se, stalno pogledavajući na redovnike. Otac Petride je iz džepa na košulji izvadio bateriju-olovku i u rami prišao ostalim redovnicima kod kamiona. Potražio je snažno građenog muškarca, svojega vozača. Redovnik je to shvatio i odmaknuo se od ostalih, pa prišao Petrideu kraj kamiona. »To je naš zadnji razgovor«, rekao je mladi redovnik. »Neka te Božji blagoslov...« »Molim te«, prekinuo ga je Petride. »Nemamo vremena. Samo točno zapamti svaki pokret što smo ga danas učinili. Sve. Jer to treba točno ponoviti.« »Tako će i biti. Iste ceste, isti poredak kamiona, isti vozači, isti dokumenti pri prijelazu granica do Monfalconea. Ništa se neće promijeniti, samo što jednog od nas neće biti.« »Takva je volja Božja. Sve za volju Božju. To je povlastica koje ja nisam dostojan.« Na bočnicama su kamiona bila dva povezana lokota. Petride je imao jedan ključ, kod vozača je bio drugi. Zajedno su prišli bravicama i stavili ključeve. Kotve su poskočile; lokote su digli s čeličnih kopči, po kopčama su udarili i podigli ih, i vrata su se otvorila. Potom su visoko na rub bočnice objesili fenjer. Unutra su bili sanduci s raspelom i trnjem nabojanim šabolonom na stranicama između letvica. Redovnici su ih počeli sklanjati, manevrirajući pritom kao plesači, dok su im skuti

lepršali na sablasnom svjetlu. Prenijeli su kutije do utovarnih vrata trećeg teretnog vagona. Obojica su skočila na pod vagona, položenog na teške traverze, pa mu na južnom kraju počela slagati kutije. Za nekoliko minuta kamion je bio prazan. U središtu zatvorenog vagona, odvojen od kutija koje su ga okruživale, stajao je jedincati sanduk prekriven crnom tkaninom. Bio je nešto veći od kutija s hranom i od njih se razlikovao i oblikom. Bila je to zapravo savršena kocka: metar i pol duga, metar i pol široka, metar i pol visoka. Redovnici su se skupili u polukrugu oko otvorenih stranica kamiona. Zrake bijele mjesečine, što su se probijale kroz oblake, miješale su se sa žutim odsjajem fenjera. Udruženi dojam te čudne smjese (svjetla, vagona s utrobama nalik na spilje i prilika u haljama u ocu je Petrideu pobudio misli na katakombe, duboko ispod zemlje, u kojima su pohranjeni pravi ostaci križa. Stvarnost, međutim, nije bila bitno drukčija. Razlika je bila samo u tome što je ono što je počivalo zapečaćeno u željeznom trezoru - jer to je bilo baš to - bilo beskrajno važnije od okamenjenog drveta Kristova križa. Nekoliko je redovnika zatvorilo oči u molitvi; ostali su samo zurili, ošamućeni prisutnošću tolike svetinje. Misli su im zastale, a vjera crpila snagu iz onog što je, kako su vjerovali, bilo u tom sanduku nalik na lijes - koji je to unekoliko i bio. Petride ih je promatrao, i osjećao se udaljenim i odvojenim od njih, a tako je i trebalo biti. Misli su mu odlutale na ono što se dogodilo, kako mu se činilo, prije samo nekoliko sati, dok je zapravo prošlo već čitavih šest tjedana. Naredili su mu da dođe s polja i uveli ga u bijele betonske odaje staroste Xenope. Dovedi su ga pred oči tog najsvetijeg oca; sa starim prelatom nije bio ni jedan drugi redovnik, nije bilo nikoga. »Petride Dakakosu,« počeo je sveti čovjek, sjedeći za debelim drvenim stolom, »izabran si nad svim drugim tu u Xenope, za najtežu zadaću tvog života. Sve za slavu Božju i očuvanje zdravog kršćanskog života.« Potom su uveli drugog redovnika. Bio je to čovjek asketskog izgleda, širokih i prodornih očiju. Govorio je polako i

precizno. »Mi smo čuvari trezora, ili sarkofaga, ako ti je tako draže, koji je preko petnaest stoljeća stajao zapečaćen u grobu duboko pod zemljom. U toj su riznici dokumenti koji će razjediniti kršćanski svijet, jer toliko su razorni ti spisi. Oni su krajnji dokaz naših najsvetijih vjerovanja, no ipak će njihovo obznanjivanje podići vjeru na vjeru, sektu na sektu, čitave narode jedne protiv drugih. Na sveti rat... Njemački se sukob širi. Škrinju treba maknuti iz Grčke, jer se o njezinu postojanju šuška već desetljećima. Potraga će za njom biti temeljita kao lov na mikrobe. Sve je organizirano da se ona makne gdje je nitko neće naći. Di, da kažem, organizirano je skoro sve. Ti si onaj zadnji element.« Objasnili su mu plan puta. Čitav plan. U svoj njegovoj slavi. I strahu. »Bit ćeš u vezi sa samo jednim čovjekom. To je Savarone Fontini-Cristi, veliki padrone iz sjeverne Italije, koji živi na velikom imanju Campo di Fiori. Ja samo osobno otputovao onamo i razgovarao s njim. On je izniman čovjek, neusporediva integriteta i potpuno odan slobodnom čovjeku.« »On pripada rimskoj crkvi?« upitao je Petride u nevjerici. »On ne pripada nijednoj crkvi, pa ipak pripada svim crkvama. On je silna moć na strani ljudi spremnih da misle vlastitom glavom. On je prijatelj reda Xenope. Baš će on sakriti škrinju... Samo on i ti. A onda ćeš ti... ali stići ćemo i do toga; jer si ti najpočašćeniji među ljudima.« »Hvaljen budi Bog.« »Imaš i na čemu zahvaljivati, sine moj«, rekao je sveti otac Xenopea i zagledao se u nj. »Ti, koliko nam je poznato, imaš brata. Strojovođu.« »Imam.« »Da li mu vjeruješ?« »Za nj jamčim životom. On je najbolji čovjek kojega znam.« »Moraš pogledati u oči Gospodina,« rekao je sveti otac, »i i onda ti ruka neće zadrhtati. U njegovim ćeš očima naći savršenu ! milost.« »Hvaljen budi Bog«, rekao je Petride još jednom. Zatresao je glavom i trepnuo očima, pa si te misli istjerao iz glave.

Redovnici kraj kamiona još su stajali nepomično; iz mraka je s usana što su se brzo gibale dopirao broj šaptom otpjevanih 5 molitvi. Ali sad nije bilo vremena ni za meditiranje ni za molitvu. Vremena je bilo još samo za brzo gibanje - da bi se provele naredbe reda Xenope. Petride je blago razmaknuo redovnike ispred sebe pa skočio na kamion. Znao je zašto su izabrali baš njega. On je bio sposoban za tako prijeko djelo; sveti je otac Xenope u tom smislu bio sasvim jasan. Bilo je to doba za takve ljude. Neka mu se Bog smiluje. »Idemo«, rekao je tiho ljudima na tlu. »Treat će mi pomoć.« Redovnici najbliži kamionu upitno su se pogledali. A onda se, sve jedan po jedan, petero ljudi popelo na kamion. Petride je maknuo crvenu tkaninu koja je pokrivala škrinju. Ispod nje je sveta škrinja bila zatvorena u debeli karton, drveni kostur i šablonom ispisane simbole Xenope. Od svih se ostalih sanduka razlikovala samo oblikom i veličinom. Kod te je vanjske kutije, međutim, prestajala svaka sličnost. Trebalo je udružiti šest jakih pleća da bi je, što guranjem što potezanjem, dotjerali do ruba kamiona i prebacili u teretni vagon. U trenutku kad se našla na svome mjestu, ponovno su počeli plesni pokreti. Petride je ostao u teretnom vagonu, i poslagaio sanduke tako da sakriju svetinju, koja se izgubila kao samo jedan od mnogih sanduka. Ništa neobično, ništa što bi upalo u oko. Teretni je vagon bio pun. Petride je povukao vrata i stavio željezni lokot. Pogledao je na radijem osvijetljeni brojčanik svojega sata; sve je potrajalo osam minuta i trideset sekunda. Tako je to valjda i moralo biti, pa ipak ga je to mučilo. Braća redovnici kleknuli su na pod. Jedan mladić - mlađi od njega, snažni Srbin tek izišao iz novicijata - nije se mogao svladati. Dok su mu se suze kotrljale niz obraze, mladi je redovnik započeo nikejsku molitvu. Ostali su je prihvatili, pa je kleknuo i Petride, u svom radničkom ruhu, i poslušao svete riječi.

Ali ih nije i izgovarao. Jer nije više bilo vremena! Kako im to nije jasno? Što se to s njim zbiva? Da bi skrenuo misli sa svetog šaptanja, gurnuo je ruku pod bluzu i opipao kožnatu torbicu remenjem vezanu za prsa. Unutar te plosnate, neudobne kurirske torbice bile su naredbe koje će ga provesti stotinama milja neizvjesnosti. Dvadeset sedam odvojenih listova papira. Torbica je bila čvrsto zatvorena; remenje mu se usjeklo u kožu. Kad su završili molitvu, redovnici Xenope nijemo su ustali. Petride je stao ispred njih, pa su mu oni redom prilazili i ljubili ga dugo i s ljubavlju. Posljednji je bio njegov vozač, njegov najdraži prijatelj u čitavom redu. Suze koje su mu napunile rubove očiju i zakotrljale se niz snažno lice rekle su sve što se moglo reći. Onda su redovnici potrčali prema kamionima; Petride je potrčao prema vratima lokomotive i uzverao se u strojovođinu kućicu. Kimnuo je bratu, i ovaj je počeo povlačiti poluge i okretati kotače. Krikovi struganja metala o metal ispunili su noć. Već nakon nekoliko minuta teretni se vlak gibao velikom brzinom. Putovanje je počelo. Putovanje u slavu Boga jedinog i svemogućeg. Petride se držao za željeznu šipku što je virila iz željeznog zida. Zatvorio je oči i pustio da mu titraji mlatnjave i naleti vjetra zatupe misli. I strahove. A onda je otvorio oči - nakratko - i ugledao brata kako se naginje kroz prozor. Masivna mu je desnica bila na pipcu, a pogled usmjeren na prugu pred njima. Annaxas Jaki, tako su ga svi zvali. Ali Annaxas nije bio samo jak; bio je i dobar. Kad im je umro otac, baš je Annaxas otišao u brodogradilište - kao krupni trinaestogodišnjak - i radio dugo i naporno, posao koji je cijedio i odrasle ljude. Novac što ga je Annaxas donosio kući sve ih je održavao na životu, samo zahvaljujući njemu njegova su se braća i sestre školovali koliko su mogli. Ali se jedan brat školovao više. Ne za obitelj, nego za slavu Božju.

Gospodin Bog je kušao ljude. A kuša ih i sada. Petride je pognuo glavu, a kroz glavu su ga prljile riječi, i izlazile na usta, šaptom koji se nije mogao čuti. Vjerujem u jednoga Boga, Oca Svemogućega, Stvoritelja neba i zemlje, svega vidljivoga i nevidljivoga, i u jednoga Gospodina, Isusa Krista, jedinorođenoga Sina Božjega, rođenog od Oca prije svih vjekova, Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga, rođena ne stvorena... *** Stigli su do odvojka u Edhessu; skretnicu je prebacila nevidljiva, ovlaštena ruka, i onda je vagon iz Soluna uronio u sjevernimrak. Jugoslavenski carinici u Bitoli hlepili su za grčkim vijestima koliko i za grčkim mitom. Sjeverni se sukob širio brzo, Hitlerove su vojske bile sve sami manijaci; sljedeći je na redu Balkan, svi su to govorili. A nestabilnih su Talijana bile pune piazze, Talijana koji su slušali ratne krikove svog suludog Mussolinija i njegovih uparađenih fascista. Svi su pričali samo o invaziji. Slaveni su rado uzeli nekoliko sanduka voća - voće Xenope je bilo najbolje u Grčkoj - pa Annaxasu zaželjeli sreću bolju od one kojoj su se nadali, napose zato što je putovao na sjever. Druge su noći dojurili u Mitrovicu. Red je Xenope obavio svoj posao: pruga je oslobođena, njom nije trebao proći nijedan vlak, pa je teretni iz Soluna produžio na istok do Sarajeva, gdje je iz mraka izišao čovjek i obratio se Petrideu. »Za dvanaest minuta prebacit će skretnicu. Ideš na sjever do Banja Luke. Preko dana ostaješ na kolodvoru. Kolodvori su pretrpani. Veza ti stiže kad padne noć.« Na pretrpanom teretnom kolodvoru u Banja Luci, u točno šest i četvrt popodne, prišao im je čovjek u kombinezonu. »Dobro si to obavio«, rekao je Petrideu. »Prema prometnikovim trajjavim papirima, vi i ne postojite.« U šest i trideset pet dobili su znak za pokret; prebačena je još jedna skretnica, i vlak se iz Soluna našao na pruzi za Zagreb. U ponoć, na tihom kolodvoru u Zagrebu, još je jedan čovjek izronio iz mraka i predao Petrideu dugačku kuvertu od pakpapira. »Te je dokumente potpisao II Duceov Ministra di Viaggio. Oni

vele da vaš vlak pripada venecijanskoj Ferroviji. Ona je Mussolinijev ponos; nju nitko ne zaustavlja ni zbog čega. Zadržat ćete se u depou u Sežani, i onda se u Trstu prebaciti na Ferroviju. S carinom na Monfalconeu neće biti problema.« Tri sata kasnije već su čekali na pruzi u Sežani, a velika je lokomotiva mirovala. Petride je sjedio na stepenicama i gledao kako Annaxas barata ventilima i polugama. »Dobro ti to ide«, izrekao je kompliment sasvim iskreno. »Za to ne treba nikakav talent«, odgovorio je Annaxas. »Ne trebaju ni škole, već to treba samo ponavljati i ponavljati.« »Ipak mislim da je za to potreban veliki talent. Ja to nikad ne bih znao.« Brat ga je pogledao; žar mu se ugljevlja prelijevao krupnim licem, sa široko razmaknutim očima, tako čvrstim i jakim i blagim. Bio je to bik od čovjeka, taj njegov brat. Sjajan čovjek. »Ti bi mogao sve što hoćeš«, odgovorio je Annaxas s malo nelagode u glasu. »Ti imaš glavu za misli i riječi kakve meni nikad ne bi došle.« »Ma gluposti«, nasmijao se Petride. »Sjećam se kad si me prašio po turu i govorio mi pamet u glavu.« »Onda si još bio mali; od toga je prošlo toliko godina. Držao si se svojih knjiga, eto što. Bio si predober za teretnu luku, zato si se iz nje i izvukao.« »Samo zahvaljujući tebi, brate.« ; »Odmori se, Petride. Obojica se moramo odmoriti.« Među njima više ništa nije bilo zajedničko, a razlog su tome bile Annaxasova dobrota i velikodušnost. Stariji je brat omogućio mlađem da pobjegne, da nadraste njega koji ga je uzdržavao... sve dok među njima više nije ostalo ništa zajedničko. Ta je stvarnost, međutim, bila nesnošljiva baš zato što je Annaxas Jaki shvaćao koliki se ponor stvorio među njima. I u Bitoli i u Banja Luci i on je htio da se odmore, umjesto da pričaju. Malo će biti spavanja kad jednom pređu granicu kod Monfalconea. A u Italiji spavanja neće ni biti. Gospodin Bog ih je kušao. U toj šutnji među njima, u otvorenoj strojarskoj kućici, pod

crnim nebom gore, nad mračnom zemljom dolje, dok je noć vani bila puna neprestanog napinjanja ognja u ložištim lokomotiva, Petridea je zahvatila nekakva čudna paraliza misli i osjećaja. Misli i osjećaji najednom su se udaljili, kao da kroz dalekozor, s nekakvog samotnog vrhunca, promatra osjećaje nekog drugog čovjeka. I sad je već počeo razmišljati o čovjeku s kojim će se sresti u talijanskim Alpama. Čovjeku koji je za red Xenope organizirao komplicirani transport kroz sjevernu Italiju. Kolobari što su se širili neumoljivo su vodili preko švicarske granice, stazama sve nepoznatijim. Zvao se Savarone Fontini-Cristi. A imanje mu se zvalo Campo di Fiori. Staroste Xenope su mu rekli da je FontiniCristi najmoćnija obitelj u Italiji sjeverno od Venecije. A sasvim moguće i najbogatija sjeverno od Rima. Ta moć i bogatstvo sasvim su se jasno iskazivali u dvadeset sedam odvojenih listova u kožnatoj torbici što mu je bila čvrsto vezana uz prsa. Zar bi te dokumente mogao pribaviti netko tko nije iznimno utjecajan? No kako su staroste došle do njega? Kojim putovima? I zašto bi netko tko se zove FontiniCristi, koji je zacijelo porijeklom vezan za Rimsku crkvu, pružio toliku pomoć redu Xenope? Odgovori na ta pitanja nisu bili dostupni njegovu umu, no pitanja su ipak pekla. On je znao što leži zapečaćeno u željeznoj riznici u trećem teretnom vagonu. Nešto mnogo veće no što su to mislila njegova braća redovnici. Mnogo veće. Staroste su to rekli njemu tako da shvati što radi. Bilo je to nešto iza čega je mogao stati s najsvetijim motivima, motivima koji će mu dopustiti da pogleda u oči Božje bez sumnje i oklijevanja. I zato mu je i trebalo da ga netko u tom smislu uvjeri. I nesvjesno je gurnuo ruku pod grubu košulju i opipao torbicu. Oko remenja se stvorio osip; napipao je oteklinu i grubu, abrazivnu površinu kože. Uskoro će se i upaliti. Ali ne prije nego što dvadeset sedam papira obavi svoj posao. A onda će već biti svejedno. Najednom je, kilometar dalje na sjevernoj pruži, ugledao venecijansku Ferroviju kako juri iz Trsta. Sežanska je veza

istrčala iz prometnog ureda i zapovjedila mu da produži bez odgađanja. Annaxas je raspirio vatru i pustio paru, pa se utihla lokomotiva pokrenula najvećom mogućom brzinom, krenula na sjever i ubacila iza Ferrovije što je išla prema Monfalconeu. Carinici su na granici prihvatili kuvertu od pakpapira i predali je svom šefu. On je pak dreknuo, koliko ga grlo nosi, tihom Annaxasu da brže pusti paru. Produži! I ta roba spada u Ferroviu! Strojovođa neka ne kasni! , Ludnica je počela u Legnagnu, gdje je Petride predao prometniku prvi od Fontini-Cristijevih papira. Čovjek je samo problijedio i postao javni službenik najponizniji. Mladi je redovnik vidio kako mu prometnik pretražuje oči, kao da želi otkriti koji nivo vlasti stoji iz njega. Strategija što ju je smislio Fontini-Cristi bila je, naime, briljantna. Njezina je snaga ležala u jednostavnosti, njezina se moć nad ljudima temeljila na strahu - na prijetnji da će se država istog časa odmazditi. Grčki teretni vlak nije bio nikakav grčki teretni vlak. Bio je to jedan od onih najtajnijih inspekcijskih vlakova što ih šalje rimsko Ministarstvo prometa, glavni inspektori talijanskog željezničkog sustava. Takvi su vlakovi lutali prugama po čitavoj zemlji, a posadu su im činili službenici zaduženi za ispitivanje funkcioniranja željeznica. Pričalo se da njihove izvještaje čita i sam Mussolini. Ljudi su o Duceovim željeznicama pričali viceve, ali se iza šale krilo poštovanje. Talijanski je željeznički sustav bio najbolji u Evropi. On je svoju izvrsnost održavao provjerenom metodom fašističke države: tajnim bodovanjem djelotvornosti što su ga provodili nepoznati istražitelji. Kruh svagdanji - ili njegov nedostatak - ovisio je o ocjeni tih esaminatora. Ostanak na poslu, promaknuća i otkazi često su bili posljedica tek nekoliko kratkih trenutaka promatranja. Razumjelo se samo po sebi da bi esaminatore, kad bi se razotkrio, dobivao svaku pomoć u najvećoj tajnosti. Teretni se vlak iz Soluna sad pretvorio u talijanski vlak kojemu je kao zaklon poslužila skrivena dozvola iz Rima.

Njegovo je kretanje sad ovisilo samo o dozvolama koje su davali pojedini prometnici. A njihove su se dozvole temeljile na naređenjima tako bizarnim da su očito potekle iz zapletenih makinacija samoga Ducea. Tako je počelo krivudavo putovanje. Kraj njih su prelijetali gradići i sela - San Giorgio, Latisana, Motta di Levenza -dok se teretni iz Soluna ubacivao na tračnice iza talijanskih vlakova sa zatvorenim teretnim i putničkim vagonima. Treviso, Montebelluna i Valdagno, pa na zapad do Malcesine na Lago di Garda; preko velikog vodenog prostranstva na lijenom teretnom brodu i zatim odmah na sjever do Brenoa i Passo della Presolana. I svuda ih je dočekivala samo ustrašena suradnja. Baš posvuda. Kad su stigli do Coma, kruženje je prestalo i počeo sprint. Pojurili su na sjever rutom u dubini kopna, pa skrenuli na jug do Lugana, pa pošli prugom uz švicarsku granicu, na jug i zapad, pa opet do Santa Maria Maggiore, kod Saas Fee prešli u Švicarsku, gdje je teretni vlak iz Soluna ponovno dobio svoj identitet, ali s jednom malom promjenom. To je odlučilo dvadeset drugo ovlaštenje u Petrideovoj torbici. Fontini-Cristi se još jednom pobrinuo za jednostavno objašnjenje: švicarski Odbor za međunarodnu pomoć u Genevi izdao je dozvolu Istočnoj crkvi da prelazi granice i snabdijeva svoju ubožnicu na periferiji Valde Gressoney. Time se predmnijevalo da će se granice uskoro zatvoriti za takve opskrbne vlakove. Rat se užasno razmahivao; uskoro više s Balkana i iz Grčke neće biti nikakvih vlakova. Od Saas Feea vlak se zakotrljao na jug i ušao na kolodvor u Zermattu. Bila je noć; pričekat će da teretni kolodvor završi s poslom i čovjeka koji će doći i potvrditi da je prebačena još jedna skretnica. Potom će poći na jug i kod Champoluca zaci u talijanske Alpe. U deset do devet u daljini se pojavio željezničar, izronivši iz mraka na drugoj strani teretnog kolodvora u Zermattu. Posljednjih je dvjesto metara pretrčao pa podigao glas. »Požurite! Pruga je čista do Champoluca. Nema vremena za gubljenje! Skretnica je prebačena na glavnu prugu; to bi

netko mogao opaziti. Mičite se otale!« Annaxas se još jednom posvetio poslu oslobađanja silnoga đaka što su ga stvorile vatre u željeznom trupu, i vlak je još jednom uronio u tamu. A znak će dobiti u brdima, visoko i kraj nekog alpskog prijevoja. Ali nitko nije znao gdje. Osim Savaronea Fontini-Cristija. Lagano je sniježilo, i tako se na mjesečinom obasjanom alabastrenom pokrovu stvarao još jedan sloj. Prošli su kroz tunele isklesane u kamenu, zakrenuli na zapad oko kamenih planinskih zaravanaka, dok su se pod njima, s desne strane, prijeteći otvarala strma ždrijela. Silno je zahladnjelo. Petride to nije očekivao; uopće nije razmišljao o temperaturi. Snijeg i mraz; na tračnicama se počeo stvarati led. Svaki je kilometar izgledao kao deset njih; svaka je minuta bila sat. Mladi je redovnik zurio kroz vjetrobran, i gledao kako se snop lokomotivina reflektora odražava od snježnih pahuljica. Nagnuo se iz vlaka. U mraku je vidio samo orijaška stabla. Gdje se to našao? I gdje je taj talijanski padrone, FontiniCristi? Možda se predomislio. O premilostivi Bože, to ne smije biti! A ne smije ni on sebi dopustiti takve misli. To što su nosili u toj svetoj škrinji bacit će svijet u kaos. Talijan je to znao; patrijaršija je u padronea imala totalno povjerenje... Petridea je boljela glava, a u sljepoočicama mu je bubnjalo. Sjedio je na stubama tendera; morao se nekako svladati. Pogledao je na radijski brojčanik svojega sata. Premilostivi Bože! Otišli su predaleko! Za pola sata izlaze iz brda. »Evo tvog signala!« viknuo je Annaxas. Petride je skočio na noge i nagnuo se sa strane. Srce mu je divlje tuklo, a ruke drhtale dok se hvatao za ljestve što su vodile na krov. Dolje na pruži, niti pola kilometra dalje, netko je dizao i spuštao fenjer, a njegovo je svjetlo žmirkalo kroz ponjave snijega. Annaxas je zaustavio lokomotivu. Lokomotiva je rigala oblake pare i hukala, gubeći snagu, kao golema peć, što je i bila. U daljini osvijetljenoj snijegom i mjesečinom, potpomognut snopom jedincatog lokomotivina fara, Petride je na malo

čistini kraj pruge ugledao čovjeka kraj čudnog vozila. Čovjek je bio odjeven u debelu odjeću, s krznenim ovratnikom i kapom. Vozilo je i bilo i nije bilo kamion. Stražnji su mu kotači bili mnogo veći od prednjih, kao kod traktora. Pa ipak kabina iza vjetrobrana nije ni kamionska ni traktorska, pomislio je redovnik. Podsjećalo je na nešto drugo. Što je to? A onda je shvatio i morao se nasmiješiti. Za protekla je četiri dana vidio stotine takvih sprava. Ispred kabine čudnog vozila bila je podiziva ukrcajna platforma. Fontini-Cristi je bio snalažljiv koliko i redovnici reda Xenope. Ali to mu je već rekla torbica vezana za prsa. »Ti si redovnik Xenope!« Glas Savaronea Fontini-Cristija bio je dubok i aristokratski, navikao da zapovijeda. Bio je visok i vitak i u alpskoj odjeći, a krupne su mu, prodorne oči stajale duboko uglavljene u orlovske crte lica. I bio je mnogo stariji nego što je Petride očekivao. »Jesam, signore«, rekao je Petride i sišao na snijeg. »Vrlo si mlad. Sveti su ti ljudi povjerali silnu odgovornost.« »Znam jezik. I znam da je to što činim pravo.« Padrone se zagledao u nj. »U to ne dvojim. Što ti drugo i preostaje?« »Vi ne vjerujete?« Padrone je odgovorio jednostavno: »Ja vjerujem samo u jedno, mladi moj oče. Postoji samo jedan rat koji se mora voditi. Među onima koji se bore protiv fašizma ne smije biti podjele. Eto, dotle ja vjerujem.« FontiniCristi je najednom pogledao na vlak. »Idemo. Nemamo vremena za gubljenje. Moramo se vratiti prije dana. U traktoru te čeka odjeća. Uzmi je. A ja ću dati upute strojovođi.« »On ne govori talijanski.« »Ja govorim grčki. Požuri!« Teretni je vagon bio poravnan s traktorom. Oko svete su škrinje stavili lance, pa povukli tešku željeznu blagajnu ubačenu u drvene letve. Ona je sva zastenjala od napora, ali na kraju izašla na platformu. Sprijeda su je osigurali lancima; napeto su remenje prebacili s gornje strane.

Savarone Fontini-Cristi sa svih je strana provjerio vezove. Bio je zadovoljan. Odmaknuo se, i onda je snop njegove svjetiljke obasjao monastičke simbole šablonom nanese na vanjsku kutiju. »I tako to nakon petnaest stoljeća izlazi iz zemlje. Samo zato da bi se opet u nju vratilo«, rekao je Fontini-Cristi tiho. »U zemlju i vatru i more. Ja bih radije izabrao posljednje dvoje, mladi moj redovnice. Vatru ili more.« »To nije volja Božja.« »Drago mi je da ti s njim komuniciraš tako izravno. Vi sveti ljudi stalno me zapanjujete svojim osjećajem za apsolut.« Fontini-Cristi se okrenuo Annaxasu i progovorio tečnim grčkim. »Izvuci se da mogu preko tračnica. S druge je strane uska staza. Vraćamo se pred zoru.« Annaxas je kimnuo glavom. U društvu čovjeka kakav je bio Fontini-Cristi osjećao se nelagodno. »Da, vaša ekscelencijo.« »Ja to nisam. A ti si sjajan strojovođa.« »Hvala.« Annaxas je zbunjen krenuo prema lokomotivi. »To ti je brat?« upitao je tiho Fontini-Cristi Petridea. »Da.« »On ne zna?« Mladi je redovnik odmahnuo glavom. »Onda će ti stvarno trebati tvoj Bog.« Talijan se brzo okrenuo i pošao prema vozačevoj strani zatvorenog traktora. »Idemo, oče. Čeka nas posao. Ovaj je stroj stvoren za lavine. On će odnijeti naš teret tamo gdje ga nijedan čovjek ne bi mogao odnijeti.« Petride se uspeo na sjedalo. Fontini-Cristi je pokrenuo jaki motor i stručno prebacio brzine. Platforma ispred kabine je bila spuštena, da bi se vidio put, i vozilo je sunulo naprijed, pa se zatreslo preko tračnica i nestalo u alpskoj šumi. Redovnik Xenopea se zavalio i zatvorio oči u molitvi. Fontini-Cristi je manevrirao snažnim strojem kroz šumu na uzbrdici, i dizao se prema visokim stazama gorja Champoluc. »Ja imam dva sina starija od tebe«, rekao je Fontini-Cristi nakon nekog vremena. Pa dodao: »Vodim te do židovskoga groba. Mislim da je to baš primjereno.« Na alpsku su se

čistinu vratili kad je crno nebo već počelo blijedjeti. Kad je Petride silazio s neobičnog stroja, Fontini-Cristi se zagledao u nj. »Znaš gdje živim. Moja kuća je tvoja kuća.« »Svi mi prebivamo u kući Gospodina, signore.« »Neka ti bude. Zbogom ti, mladi prijatelju.« »Zbogom. I neka je Bog s vama.« »Ako mu se sviđi.« Talijan je gurnuo polugu mjenjača i brzo se povezao niz jedva vidljivu cestu kraj tračnica. Petride je shvaćao. Fontini-Cristi više nije smio gubiti ni minute. Svaki sat što ga provede izvan svog imanja samo će stvoriti nova pitanja koja bi netko mogao postaviti. U Italiji je bilo mnogo ljudi koji su FontiniCristijeve smatrali državnim neprijateljima. I zato su na njih motrili. Na sve njih. Mladi je redovnik potrčao kroza snijeg prema lokomotivi. I svom bratu. Nad Lago Maggioreom je svitak zora. Bili su na teretnom mostu Stresa; putovnica im je bilo dvadeset šesto ovlaštenje u torbici. Petride se pitao što će ih dočekati u Milanu, iako je shvaćao da to zapravo i nije važno. Ništa više nije bilo važno. Putovanje se primicalo kraju. Svetinja je bila u svom počivalištu. Ništa je neće iskopati godinama; a možda će ostati zakopana i čitav milenij. Tko bi to znao. Projurili su na jugoistok glavnim kolosijekom kroz Varese i ušli u Castiglione. Nisu pričekali da padne noć... ništa više nije bilo važno. Na ulazu u Varese, Petride je ogledao cestovni natpis, osvijetljen blistavim talijanskim suncem. CAMPO DI FIORI. 20 KIL. Bog je odabrao čovjeka iz Campo di Fiorija. Sveta je tajna sad pripadala Fontini-Cristiju. Kraj njih je srljao krajolik; zrak je bio bistar i hladan i opojan. Na vidiku su se već pokazali obrisi Milana. Izmaglica tvorničkoga dima ulegla je u Božje nebo i sad je ležala lebdeći, kao ravna, siva cerada nad obzorom. Teretni je vlak usporio i ušao l na sporedni kolosijek depoa. Zadržali su se pred semaforom, sve dok im nezainteresirani spedizioniere u

odori državnih željeznica nije pokazao na zavoj pruge gdje je zeleni disk najednom poletio pred crveni. Bio je to znak da uđu na milanski kolodvor. »Evo nas!« viknuo je Annaxas. »Dan odmora, pa kući! Moram ti reći da ste ti i tvoji bili sjajni!« »Da«, odgovorio je Petride jednostavno. »Zaista smo sjajni.« Redovnik je pogledao brata. Zvukovi teretnog kolodvora za Annaxasa su bili glazba. Pjevao je neku grčku pjesmu, dok mu se čitav gornji dio tijela ritmički njihao u skladu s oštrim, brzim ritmom melodije. Bila je čudna ta pjesma što ju je pjevao Annaxas. Nije to bila pjesma željeznica, nego mora. Napjev objubljen među ribarima Thermaikosa. Bilo je nešto prilično, pomislio je Petride, u takvoj pjesmi u takvom trenutku. More je Božji izvor života. Jer je On iz mora stvorio zemlju. Vjerujem u jednoga Boga... stvoritelja svega... Redovnik Xenope izvadio je Berettu ispod bluze. Napravio je dva koraka prema svom ljubljenom bratu, pa podigao cijev oružja. Sad se našla tek nekoliko centimetara od baze njegove lubanje. ... vidljivog i nevidljivog... i u jednoga Gospodina, Isusa Krista... jedinorođenoga Sina Božjega... Povukao je otponac. Eksplozija je ispunila kabinu. Krv i meso i najužasnije tvari poletjele su kroza zrak i nalijepili se na metal i staklo. ... istobitna s Ocem... Boga od Boga... svjetla od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga... Redovnik je Xenope zatvorio oči i kriknuo u egzaltaciji i u trenutku kad je oružje prinio vlastitoj sljepoočici. ... rođena ne stvorena! Gledat ću u oči Božje i neću se pokolebati! I opalio. 29. prosinca 1939. MILANO Savarone je prošao kraj tajnice svojega sina u ušao u njegov ured, pa zatim preko debelog zida do prozora što je gledao na golemi tvornički kompleks Industrije Fontini-Cristi. Njegova sina, naravno, nije bilo vidjeti. Njegov sin, njegov

najstariji sin, rijetko je bivao u uredu; rijetko je, zapravo, bio i u Milanu. Njegov prvijenac, prestolonasljednik svega Fontini-Cristijeva, bio je nepopravljiv. Arogantan i previše zaokupljen vlastitim užicima. Ali je Vittorio bio i briljantan. Mnogo briljantniji od oca koji ga je odgojio. I ta je činjenica samo još više uzrujavala Savaronea. Čovjek obdaren tolikim talentima snosi veću odgovornost od drugih ljudi. On se nije zadovoljavao dnevnim uspjesima koji su dolazili sami od sebe. On nije bančio i kurvao se i kockao na ruletu i igrao bakaru. Niti gubio besane noći s golom djecom Mediterana. A nije ni je okretao leđa zbivanjima koja su mu uništavala domovinu i vodila je u kaos. Savarone je iza leđa začuo kašljanje, pa se okrenuo. U ured je došla Vittorijeva tajnica. Ostavila sam poruku za vašeg sina u Borsa Valori. Vjerujem da će još danas popodne posjetiti svog brokera.« »Vi u to možete vjerovati, ali ja sumnjam da ćete mu to naći u kalendaru.« Savarone je vidio kako je djevojka porumenjela. »Ispričavam se. Vi ne odgovarate za mog sina. Iako ste to vjerojatno već učinili, ipak vam savjetujem da ga pokušate dobiti na svim privatnim brojevima koje vam je dao. U ovom se uredu osjećam kao kod kuće. Pričekat ću.« Skinuo je zimski kaput od svijetle devine dlake a isto tako i šešir od zelenog tirolskog pusta. Bacio ih je na naslonjač kraj pisaćeg stola. »Da, gospodine.« Djevojka je hitro izišla i za sobom zatvorila vrata. U tom se uredu zaista osjećam kao kod kuće, pomislio je Fontini-Cristi, iako je djevojku na to trebao upozoriti. Do prije dvije godine bio je njegov. Sad je, međutim, od njega ostalo malo; samo tamni drveni oblozi. Sav je namještaj bio promijenjen. Vittorio je prihvatio četiri zida. I ništa više. Savarone je sjeo u veliki okretni naslonjač iza pisaćeg stola. Nije ih volio; bio je prestar za to; nije volio da mu se tijelo naglo okreće i miče na nevidljivim oprugama i skrivenim kugličnim ležajevima. Posegnuo je u džep pa izvadio brzjav koji ga je iz Campo di Fiorija doveo u Milano, brzjav iz Rima

koji mu je rekao da su Fontini-Cristi već označeni. Označeni za što? Od koga? Po čijem nalogu? Bila su to pitanja koja nije mogao postaviti preko telefona, jer je telefon bio instrument države. Države. Uvijek države. Vidljive i nevidljive. Države koja promatra, slijedi, osluškuje, zabija nos. Nije se mogao poslužiti niti jednim telefonom niti dobiti ikakav odgovor od informatora iz Rima koji se služio jednostavnim šiframa. Iz Milana nismo dobili nikakav odgovor, stoga si uzimamo slobodu da vam se obratimo osobno. Pet je pošiljaka avionskih klipnjača defektno. Rim inzistira na trenutnoj zamjeni. Ponavljam: trenutnoj. Molim potvrdite telefonski do kraja dana. Broj »pet« se odnosio na Fontini-Cristije, zato što je u obitelji bilo pet muškaraca - otac i četiri sina. Sve povezano s riječju »defekt« značilo je naglu i veliku opasnost. Ponavljanje riječi »trenutnoj« bilo je jasno već samo po sebi: nije se smio gubiti ni trenutak, primitak je trebalo potvrditi Rimu telefonski istog časa čim brzojav stigne u Milano. Tada će se stupiti u vezu s drugim ljudima, proanalizirat će se strategija, stvoriti planovi. Sad je već bilo prekasno. Brzojav je Savaroneu bio poslan već ujutro. Vittorio ga je zacijelo primio oko jedanaest. Pa ipak njegov sin nije niti odgovorio Rimu niti ga upozorio u Campo di Fioriju. Bližio se konac dana. Prekasno. Bilo je to neoprostivo. Ljudi su svakodnevno riskirali svoje živote i živote svojih obitelji u borbi protiv Mussolinija. Ali nije uvijek bilo tako, pomislio je Savarone zureći u vrata svoga ureda, sve u nadi da će se svakog časa pojaviti tajnica s viješću gdje je Vittorio. Nekad je sve bilo sasvim drukčije. U početku su Fontini-Cristijevi podržavali II Ducea. Pod slabim i neodlučnim Emmanuelom Italija je bila prepuštena sporom umiranju. Benito Mussolini je ponudio alternativu. On je osobno bio došao na Campo di Fiori da se upozna s patrijarhom Fontini-Cristijevih i u njemu potraži saveznika onako kako je Machiavelli svojedobno tražio podršku vladara - i bio je živahan, i odan ideji, i pun obećanja za čitavu Italiju.

To je bilo prije šesnaest godina; od tog se doba Mussolini hranio vlastitom retorikom. On je naciji oteo pravo da misli, ljudima slobodu izbora; obmanuo je aristokrate - iskoristio ih i odrekao se njihovih zajedničkih ciljeva. Uvalio je zemlju u posve besmislen afrički rat. I sve to samo za osobnu slavu tog Caesara Maximusa. On je Italiji oduzeo dušu, i Savarone se bio zarekao da će ga zaustaviti. Fontini-Cristi je skupio sjeverne »vladare« i tako je počela tiha pobuna. Mussolini nije mogao riskirati otvoreni raskid s FontiniCristijevima. Ukoliko se optužba za izdaju ne bi dala potkrijepiti tako jasnim dokazima da bi čak i najgorljiviji pobornici obitelji morali zaključiti da je obitelj - ako ništa drugo - postupila glupo. Italija se spremala da i sama uđe u taj njemački rat. Mussolini je morao biti oprezan. Rat nije bio popularan, a Nijemci još manje. Campo di Fiori je postao sastajalište razočaranih. Prostrani hektari tratina i šuma i brežuljaka i potoka bili su kao stvoreni za tajne sastanke koji su se redovito održavali noću. Ali ne baš uvijek. Bilo je i drugih okupljanja koja su zahtijevala dnevno svjetlo, okupljanja na kojima su mladi ljudi obučavali druge mlade ljude umijeću tog novog, čudnog ratovanja. Nož, konopac, lanac i kuka. Za sebe su čak i skovali ime: partigiani. Partizani. Bilo je to ime što se širilo od naroda do naroda. To su bile te talijanske igre, pomislio je Savarone. »Talijanske igre«, kako ih je zvao njegov sin, u posprdnom tonu arogantnog, egocentričnog aristocratica koji je ozbiljno shvaćao samo vlastita zadovoljstva... Ne, to baš nije bilo sasvim tako. Vit-torio je ozbiljno shvaćao i upravljanje Fontini-Cristijevim koncernom, dakako samo dok su se pritisci tržišta slagali s njegovim dnevnim rasporedom. A on se pobrinuo da se slože. Svojom se financijskom moći služio nemilosrdno, a svojim stručnim znanjem - koje je stekao uz oca - arogantno. Zazvonio je telefon. Savarone je došao u napast da digne slušalicu, ali to ipak nije učinio. Bio je to ured njegova sina, i telefon je bio njegov. Umjesto toga se digao iz tog groznog naslonjača i prešao preko sobe do vrata. Otvorio ih je.

Tajnica je ponovila ime. »... signore Tesca?« Savarone ju je oštro prekinuo. »Je li to Alfredo Tesca?« Djevojka je kimnula glavom. »Recite da ostane na telefonu. Ja ću razgovarati s njim.« Savarone se žurno vratio sinovu pisaćem stolu i telefonu. Alfredo Tesca je bio predradnik u jednoj tvornici; a osim toga i partigiano. »Fontini-Cristi«, rekao je Savarone. »Padrone? Drago mi je da ste to vi. Ova je linija čista; provjeravamo je svakodnevno.« »Ništa se ne mijenja. Samo se ubrzava.« »Da, padrone. Ovdje je uzbuna. Iz Rome je doletio netko. Zacijelo član vaše obitelji.« »Kamo?« »U kuću Olona.« »Kada?« »Što je prije moguće.« »Savarone je pogledao zimski kaput i zeleni pusteni šešir što ih je prebacio preko stolice. »Tesca? Sjećaš se onog od prije dvije godine? Sastanka u stanu na Duomou?« »Da, padrone. Još malo pa je šest. Čekam vas.« Fontini-Cristi je spustio telefon pa dohvatio zimski kaput i šešir. Stavio ga je na glavu i pogledao na sat. Bilo je pet i četrdeset; morao je pričekati još nekoliko minuta. Put preko betonskog parkirališta do tvornice bio je kratak. Morao je sve sinkronizirati tako da u zgradu uđe kad je najveća gužva, kad izlazi dnevna i ulazi noćna smjena. Njegov sin je potpuno iskoristio Mussolinijev ratni stroj. Industrija Fontini-Cristi radila je dvadeset četiri sata na dan. Kad je otac zbog toga ukorio sina, on mu je odgovorio: »Mi ne proizvodimo oružje. Mi nismo za to opremljeni. Prenamjena bi bila preskupa. Oče, mi proizvodimo samo dobit.« Njegov sin. Najsposobniji od svih njih u sebi je nosio prazninu. Savaroneov je pogled pao na fotografiju u srebrnom okviru

na Vittorijevu stolu. Već je samo njezino postojanje bilo okrutan vic na vlastiti račun. U okviru je bilo lice mlade žene, lijepo u prihvaćenom smislu, s drskim, namještenim crtama lica razmaženog djeteta koje ulazi u razmaženu zrelost. Bila je to Vittorijeva žena. Prije deset godina. To nije bio sretan brak. Prije bi se moglo reći da je to bio industrijski savez između dvije silno bogate obitelji. A mlada je u tu vezu unijela malo; bila je to nadurena, razuzdana žena čiji su se životni nazori ravnali prema želji za imetkom. Poginula je u automobilskoj nesreći u Monte Carlu, u rane jutarnje sate kad su se zatvorila kasina. Vittorio nije nikad govorio o tom ranom jutru. Tada nije bio sa svojom ženom. Ali je zato bio netko drugi. Njegov je sin proveo četiri godine burnih muka sa ženom koju nije trpio, pa ipak je ta fotografija bila na njegovu pisaćem stolu. Nakon deset godina. Savarone ga je jednom zgodom upitao zašto. »Činjenica da sam udovac unosi ponešto dostojanstva u moj stil života.« Bilo je sedam do šest. Vrijeme da se počne. Savarone je izišao iz sinova ureda i rekao tajnici: »Molim vas nazovite dolje i recite da mi dovezu auto do zapadnog ulaza. Recite mom šoferu da imam sastanak na Duomu.« »Da, gospodine... Da li izvolite ostaviti broj na koji vas vaš sin može potražiti?« »Campo di Fiori. Ali dok on nazove, ja ću već zacijelo spavati.« Savarone se privatnim liftom odvezao u prizemlje pa kroz interni izlaz izišao na beton. Trideset metara dalje njegov je šofer koračao prema limuzini s grbom Fontini-Cristijevih na vratima. Izmijenili su poglede. Šofer je lagano kimnuo glavom. Znao je što da radi. Bio je partigiano. Savarone je prešao preko dvorišta, svjestan da ga ljudi gledaju. Bio je vješt; tako je to bilo i prije dvije godine kad je II Duceova tajna policija pratila svaki njegov pokret, u pokušaju da otkrije mjesto antifašističke ćelije. Zasvirala je tvornička sirena; dnevna je smjena bila puštena i za nekoliko

će minuta i dvorište i prolazi biti puni ljudi. Radnici koji su dolazili - a koji su se na svojim radnim mjestima morali naći u šest i petnaest - potekli su kao bujica kroz zapadni ulaz. Uspeo se stubama ulaza za radnike i ušao u prepun, bučni hodnik, pa u toj zbrci skinuo kaput i šešir. Tesca je stajao kraj vrata, na pola puta do vrata što su vodila u radničku garderobu. Bio je visok i vitak, vrlo sličan Savaroneu. Uzeo je Savaroneov kaput i šešir, pa mu pomogao da uđe u njegov kišni, po-ludugački kaput s novinama u džepu. A onda mu je pružio šilt-kapu. Ta se razmjena obavila bez riječi u gomili koja se gurala. Tesca je prihvatio Savaroneovu pomoć pri odijevanju kaputa od devine dlake; njegov je poslodavac opazio da se njegov radnik potrudio - baš kao i prije dvije godine - da se preodjene i na se stavi izglaçane hlače, ulaštene cipele te bijelu košulju i kravatu. Partigiano se ubacio u ljudsku rijeku što je tekla prema izlazu. Savarone ga je slijedio na udaljenosti od deset metara, a onda zastao nepokretan na pretrpanoj platformi pred vratima što su se stalno otvarala, pretvarajući se da čita novine. Vidio je što je želio vidjeti. Kaput od devine dlake i zeleni tirolski kaput jasno su se isticali između iznošenih kožnatih sakoa i trošne radničke odjeće. Dva čovjeka izvan gomile razmijenila su znakove i krenula u potjeru. Probijali su se kroz gomilu što su brže mogli u pokušaju da ga dostignu. Savarone se utisnuo u bujicu radnika i stigao na izlaz taman na vrijeme da vidi kako se zatvaraju vrata limuzine FontiniCristija, i kako se golemi automobil ubacuje u promet na Via di Sempione. Dva su progonitelja bila na rubniku; kraj njih se zaustavio sivi Fiat i oni su ušli. Fiat se dao u potjeru. Savarone se okrenuo prema sjeveru i žurno zakoračao prema autobusnoj stanici na uglu. *** Kuća na rijeci bila je prastara i nekoć je, prije možda deset godina, bila obojena u bijelo. Izvana je izgledala ruševno, ali su prostorije unutra bile male, uredne i organizirane. Ovdje se radilo; bio je to antifašistički stožer. Savarone je ušao u sobu što je gledala na mutne vode rijeke

Olone, crne u tami noći. S drvenih stolica s naslonom ustala su trojica i pozdravili ga srdačno i s poštovanjem. Dvojicu je poznao; za trećeg je pretpostavljao da je iz Rima. »Jutros je poslana šifra defekt«, rekao je Savarone. »Što to znači?« 37Primili ste taj brzojav?« upitao je u nevjerici čovjek iz Rima. »U Milanu su zaustavljeni svi brzojavi za Fontini-Cristi. Zato i jesam tu. Obustavljene su sve veze s vašim tvornicama.« »Ja sam ga primio u Campo di Fioriju. Preko pošte u Vareseu, pretpostavljam, ne u Milanu.« Savarone je osjetio malo olakšanje zbog spoznaje da mu sin nije otkazao poslušnost. »Imate li informacije?« »Ne baš sve, padrone«, odgovorio je čovjek. »No ipak dovoljno da shvatimo da je situacija iznimno ozbiljna. I da se stvari razvijaju brzo. Vojska se najednom počela silno zanimati za pokret na sjeveru. Generali ga žele skresati; i kane raskrinkati vašu obitelj.« »Kao što?« »Kao neprijatelje nove Italije.« »Na temelju čega?« »Na temelju toga što ste na Campo di Fioriju održavali sastanke izdajničke naravi. Zato što ste širili protudržavne laži; zato što ste potkopavali planove Rima i podrivali industrijsku snagu zemlje.« »Riječi.« »Svejedno, žele drugima dati primjer. Oni to zahtijevaju, tako vele.« »Svašta. Rim se ne bi usudio krenuti protiv nas na temelju tako tanušnih dokaza.« »U tome i jest problem, signore«, rekao je čovjek oklijevajući. »Nije riječ o Rimu. Nego o Berlinu.« »Kako?« »Nijemci su posvuda i svima naređuju. Priča se da Berlin želi Fontini-Cristijeve lišiti utjecaja.« »Ti zaista misle na budućnost«, ustvrdio je jedan od preostale dvojice, postariji partigiano koji je prišao prozoru. »Kako to misle izvesti?« upitao je Savarone. »Udarit će na sastanak u Campo di Fioriju. Prisiliti prisutne

da svjedoče o izdaji Fontini-Cristijevih. Vjerujem da će to biti lakše nego što mislite.« »Slažem se. Zato smo i bili tako oprezni... Kad će se to dogoditi? Imate li kakvu ideju?« »Iz Rima sam otišao u podne. I mogu samo pretpostaviti da je kodna riječ 'defekt' bila upotrijebljena na pravi način.« »Večeras će se održati sastanak.« »Onda je 'defekt' zbog toga. Otkazite to, padrone. Vijest je očito procurila.« »Treatat će mi vaša pomoć. Dat ću vam imena... naši telefoni nisu sigurni.« Fontini-Cristi je počeo pisati u bilježnicu na stolu olovkom koju mu je pružio treći partigiano. »Kad se taj sastanak treba održati?« »U deset i trideset. Imamo dosta vremena«, odgovorio je Savarone. »Nadam se. Berlin je vrlo temeljit.« Fontini-Cristi je prestao pisati i pogledao čovjeka. »To što ste rekli je vrlo čudno. Nijemci mogu kreštati naredbe u Campidoglio; ali oni nisu u Milanu.« Tri su partizana razmijenila poglede. Savarone je shvatio da ima još novosti koje nije primio. Čovjek iz Rima je napokon progovorio. »Kao što rekoh, naše informacije nisu potpune. Mi ponešto i ne znamo. Primjerice, u kojoj je mjeri Berlin zainteresiran. Njemačka vrhovna komanda traži od Italije da se otvoreno izjasni. Mussolini se koleba, i to zbog mnogih razloga, među kojima najmanji nije otpor moćnih ljudi kao što ste vi...« Čovjek je stao; bio je nesiguran. Ne, po svemu sudeći, u svoju informaciju, nego u to kako da je izreče. »Na što to smjerate?« »Priča se da zanimanje Berlina za Fontini-Cristijeve potječe od Gestapoa. Nacisti su ti koji traže egzemplarnu kaznu; oni kane slomili opoziciju Mussoliniju.« »Toliko sam shvatio. I?« »Oni imaju malo povjerenja u Rim, a baš nimalo u provinciju. Udarnu će grupu voditi Nijemci.« »Njemačka udarna grupa iz Milana?« Čovjek je zakimao glavom. r ; Savarone je spustio olovku i

zagledao se u čovjeka iz Rima. Misli mu se, međutim, nisu bavile njime; bavile su se grčkim teretnim vlakom iz Soluna s kojim se sastao visoko u brdima Champoluca. Teretom koji je nosio. Riznicom Constantinske patrijaršije, sad zakopanom u smrznutom tlu na visoku terenu. Činilo se nevjerojatnim, no u ovo ludo vrijeme nevjerojatno je postalo svakodnevno. Je li Berlin doznao za vlak iz Soluna? Znaju li Nijemci za tu škrinju? Majko Isusova, oni ne smiju doprijeti do nje! Ni oni ni nitko - nitko - sličan njima! »Sigurni ste u svoje informacije?« »Jesmo.« S Rimom bi se to dalo srediti, pomislio je Savarone. Italija je trebala Industriju Fontini-Cristi. Ali ako to njemačko uplitanje ima veze s kovčegom iz Grčke, Berlin se neće ni najmanje obazirati na želje Rima. Jer u posjedovanju te škrinje leži sve. I zbog toga je njezina zaštita vrednija od svih života. Najvažnije je od svega da ta tajna ne dospije u krive ruke. Ne sada. Možda nikada, ali nikako ne sada. Ključ je svega bio Vittorio. Uvijek je to bio Vittorio, najsposobniji od svih njih. Jer, bez obzira na sve, Vittorio je ipak bio Fontini-Cristi. On će se odazvati obiteljskim obavezama; i on je bio dorastao Berlinu. Došao je trenutak da mu veli za vlak iz Soluna. Upozna ga s dogovorima obitelji s monastičkim redom Xenope. Trenutak je bio pravi, strategija savršena. Kamen s urezanim datumom, sposoban da se održi čitavo tisućljeće, bio je samo podsjetnik, trag u slučaju da mu najednom popusti srce, da naglo umre zbog prirodnog ili neprirodnog uzroka. Ali to nije bilo dovoljno. Vittoriju je trebalo reći, prenijeti na nj odgovornost veću od svega što može zamisliti. Prema dokumentima Xenope sve je drugo blijedjelo od beznačajnosti. Savarone je podigao pogled na svu trojicu. »Večerašnji se sastanak otkazuje. Udarna će grupa zateći samo veliki obiteljski skup. Blagdansku večeru. Svju moju djecu i njihovu djecu. Pa ipak, da bi varka bila potpuna, na Campo di Fioriju mora biti i moj najstariji sin. Čitavo sam ga

popodne pokušavao dobiti. I sad ga morate naći. Sjednite za telefone. Ako morate, nazovite sve živo u Milanu, ali ga nađite! Ako već bude kasno, neka dođe stražnjom cestom. Ne bi za nj bilo dobro da uđe s udarnom grupom.« 29. prosinca 1939. LAGO DI COMO Bijela, dvanaestocilindrična Kfispansko-Suiza, s napol podignutim krovom od žućkastobijele kože, koji je otkrivao prednja sjedala od crvene kože, velikom je brzinom ušla u široku okuku. Duboko dolje, s lijeve strane, bile su zimskomodne vode Lago di Como, desno od lombardijskih brda. »Vittorio!« vrisnula je djevojka kraj vozača. Jednom se rukom držala za vjetrom šibanu plavu kosu, a drugom za ovratnik od krzna ruskog ponija. »Sasvim ćeš me iznerediti, janje moje!« Vozač se nasmiješio, a priškiljene su mu sive oči nepomično počivale na cesti što im je, obasjana svjetlom, jurila ususret. Njegove su ruke značajki, skoro nježno, osjećale igru bjelokosnog volana. »Suiza je mnogo bolji auto od Alfa-Romea. Britanski se Rolls ne da ni usporediti.« »Ne moraš mi to dokazivati, ljubavi. O moj Bože, neću ni pogledati u brzinomjer! I svu će me raskupusati!« Odlično. Ako ti je muž u Bellagiju, neće te ni prepoznati. Predstavit ću te kao svoju preslatku rođakinju iz Verone.« Djevojka se nasmijala. »Kad bi moj muž bio u Bellagiju, onda bi on nama predstavio svoju preslatku rođakinju.« Oboje se nasmijalo. Okuka je istekla, cesta se izravnala, i djevojka je kliznula do vozača. Provukla je dlan ispod rukava njegove jakne od smeđeg antilopa, povećane debelom vunom bijele dolčevite koju je nosio ispod nje. Na trenutak mu je prislonila lice na rame. »Predivno je što si nazvao. Stvarno sam morala pobjeći.« »Znao sam ja to. Sinoć ti je to bilo u očima. Umirala si od

dosade.« »O, Bože, ti nisi? Kakav užas od večere! Priče, priče, priče! Rat ovo, rat ono. Rim da, Rim ne. Stalno Benito. Već mi je slabo od toga. Gstaad zatvoren! St Moritz pun Židova koji svima nude novac! Monte Carlo apsolutni fjasko! Kasina se zatvaraju, znaš. Svi to vele. Sve je to tako dosadno!« Vozač je pustio da mu desnica padne s volana i krenuo prema ženinu kaputu. Razdvojio je krzno i pomilovao je po stegnu podjednako znalački kako je pipao i bjelokosni volan. Ona je umilno zastenjala i izvila vrat, pa mu stavila usne na uho, a jezik joj je poletio. »Ako ne prestaneš, završit ćemo u vodi. A slutim da je prokleta hladna.« »Ti si prvi počeo, lijepi moj Vittorio.« »Ali sam i prestao«, rekao je on, nasmiješio se i vratio ruku na volan. »Da ga razbijem, dugo ne bih mogao kupiti takav auto. Danas svi prave samo tenkove. Ali je u tenkovima mnogo manje profita.« »Molim te! Samo ne o ratu.« »Od mene nećeš čuti ni riječi«, rekao je Fontini-Cristi, pa se opet nasmijao. »Ukoliko ne želiš ugovoriti nabavku za Rim. Prodat ću ti, ako želiš, sve od pokretnih traka do motorkotača i odora.« »Ti ne praviš odore.« »Imamo kompaniju koja radi i to.« >Zaboravila sam. FontiniCristi je vlasnik svega sjeverno od Parme i zapadno od Padove. Tako baš veli moj muž. Vrlo ljubomorno, razumije se.« »Tvoj muž, pospani grof, u poslovima je živa jeza.« »Drukčiji i nije kanio biti.« Vittorio Fontini-Cristi se nasmiješio i nagazio na kočnicu dugog bijelog automobila jer su krenuli silaznim zavojem ceste prema obali jezera. Na pola puta, na rtu zvanom Bellagio, stajala je otmjena Villa Lario, koja je ime dobila po nekom starom pjesniku s Coma. Bilo je to malo odmaralište, poznato po svojoj iznimnoj ljepoti, baš kao i po svojoj silnoj ekskluzivnosti. Kad se elita preselila na sjever, počele su igre u Villi Lario.

Ulaznice su bile novac i obitelj. Commessi su bili diskretni, tihi, svjesni svake sklonosti svoje klijentele, i krajnje pažljivi kad je riječ o rezervacijama. Nije bilo ništa neobično da muškarca ili ženu, ljubavnika ili ljubavnicu, preko telefona diskretno upozore da bi možda bilo bolje da za dolazak izaberu neki drugi datum. Ili da im posavjetuju brz odlazak. Hispano-Suiza je skrenula na parkiralište od plave opeke; dva su uniformirana portira istrčala iz zagrijane kućice i pritrčala automobilu s obje strane, pa otvorila vrata i naklonila se. Portir s Vittorijeve strane je rekao: »Dobro došli u Villa Lario, signore.« Nikad to nije bilo: »Drago nam je što ste nam opet došli, signore.« Nikad. »Hvala. Nemamo prtljagu. Ostajemo samo jedan dan. Pobrinite se za benzin i ulje. Imate li mehaničara?« »Da, gospodine.« »Neka pogleda volan. Nešto me previše zanosi.« »Naravno, signore.« Fontini-Cristi je izišao iz auta. Bio je to visok čovjek, viši od sto i osamdeset. Ravna mu je, tamnosmeđa kosa padala na čelo. Crte su mu lica bile oštre - orlovske kao u oca - a oči, koje su još žmirkale na jarkom suncu, bile su istodobno i pasivne i budne. Obišao je bijelu njušku, rastreseno opipao poklopac hladnjaka, pa se nasmiješio svojoj suputnici, grofici d'Avenzo. Zatim su zajedno prišli kamenim stubama što su vodile do ulaza u Villu Lario. »Što si rekla posluži, gdje si?« upitao je Fontini-Cristi. »Treviglio. Ti si uzgajivač konja koji mi želi prodati arapsko grlo.« »Podsjeti me da ti ga kupim.« »A ti? Sto si ti rekao u svom uredu?« »Zapravo ništa. Za mene, uostalom, smiju pitati samo braća; svi ostali strpljivo čekaju.« »Ali ne i tvoja braća.« Grofica d'Avenzo se nasmiješila. »To mi se sviđa. Važnog Vittorija u poslu progone braća.« »Teško! Moja slatka mlađa braća imaju ukupno tri žene i

jedanaestero djece. Problemi su stalni i vječno kućanski. Ponekad mislim da sam njihov referent. Što je dobro; tako su stalno nečim zaokupljeni i ne pletu se u poslove.« Zastali su na terasi pred staklenim vratima što su vodila u predvorje Ville Lario, pa se zagledali u golemo jezero i u brda s druge strane. »Baš je lijepo«, rekla je grofica. »Jesi li naručio sobu?« »Apartman. Kraljevski, na vrhu. Pogled je veličanstven.« »Za to sam čula. Ali još nikad nisam bila gore.« »Malo ih je koji jesu.« »Pretpostavljam da si ga iznajmio na čitav mjesec.« »To zaista nije potrebno«, rekao je Fontini-Cristi pa se okrenuo prema golemim staklenim vratima. »Zato što sam slučajno vlasnik te vile.« Grofica se d'Avenzo nasmijala. I prije Vittorija ušla u predvorje. »Ti si nemoguć i amoralan. Postaješ bogatiji i od lji. Moj Bože, ti možeš ucjenjivati pola Italije »Samo naše Italije, ljubavi.« »To je dovoljno »Teško. Ali ja to Ja sam samo gost. PiVittorio je prišao recepciji. Pozdravio ga je recepcionar u fraku, iza mramornog pulta. »Kako lijepo od vas, signore Fontini-Cristi, što ste nas posjetili.« »Sve ide kako treba?« »Do krajnjih granica. Biste li izvoljeli..?« »Ne, ne bih«, prekinuo ga je Vittorio. »Pretpostavljam da su moje sobe spremne.« »Naravno, signore. Baš kako ste tražili, a pripremljena je i rana večera. Iranski kavijar, hladna prešana patka, Veuve Cli-quot dvadeset osam.« »I...?« »I, naravno, cvijeće. Maser je spreman otkazati sve druge sastanke.« »I..?« »Neće biti nikakvih komplikacija za groficu d'Avenzo«, odgovorio je recepcionar hitro i brzo. »Nema nikog iz njezina

kruga.« »Hvala.« Fontini-Cristi se okrenuo, ali ga je onda zaustavio recepcionarov glas. »Signore?« »Da?« »Shvatio sam da ne želite da vas se uznemirava osim u krajnjim slučajevima, ali vas je nazvao vaš ured.« »I je li ured rekao da je krajnji slučaj?« , »Rekli su da vas otac pokušava naći.« »To nije krajnji slučaj. To je hir.« *** »Sve si mislim, janje moje, da slučajno ti nisi to arapsko grlo«, naglas je razmišljala grofica ležeći kraj Vittorija na pernatom krevetu. Perina joj je bio spuštena do gologa struka. »Pre-divan si. I tako strpljiv.« »Ali, mislim, ne dovoljno«, odgovorio je Fontini-Cristi. Sjedio je naslonjen na jastuk i gledao je; pušio je cigaretu. »Ne dovoljno strpljiv«, suglasila se grofica d'Avenzo, pa mu se okrenula licem i nasmiješila. »Zašto ne ugasiš cigaretu?« »Sad ću. Budi sigurna. Malo vina?« Pokazao je na srebrni kablič na dohvatu ruke. Stajao je na tronošcu. U napol rastaljeni zdrobljeni led bila je ugurana otvorena boca omotana platnenom krpom. Grofica se zagledala u nj, a disanje joj se ubrzalo. »Ti natoči vino. A ja ću popiti svoje piće.« A onda se brzim, nježnim pokretima djevojka okrenula i posegnula pod meki jorgan i objema rukama potražila Vittorijeve prepone. Podigla je pokrivač i stavila lice dolje, na Vittorija. Perina je opet pala i pokrila joj glavu, dok je njezino grleno jecanje postajalo sve glasnije, a tijelo joj se počeo izvijati. Konobari su maknuli tanjure i odvezli stol, a commesso je zapalio vatru u kaminu i natočio konjak. »Ovo je bio prekrasan dan«, rekla je grofica d'Avenzo. »Bismo li to mogli i češće?« »Mislim da bismo mogli napraviti raspored. Naravno, prema tvom kalendaru.« »Naravno.« Žena se grleno nasmjajala. »Ti si vrlo praktičan

čovjek.« »Zašto ne? Tako je jednostavnije.« Zazvonio je telefon. Vittorio ga je zlovoljno pogledao. Ustao je iz naslonjača pred kaminom i ljutito prišao noćnom ormariću. Podigao je slušalicu i grubo progovorio: »Da?« Glas je s druge strane bio na neodređen način poznat. »Ovdje Tesca. Alfredo Tesca.« »Tko?« »Predradnik u milanskoj tvornici.« »Vi ste što? Kako me se usuđujete zvati ovamo? Otkud vam broj?« Tesca je na trenutak ušutio. Vašoj sam tajnici zaprijetio smrću, mladi padrone. I da me nije s vama spojila, zaista bih je ubio. Sutra me možete i baciti s posla. Ja jesam vaš predradnik, ali sam prije svega partigiano.« »I bačeni ste. Već sada. Ovog časa!« »Pa dobro, signore.« »Ne želim imati ništa...« »Basta!« dreknuo je Tesca. »Nemam vremena! Svi vas traže. Padrone je u opasnosti. U opasnosti je čitava vaša obitelj! Idite u Campo di Fiori! Smjesta! Vaš otac veli da krenete cestom do konjušnice!« Veza se prekinula. : *** Savarone je kroz veliko predvorje ušao u golemu blagovaonicu u Campo di Fioriju. Sve je bilo baš kako treba. Prostorija je bila puna sinova i kćeri, muževa i žena, i silno bučne gomile unučadi. Posluga je već na mramorne stolove stavila srebrne po-služavnike s predjelima. Visoki bor što je sezao do visokog stropa od greda bio je veličanstveno božično drvce, a mirijada njegovih svjetala i svjetlucavih ukrasa ispunjavala je prostoriju odrazima boja koji su odskakivali od tapiserija i kićenog namještaja. Vani, na kružnoj prilaznoj stazi ispred mramornih stuba, kod ulaza, stajala su četiri automobila osvijetljena snopovima reflektora smještenih pod strehe. Njih se lako moglo pobrkati s automobilima, no Savarone je baš to i htio. Jer kad stigne

udarna grupa, zateći će samo nedužno obiteljsko slavlje. Prazničku večeru. I ništa više. Osim imperijalno ozlovoljena patrijarha jednog od najmoćnih talijanskih klanova. Padronea Fontini-Cristijevih, koji će htjeti znati tko je odgovoran za tako barbarski upad. Nedostajao je još samo Vittorio; a bilo je jako bitno da i on bude tu. Jer se inače mogu pojaviti pitanja koja potom vode do drugih pitanja. Nevoljki Vittorio, koji je posprdno otpuhivao na njihov rad, mogao bi postati metom neopravdanog sumnjičenja. Kakva je to obiteljska blagdanska večera bez najstarijega sina, glavnog nasljednika? Osim toga, ako bi se Vittorio pojavio za vrijeme upada, i pritom arogantno odbio - po svom običaju - da se opravda i pred kim, tu bi mogli nastati problemi. Njegov sin to nije želio priznati, ali je Rim zaista bio pod petom Berlina. Savarone je dao znak svom drugom sinu, ozbiljnom Antoniju, koji je stajao sa ženom dok je ona korila jedno od njihove djece. »Da, oče?« »Otiđi u konjušnicu. I potraži Barzinija. Reci mu, ako se Vittorio pojavi za vrijeme posjete fašista, neka kaže da su ga zadržali poslovi u tvornici.« »Mogu ga nazvati preko telefona u konjušnici.« »Ne. Barzinija već hvataju godine. Pretvara se da ne gubi sluh, ali ga gubi. I potrudi se da shvati.« Drugi je sin poslušno kimnuo glavom. »Da, naravno, oče. Sve kako ti veliš.« Što je to, za ime Božje, njegov otac učinio? Što je to mogao učiniti, da Rim stekne hrabrost, ili ispriku da se krene otvoreno protiv kuće Fontini-Cristi? U opasnosti je čitava vaša obitelji Koješta! Mussolini se ulagivao sjevernim industrijalcima, jer ih je trebao. Znao je da su većinom stari, i ljudi na svoju ruku, i da više može postići medom nego octom. Zar je važno ako nekoliko Savaronea igra svoje glupe igre? Njihovo je vrijeme prošlo.

Ali nekad je bio samo jedan Savarone. Odvojen i odijeljen od svih drugih ljudi. I možda je postao ono strašno, naime simbol. S tim svojim glupim, prokletim partigianima. Luđacima s kolca i konopca, koji su trčkarali po šumama i gorama Campo di Fiorija igrajući se nekakvih primitivnih urođenika koji love lavove i tigrove ubojice. Isuse! Dječurlija! Mislim, sad će svemu tome doći kraj. Padrone ili ne, ako je otac otišao predaleko i počeo im stvarati neugodnosti, doći će do sukoba. On mu je to sasvim jasno objasnio još prije dvije godine kad je preuzeo uzde Fontini-Cristija, a što znači da su sad sve uzde u njegovim rukama. Najednom se Vittorio nečeg sjetio. Prije dva tjedna Savarone je na nekoliko dana otišao u Zurich. Ili je bar tako rekao. To mu baš nije bilo sasvim jasno, jer ga je slušao samo površno. Ali za tih nekoliko dana neočekivano je morao staviti očev potpis na nekoliko ugovora. Zato je morao nužno nazvati sve hotele u Zurichu, da ga pokuša naći. Ali ga nije bilo nigdje. Nitko ga nije vidio, a njegov otac baš nije čovjek koga bi bilo moguće ne opaziti. A kad se vratio u Campo di Fiori, nije želio reći gdje je bio. Izluđivao je svojom zagonetnošću, a sinu je rekao da će mu sve objasniti za koji dan. U Monfalconeu će se dogoditi nesreća, a kad se dogodi, sve će mu ispričati. Jer on to mora znati. O kom to vragu njegov otac priča? Kakva to nesreća u Monfalconeu? Zašto bi se njih ticalo išta što se dogodi u Monfalconeu? Koješta! Ali Zurich nije bio nikakva koještarija. U Zurichu su bile banke. Da Savarone u Zurichu nije okretao nekakav novac? Da nije iz Italije u Švicarsku prebacio nekakve silne svote? Protiv toga su postojali vrlo jasni zakoni. Mussoliniju je trebala svaka lira. A dobro se zna da obitelj ima dovoljne rezerve u Bernu i Genevi; u Švicarskoj nije vladao manjak Fontini-Cristijeva kapitala. No bez obzira na to što Savarone učinio, to mu je bio zadnji

potez. Ako je otac tako politički angažiran, neka ode propovijedati nekamo drugamo. Recimo u Ameriku. Vittorio je polako zavrtio glavu u nedoumici, dok je tako zakretao svoju Hispano-Suizu na cestu što je vodila iz Varese. Ma o čemu on to razmišlja? Savarone je ipak bio Savarone. Glava kuće Fontini-Cristi. Bez obzira koliko sin bio nadaren i stručan, sin ipak nije padrone. Otac veli da krenete cestom do konjušnice! A zbog čega to? Cesta što vodi do konjušnice počinjala je na sjevernom kraju imanja, pet kilometara od istočnog ulaza. Ipak će poći njome; otac je zacijelo imao razloga kad mu je to naredio. Nedvojbeno bezveznog kao što su to bile i budalaste igre u koje se upuštao, ali se tražila bar izvanjska sinovska poslušnost. Ipak će sin prema ocu biti vrlo čvrst. Što se to dogodilo u Zurichu? Prošao je kroz glavni izlaz ceste što je vodila iz Varese, i produžio do zapadne ceste koja ju je presijecala pet kilometara dalje. Skrenuo je lijevo i prošao skoro tri kilometra do sjevernog ulaza, pa opet skrenuo lijevo u Campo di Fiori. Konjušnica je bila oko kilometar daleko od ulaza; cesta je bila od nabijene zemlje. Tako je konjima bilo lakše, jer je to bila cesta za jahače koji su išli prema poljima i stazama sjeverno i zapadno od šume u središtu Campo di Fiorija. Šumu iz velike kuće presijecao je širok potok što je tekao iz sjevernih brda. U svjedu je farova ugledao lik staroga Guida Barzinija. Mahao mu je rukama da stane. Čvornati je Barzini na Campo di Fioriju bio već dio inventara, jer je proveo život u službi njihove kuće. »Brže, signore Vittorio!« rekao je Barzini kroz otvoren prozor. »Auto ostavite tu. Nema više vremena.« »Vremena za što?« »Padrone je sa mnom razgovarao prije pet minuta. Rekao je, ako sada dođete, da ne dolazite ravno u kuću, nego da ga prije nazovete iz konjušnice. Zakasnili ste skoro pola sata.« Vittorio je pogledao na sat na ploči s instrumentima. Bilo je deset i dvadeset osam. »Što se to zbiva?«

»Požurite, signore! Molim vas! Fascisti!« »Kakvi fasdsti?« »Padrone. To će vam on reći.« Fontini-Cristi je izišao iz auta i krenuo za Barzinijem kamenom stazom sve do ulaza u štalu. Bila je to prostorija s opremom. Sa zidova su uredno visjele uzde, orme, žvale, i ostalaoprema, okružujući bezbrojne plakete i vrpce, dokaz nadmoćno-sti kuće Fontini-Cristi. A na zidu je bio i telefon, veza između štale i velike kuće. »Sto se to zbiva, oče? Imaš li pojma tko me je to nazvao u Bellagio?« »Basta!« zaurlao je Savarone u telefon. »Samo što nisu stigli. Njemački udarni odred.« »Nijemci?« »Da. Rim očekuje da će doći na sastanak partigiana. Ali, naravno, neće. Nego će upasti na obiteljsku večeru. Ne zaboravi! Obiteljska je večera bila u tvom kalendaru. Ali te je nešto zadržalo u Milanu.« »Što Nijemci imaju raditi u Rimu?« »Objasnit ću ti kasnije. Samo ne zaboravi...« Najednom, preko telefona, Vittorio je začuo škripu guma i bruj jakih motora. Od istočnog je ulaza prema velikoj kući jurila kolona automobila. »Oče!« viknuo je Vittorio. »Ima li to ikakve veze s tvojim putom u Ziirich?« Na telefonu je zavládala tišina. Napokon je Savarone progovorio. »Možda ima. Ostani gdje jesi...« »Što se dogodilo? Što se dogodilo u Zurichu?« »Ne u Zurichu. U Champolucu.« »Kako?« »Kasnije! Moram se vratiti ostalima. Ostani gdje jesi! Ne izlazi im na oči! Razgovarat ćemo kad odu.« Vittorio je začuo klik. Okrenuo se Barziniju. Stari je konjušar prekapao po niskoj komodi punoj kojekakvih zvala i okova, pa pronašao što je tražio: pištolj i dvogled. Izvadio ih je pa oboje predao Vittorioju. »Idemo!« rekao je, a u sivim mu je očima bila srdžba. »Idemo

gledati. Padrone će im očitati bukvicu.« Potrčali su zemljanom cestom prema kući i vrtovima ispred i iza nje. Kad se zemlja pretvorila u pločnik, skrenuli su lijevo i uspeli se na nasip što je gledao na kružnu prilaznu stazu. Bili su u mraku. Sve ispod njih kupalo se u svjetlu reflektora. Cestom što je vodila od istočnoga ulaza dojurila su tri automobila. Bila su to duga, crna, jaka vozila. Njihovi su farovi izronili iz mraka, i onda su ih progutali reflektori koji su čitavo područje kupali u bijelom svjetlu. Automobili su se našli na kružnoj cesti, pa skrenuli lijevo do drugih automobila i naglo se zaustavili, ravnomjerno razmaknuti ispred kamenih stepenica što su vodile do debelih ulaznih hrastovih vrata. Iz automobila su iskočili ljudi. Ljudi odjeveni svi jednako, u crna odijela i crne kapute. Svi su nosili oružje. Nosili oružje! Vittorio se zapiljio u njih dok su njih sedmorica, osmorica, devetorica trčala stubama prema vratima. Visoki muškarac koji je išao ispred ostalih preuzeo je komandu. Podigao je ruku i dao znak ljudima iza sebe da okruže vrata, četvorica s jedne, četvorica s druge strane. Lijevom je rukom potegao lanac zvona, dok je desnom uz bok držao pištolj. Vittorio je stavio dvogled na oči. Čovjekovo je lice bilo okrenuto prema vratima, ali se zato u fokusu našlo oružje u njegovoj ruci. Bio je to njemački Luger. Vittorio je skrenuo dvogled prema ljudima s obje strane vrata. Sve je oružje bilo njemačko. Četiri Lugera, četiri poluautomatske puške Bergmann MP38. Vittoriju se najednom zgrčio želudac. Dok je sve to promatrao u nevjerici, u glavi mu je buknuo požar. Što je to Rim dopustio? Bilo je to nešto nevjerojatno. Izoštrio je dvogled na tri automobila. U svakom je sjedio po jedan čovjek. Svi su bili u sjeni, a kroz stražnji su im se prozor vidjeli samo potiljci. Vittorio se koncentrirao na najbliži automobil, na čovjeka u njemu. Čovjek se promeškoltio na sjedalu i pogledao preko desnog ramena. Svjetlo mu je reflektora palo na kosu. Bila je to

kratko podšišana, sivkasta kosa, ali mu je iz čela izbijao sijedi pramen. Taj mu je čovjek bio po nečemu poznat - taj oblik glave, taj pramen sijede kose - ali mu Vittorio nije nikako mogao odrediti mjesto. Vrata su se kuće otvorila. U dovratku je stajala sluškinja, zapanjena pri pogledu na dugajliju s pištoljem. Vittorio se ljutilo zagledao u prizor ispod sebe. Rim će mu platiti tu uvredu. Dugajlija je odgurnuo sluškinju i proletio kroz vrata, a za njim odjeljenje od osam ljudi, s oružjem pred sobom. Sluškinja se izgubila u falangi tijela. Rim će to skupo platiti! Iznutra se začula vika. Vittorio je začuo očeve urlike i glasne prosvjede braće. A onda se začuo glasni prasak, lom drveta i stakla. Vittorio je posegnuo za pištoljem u džepu. I osjetio kako mu snažna ruka stišće zapešće. Bio je to Barzini. Stari mu je konjušar držao ruku, ali je gledao preko ramena, zurio dolje. »Previše je dolje pušaka. Time nećete riješiti ništa«, rekao je jednostavno. Odozdo je došao i treći tresak, i zvuk je sad bio nekako bliži. Netko je gurnuo lijevo krilo golemih hrastovih vrata i kroza njih su pokuljale prilike. Najprije djeca, zbunjena; neka su i plakala. Potom žene, njegove sestre i snahe. Pa majka, prkosna čela, s najmlađim djetetom u rukama. Iza njih su išli njegov otac i braća, žestoko gurani oružjem u rukama crno odjevenih ljudi. Potom su ih stjerali na pločnik kružne prilazne ceste. Glas njegov oca grmio je iznad ostalih, i pitao tko je odgovoran za ovu sablazan. Ali ona prava sablazan još nije ni počela. A kad je počela, Vittoriju Fontini-Cristiju se nešto slomilo u glavi. Zaglušili su ga udarci groma, zaslijepile munje. Želio se baciti, i svakim je atomom snage pokušavao osloboditi ruku iz Barzinijeva zahvata. Izvijao se i očajnički pokušavao osloboditi vrat i čeljust od Barzinijevih ruku koje su ga držale u kravati.

Jer su crni ljudi ispod njih otvorili paljbu. Žene su se bacile na djecu, a braća na oružje što je razbijalo noć ognjem i smrću. Krici straha i bola i negodovanja dizali su se u zasljepljujućem svjetlu gubilišta. Dizali su se oblaci dima; tijela su zastajala u zraku - kao da lebde u krvavoj odjeći. Djeca su padala presječena, zrna su otkidala usta i oči. Kroz uzvitlanu su maglu letjeli komadi mesa i lubanje i crijeva. Tijelo je djeteta eksplodiralo na majčinim rukama. A Vittorio Fontini-Cristi se još nije uspio osloboditi niti poći u pomoć svojim. Osjećao je kako ga silna mrtva težina pritišće na do, a onda kako mu nešto stišće i nateže i davi čeljust, gušći svaki glas na usnama. A onda su se iz te kakofonije pucnjeva i ljudskih krikova ispod njih probile riječi. Taj glas je bio silan, i njegovu je grmljavinu runila pucnjava strojnica, ali je nije mogla i prekinuti. »Champoluc... Ziirich je Champoluc... Zurich je rijeka... Champoluuuc...« Vittorio je zabio zube u prste u ustima, pa izvalio čeljust iz zgloba. Na trenutak je oslobodio ruku - ruku s oružjem - pa pokušao podići pištolj i zapucali dolje. Ali najednom to više nije mogao. Na njega se opet spustilo more težine, i zapešće mu se nepodnošljivo svilo. Pištolj mu je ispao iz ruke. Golema ruka koja ga je bila uhvatila za čeljust zabijala mu je lice u hladnu zemlju. Osjetio je krv u ustima, na usnama, pomiješanu sa zemljom. A iz ponora smrti još se jednom digao užasni krik. »Champoluc!« ; A onda su ga ušutkali. 3 30. prosinca 1939. »Champoluc... Zurich je Champoluc... Zurich je rijeka...« Te su riječi bile krikovi, i zamagljene u agoniji. Njegovo je unutrašnje oko bilo puno bijeloga svjetla i eksplozija dima i tamnocrvenih pruga krvi; uši su mu čule vriskove zapanjene šokiranosti, i užasa, i sablažnjenosti neizmjernim bolom i

užasnim ubojstvom. Ali se dogodilo. On je bio očevidac slike pogubljenja: jakih muškaraca, uzdrhtale djece, žena i majki. Njegove krvi. O, moj Bože! Vittorio je zakrenuo glavu i zakopao lice u grubo platno svog primitivnog kreveta, a suze su mu potekle niz lice. Bilo je to platno, a ne hladna i gruba zemlja; netko ga je prenio. Zadnje čega se sjeća bilo je kako mu netko silnom snagom utiskuje lice u tvrdu zemlju nasipa. Tako pritisnute, i Ijutito prisiljene na nepomičnost, oči su mu oslijepjele, a usne se napunile toplom krvi i hladnom zemljom. I samo su mu uši svjedočile o agoniji. »Champoluc!« Majko Božja, to se zaista dogodilo! Fontini-Cristijevi su bili pobijeni na bijelom svjetlu Campo di Fiorija. Svi Fontini-Cristijevi osim jednog. A taj će se jedan pobrinuti da to Rim plati. Posljednji Fontini-Cristi odsijecat će meso, sve sloj po sloj, s Mussolinijeva lica; oči će biti zadnje, i oštrica će ući polako. »Vittorio. Vittorio.« Čuo je svoje ime, a ipak ga nije čuo. Bio je to šapat, uzbuđen šapat, a šapat je san agonije. »Vittorio.« Na rukama je ponovno osjetio tišinu; šapat je dolazio odozgo, iz mraka. Lice Guida Barzinija bilo je tek nekoliko centimetara daleko od njegova. Tužne snažne oči upravitelja štale ljeskale su se u snopu prigušenoga svjetla. »Barzini?« Samo je toliko uspio izgovoriti. »Oprostite mi. Nije mi bilo druge; nisam mogao drukčije. Vas bi ubili s ostalima.« »Da, jasno mi je. Pogubili. Ali zašto? Za ime Božje, zašto?« »Nijemci. U ovom času znamo samo to. Nijemci su željeli smrt Fontini-Cristijevih. I vašu smrt. Luke, aerodromi, ceste, čitava je sjeverna Italija zatvorena.« »Ali Rim je to dopustio.« Vittorio je u ustima još osjećao okus krvi, još osjećao bol u čeljusti. »Rim se skriva«, rekao je Barzini tiho. »Malo ih je koji žele govoriti.« »A što oni vele?«

»Ono što Nijemci žele. Da su Fontini-Cristijevi bili izdajice, i da su ih ubili njihovi. Da je obitelj pomagala Francuzima, šaljući preko granice oružje i novac.« »Koješta.« »Rim i priča koještarije. I pun je kukavica. Našeg su informatora pronašli. Sad visi gol obješen za noge na Piazza del Duomo. Tijelo mu je izrešetano, jezik zakucan za glavu. Parti-giano je ispod njega stavio natpis, koji veli: "Ta je svinja izdala Italiju, njegova krv teče iz sramote zvane FontiniCristijevi".« Vittorio je okrenuo glavu. Slike su ga palile kako vatra; bijeli dim u bijeloj noći, tijela koja lebde, najednom nepomična u smrti; tisuću najednom nastalih tamnocrvenih mrlja; pogubljenje djece. »Champoluc«, prošaptao je Vittorio Fontini-Cristi. »Molim?« »Moj otac. Na samrti, dok su njime pustošili meci, izviknuo je to ime, Champoluc. U Champolucu se nešto dogodilo.« »Sto to znači?« »Ne znam. Champoluc je u Alpama, duboko u brdima. 'Ziirich je Champoluc. Ziirich je rijeka.' To je rekao. To je uzviknuo u smrtnom času. Ali u Champolucu nema rijeke.« »Ja vam tu ne mogu pomoći«, rekao je Barzini i uspravio se na krevetu. U upitnom mu se pogledu odražavala tjeskoba, baš kao i u nespretnom trljanju krupnih šaka. »Ali sad baš nemamo puno vremena da se time bavimo, kao ni za razmišljanje. Ne u ovom času.« Vittorio je podigao pogled na golemog, zbunjenog seoskog slugu što je sjedio na rubu primitivnog kreveta. Bili su u sobi napravljennoj od masivnog drveta. U njoj su bila vrata, tek odškrinuta, tri do četiri metra daleko i s desne strane, ali nije bilo prozora. U njoj je bilo još nekoliko kreveta, iako ne bi znao reći koliko. Bila je to spavaonica za radnike. »Gdje smo to mi?« »S druge strane Maggiorea, južno od Bavena. Na farmi koza.« »Kako smo ovamo stigli?« »Nasumce. Odvezli su nas ljudi na obali rijeke. Dočekali su nas s brzim automobilom na cesti zapadno od Campo di Fiorija. Partigiano iz Rima poznaje droge; dao vam je

injekciju.« »Odnio si me s nasipa sve do zapadne ceste?« »Da.« »To su skoro dva kilometra.« »Možda. Vi ste krupni, ali niste baš teški.« Barzini je ustao. »Spasio si mi život.« Vittorio je pritisnuo ruke na grubu ponjavu i podigao se u sjedeći položaj, pa se naslonio leđima na zid. »Ne traži osvetu u vlastitoj smrti.« »Shvaćam.« »Obojica moramo na put. Vi iz Italije, ja do Campo di florija.« »Ti se vraćaš?« »Tu mogu najviše pomoći. Jer je tu napravljena najveća šteta.« Fontini-Cristi se na trenutak zagledao u Barzinija. Kako brzo nezamislivo postaje opipljivom stvarnošću. Kako brzo ljudi na divljaštvo reagiraju divljaštvom, i koliko je ta reakcija nužna. Ali više nije bilo vremena. Barzini je imao pravo; razmišljanje treba ostaviti za kasnije. »Mogu li ja ikako izaći iz zemlje? Rekao si da je čitava sjeverna Italija zatvorena.« »Svi uobičajeni putovi. To je potjera koju je pokrenuo Rim, ali po naputku Nijemaca. Ali postoje i drugi putovi. Rekli su mi da će Britanci pomoći.« »Britanci?« »Tako vele. Oni su svu noć u radiovezi s partigianima.« »Britanci? To ne razumijem.« , *** Vozilo je bilo stari gospodarski kamion sa slabim kočnicama i spojkom koja nije hvatala, ali je bio dovoljno robustan za slabo asfaltirane sporedne ceste. On se nije mogao mjeriti s motociklima i službenim automobilima, ali je izvrsno služio za putovanje s mjesta na mjesto u zemljoradničkom kraju bio je to samo još jedan kamion koji je nosio nekoliko grla stoke što je nesigurno poskakivala u otvorenom, ceradom pokrivenom teretnom prostoru. Vittorio je bio odjeven, baš kao i njegov vozač, u prljavu, znojem promočenu odjeću poljoprivrednog radnika,

pokrivenu skorenim gnojem. Pribavio je sebi prljavu, okljaštrenu legitimaciju koja ga je predstavljala kao Alda Ravenu, bivšeg soldata semplice u talijanskoj vojsci. Moglo se pretpostaviti da mu je školovanje bilo nikakvo; svaki razgovor koji bude morao voditi s policijom mora biti jednostavan, izravan i možda mrvu neprijateljski. Vozili su se sve do zore i sjeverozapadnim smjerom ušli u Torino, gdje su skrenuli na jugoistok, prema Alpama. Ako ne bude većih prekida, do noći bi trebali stići do Albe. U jednom espresso na glavnom trgu u Albi, koji se zove San Giorno, stupit će u vezu s Britancima. Bila su to dva operativca koja šalje MI6. Njihov će posao biti da odvedu Fontini-Cristija do obale i provedu kroz ophodnje što su čuvale svaki kilometar obale od Genove do San Rema. Talijansko ljudstvo, ali njemačka djelotvornost, tako su rekli Vittoriju. Obalno područje u Genovskom zaljevu smatralo se najprikladnijim za infiltraciju. Ono je godinama bilo najvažniji put snabdijevanja korzikanskih krijumčara. Unio Corso je zapravo i plaže i kamene litice smatrao svojim. Oni su tu obalu zvali mekim trbuhom Evrope, i poznavali su svaku stopu. Sto je Britancima bilo taman po mjeri. Posao su povjerali Korzikancima koji su služili najboljeg platišu. Unio Corso će pomoći Londonu da provuče Fontini-Cristija kroz ophodnje i zatim ga izvuče na pučinu, gdje će, na prethodno dogovorenom mjestu sjeverno od Rogliana na korzikanskoj obali, izroniti podmornica Royal Navy i preuzeti ga. Tako je glasila informacija koju je dobio Vittorio - od luđaka s kolca i konopca koje je prezirao kao djecu koja igraju primitivne igre. Te neuredne lude zažarenih pogleda, koje su s njegovih ocem sklopile neodrživ savez, sad su mu spasile život. I spašavale ga i dalje. Koščati seljački grubijani koji su izravno komunicirali s dalekim Britancima... dalekim a opet ne i predalekim. Ne daljima od Albe. Kako? Zašto? Što to, za ime Božje, Englezi rade? I zašto rade to što rade? Tko su bili ti ljudi kojima je prije jedva i priznavao postojanje, s kojima je u čitavom životu jedva

progovorio i riječ - osim da im nešto naredi i potom ih zaboravi - i što to oni zapravo rade? I zašto? On im nije bio prijatelj. Možda ne neprijatelj, ali svakako ne prijatelj. Ta su pitanja plašila Vittorija Fontini-Cristija. Užas je eksplodirao u bijelom svjetlu i smrti, i on nije bio sposoban shvatiti -pa čak ni poželjeti - vlastiti spas. Bili su četrnaest kilometara daleko od Albe na vijugavoj zemljanoj cesti što je tekla usporedno s glavnom autocestom iz Torina. Partigiano koji je vozio bio je umoran, a oči su mu bile podlivene od dugoga dana na jarkome suncu. Sjene ranog večerja sad su mu varale oči; leđa su ga očito boljela od stalnog naprezanja. Sa sjedala je ustajao samo u rijetkim zgodama, kad bi točili gorivo. Vrijeme je bilo ključno važno. »Daj da sad ja malo vozim.« »Skoro smo već na cilju, signore. Vi ne poznajete tu cestu, ja je znam. U Albu ćemo ući s istoka, cestom Canelli. Možda na prilazu gradu budu vojnici. Ne zaboravite što trebate reći.« »Vjerojatno što manje to bolje.« Kamion se ubacio u rijetki promet na Via Canelli i uhvatio stalnu brzinu, u skladu s ostalim vozilima. Baš kao što je vozač i predvidio, na granici su grada stajala dva vojnika. Oni su, zbog tko zna kojih razloga, dali kamionu znak da stane. Skrenuli su s ceste, zaustavili se na pješčanom nasipu, i pričekali. Narednik je prišao vozačevu prozoru, dok je vojnik šutke stajao pred Fontini-Cristijem. »Odakle ste?« upitao je narednik. »S farme južno od Bavena«, rekao je partigiano. »Prevalili sve prevelik put za tako malo tereta. Izbrojio sam pet koza.« »Rasplodna grla. Bolje su nego što izgledaju. Deset tisuća lira za jarce; osam za koze.« Narednik je zadigao obrve. I kad je progovorio, nije se nasmiješio »Ne čini mi se da toliko vrijediš i čitav ti kakav jesi, paisan. Legitimaciju.« Partizan je posegnuo u stražnji džep pa izvukao trošnu lisnicu. Izvukao je državnu legitimaciju i pružio je vojniku. »Veliš da si iz Varalla.«

»Došao sam iz Varalla. Ali radim u Bavenu.« »Južno od Bavena«, ispravio ga je vojnik hladno. »Ti«, rekao je narednik, obraćajući se Vittoriju. »Legitimaciju.« Fontini-Cristi je gurnuo ruku u džep, mimoišao držak pištolja, pa izvadio legitimaciju. Pružio ju je vozaču, a ovaj ju je predao vojniku. »Bio si u Africi?« »Da, narednice«, odgovorio je Vittorio kratko. »U kojem korpusu?« Fontini-Cristi je šutio. Na ovo nije znao odgovor. Misli su mu letjele, pokušavale se sjetiti nekog broja iz novina, ili imena. »Sedmom«, rekao je. »Aha.« Narednik mu je vratio legitimaciju; Vittorio je ispuštao zrak. Ali je njegovo olakšanje bilo kratka vijeka. Vojnik je pružio ruku prema kvaki, povukao je dolje i hitro otvorio vrata. »Van! Obojica!« »Kako? Zašto?« usprotivio se partizan i glasno zacvilio. »Mi te kože moramo isporučiti još prije noći! Već smo zakasnili!« »Van.« Narednik je već bio izvukao svoj vojni revolver iz korica od crne kože i sad ga je uperio u obojicu. Preko kabine je vojniku doviknuo naredbu. »Izvuci ga! Pokrivaj ga!« Vittorio je pogledao vozača. Partizanove su mu oči rekle da učini što mu vele. Ali neka bude budan, spreman na djelovanje. Oči su mu rekle i to. Kad su iz kamiona izašli na pješčani nasip, narednik je zapovjedio obojici da krenu prema stražarnici što je stajala kraj telefonskog stupa. Iz razvodne je kutije visjela žica kojoj je kraj bio pričvršćen za krov male prostorije. Vrata su bila uska i otvorena. Na Via Canelli promet se u sumrak pojačao; ili se bar tako činilo Fontini-Cristiju. Bili su to većinom osobni automobili, s gdje kojim kamionom, ne bitno drukčijim od gospodarskog kamiona kojim su se dovezli. Mnogi bi vozači vidno usporili pri pogledu na dva vojnika koji su, potegavši oružje, tjerali dva civila prema stražarnici. A onda bi opet ubrzali, u želji da se što prije »maknu.« »Niste nas imali prava zaustaviti!« uzviknuo je partizan. »Mi ne radimo ništa nezakonito. Nije to nikakav zločin zarađivati za život!«

»Ali je zato zločin davati lažne informacije, paisan.« »Nismo vam mi dali nikakve lažne informacije! Mi smo radnici iz Bavena, i tako mi majke Božje, to je istina!« »Daj pazi malo,« rekao je vojnik sarkastično, »jer ćemo svemu dodati još i svetogrđe. Ulazi!« Cestovna stražarnica iznutra je izgledala još manja nego s Via Canelli. Bila je široka jedva metar i pol, a dužina joj nije bila veća od dva. U njoj je jedva bilo mjesta za svu četvoricu. Ali je pogled u partizanovim očima rekao Vittoriju da je taj tijesni prostor zapravo prednost. »Pretraži ih«, zapovjedio je narednik. Vojnik je spustio pušku na pod, s cijevi prema gore. A onda je partizan napravio nešto čudno. Skupio je ruke na prsima, kao da svjesno prkosi. Pa ipak on nije bio naoružan; to je jasno rekao Fontini-Cristiju. »Vi ćete me pokrasti!« rekao je glasnije nego što je bilo potrebno, a riječi su mu zatitrale u drvenoj baraci. »Vojnici kradu!« »Baš nas briga za tvoje lire, paisan. Na cesti ima i boljih vozila. Mići te ruke s kaputa.« »Čak i u Rimu kažu razlog! Sam II Duce veli da se s radnicima ne smije tako postupati! Ja sam stupao u fašističkoj gardi; a ovaj je tu služio u Africi!« Što on to radi? pomislio je Vittorio. Zašto se tako ponaša? Time će samo naljutiti vojnike. »Ti svinjo stvarno iskušavaš moje strpljenje! Mi tražimo jednog s Maggiore. Sve cestovne straže traže baš njega. A tebe smo zaustavili zato što ti je tablica iz područja Maggiore... Ispruži ruke!« »Baveno! Ne Maggiore! Mi smo iz Bavena! A što smo to lagali?« Narednik je pogledao Vittorija. »Nijedan vojnik iz Afrike ne veli da je bio u Sedmom korpusu. On je osramoćen.« Vojnik je jedva i dovršio, kad je partizan kriknuo naredbu. 63»Sad, signore! Držite drugog!« Vozačeva je ruka poletjela dolje, i lupila po revolveru u narednikovoj šaci, tek nekoliko centimetara daleko od želuca. Iznenadnost tog čina i razoran

prask urlika partizanova glasa u malom prostoru djelovao je kao neočekivan sudar. Vittorio nije imao vremena za promatranje; mogao se samo nadati da njegov suputnik zna što čini. Vojnik se bacio prema pušci. Lijeva mu je ruka uhvatila cijev, a desna poletjela prema kundaku. FontiniCristi se na nj bacio čitavom težinom, zabio ga u zid, pa ga objema šakama lupio u sljepoočicu i zabio mu glavu u tvrdi drvenu površinu. Vojniku je pala kapa; krv mu je smjesta potekla iz kose i kliznula niz glavu. Skljokao se na pod. Vittorio se okrenuo. Narednik je bio zabijen u kut svoje sitne stražarnice, a partizan je bio nad njim i mlatio ga njegovim pištoljem. Lice mu se pretvorilo u masu izderana mesa, a pogled na svu onu krv i iskidanu kožu izazivao je mučninu. »Brzo!« kriknuo je partizan kad je narednik pao. »Dovezite kamion pred stražarnicu! Ravno ispred nje; utisnite ga između ceste i stražarnice. I ostavite upaljen motor.« »Jako dobro«, rekao je Fontini-Cristi, zbunjen koliko brutalnošću, toliko i brзом odlučnošću posljednjih trideset sekunda. »I, signore!« kliknuo je partizan kad je Vittorio već bio jednom nogom vani. »Da?« »Vaš pištolj, molim. Dajte mi ga malo. Te vojne sprave grme kao grom.« Fontini-Cristi je trenutak oklijevao, ali je onda izvukao oružje i predao ga čovjeku. Partizan je dohvatio ručni telefon na zidu i iščupao ga. Vittorio je dovezao kamion ispred stražarnice, i pritom su mu lijevi kotači neizbježno ostali na tvrdoj površini ceste. Na nasipu nije bilo dovoljno mjesta da sasvim siđe s ceste. Nadao se da su stražnja svjetla dovoljno jaka da vozila koja dolaze - a bilo ih je sve više - vide prepreku i zaobiđu je. Partizan je izišao iz stražarnice i obratio mu se kroz prozor. »Dajte gas na prazno, signore. Najglasnije i najbrže što možete.« Fontini-Cristi je tako i učinio. Partizan se trkom vratio do stražarnice. U desnici je stezao Vittorijev pištolj. Dva su pucnja bila duboka i oštra; prigušene detonacije kao

nagli, užasni izboji u buci prometa i turiranja motora. Vittorio se samo prazno zapiljio, a u njemu se miješali divljenje i strah i, neobjašnjivo, tuga. Ušao je u njemu nerazumljiv svijet nasilja. Partizan je izronio iz stražarnice, pa za sobom zatvorio uska vrata. Uskočio je u kamion, zalupio vratima i kimnuo Vittoriju. Fontini-Cristi je pričekao nekoliko trenutaka na rupu u pro)metu, pa ispustio spojku. Stari je kamion poskočio i krenuo. »Na Via Monte ima jedna garaža u kojoj ćemo sakriti kamion, prebojiti ga i promijeniti tablice. Oko kilometar od Piazze San Giorgio. Donde ćemo od garaže pješice. Reći ću vam gdje da skrenete.« Partizan je Vittoriju pružio pištolj. »Hvala«, rekao je Fontini-Cristi nezgrapno i gurnuo oružje u džep sakoa. »Ubio si ih?« »Naravno«, glasio je jednostavan odgovor. »Pretpostavljam da si morao.« »Naravno. Vi ćete biti u Engleskoj, signore. Ja, u Italiji. Mogli bi me prepoznati.« »Shvaćam«, rekao je Vittorio, s nekom neodlučnošću u glasu. »Ne shvatite kao uvredu, signore Fontini-Cristi, ali ja ne vjerujem da shvaćate. Vi ste iz Campo di Fiorija, i za vas je sve to novo. Za nas nije. Mi smo u ratu već dvadeset godina. Ja osobno već deset.« »Ratu?« »Da. Sto mislite, tko obučava vaše partigiane?« »Kako to mislite?« »Ja sam komunist, signore. Moćnom kapitalistu FontinkCristiju jedan će komunist pokazati kako se vodi borba.« Kamion je jurio dalje; Vittorio je čvrsto držao volan, zapanjen ali nekako čudno nedirnut suputnikovim riječima. »To nisam znao«, odgovorio je on. »Čudno, zar ne?« rekao je partizan. »Nitko me to nikad nije pitao.« 4 30. prosinca 1939.

ALBA Espresso je bio pun ljudi, svi su stolovi bili puni i glasovi glasni. Vittorio je pošao za partizanom prema šanku kroz masu ruku što su gestikulirale i tijela što su se nevoljko razmicala. Naručili su kavu sa Stregom. »Ovamo«, rekao je partizan i pokazao na stol u kutu za kojim su sjedila tri radnika, o čijem su statusu govorila nečista odjeća čekinjava lica. Za stolom je bila jedna prazna stolica. »Kako znaš? Mislio sam da se moramo naći s dvojicom, ne s trojicom. I Britancima. Osim toga, nema mjesta; samo je jedna stolica.« »Pogledajte onog jakotu desno. Legitimacija mu je na cipelama. Na njima su mrlje narančaste boje, nisu velike, ali vidljive. On je Korzikanac. Druga su dvojica Englezi. Otiđite i recite: 'Na putu se nije ništa dogodilo.' To je sve. Onaj u cipelama će ustati; sjednite na njegovo mjesto.« »A što je s vama?« »Ja dolazim za minutu. Moram razgovarati s Corsom.« Vittorio je učinio kako mu je čovjek rekao. Onaj jakota s nakapanom bojom na cipeli je ustao, i pritom uzdahnuo kao da mu je to teško. Fontini-Cristi je sjeo. Tada je progovorio Brita-nac njemu sučelice. Njegov je talijanski bio gramatički ispravan, ali je zastajkivao. Naučio je jezik, ali ne i idiome. »Naša iskrena sućut. Apsolutno strašno. Mi ćemo vas izvući.« »Hvala. Možda biste radije govorili engleski? Ja ga govorim tečno.« »Odlično«, odgovorio je onaj drugi. »Nismo bili sigurni. Imali smo premalo vremena da pročitamo nešto o vama. Doleťjeli smo jutros iz Lakenheatha. Corsi su nas pokupili u Pietra Ligure.« »Sve se dogodilo tako brzo«, rekao je Vittorio. »Još sam u šoku.« »Nije ni čudo«, rekao je prvi čovjek. »Ali ni nama još nije jasno. Morat ćete pamet u glavu. Nama je naređeno da vas pod mus dovedemo u London: bez vas da se ne vraćamo, i to je kao amen.« Vittorio je pogledao jednog pa drugog. »A smijem li vas upitati zašto? Molim shvatite, ja sam vam

zahvalan, no vaša briga za mene tako mi je neobična. Ja nisam skroman, ali nisam ni budala. Zašto sam ja Britancima toliko važan?» »Vrag neka me nosi ako znamo«, odgovorio je drugi agent. »Ali vam mogu reći, sinoć se otvorio pakao. I trajao čitavu noć. Mi smo od ponoći pa sve do četiri ujutro bili u Ministarstvu zrakoplovstva. Iz svih je radiokanala u svim sobama kuljalo kao blesavo. Mi, znate, radimo s Korzikancima.« »Da, to su mi rekli.« Partizan je kroz mnoštvo stigao do stola. Izvukao je praznu stolicu i sjeo, s čašom Strege u ruci. Razgovor se nastavio na talijanskom. »Imali smo problema na cesti iz Canellija. Provjera. Morali smo maknuti dva stražara.« »Koliki je rok?« upitao je agent Fontini-Cristiju slijeva. Bio je to mršav muškarac, ponešto žešći od svog partnera. Opazio je zbunjen izraz na Vittorijevu licu pa objasnio: »Što mislite, koliko još imamo do uzbune?« »Ponoć. Dok ne stigne smjena u dvanaest. Koga briga za telefon koji se ne javlja. Oprema se stalno kvari.« »Dobro obavljen posao«, rekao je agent s druge strane stola. Lice mu je bilo okruglije no u njegova zemljaka. Govorio je sporije, kao da stalno bira riječi. »Pretpostavljam da ste vi boljševik.« »I jesam«, odgovorio je partizan, a pod kožom mu se osjetilo neprijateljstvo. »Ne, ne, molim vas«, dodao je agent. »Ja volim raditi s vama. Vi ste vrlo temeljiti.« »Vojna je obavještajna vrlo uljudna.« »Usput rečeno«, rekao je Britanac Vittoriju zdesna, »ja sam Jabuka, on je Kruška.« »Mi znamo tko ste vi«, rekao je Kruška Fontini-Cristiju. »A moje ime nije važno«, rekao je partizan i tiho se nasmijao. »Jer ja ne idem s vama.« »Da prijedemo sve to, može?« Jabuka je bio živo zainteresiran, ali se svladavao skoro do rezerviranosti. »Čitavu priču. Osim toga, London želi uspostaviti čvršću vezu.« »Znali smo da će htjeti.« Potom su se sva trojica upustila u profesionalni razgovor koji

se Vittoriju učinio krajnje neobičnim. Pričali su o rutama i šiframa i radiofrekvencijama kao da razgovaraju o cijenama burzovnih dionica. Potom su se dotakli nužnosti da se maknu i eliminiraju neki ljudi na specifičnim položajima - no to nisu bili ljudi, to nisu bila ljudska bića, nego faktori koje je trebalo pobiti. Kakvi su to ljudi, ta trojica? »Jabuka« i »Kruška«, boljševik bez imena, samo s lažnom legitimacijom. Ljudi koji su ubijali bez ljutnje i bez žaljenja. Pomislio je na Campo di Fiori. Na zasljepljujuće bijelo svjetlo reflektora, na pucnjavu i smrt. Sad bi i on mogao ubijati. Opako i divlje - ali nikad o smrti ne bi mogao razgovarati kao oni. »... prebacite nas na koču poznatu obalnoj patroli. Jeste li shvatili?« Jabuka se to obraćao njemu, ali ga on nije slušao. 69»Oprostite«, rekao je Vittorio. »Odlutale su mi misli.« j »Pred nama je dug put«, rekao je Kruška. »Osamdeset kilometara do obale, potom najmanje tri sata na moru. Koješta se može dogoditi.« »Pokušat ću biti pažljiviji.« »Budite više nego pažljivi«, odgovorio je Jabuka tonom suzbijene ljutnje. »Ja ne znam što ste to napravili za Foreign Office, ali čini se da ste subjekt s visokim prioritetom. Ako vas ne izvučemo, žive će nas skuhati. Zato slušajte! Korzikanci će nas odvesti do obale. Pritom ćemo četiri puta promijeniti vozila...« »Čekajte!« partizan je pružio ruku preko stola i zgrabio Jabuku za mišicu. »Taj čovjek što je sjedio s vama, s bojom na cipelama. Gdje ste ga pokupili? Brzo.« »Tu u Albi. Prije dvadesetak minuta.« »Tko je napravio prvi kontakt?« Englezi su se pogledali. Kratko. »On«, rekao je Jabuka. »Mičimo se! Smjesta! Kroz kuhinju!« »Kako?« Kruška je pogledao preko šanka s espressotn. »Otišao je«, rekao je partizan. »A trebao me je pričekati.« Jakota se kroz mnoštvo probijao prema vratima. Činio je to što je mogao neupadljivije. Kao, recimo, pilac koji je pošao u

zahod. »Što vi mislite?« upitao je Jabuka. »Ja mislim da je sad u Albi čitava hrpa ljudi s bojom na cipelama. Koji samo vrebaju na strance kojima oči lutaju po podu.« Komunist je ostao za stolom. »Lozinka je probijena. Zna se dogoditi. Korzikanci će je morati promijeniti. A sad, idemo!« Dva su Engleza ustala sa stolica, ali bez ikakvog vanjskog znaka žurbe. Vittorio je shvatio što se od njega traži pa ustao. Pružio je ruku i dotakao partizanu rukav. Komunist se prepao: pogled mu je bio na onom jakoti, koji se spremao ubaciti u gužvu. »Htio bih vam zahvaliti.« Partizan ga je na trenutak pogledao. »Tratite vrijeme«, rekao je. Dva su Britanca točno znala gdje je kuhinja, pa stoga i izlaz iz nje. Prolaz iza nje je bio nečist. Duž prljavih ožbukanih zidova stajale su kante sa smeće, i iz njih se prelijevao otpad. Taj je prolaz bio veza između Piazza San Giorno i ulice iza, ali je bio tako slabo osvijetljen i zasut smećem da kao prečica baš nije bio popularan »Ovamo«, rekao je Jabuka i skrenuo lijevo, dalje od piazze. »Sad požurite.« Sva su trojica istrčala iz prolaza. Na ulici je bilo dovoljno pješaka i trgovaca da se među njih sklone. Jabuka i Kruška uhvatili su ležeran korak; Vittorio se poveo za njihovim primjerom. Shvatio je da su ga dva agenta stavila između sebe. »Ja baš nisam siguran da je boljšika u pravu«, rekao je Kruška. »Možda je naš Corso samo vidio nekog prijatelja. Bio je prokleta uvjerljiv.« »Korzikanci imaju svoj jezik«, ubacio se u riječ Vittorio, pa se ispričao kad se skoro sudario s prolaznikom koji mu je dolazio ususret »Zar nije mogao s njim razgovarati, pa da vidi?« »Nemojte to raditi«, rekao je Jabuka resko. »Molim?« »Ne budite tako prokleta pristojni. To jedva ide uz tu odjeću. Ali da vam odgovorim na pitanje, Korzikanci posvuda imaju mjesne veze. Svi ih imamo. To je niži nivo, samo prenose

poruke.« »Shvaćam.« Fontini-Cristi je pogledao čovjeka koji se predstavio kao Jabuka. Hodao je ležerno, ali su mu oči stalno prosijavale ulicu pod plaštem noći. Vittorio je okrenuo glavu i pogledao Krušku. On je činio to isto što i njegov zemljak: promatrao je lica u mnoštvu, vozila, udubljenja u zgradama s obje strane ulice. »Kamo idemo?« upitao je Fontini-Cristi. »Do ulice u koju nas je poslao naš Korzikanac«, odgovorio je Jabuka. »Ali ja sam mislio da vam je on sumnjiv.« Odgovorio mu je Kruška: »Oni nas neće vidjeti zato što ne znaju koga da traže. Boljševik će dostići Corsa na piazzzi. Ako je sve u najboljem redu, onda će stići zajedno. Ako nije, i ako vaš prijatelj zna svoj posao, onda će stići samo jedan.« Trgovinski je prostor zakretao lijevo i ulazio u južni ulaz na Piazzu San Giorno. Na tom se ulazu isticala fontana, a kružni je bazen na njezinu dnu bio zasut starim papirom i bocama. Na rubu su sjedili muškarci i žene i namakali ruke u prljavu vodu; djeca su kričala i jurcala po kaldrmi pod pažljivim pogledom roditelja. »Cesta s druge strane«, rekao je Jabuka i pripalio cigaretu, pa pokazao prema širokom pločniku što se vidio kroz kapljice fontane, »je Via Ligata. Ona vodi do obalne ceste. Dvije stotine metara dalje je postrana ulica u kojoj će nas, kako reče Corso, čekati taksi.« »Da ta postrana ulica nije slučajno slijepa?« Kruška je to pitanje postavio s izvjesnom dozom prezira. Na nj zapravo i nije očekivao odgovor. »Kakva slučajnost! I ja sam se pitao isto. Baš da vidimo. Vi«, rekao je Jabuka Vittoriju, »ostajete s mojim partnerom i činite točno ono što vam bude rekao.« Agent je bacio šibicu na cestu, duboko povukao dim iz cigarete, pa žustro zakoračao kaldrmom prema fontani. Kad se našao na metar od bazena, usporio je i tada, na Vittorijevo čuđenje, nestao, potpuno se izgubio u mnoštvu. »Stvarno je u vrhunskoj formi, zar ne?« upitao je Kruška. »Ne uspijevam to razabrati. Ne vidim ga.«

»Neka vas to ne čudi. Dobar potrči-i-nestani, kad se izvede u pravom svjetlu, zna biti vrlo efektan.« Slegnuo je ramenima. »Dajte idemo. Idite malo ispred mene i nešto pričajte. I radite rukama. Vi mašete rukama kao pomahnitali.« Vittorio se nasmiješio na Englezove priče. Ali kad su zašli u mnoštvo, postao je svjestan ruku što su se micale, i mlatile po zraku, i iznenadnih povika. Britanac je poznavao svoje Talijane. Držao je korak s agentom, fasciniran njegovom odlučnošću. A onda je Kruška najednom uhvatio Vittorija za rukav i potegao ga lijevo, pa ga poveo prema tek oslobođenom mjestu na rubu fontane. Fontini-Cristija je to prenulo; mislio je da im je cilj stići do Via Ligate što brže i nezamjetljivije. A onda je shvatio. Britančeve iskusne, profesionalne oči vidjele su i ono što je amateru bilo nevidljivo: signal. Vittorio je sjeo agentu zdesna, oborene glave. Prvo na čemu su mu se izoštrile oči bio je par iznošenih cipela s mrljama narančaste boje na izguljenoj koži. Jedincati par nepomičnih cipela u pokretnim sjenama pokretnih tijela. A onda je Vittorio podigao glavu i sledio se. Onaj partizan, njegov vozač, grlio je tijelo svoje korzikanske veze kao da pomaže prijatelju koji je malo više popio. Ali čovjek nije bio pijan. Glava mu je pala, oči su mu bile otvorene i zurile prema dolje u pokretnu tamu. Bio je mrtav. Vittorio se naslonio na rub, hipnotiziran prizorom ispod sebe. Neumorni, uski potočić krvi natapao je leđa Korzikančeve košulje, pa se slijevao niz kamen unutrašnjeg zdenca fontane, miješao se s prljavom vodom i stvarao kolobare i kovitlave po-lukolobare u isprekidanom svjetlu uličnih svjetiljaka piazze. Partizanova je ruka dohvatila tkaninu, pa skupila košulju oko krvlju natopljenog mjesta. I šaka i zapešće bili su mu krvavi. A u ruci mu je bo držak noža. Fontini-Cristi je pokušao suzbiti šok. »Nadao sam se da ćete stati«, rekao je komunist Englezu. »Umalo da nisam«, odgovorio je Kruška na pretjerano gramatičkom talijanskom. »Sve dok tu nisu skočila dvojica.« Agent je pokazao na rub na kojem su sjedili on i Vittorio.

»Pretpostavljam da su vaši.« »Ne. Nego kad ste se približili, rekao sam im da će moj prijatelj povratiti. To je klopka, naravno. Tip ribarske mreže; ne zna se što će uhvatiti. Uspjeli su razbiti šifru - sinoć. Ovuda se mota desetak provocatora, pa za cilj biraju na kog nalete. Opkoljavanje.« »Reći ćemo to Korzikancima.« »Od toga nema velike koristi. Šifra se mijenja sutra.« »Onda je i taksi zamka?« »Ne, nego drugi mamac. Oni ne riskiraju. Taksidovozi ciljeve u mrežu. Samo vozač zna kamo; on je s višeg nivoa.« »Sigurno su i drugi u blizini.« Kruška je prinio ruku ustima. Bila je to gesta koja je odavala zamišljenost. »Naravno.« »Ali koji?« »I to se može doznati. Gdje je Jabuka?« »Sad već u Via Ligati. Željeli smo se razdvojiti za slučaj da bude gužve.« »Pridružite mu se; gužva nije bila zbog mene.« »Da. To mi je jasno...« »Majko Božja!« uskliknuo je Vittorio upol glasa, jer više nije mogao šutjeti. »Nasred piazze držite mrtvacu i lupetate kao babe!« »Zato što imamo o čemu razgovarati, signore. Zato šutite i slušajte.« Partizan je vratio pogled na Engleza, koji se na ispad Fontini-Cristija jedva i obazreo. »Dat ću vam dvije minute da stignete do Jabuke. A onda ću pustiti našeg prijatelja Corsa da klizne u bazen, s leđima gore, da se vidi nož. Nastupa kaos. Ja ću sam otpočeti dreku. To će upaliti. I bit će dovoljno.« »A mi ćemo držati taksi na oku«, prekinuo ga je Kruška. »Da. Kad se digne galama, vidite tko priča s kim. I vidite tko ostaje da istraži slučaj.« »Tad sjedamo u taj prokleti taksi i put pod noge«, dodao je agnet s nekakvom konačnošću u glasu. »Sjajna predstava! Ne mogu dočekati da opet radim s vama.« Englez je ustao; Vittorio je učinio isto, i na mišici osjetio Kruškinu ruku. »Vi«, rekao je partizan, pa pogledao u Vittorija dok je tako u

krilu držao mlitavo, stameno tijelo u bučnoj, prometnoj i punoj sjena noći. »Nešto ne zaboravite. Razgovor usred mnoštva ljudi počesto je najsigurniji. I nožu u gomili najteže je ući u trag. Nemojte to zaboraviti. Vittorio ga je pogledao, ne znajući baš je li komunist te riječi izrekao kao uvredu. »Neću zaboraviti«, rekao je Vittorio. Žurno su ušli u Via Ligatu. Jabuka je bio s druge strane i polako se probijao prema postranoj ulici gdje ih je, po riječima korzikanske veze, morao čekati taksi. Ulične su svjetiljke bile slabije nego na piazzi. »Dajte požurite. Evo ga«, rekao je Kruška na engleskom. »Produžite korak, ali nemojte trčati.« »Zašto ne prijedemo ulicu i pridružimo se?« upitao je Vittorio. »Ne. Kad jedan čovjek prelazi ulicu to je manje upadljivo nego kad to čine dvojica... Dobro. Sad stanite.« Kruška je iz džepa izvadio kutiju šibica, pa jednu zapalio. Čim je planula, on je zamahnuo i ugasio je i bacio na pločnik - kao da mu je plamen oprljio prste - pa smjesta upalio drugu i prinio cigareti koju je stavio u usta. Nije prošla ni minuta, a Jabuka im se već pridružio uza zid zgrade. Kruška mu je rekao kakva je partizanova strategija. Potom su sva trojica šutke krenula, između pješaka, pločnikom do kraja bloka nasuprot postranoj ulici. S druge je strane, u bijelom sjaju ulične svjetiljke, stajao taksi, možda deset metara od ugla. »Kakva slučajnost«, rekao je Jabuka i podigao nogu na niski izboj zgrade, pa povukao čarapu. »Slijepa ulica.« »Vojska ne može biti daleko. Jesi stavio jastuk? Ja nisam.« »Da. Namjesti svoj.« Kruška je ušao u zgradu pa ispod sako izvadio automatski pištolj Drugom je rukom posegnuo u džep pa izvadio desetak centimetara dugačak valjak, s rupicama na čeličnoj površini, te ga navrnio na cijev svog oružja. Vratio je pištolj pod sako baš u trenutku kad je na piazzi počela krika. Spočetka je to bilo tek nekoliko krikova, jedva razaznatljivih. Ali je onda eruptirao čitav krešendo zvukova. »Polizia!« »A quale punto polizia!« »Assassinio!« »Omici-dio!« S

trga su istrčale žene i djeca; za njima su krenuli i muškarci, izvikujući naredbe i informacije svakome i nikome. Kroz krikove su se razabrale riječi: »Uomo con arancia scarpe«, čovjek s narančastim cipelama. Partizan je valjano obavio svoj posao. A onda se u mnoštvu što je jurilo pločnikom pojavio i on osobno. Zaustavio se tri metra od Fontini-Cristija i dva Engleza i zaurloao silnim glasom, obraćajući se svakom tko ga sluša. »Ja sam ga vidio! Ja sam ih vidio! Bio sam tik uz njega! Taj čovjek - na cipelama mu je bila boja - oni su mu zabili nož u leđa!« Iz mračnog udubljenja u zgradi izišla je ljudska prilika i pretrčala preko ulice, ravno prema partizanu. »Ti! Dođi amo!« »Molim?« »Ja radim za policiju. Sto si to vidio?« »Policija. Hvala Bogu! Pođite sa mnom! Bila su dvojica! U džemperima...« Prije nego što je policajac išta mogao i shvatiti, partizan je već trčao kroz mnoštvo, natrag prema piazzi. Policajac je trenutak oklijevao, pa pogledao preko slabo osvijetljene ulice. Nekoliko metara od taksija razgovarala su tri čovjeka. Policajac je mahnuo rukom. Dvojica su se odvojila i krenula za njim, koji je već trčao prema San Giornu, iza već iščezlog partizana. »Taj čovjek kraj auta. On je vozač«, rekao je Jabuka. »Idemo.« Trenuci su potom bili čista magla. Vittorio je pošao za dvojicom agenata preko Via Ligate i zatim u postranu ulicu. Čovjek koji je stajao kraj taksija sad je sjeo za volan. Jabuka je prišao kolima, otvorio vrata, i bez riječi pddigao pištolj. Iz cijevi se začula prigušena eksplozija. Čovjek se skljojao. Jabuka ga je prevrnuo na sjedalo kraj desnih vrata. Kruška se obratio Fontini-Cristiju. »U rikverc. Sad brzo!« Jabuka je uključio paljenje. Taksi je bio star, ali motor nov i jak. Automobil je bio običan Fiat, pomislio je Vittorio, ali je motor bio Lambprghini. Auto je poskočio, na uglu skrenuo desno pa uzbrzao na Via

Ligati. Jabuka se preko ramena obratio Kruški. »Daj, molim te, pogledaj u pretinac za rukavice. Ova prokleta krtija očito pripada nekom jako važnom. Usudio bih se reći da bi prošla i na Le Mansu.« Kruška je poskočio sa sjedala automobila koji se ubrzavao, nagnuo se preko pustenog naslonjača, kao i preko Talijanova lesa. Otvorio je poklope pretinca, dohvatio papire, pa ih skupio u ruci. U trenutku kad se odgurnuo od komandne ploče, automobil se zanio; Jabuka je zavio volanom da izbjegne dva automobila. Tijelo je mrtvog Talijana palo Kruški na ruku. Zgrabio ga je za beživotni vrat i energično bacio les u kut. Vittorio je samo zinuo u taj prizor. Bilo mu je slabo i ništa nije shvaćao. Iza njih je u fontani ptazze plutao onaj jakota, a iz krvave mu je košulje virio držak noža. A ovdje, u jurećem ne-označenom policijskom automobilu, prurušenom u taksi, na prednjem je sjedalu mlitavo ležao čovjek, s metkom u beživotnom tijelu. Kilometre daleko, u maloj stražarnici na Via Canelli, ležala su još dva mrtvaca, ljudi koje je ubio onaj isti komunist koji mu je spasio život. Te neprestane strahote razarale su mu um. Zadržao je dah, očajnički pokušavajući naći bar jedan trenutak zdrave svijesti. »A, tu smo!« uskliknuo je Kruška, pa podigao pravokutni list teškoga papira što ga je bio pregledao u nedovoljnom svjetlu »Isusa mi, ovo je kao besplatna ulaznica!« »Vjerojatno unutrašnja putovnica«, rekao je Jabuka i usporio pred zavojem na cesti. »I jest! Taj je prokleti veicolo upućen u uffidale segreto! Ta klapa ima pristup do samog Mussolinija.« »Sluti na nešto takvo«, suglasio se Jabuka pa zakimao glavom. »Motor je u tom sanduku sa smetišta pravo čudovište.« »Lamborghini«, rekao je Vittorio tiho. »Molim?« Jabuka je podigao glas da nadglasa urlik motora na sad već ravnoj cesti. Primicali su se predgrađu Albe. »Rekoh da je motor Lamborghini.« »Da«, odgovorio je Jabuka, kojemu je taj motor očito bio ne-i poznat. »Mislim, samo dajte vadite te nove pojmove. Mislim

ta-jlijanske. Dok stignemo na obalu, trebat će nam vaše riječi.« : Kruška se okrenuo Fontini-Cristiju. Englezovo se prijazno lice jedva razabiralo u tami. Govorio je blagim glasom, ali mu ; se u glasu jasno razabirala tiha alarmiranost. »Siguran sam da je sve ovo vama jako čudno, a i vraški nezgodno. Ali je boljševik bio u pravu. Sjetite se svega što možete. U ovom poslu nije najteže nešto učiniti, nego se na to naviknuti, jasno vam je na što mislim. Naprosto prihvatite činjenicu da je sve to stvarno, to će vas malo podignuti. Svi smo to prošli, i kroz sve to zapravo stalno prolazimo. Sve je to, na neki način, takva prokleta gnusoba. Ali netko to mora obaviti; tako su nam rekli. A ja ću reći i ovo: vi se tako školujete kroz praksu. Slažete se?« »Da«, odgovorio je Vittorio, pa se okrenuo naprijed, hipnotiziran cestom koja im je letjela ususret, ocrтана snopovima farova, dok su mu se misli ledile naglo nadošlim i neizbježnim pitanjem. Školujem za što? 5 31. prosinca 1939. CELLE LIGURE Bila su to dva sata ludila. Skrenuli su s obalne ceste i odnijeli tijelo mrtvoga vozača u polje, pa ga skinuli do gola i uklonili sve čime bi ga se moglo identificirati. Vratili su se na cestu i pojurili na jug, prema Savoni. Cestovne su straže bile slične onima na Via Canelli: po jedna stražarnica kraj telefonske kabine, i u svakoj po dva vojnika. Bila su ukupno četiri takva mjesta; tri su prošli lako. Debeli službeni dokument koji je potvrđivao da vozilo pripada ufficiale segreto vojnici su čitali s poštovanjem i nemalim strahom. Na sva je tri mjesta sav razgovor obavio FontiniCristi. »Prokleta ste snalažljivi«, rekao je Jabuka s prednjeg sjedala, pa zatresao glavom, ugodno iznenađen. »I imali ste pravo što ste ostali straga. Spuštate taj prozor kao princ od Punjaba.« Farovi su zahvatili cestovni natpis. ENTRARE MONTENOTTE SUD

Vittoriju je ime bilo poznato; bio je to jedan od srednjih gradića što su okruživali Genovski zaljev. Poznavao ga je još od prije desetak godina, iz vremena kad se sa ženom vozio obalom za zadnjeg putovanja u Monte Carlo. Bilo je to putovanje koje se tjedan dana kasnije završilo smrću. U automobilu koji je jurio kroz noć. »Čini mi se da do obale imamo još dvadesetak kilometara«, rekao je Jabuka s oklijevanjem u glasu, i Fontini-Cristija prekinuo u mislima. »Prije bih rekao četrnaest«, ispravio ga je Vittorio. »Poznajete ovaj kraj?« upitao je Kruška. »Mnogo sam se puta vozio do Cap Ferrata i Villefranche.« Zašto nije rekao do Monte Carla; zar je to ime baš toliki simbol? »Obično cestom za Torino, ali nekoliko puta i cestovom rutom iz Genove. Montenotte Sud je poznat po svojim gostionicama.« »Onda biste morali poznavati zemljanu cestu što vodi poprijeko, sjeverno od Savone - čini mi se kroz brda - do Celle Li-gure?« »Ne. Brda su posvuda... Ali zato poznajem Celle Ligure. On je na obali, odmah iza Albisolla. Tamo idemo?« »Da«, odgovorio je Jabuka. »To nam je pričuvno sastajalište s Korzikancima. Ako se nešto dogodi, probijamo se do Celle Ligure, do ribarskog mola južno od marine. Prepoznat ćemo ga po zelenom vjetrokazu.« »Pa mislim, moglo bi se reći da se to nešto i dogodilo«, uskočio je Kruška. »Siguran sam da po Albi luta jedan Corso i pita se gdje smo se djeli.« Nekoliko stotina metara dalje, u bljesku farova, nasred ceste su stajala dva vojnika. Jedan je držao pušku na prsima, drugi je podigao ruku i dao im znak da stanu. Jabuka je usporio Fiat, a presađeni je" motor ispustio tih zvuk usporavanja. »Dajte odglumite svoju ulogu guzana«, rekao je Vittoriju. »Budite arogantni ko sam vrug.« Britanac je i dalje vozio sredinom ceste, što je bio znak da putnici u njemu ne očekuju da će ih netko zadržati. Skretanje je očito bilo sasvim nepotrebno.

Jedan je od vojnika bio poručnik, a njegov par desetnik. Časnik je prišao Jabukinu otvorenom prozoru i žustro odsalutirao zgužvanom civilu. Prežustro, pomislio je Vittorio. »Vaše dokumente, signore«, rekao je vojnik uglađeno. Preuglađeno. Jabuka je podigao debeli službeni papir i pokazao prema stražnjem sjedalu. Bio je to znak Vittoriju. »Mi smo iz ufficiale segreto, iz genovskog garnizona, i jako nam se žuri. Imamo posla u Savoni. Obavili ste svoj posao; sad nas smjesta propustite.« »Jako mi je žao, signore.« Časnik je iz Jabukine ruke uzeo teški papir i pomno ga proučio. Kad mu se pogled u vrlo slabom svjetlu spustio do dna papira, pažljivo ga je smotao. Pa uljudno nastavio: »Moram vidjeti vaše dokumente. Na ovoj cesti u ovo doba ima tako malo prometa. Zato moram provjeriti sva vozila.« Fontini-Cristi je, naglo razljućen, tresnuo šakom po naslonu prednjeg sjedala. »Vi niste pri sebi« Nemojte da vas prevari naš izgled. Na službenom smo zadatku i već kasnimo u Savonu!« »Da. Ali mislim, moram to pročitati...« Ali on to ne čita, pomislio je Vittorio. Taj je čovjek u nedovoljnom svjetlu papir povio prema sebi; ako ga je trebao poviti ikako, onda je to morao učiniti od sebe - da uhvati više svjetla. Vojnik je pokušavao dobiti na vremenu. A desetnik se premjestio s desne strane Fiata, i puška mu je još bila na prsima; ljevica mu se, međutim, spustila niže na kundaku ispod cijevi. Svaki bi lovac prepoznao taj stav: bila je to priprema za otvaranje paljbe. Fontini-Cristi se zavalio u sjedalo i pritom ljutito opsovao. »Recite mi svoje ime i ime svog zapovjednika!« A ispred njega, Jabuka je polako pomaknuo rame' nadesno, u pokušaju da pogleda kroz retrovizor, no to nije mogao učiniti a da njegova namjera ne postane očita. Ali FontiniCristi, u svom hinjenu bijesu, nije imao tih problema. Naglo je podigao ruku iza Kruškinih ramena, kao da ga je bijes doveo na rub sloma.

»Možda me nisi čuo, vojnice! Kako se zoveš ti, i kako tvoj zapovjednik?« I onda ga je opazio u retrovizoru. Prilično daleko, izvan jasnog dometa retrovizora, i zamućena samim prozorom. Auto štose zaustavio na rubu ceste... skrenuvši pritom s dva kotača na okolno polje. S prednjih su sjedala izašla dvojica, likovi jedva vidljivi, u polaganom gibanju. »...Marchetti, signore. Moj zapovjednik je pukovnik Balbo. Genovski garnizon, signore.« Vittorio je u retrovizoru uhvatio Jabukin pogled, lagano kimnuo glavom pa je u laganom luku zabacio prema stražnjem prozoru. Istodobno je prstima brzo zalupao Kruški po vratu. Agent je shvatio. Vittorio je bez ikakve najave otvorio vrata. Desetnik s puškom je trzajem u nj uperio oružje. »Spusti to dolje, caporale. Budući da se tvom starješini svidjelo da mi oduzima vrijeme, onda ću ga pametno iskoristiti. Ja sam bojnič Aldo Ravena, ufficiale segreto, iz Rima. Izvršit ću pregled stražarnice. A usput se i olakšati.« »Signore!« uskliknuo je časnik s druge strane Fiatova nosa. »Vi to nešto meni?« upitao je Fontini-Cristi arogantno. »Ispričavam se, bojniče.« Bilo je to jače od njega: brzo se i kradom osvrnuo desno, na cestu iza njih. »U stražarnici nema zahoda.« »Ni tebi, čovječe, crijeva sigurno nisu čista kao apoteka. A polje je pomalo nezgodno. Možda Rim postavi zahod. Pobrinut ću se.« Vittorio je žurno zakoračao prema vratima kućice; bila su otvorena. Baš kao što je i očekivao, desetnik je pošao za njim. Hitro je prošao kroz vrata, a kad je za njim ušao i desetnik, Fontini-Cristi se okrenuo i zviznuo ga pištoljem pod bradu. Zabio mu je oružje u meso i ljevicom dohvatio cijev njegove puške. »Ako se samo nakašlješ, morat ću te ubiti!« prošaptao je Vittorio. »A to ne bih rado.« Desetnikove su se oči razrogačile u šoku. Heroizam mu nije bio po ukusu. Fontini-Cristi je dohvatio pušku i zapovjedio mu tiho i precizno.

»Pozovi časnika. Reci mu da zovem telefonom, i da ne znaš što da radiš. Reci mu da zovem garnizon u Genovi. Pukovnika Balba. Brzo!« Desetnik je izviknuo tražene riječi, a ton mu je odavao i zbunjenost i strah. Vittorio se prislonio leđima na zid kraj vrata. Poručnikov je odgovor također odavao strah; možda je užasno pogriješio. »Ja samo izvršavam naredbe! A dobio sam ih iz Albe!« »Reci mu da pukovnik Balbo dolazi na telefon«, prošaptao je Fontini-Cristi. »Brže!« Desetnik je to i učinio. Vittorio je začuo korake časnika što je trčao od Fiata prema stražarnici. »Ako ti je do života, poručnice, skini pojas s pištoljem -samo otkopčaj oba remena - i pridruži se desetniku uza zid.« Poručnik je ostao zapanjen. Čeljust mu je pala, usne se razdvojile od strave. Fontini-Cristi ga je gurnuo puškom, zabio mu cijev u trbuh kao koplje. Smeteni se časnik prenuo i zinuo i učinio što mu je rekao. Vittorio je viknuo van, na engleskom. »Razoružao sam ih. I sad ne znam što da radim.« Odgovorio mu je Kruškin napol šapat, a napol povik. »Sto da radite? O Isuse, vi ste čudo Božje! Pošaljite časnika van. Informirajte ga da ga držimo na nišanu. Recite mu da se smjesta vrati do Jabukina prozora. Skinut ćemo ga otuda.« Fontini-Cristi je preveo naredbu. Časnik, podboden Vittorijevim pištoljem, izletio je kroz vrata i kroz svjetlo farova brzo prišao vozačevu prozoru. Deset sekundi kasnije s ceste su se začuli časnikovi povici. »Hej, vi iz Albe! To nisu oni! Zabuna!« Prošao je trenutak, i tek su mu tada odgovorili drugi glasovi. Dva glasa, glasna i ljutita. »Sto se dogodilo? Tko su oni?« Vittorio je razabrao dva lika kako izlaze iz tame okolnih polja. Bili su to vojnici, i uz bok su nosili pištolje. Časnik im je odgovorio: »To su segreti iz Genove. I oni traže vozilo iz Albe.« »Majko Isusova! Koliko ih je tu?« A onda se najednom časnik odgurnuo od prozora, pa se

bacio pred automobil i kriknuo: »Pucaj! Otvori vatru! Oni su...« *Planuti su prigušeni pucnji britanskih pištolja. Kruška je iskočio kroz stražnja desna vrata, skriven automobilom, i zapucao na vojnike koji su im prilaziti. Odazvala mu se puška. Bio je to nasumičan hitac koji se muklo zabio u asfaltnu površinu ceste, ispaljen od čovjeka na samrti. Poručnik straže je skočio na noge i potrčao prema poljima u tami. Jabuka je opalio; nagle su bljeskove oružja popratile tri prigušene detonacije. Časnik je vrisnuo i izvio leđa. I srušio u blato kraj ceste. »Fontini«, viknuo je Jabuka. »Ubij onog svog i izlazi!« Desetniku su drhtale usne, a oči su mu bile pune suza. Bio je čuo prigušene pucnjeve i krikove, pa je shvatio naredbu. »Ne«, rekao je Fontini-Cristi. »Vrag nek vas nosi!« zaurao je Jabuka. »Učinite kako vam velim! Vi ste pod mojim zapovjedništvom! Niti smijemo riskirati, niti gubiti vrijeme!« »U tome se varate. Ako ne uspijemo pronaći put do Celle Ligure, to će nam oduzeti mnogo više vremena i dovesti nas u mnogo veću opasnost. A ovaj ga vojnik zacijelo poznaje.« Kako je i bilo. Vittorio je vozio, a vojnik je sjedio kraj njega na prednjem sjedalu. Fontini-Cristi je poznavao taj kraj; ako upadnu u nevolju, znat će se snaći. To je već dokazao. »Opusti se«, rekao je Vittorio talijanski ustrašenom desetniku. »Pomaži nam i dalje, pa će sve biti u redu.« »Što će biti sa mnom? Reći će da sam napustio stražarsko mjesto.« »Glupost. Zaskočiti smo te i prisiliti pištoljem da pođeš s nama, da nam poslužiš kao štit. Nije ti bilo druge.« U Celle Ligure su se uvezli u deset i četrdeset; utiče tog ribarskog sela bile su skoro prazne. Većina je njegovih stanovnika počinjala život u četiri ujutro; deset uveče već su biti sitni sati. Fontini-Cristi je skrenuo na pješčano parkiralište iza otvorene ribarnice okrenute prema širokoj oceanskoj ulici. S druge je strane bio glavni dio marine. »Gdje su straže?« upitao je Jabuka. »I gdje se sastaju?« Desetnik je u prvi čas bio zbunjen. Vittorio mu je objasnio.

»Kad si tu na dužnosti, gdje se okrećeš?« »Shvaćam.« Desetniku je pao kamen sa srca; očito se trudio da im pomogne. »Ne tu, ne u toj sekciji. Malo dalje desno; hoću reći, lijevo.« »O, vrag neka te nosi!« Jabuka se izvio sa stražnjeg sjedala. Dohvatio je Talijana za kosu. »To nikamo ne vodi«, rekao je Vittorio na engleskom. »Čovjek se boji.« »Baš kao i ja!« odbrusio mu je agent. »Tamo prijeko je mol sa zelenim vjetrokazom, i na tom molu čamac koji moramo naći! Mi ne znamo što se dogodilo iza nas; na molovima su vojnici s puškama - jedan bi pucanj uzbunio čitavo područje. A nemamo pojma kakve su naredbe radijem dane patrolnim brodovima. O, i te kako se bojim!« »Sjetio sam se!« uskliknuo je desetnik. »Lijevo. Lijevo ovom ulicom! Tu bi stati kamioni, i onda bismo pošli molom do stražara na dužnosti. On bi nam predao list, i onda bismo ga smijenili.« »Gdje? Na kojem to točno mjestu, desetniče?« upitao je Kruška uzbuđenim glasom. »Sljedeća ulica. U to sam siguran.« »To je stotinjak metara, što vi velite?« upitao je Kruška i pogledao Fontini-Cristija. »A ulica dalje je još stotinjak metara.« »I što si smislio?« Jabuka je pustio desetnika, ali je ruke i dalje prijeteći zadržao na naslonu. »Isto što i ti«, odgovorio je Kruška. »Sredi stražara negdje na pola puta, tako je manja opasnost da će nas vidjeti. Kad ga maknemo s puta, idemo na jug prema vjetrokazu, gdje će se, vjerujem, pojaviti koji Korzikanac.« Presti su preko obalne ceste i skrenuti u uličicu što je vodila do lučkoga kompleksa. Mrak su ispunjavati smrad ribe i škripa pedesetak čamaca, što su se ritmički odmarali napol navučeni na žalost. Posvuda su bile obješene mreže; pred daščanim nogostupima, postavljenima pred mola, čulo se pljuskanje mora. Na konopcima nad palubom njihalo se nekoliko fenjera; u daljini je harmonika svirala jednostavnu melodiju.

Vittorio i Kruška su ležerno izašli iz prolaza, a korake su im prigušile vlažne daske. Kruška i desetak su ostali u sjeni. Nogostup je bio ograđen ogradom od željeznih cijevi iznad klopotave vode. »Vidite li stražara?« upitao je Fontini-Cristi tiho. »Ne. Ali ga čujem«, odgovorio je agent. »Jer u hodu lupka po cijevi. Poslušajte.« Potrajalo je nekoliko sekundi dok Vittorio nije, u ritmičkoj škripi drveta na vodi, razabrao slabašne metalne zvukove. Ali su bili tu. Nesvjesno, nepravilno bubnjanje čovjeka kojem je već dodijalo obavljanje dosadne dužnosti. Stotinjak metara dalje, lik je vojnika ušao u krug svjetla svjetiljke nad nogostupom, a puška mu je, prebačena preko lijeve ruke, bila nakošena prema molu. Stajao je kraj ograde, a desnica mu je besciljno kuckala u ritmu koraka. »Kad dođe ovamo, zamolite ga cigaretu«, rekao je Kruška mirno. »Pravite se pijani. I ja ću.« Stražar im je prišao. Čim ih je ugledao, naglo je dignuo cijev i ubacio metak u nju, pa ostao na pet metara udaljenosti. »Stoj! Tko ide?« »Dva ribara bez cigareta«, odgovorio je Fontini-Cristi mumljajući riječi. »Budi dobar pa nam daj dva komada. Ili samo jednu, pa ćemo podijeliti.« »Ti si pijan«, rekao je vojnik. »Večeras je u luci proglašen policijski sat. Kako ste samo dospjeli ovamo? Razglasi su to javljali čitav dan.« »Bili smo kod kurvi u Albisolli«, odgovorio je Vittorio, posrnuo i uhvatio se za ogradu. »Slušali smo samo gramofon i škripu kreveta.« »Baš lijepo«, promrmljao je Kruška. Stražar je s neodobravanjem zavrteo glavom. Spustio je pušku i prišao, pa posegnuo u bluzu za cigaretama. »Vi ste Ligurini gori od Napoletana. Tamo sam služio.« Vittorio je opazio kako Jabuka izlazi iz sjene vojniku iza leđa. Desetnika je prisilio da legne na leđa u kutu prolaza; on se neće ni maknuti. U Jabukinim su rukama bila dva kalema. Prije nego što je Vittorio i mogao shvatiti što se zbiva, Jabuka je skočio iz prolaza, ispruženih i podignutih ruku. U dva su

hitra pokreta agentove ruke preletjele preko stražareve glave, a onda je zabio koljeno vojniku u križa i žestoko povukao, zbog čega se stražar grčevito izvio i srušio. Jedini je zvuk bilo naglo, užasno izbacivanje zraka, kao i tih pad čovjekova tijela na meko, vlažno drvo. Kruška je poletio do desetnika i stavio mu pištolj na čelo. »Ni glasa. Jasno?« Bila je to naredba koja nije dopuštala debatu. Desetnik je nijemo ustao. Fontini-Cristi je u slabom svjetlu spustio pogled na stražara koji je ležao na nogostupu. I ugledao nešto bez čega bi radije bio. Čovjeku je vrat bio napola presječen, a iz onog što mu je nekoć bilo grlo, sad je liptala tamnocrvena bujica. Jabuka je prevalio tijelo kroz širok otvor u ogradi. Ono je prigušeno pljusnulo u more. Kruška je podigao njegovu pušku i progovorio engleski. »Mičimo se. Ovuda.« »Idemo«, rekao je Fontini-Cristi, držeći uzdrhtalog desetnika za mišicu. »Nema ti druge.« Zelena je čarapa vjetrokaza mlitavo visjela, i nikakav joj vjetar nije nadimao platno. Molo je bio samo napola popunjen čamcima; činilo se da seže u more dalje od ostalih. Sva su četvorica krenula niza stube. Kruška i Jabuka su išli naprijed, s rukom u džepu. Dva su Engleza očito bila u nedoumici. Vittoriju je bilo jasno da ih nešto brine. Bez upozorenja i ijednoga zvuka, s obje su im se strane pojavili ljudi s uperenim oružjem. Bili su na palubama svojih brodica; petorica, ne, šestorica, odjevena kao ribari. »Ti si Đuro Peti?« upitao je hrapav glas čovjeka koji je stajao najbliže agentima, a na palubi male kočice. »O, hvala Bogu!« rekao je Kruška s olakšanjem. »Proživjeli smo gadne časove.« Čim se začuo engleski, oružje se vratilo za pojas i u džepove. Ljudi su se skupili, i više ih je progovorilo odjednom. Jezik je bio korzikanski. Jedan se od njih, očito vođa, okrenuo Jabuki. »Otiđi do kraja mola. Mi imamo jednu od najbržih kočica u Bastiji. A za Talijana ćemo se pobrinuti. Neće ga naći za mjesec dana.« »Ne!« Fontini-Cristi je kročio između njih dvojice. I pogledao

Krušku. »Dali smo mu riječ. Ako bude surađivao, da ga nećemo ubiti.« Na to mu je, međutim, odgovorio Jabuka. Šapat mu je bio razvučen od ljutnje. »Daj, slušajte malo. Bili ste nam od pomoći, to ne niječem, ali ovu predstavu ne vodite vi. Ulazite u taj prokleti brod.« »Ne, dok se čovjek ne vrati na nogostup. Dali smo mu riječ!« Obratio se desetniku. »Vrati se. Nitko ti neće ništa. Kad stigneš do prolaza obalne ceste, kresni šibicu.« »Što ako ja kažem ne?« Jabuka je nastavio držati vojnika za bluzu. »Onda ja ostajem tu.« »Kvragu!« rekao je Jabuka i pustio vojnika. »Otpрати ga komad puta«, rekao je Fontini-Cristt »I pobrini se da ga tvoji propuste.« Korzikanac je pljunuo na molo. Desetnik je poletio prema dnu mola koliko ga noge nose. Fontini-Cristi je pogledao dvojicu Engleza. »Žao mi je«, rekao je jednostavno. »Ali već je bilo dosta ubijanja.« »Prokleta budala«, odgovorio je Jabuka. »Požurite«, rekao je vođa Korzikanaca. »Dajte da krenemo. Iza rta more se već pjenu. A vi niste pri sebi!« Otišli su sve do kraja dugačkoga mola, pa su jedan po jedan skočili preko ograde na palubu goleme kočice. Dva su Korzikanca ostala na molu kraj bitve. Razvezali su debele masne konope, a mrzovoljni kapetan je pokrenuo motor. I onda se dogodilo, bez najave. Puškaranje s pločnika. Pa zasljepljujući snop reflektora izbačen u noć, popraćen povcima vojnika na dnu mola. Začuo se glas desetnika. ... »Eno tamo! Na kraju mola! Ribarska kočica! Dajte uzburu!« Jedan je Korzikanac bio pogođen; srušio se na zemlju, i u zadnjem času oslobodio cimom s bitve. »Svjetlo! Pucajte u svjetlo!« kriknuo je Korzikanac iz otvorene kormilarnice, pa zatvorio strojeve i udario prema otvorenom moru. Jabuka i Kruška su odvrnuli prigušivače da gađanje bude

preciznije. Iznad zaklona brodske ograde prvi se digao Jabuka; nekoliko je puta potegao otponac, umirivši ruku na drvenoj ogradi. U daljini je prsnuo reflektor. Istog je časa oko Jabuke poletjelo iverje; agent je zateturao natrag i kriknuo od bola. Šaka mu je bila smrvljena. Ali je Korzikanac već skrenuo brzu koč u zaštitničku tamu mora. Već su izašli iz Celle Ligure. »Dižemo ti cijenu, Englezu!« viknuo je čovjek za kormilom. »Kurvina kopilad! Platit ćete za tu ludoriju!« Pogledao je Fontini-Cristija zgrbljena ispod desne ograde. Pogledi su im se susreli; Korzikanac je ljutilo pljunuo. Jabuka je sjedio zavaljen na hrpi konopaca i preznojavao se. U noćnom svjedu što se odražavalo od oceanske pjene, Vittorio je opazio da Englez zuri u krvavu masu mesa, svoju negdašnju šaku, i drži se za zapešće. Fontini-Cristi je ustao i prišao agentu, i pritom otparao komad košulje. »Dajte da vas zavijem. Da zaustavim krvarenje...« Jabuka je trzajem odmaknuo ruku i odgovorio pun tihoga bijesa. »Dalje od mene ili će biti vraga. Vaši nas prokleti principi stoje i previše.« *** More je bilo nemirno, vjetar jak, a valjanje silno i isprekidano. Trideset su i osam minuta pluzili kroz valove na pučini, valove koji su ih močili do kože. Sve je bilo sređeno, blokada probijena; kočin se motor sad okretao na prazno. Preko velikih valova, Vittorio je ugledao bljeskanje malog modrog diska: palili su se i gasili Morseovi znakovi. Signal s podmornice. Na to je Korzikanac na pramcu fenjerom dao odgovor svojim znakom. Spustio je i podigao svjetiljku, i pritom mu je kao zaslon poslužila ograda. Oponašao je slijed i trajanje bljeska modrog diska preko skoro kilometar pučine. »Ne možete pokušati radijem?« uzviknuo je Kruška svoje pitanje. »Na sve frekvencije motre«, odgovorio je Korzikanac. »Onda bi se na nas okomili svi patrolni čamci; ne možemo ih sve

podmiriti.« Dva su plovila otpočela opreznu pavanu preko visokih valova, pri čemu je kočica obavila većinu manevra, sve dok se veliki podvodni razbojnik nije našao točno uz desnu ogradu. Fontini--Cristija je hipnotizirala njegova veličina i crna veličanstvenost. Dva su plovila doplutila na petnaestak metara jedno od drugoga. Podmornica je bila znatno viša na brdima valova. Na palubi su se razabirala četiri čovjeka. Visjeli su na željeznoj ogradi. Dvojica u sredini prtljali su oko nekakvog stroja. Kroza zrak je proletio debeo konop i lupio kočicu po sredini. Dva su Korzikanca skočila na nj, i očajnički ga uhvatila, kao da taj konopac ima vlastitu i neprijateljsku volju. Nabacili su konop na željezno motovilo u centru palube i dali znak ljudima na podmornici. Potom je postupak ponovljen. Ali ovaj put s podmornice nisu izbacili samo drugi konopac. Bila je tu i platnena kesica s metalnim prstenovima na rubu, a iz jednog je od tih prstenova išao debeo namot žice protegnute sve do mornara na palubi podmornice. Korzikanac je otvorio platnenu zametak pa izvadio oprtače za ramena. Fontini-Cristi je smjesta prepoznao što je to; bila je to oprema za prelaženje ponora u brdima. Vittoriju je prišao Kruška, jedva održavajući ravnotežu na uzluljanoj palubi. »Od toga se dobivaju žmarci, ali nema opasnosti!« viknuo je. Vittorio mu je odviknuo. »Dajte prvo pošaljite tog svog Jabuku. Trebaju mu pogledati ruku.« »Vi ste nam najvažniji. I, iskreno, ako ta prokletinja ne izdrži, bolje da to otkrijemo na vama!« *** Fontini-Cristi je sjedio na željeznom krevetu u čeličnoj sobici i pio kavu iz debele porculanske šalice. Skupio je deku Royal Navyja oko ramena, i pod njim osjetio mokru odjeću. Neudobnost ga nije smetala; bio je sretan što je sam. Otvorila su se vrata željezne sobice. Bio je to Kruška. Nosio je

naramak odjeće i bacio je na krevet. »Evo suhe presvlake. Bilo bi vrlo nezgodno da nam sad krepare od upale pluća. To bi bilo kao nogom u jaja, zar ne?« »Hvala«, rekao je Vittorio i ustao. »Kako je našem prijatelju?« »Brodski se doktor boji da se više neće moći služiti tom rukom. Doktor mu to još nije rekao, ali on to zna.« »Žao mi je. Bio sam naivan.« »Da«, složio se Britanac jednostavno. »Bili ste naivni.« Potom je izišao, i za sobom ostavio otvorena vrata. Iz uskih željeznih hodnika oko sićušne željezne sobice, najednom se začula provala zvukova. Kraj vrata su trčali ljudi, svi u istom smjeru, no da li prema pramcu ili krmi, to Fontini-Cristi nije mogao odrediti. Iz broskog je razglasa bez predaha dopirao prodoran, zaglušujući pisak. Zalupila su se željezna vrata, i vika se pojačala. Vittorio se bacio prema otvorenim vratima; zastao mu je dah. Obuzela ga je panika zbog osjećaja bespomoćnosti ispod mora. Sudario se s britanskim mornarom. Ali mornarevo lice nije bilo iskrivljeno od panike. Ili straha. Bilo je iskrivljeno samo bezbrižnim smijehom. »Sretna ti Nova godina, stari!« uskliknuo je mornar. »Ponoć, starino! Već smo u 1940. Prokleta novo desetljeće!« Mornar je otrčao do sljedećih oklopnih vrata i s treskom ih otvorio. S druge je strane Fontini-Cristi ugledao blagovaonicu. Ljudi su se skupili i ispružili šalice, u koje su dva časnika točila viski. Povici su se izmiješali sa smijehom. I metalne je komore počela ispunjati »Auld Lang Syne«. Novo desetljeće. Staro je završilo smrću. Smrt je bila posvuda, a najužasnija je bila u zasljepljujućem bijelom svjetlu Campo di Fiorija. Otac, majka, braća, sestre... djeca. Nestali. Nestali u minuti razornog nasilja koje mu se upeklo u svijest. Bila je to uspomena s kojom će živjeti do smrti. Zašto? Zašto? Ništa se tu nije slagalo! A onda se sjetio. Savarone je rekao da je bio u Zurichu. Ali on nije bio u Zurichu; bio je negdje drugdje. A gdje to - tu se krio odgovor. Ali kakav?

Vittorio je ušao u željeznu sobicu podmornice i sjeo na željezni rub kreveta. Počelo je novo desetljeće. 6. 2. siječnja 1940. LONDON Vreće pijeska. London je bio grad vreća s pijeskom. Bile su posvuda. U vratima, prozorima, izlozima; složene u hrpe na uličnimuglovima. Vreća pijeska je bila simbol. S druge strane Kanala, Adolf Hitler se zakleo da će uništiti čitavu Englesku; Englezi su tiho povjerovali u njegovu prijetnju i onda se tiho, čvrsto počeli če-ličiti da ga dočekaju. Vittorio je stigao na RAF-ovo sletišće u Lakenheathu jučer kasno navečer, prvoga dana novog desetljeća. Skinuli su ga s aviona bez oznaka što je doletio iz Majorce i brisnuli s njim u centar Obavještajne, a svrha je toga bila provjera identiteta zbog Admiraliteta. A sada, kad se napokon našao na sigurnom, glasovi su najednom postali mirni i uslužni: Možda bi se izvolio odmoriti poslije tako mučnog putovanja? Možda u Savoyu? Koliko im je poznato, Fontini-Cristi je u Londonu uvijek odsjedao u Savoyu. Bi li mu odgovarao sastanak sutra popodne u četrnaest nula? U Admiralitetu. Obavještajni sektor pet. Inozemne operacije. 93 Naravno. Za miloga Boga, da! Ali zašto ste vi Englezi sve to učinili? Ja to moram znati, ali ću šutjeti sve dok mi ne velite. Na recepciji Šavova priskrbili su mu toaletni pribor i noćnu odjeću, uključujući i savovski kućni haljetak. Napunio je golemu hotelsku kadu jako vrućom vodom, i onda se namakao tako dugo da mu se smežurala koža na prstima. Potom je popio i previše čaša konjaka i svalio se u krevet. Naručio je da ga probude u deset, ali je to, naravno, bilo nepotrebno. Bio je potpuno razbuđen već u osam i trideset; do devet se već istuširao i obrijao. Od sobnog je stjuarda naručio engleski doručak, i dok je na nj čekao nazvao je Norcross, Limited, u Savile Rowu. Trebala mu je odjeća, i to smjesta. Nije mogao hodati po Londonu u posuđenom kišnom ogrtaču, puloveru i prevelikim hlačama koje mu je u

podmornici, usred Sredozemlja, pribavio agent zvani Kruška. Kad je spustio slušalicu, Vittorio je najednom shvatio da mu se sav novac svodi na deset funti što ga je dobio Ijubaznošću La-kenheatha. Pretpostavio je da ima kredita; prebacit će nešto novca iz Švicarske. Još nije imao vremena da se koncentrira na logistiku življenja; i suviše je bio zaokupljen samim nastojanjem da ostane živ. Fontini-Cristi je najednom shvatio da mora obaviti toliko toga. I ako je želio zadržati baš malo vlasti nad užasnom uspomenom - tom beskrajnom boli - s Campo di Fiorija, morao je ostati aktivan. Natjerati um da se najprije koncentrira na jednostavne, svakodnevne stvari. Jer kad bi mu se svijest izoštrila na krupne teme, poludio bi misleći na njih. Molim te, blagi Bože, samo sitnice! Daj mi vremena da sačuvam duševno zdravlje. *** Prvi ju je put opazio s druge strane predvorja Šavova dok je čekao da dnevni ravnatelj sredi tekuća novčana pitanja. Sjedila je u naslonjaču i čitala The Times, odjevena u strogu odoru ogranka ženske službe, ali kojeg, o tom nije imao pojma. Ispod časničke šilt-kape tamna joj se kestenjava kosa u valovima rušila na ramena i ocrtavala lice. To je lice već negdje vidio; bilo je to lice koje se pamti. Ali mu je u misli zapravo prodrila jača verzija tog lica. Žena je mogla imati oko trideset pet godina; lice kojeg se sjećao nije bilo starije od dvadeset dvije do dvadeset tri. Ja-godične su joj kosti bile visoke, nos više keltski nego engleski - oštar, lagano izvijen, i rafiniran iznad punih usana. Nije joj jasno vidio oči, ali je znao kako izgledaju: vrlo intenzivno plave, najplavije od svih ženskih očiju što ih je vidio u životu. I baš se toga i sjećao. Srditih plavih očiju kako zure u njega. Srditih i punih prezira. Na takvu reakciju baš nije nailazio često u životu; ona ga je iritirala. Zašto je to zapamtio? Kad je to bilo? »Signore Fontini-Cristi.« Ravnatelj Šavova je žustro izišao iza luka blagajne s kuvertom u ruci. »Tisuću funti, kako ste i tražili.« Vittorio je uzeo kuvertu i gurnuo je u džep kišnog ogrtača.

»Hvala.« »Naručio sam i limuzinu, gospodine. Uskoro će biti tu. Ako se izvolite vratiti u svoj apartman, nazvat ćemo vas čim stigne.« »Pričekat ću tu. Ako vi možete podnijeti ovu odjeću, mogu i ja.« »Molim vas, signore. Uvijek je veliko zadovoljstvo pozdraviti člana Fontini-Cristijevih. Hoće li ovaj put doći i gospodin otac? Nadamo se da je dobro.« Engleska je počela stupati u ritmu naglo došlih bubnjeva rata i Savoy se raspitivao za obitelji. »Ne, neće doći.« Vittorio nije vidio razloga da to dalje razrađuje. Vijesti još nisu stigle u Englesku, no ako i jesu, usred ratnih su vijesti bile nevažne. »Usput, znate li tko je ona dama? Ona što sjedi. U odori.« Ravnatelj je nenametljivo pogledao preko rijetko napučenog predvorja. »Da, gospodine. To je gospođa Spane. Hi bih trebao reći da je to bila gospođa Spane, jer su se razveli. Vjerujem da se u međuvremenu preudala. Gospodin Spane se ponovno oženio. Ne vidamo je baš često.« »Spane?« »Da, gospodine. Vidim da je u Zračnoj obrani. To je ozbiljna organizacija, zaista.« »Hvala vam«, rekao je Vittorio i tako pristojno otpustio hotelijera. »Pričekat ću na svoj auto.« »Da, naravno. Ako možemo učiniti nešto da vam boravak učinimo ugodnijim, ne oklijevajte da nas pozovete.« Hotelijer je kimnuo glavom i otišao. Fontini-Cristi je ponovno pogledao ženu. Ona je pogledala na sat, pa se vratila svom štivu. Ime Spane* je zapamtio zbog načina na koji se piše, a zbog toga kako se piše, zapamtio je i čovjeka. Bilo je to prije jedanaest, ne, dvanaest godina. Pratio je Savaronea u London da promatra kako otac pregovara s De Havillandom jer je to promatranje bilo dio njegova školovanja. Spanea su mu predstavili jedne večeri u Les Ambassadeursu, i bio je to mladolik muškarac stariji od njega dvije do tri godine. Smatrao je tog Engleza donekle zabavnim, ali u biti

zamornim. Spane je bio Mavfaireov proizvod sasvim zadovoljan uživanjem u plodovima rada svojih predaka, bez imalo želje da im nešto pridoda, s izuzetkom poznavanja konjskih trka. Vittorijev otac to nije odobravao, pa je to i rekao svom najstarijem sinu, što je, sasvim prirodno, sina potaklo da s njim uspostavi kratko poznanstvo. Ali je to poznanstvo bilo zaista kratko, i Vittorio se najednom sjetio i zašto. Što mu to nije prvo palo na um bio je samo još jedan dokaz da je on njezino postojanje izbacio iz sjećanja: ne tu ženu s druge strane predvorja, nego svoju ženu. Tada je, prije dvanaest godina, s njima u Englesku došla i njegova žena, zato što je padrone smatrao da će njezina nazočnost djelovati smirujuće na njegova tvrdoglavog sina lutalicu. Ali Savarone tada još nije dobro poznao svoju snahu; upoznat *»Spane« se čita kao i »Spain« (Španjolska). (Op. pr.] će je kasnije, ali tada još nije. Opojno ozračje Mavfairea u špici I sezone za nju je bio pravi melem. Njegovu je ženu privukao Spane; on ili ona zaveli su njega ili nju. On na to nije obraćao veliko zanimanje, jer je bio zaokupljen drugim poslovima. I onda je, u jednom trenutku, došlo do ružne konfrontacije. Poletjele su optužbe, i onda su se u nj zagledale ljute modre oči. Vittorio je pošao preko predvorja prema naslonjaču. Kad joj je prišao, Spaneova je podigla pogled. U očima joj se pojavio trenutak oklijevanja, kao da nije sigurna. A onda je postala sigurna, i više nije bilo nimalo oklijevanja; njega je zamijenio prezir koga se sjećao tako živo. Pogledi su im se na trenutak sastali - samo na trenutak - a onda su se njezine oči vratile na novine. »Gospođa Spane?« Ona je podigla glavu. »Zovem se Holcroft.« »Mi se znamo.« -»Da. Vi ste Fontini...« Zastala je. »Fontini-Cristi. Vittorio Fontini-Cristi.« »Da. Prije puno godina. Oprostite mi, ali mi je dan jako natrpan. Čekam nekoga,, i onda više neću imati vremena pregledati novine.« Vratila se svom štitu. Vittorio se nasmiješio. »Otpuštate me vrlo djelotvorno.« »Što mi ne pada nimalo teško«, odgovorila je ona i ne

pogledavši ga. »Gospođo Holcroft, to se dogodilo prije zaista mnogo godina. Engleski pjesnik veli da se ništa ne mijenja tako kao godine.« »Taj engleski pjesnik također tvrdi da leopard ne mijenja svoje pjege. Zaista imam jako puno posla. Zbogom.« Vittorio se već počeo opraštati kimanjem glave, kad je opazio kako su joj sasvim lagano zadrhtale ruke. Gospođa Holcroft je očito bila manje samouvjerena nego što je to govorilo njezino ponašanje. Nije znao zašto je ostao; bio je to trenutak kad bi trebao tražiti samoću. Užasne uspomene na bijelo svjetlo i smrt pa96 97lile su mu svijest; i to nije želio dijeliti ni sa kim. S druge je pak strane želio razgovarati. S nekim. O nečemu. »Stiže isprika zbog djetinjastog ponašanja prije dvanaest godina možda desetljeće prekasno?« Poručnica je podigla pogled. »Kako je vaša žena?« »Poginula je u automobilskoj nesreći prije deset godina.« Pogled joj se očiju smirio; ono neprijateljsko malo se umirilo. Zmirnula je kao da joj je pomalo neugodno. »Žao mi je.« »Ja bih se trebao ispričati. Prije dvanaest godina tražili ste objašnjenje. Ili utjehu. A ja vam nisam mogao pružiti ni jedno ni drugo.« Poručnica si je dopustila tračak smiješka. U njezinim je očima bila primjesa - ali samo primjesa - topline. »Vi ste bili vrlo arogantan mladić. A ja, bojim se, pod pritiskom pokazujem jako malo razumijevanja. I došla sam, naravno, po još.« »Zaslužili ste i više od igara koje smo igrali. Trebao sam to shvatiti.« »Ovim ste me sasvim razoružali... I mislim da smo time o toj temi rekli sasvim dovoljno.« »Biste li, gospođo Holcroft, večeras vi i vaš muž izvoljeli večerati sa mnom?« Čuo je riječi što ih je izgovorio, ali u to nije bio sasvim siguran. Izgovorio je to ponesen trenutnim impulsom.

Ona se u nj kratko zagledala i tek onda odgovorila: »Mislite to ozbiljno?« »Naravno. Iz Italije sam otišao pomalo na brzinu, Ijubaznošću vaše vlade, a ovu sam odjeću dobio Ijubaznošću vaših sunarodnjaka. U Londonu nisam bio već nekoliko godina. Ovdje poznajem jako malo ljudi.« »Mislim, ovo je bilo vrlo provokativno.« »Molim?« »Da ste iz Italije otišli na brzinu, i da nosite tuđu odjeću. Tu se onda nameću pitanja.« Vittorio se trenutak nećkao, pa onda tiho rekao: »Bio bih vam zahvalan da pokažete razumijevanje koje ja prije deset godina nisam imao. Volio bih da mi ne postavljate takva pitanja. Ali bih s vama volio večerati. I s vašim suprugom, naravno.« Ona je izdržala njegov pogled, i gledala ga radoznalo. Usne su joj se iskrivile u blag smiješak; već je donijela odluku. »Moj se muž zove Spane. A Holcroft je moje djevojačko prezime. Jane Holcroft. I večerat ću s vama.« U razgovoru ih je prekinuo portir Šavova. »Signore Fontini-Cristi, vaš auto je stigao, gospodine.« »Hvala«, odgovorio je ne skidajući pogleda s Jane Holcroft; »Evo me odmah.« »Da, gospodine.« Portir je kimnuo glavom i otišao. »Mogu li večeras doći po vas? Ili po vas poslati svoj auto?« »S benzinom je sve teže. Čekam vas tu. Osam sati?« »Osam sati. Arrivederci.« »Do viđenja.« Krenuo je hodnikom u Admiralitetu, u pratnji kapetana fregate Nevlanda koji ga je dočekaao na porti. Nevland je bio sredovječan, primjereno mornaričkoga držanja i prilično impresioniran vlastitom osobom. Ili ga možda Talijani nisu nimalo impresionirali. Usprkos tečnosti Vittorijeva engleskog, Nevland se uporno služio najjednostavnijim izrazima, i dizao glas kao da se obraća retardiranom djetetu. Fontini-Cristi je bio uvjeren da Nevland ne sluša njegove odgovore; on nije ništa čuo ni o potjeri, ni o smrti, ni o bijegu, a na sve je odgovarao banalnostima u stilu: »Ta nemojte reći«... »Zbilja

čudno«... »U Genov-skome je zaljevu zimi more sigurno gadno.« Dok su tako išli, Vittorio je svoju negativnu reakciju prema kapetanu fregate uravnotežio zahvalnošću prema starom Norcrossu u Savile Rowu. I dok je kapetan potonuo, Norcross se iskazao. Stari ga je odjenio za nekoliko sati. Samo sitnice; koncentriraj se na svakodnevne sitnice. I prije svega, sačuvaj vlast nad sobom, budi led ledeni za razgovora ili što već bude, s Obavještajnim odsjekom pet. Toliko je toga trebalo i doznati i shvatiti. Toliko toga što je nadilazilo njegovu moć shvaćanja. Dok bude hladno prepričavao događaje koji su od Campo di Fiorija stvorili užas, ne smije dopustiti da mu bol zamagli opažanja. Zbog toga to prepričavanje mora biti hladno i ublaženo, »Ovuda, stari moj«, rekao je Nevland i pokazao katedralski portal koji je više podsjećao na nekakav otmjeni muški klub negoli na vojnu zgradu. Kapetan je otvorio teška vrata, što su se presijavala od mesinganih okova, i Vittorio je ušao. U velikoj prostoriji nije bilo ničeg što bi se protivilo slici diskretnog ali bogato opremljenog kluba. Dva su golema prozora gledala na dvorište; sve je bilo masivno i kićeno: zavjese, namještaj, svjetiljke, a u izvjesnoj mjeri i trojica što su sjedila za debelim mahagonijskim stolom u središtu prostorije. Dvojica su bila u uniformi - oznake činova i odlikovanja primjereno su ukazivale na čin i iskustvo nepoznato Fontini-Cristiju. Čovjek u civilnom odijelu stvarao je ishitren diplomatski dojam, koji je upotpunjavao i ulašteni brk. Mnogi su takvi ljudi prošli kroz Campo di Fiori. Govorili su tiho, a riječi su im bile neodređene. Civil je sjedio na čelu stola, dok su časnici sjedili sa strane. Bio je tu i jedan prazan stolac, očito za njega. »Gospodo«, rekao je kapetan Nevland, kao da najavljuje molitelja u Buchinghamskoj palači, »signore Savarone Fontini-Cristi iz Milana.« Vittorio je blenuo u pompozno Engleza; on od svega što mu je rekao nije čuo ni riječi. Tri čovjeka za stolom ustala su kao jedan. A progovorio je

civil: »Gospodine, dopustite da se predstavim. Ja sam Anthony Brevourt. Mnogo sam godina bio veleposlanik krune na dvoru grčkog kralja Đure Drugog u Ateni. Meni je slijeva viceadmiral Hackett od Kraljevske mornarice, desno je brigadir Teague, Vojna obavještajna.« U prvi čas je bilo samo formalno kimanje glavom, no onda je Teague prekinuo formalnosti, obišao svoj stolac i pružio mu ruku. »Drago mi je što ste tu, Fontini-Cristi. Primio sam preliminarne izvještaje. Prošli ste vraga i pakao.« »Hvala«, rekao je Vittorio i rukovao se s generalom. »Sjednite«, rekao je Brevourt i pokazao Vittoriju očekivanu stolicu pa se vratio svojoj. Dva su časnika sjela. Hackett je to učinio prilično formalno, čak pompozno; Teague, naprotiv, sasvim ležerno General je iz džepa izvadio tabakeru i ponudio Fontini-Cristija »Ne, hvala«, odgovorio je Vittorio. Kad bi zapužio s njima, to bi predmnijevalo ležernost koju nije ni osjećao, a nije ni želio da oni pomisle da je osjeća. Lekcija kojoj ga je naučio Savarone. Brevourt je ubrzo nastavio: »Mislim da će biti bolje da odmah počnemo. Siguran sam da znate što nas muči. Grčka pošiljka.« Vittorio je pogledao ambasadora. A potom i u dva časnika. Zurili su u nj, očito nešto očekujući. »Grčka? Ja ne znam ništa ni o kakvoj 'grčkoj pošiljci'. Ja međutim znam kokicu zahvalnost osjećam prema vama. Ni u vašem ni u mojem jeziku ne postoje riječi kojima bih je izrazio. Spasili ste mi život; pritom su neki i poginuli. Što da vam još velim?« »A ja mislim«, rekao je Brevourt polako, »da bismo mi voljeli čuti ponešto o izvanrednoj pošiljci koju je obitelji Fontini-Cristi poslalo Istočno bratstvo Xenope.« »Molim?« Vittorio je ostao zapanjen. Te mu riječi nisu značile ništa. Očito se netko vrlo krupno zabunio. »Već sam vam rekao. Ja sam bio veleposlanik u Ateni. Dok sam obnašao tu dužnost, diljem sam zemlje uspostavljao diplomatske veze, neke i s vjerskim subjektima. Jer, unatoč

svim previranjima što ih Grčka trpi, crkvena hijerarhija ostaje i dalje moćna sila.« »U to ne sumnjam«, suglasio se Vittorio. »Ali nemam pojma kakve to veze ima sa mnom.« Teague se nagnuo prema njemu. Dim mu se u vilicama dizao ispred lica, a pogled mu je bio prikovan za Fontini-Cristija. »Molim vas. Mi smo pošteno obavili svoj dio posla. Kao što rekoste - i sasvim na mjestu - mi smo vam spasili život. Poslali smo svoje najbolje ljude, platili tisuće Corsima, upustili se u priličan rizik poslavši podmornicu u opasne vode - a njih imamo strašno malo - i aktivirali jednu već razvijenu zračnu rutu za bijeg. I sve to samo zato da vas izvučemo.« Teague je zastao, spustio cigaretu i nasmiješio se sasvim slabašno. »Možda je svaki ljudski život svet, ali postoje i granice troškova u koje se čovjek može upustiti da ga produži.« »Što se pak tiče mornarice,« rekao je Hackett svladavajući ljutnju u glasu, »mi smo slijepo izvršavali naredbe na temelju najšturijih činjenica, jer su nas na to tjerale najjače figure vlasti. Ugrozili smo vitalno ratno područje; bila je to odluka koja bi nas u bliskoj budućnosti mogla stajati mnogih života. Naši su troškovi bili poprilični. A konačan račun još nije stigao.« »Ova gospoda - i sama vlada - odazvali su se mojim najalarmantnijim molbama«, rekao je ambasador Anthony Brevourt odmjerenom i precizno. »Bio sam uvjeren, izvan svake sumnje, da vas pod svaku cijenu treba izvući iz Italije. Sasvim jednostavno rečeno, signore Fontini-Cristi, nismo to učinili zbog vašeg života. Učinili smo to zbog informacija koje posjedujete o Con-stantinskoj patrijaršiji. To je moj dio. A sad, molim vas lijepo, mjesto isporuke. Gdje je škrinja?« Vittorio je izdržao Brevourtov pogled sve dok ga nisu zapekle oči. Nitko nije progovorio ni riječi; tišina je bila napeta. Bile su to aluzije koje su upućivale na to da su se u toj operaciji pokrenuli i najviši ešaloni, i Fontini-Cristi je znao da je u središtu svega toga bio on. Ali je to ujedno bilo i sve što je znao. »Ne mogu vam reći ono što ne znam.« »Teretni vlak iz Soluna.« Brevourtov je glas upravo sjekao.

Dlan mu se lagano spustio na stol. Tihi ih je udarac mesa o drvo sve prenuo jer je bio nenadan.

»Dva mrtvaca na kolodvoru u Milanu. Jedan je od njih redovnik. Negdje iza Banja Luke, sjeverno od Trsta, iza Monfalconea, negdje u Italiji, ili Švicarskoj, vi ste dočekali taj vlak. Da čujem gdje?«

»Ja nisam dočekaao nikakav vlak, signore. I ne znam ništa o Banja Luci, ni o Trstu. O Monfalconeu, da, ali to je bila samo jedna rečenica, i za mene sasvim lišena smisla. 'U Monfalconeu će se nešto dogoditi.' I to je sve. Moj to otac nije elaborirao. Njegov je stav bio da me treba informirati nakon što se dogodi to u Monfalconeu. Ne prije toga.«

»A što je s ona dva mrtvaca u Milanu? Na kolodvoru.«

Brvourt nije mogao prestati; njegova je zainteresiranost bila upravo električna.

»Čitao sam o toj dvojici - ustrijeljenima na milanskom teretnom kolodvoru. Novinska vijest. Meni se baš nije činila jako važnom.«

»Oni su bili Grci.«

: »Toliko sam shvatio.«

»Vi ste se s njima sreli. Oni su vama nešto isporučili.«

»Nisam se ja sreo ni sa kakvim Grcima. I nitko mi nije ništa isporučio.«

»O, moj Bože!«

Brevourt je procijedio riječi u bolnom šaptu. Svima je za stolom bilo jasno da je diplomata najednom uhvatio neki njegov strah; nije se pretvarao da stvori efekt povoljan za pregovore.

»Polako«, rekao je viceadmiral Hackett bezizražajno. Diplomata je opet progovorio, polako, oprezno, kao da sređuje vlastite misli.

»Između starosta Xenope i talijanske obitelji Fontini-Cristi bio je sklopljen dogovor. Bila je tu riječ o nečemu od neprocjenjive važnosti. Negdje između devetog i šesnaestog prosinca - to su datumi polaska vlaka iz Soluna i njegova dolaska u Milano - netko ga je dočekaao pa iz trećeg teretnog vagona iskrcao sanduk. Toliko vrijedan da je itinerer vlaka bio sastavljen od izoliranih dionica. Postojao je samo jedan glavni plan, sastavljen od slijeda dokumenata, a koji je čuvao jedan čovjek, redovnik Xe-nope. Ali i oni su uništeni prije nego što je redovnik oduzeo život i sebi i vlakovođi. Samo je

on znao gdje će se obaviti transfer, gdje će skinuti sanduk. On i ljudi zaduženi za iskrcaj. Fontini-Cristijevi.« Brevourt je zastao, a upale su mu oči bile prikovane za Vittorija. »To su činjenice, gospodine. Pribavio mi ih je teklić iz patrijarhata. Kad se to poveže s mjerama što ih je poduzela moja vlada, mislim da bi vas to trebalo uvjeriti da nam date tu informaciju.« Fontini-Cristi se promeškoltio u stolici i skrenuo pogled s napetog ambasadorova lica. Bio je siguran da sva trojica misle da se on pretvara; morao ih je razuvjeriti. Ali je prvo morao razmisliti. Dakle, to je bio razlog. Jedan je nepoznati vlak iz Soluna natjerao britanske vlasti da poduzmu izvanredne mjere da mu -kako je to Teague bio rekao? produže život. Pa ipak u svemu tome nije bio važan njegov život, u pogledu čega je Brevourt bio sasvim jasan. Nego su važne bile informacije za koje su pretpostavljali da ih on posjeduje. Sto, dakako, nije bilo istina. 9.-16. prosinca. Njegov je otac dvanaestog krenuo u Zurich. Ali Savarone nije bio u Zurichu. A sinu nije htio ni reći gdje je bio... Brevourt možda zaista ima razloga za zabrinutost. Pa ipak su tu bila i druga pitanja. Čitava je slika bila nejasna. Vittorio se opet okrenuo diplomatu. »Imajte malo strpljenja. Rekoste Fontini-Cristijevi. U množini. Otac i četiri sina. Otac se zvao Savarone. Vaš kapetan Neyland krivo me je predstavio tim imenom.« »Da.« Brevourtov se sad glas jedva čuo, kao da se morao suočiti sa zaključkom koji je odbijao prihvatiti. »To mi je jasno.« »I onda su vam Grci rekli ime Savarone. Je li to istina?« »On to nije mogao obaviti sam.« Brevourt je opet progovorio glasom jedva malo glasnijim od šapta. »Vi ste najstariji sin; vi vodite kompanije. On bi vas sigurno obavijestio. Bila mu je potrebna vaša pomoć. Trebalo je pripremiti preko dvadeset pojedinačnih dokumenata, i to nam je poznato. Vi ste mu bili potrebni!« »To je ono u što vi očito, možda i silom, želite povjerovati. I zato što ste u to povjerovali, dali ste si silnog truda da mi

spasite život, da me izbavite iz Italije. Vi očito znate što se dogodilo u Campo di Fioriju.« Sad je progovorio brigadir Teague. »Prvo smo to doznali preko partizana. Grci nisu puno zaostali. Grčka je ambasada budno pratila Fontini-Cristijeve; ali mu očito nisu rekli i zašto to čine. Atenski je kanal uspostavio vezu s ambasadorom, a on opet s nama.« »A sad nam vi dajete naslutiti«, rekao je Brevourt ledenim glasom, »da je sve to bilo za ništa.« »Ja to ne dajem naslutiti. Ja to tvrdim. U razdoblju o kojemu je riječ, moj otac je, prema vlastitim riječima, oputovao u Zurich. Ja u to doba na to nažalost nisam obraćao veliko zanimanje, ali sam ga poslije nekoliko dana morao zbog nečeg hitnog pozvati da se vrati u Milano. Pokušao sam s njim stupiti u vezu; nazvao sam sve hotele u Ziiirichu, ali od njega nigdje ni traga ni glasa. On mi nikad nije rekao gdje je bio. I to je, gospodo, istina.« Dva su časnika pogledala diplomata. Brevourt se polako zavalio u stolac - bio je to izraz uzaludnosti i iscrpljenosti. Zapiljio se u stol. I napokon progovorio: »Vi ste dobili život, signore Fontini-Cristi. Za dobro svijetu nas, nadam se da cijena nije bila previsoka.« »Na to vam, naravno, ne mogu odgovoriti. A zašto je s mojim ocem sklopljen taj sporazum?« »Na to ja ne mogu odgovoriti vama«, odgovorio je Brevourt, kojemu je pogled još bio uprt u stol. »Očito je netko negdje povjerovao da je on dovoljno snalažljiv, ili dovoljno moćan, da to izvede. Pokazalo se da je ta pretpostavka bila točna.. Možda nikad nećemo doznati...« »A što je bilo u tom vlaku iz Soluna? I što je to bilo u škrinji, a što vas je potaklo da postupite kako ste postupili?« Anthony Brevourt je podigao oči, pogledao Vittorija i slagao. »Ne znam.« »To je koještarija.« »Vjerujem da vam se to tako čini. Ja znam samo... posljedice njegove važnosti. Tako nešto nema cijenu. Ta je vrijednost apstraktna.«

»I vi ste svoje odluke donosili na temelju takve procjene, i uvjerali najviše vlasti da ih podrže? Pokrenuli vladu?« »I jesam, gospodine. I učinio bih to opet. I to je ujedno i sve što ću reći o toj temi.« Brevourt je ustao od stola. »Nema više nikakva smisla nastavljati. Možda vas netko potraži. Doviđenja, signore Fontini-Cristi.« Ambasadorov je čin iznenadio dva časnika, ali nisu rekli ništa. Vittorio je ustao, naklonio se, i bez riječi pošao prema vratima. Okrenuo se i pogledao Brevourta; njegov je pogled bio neodređen. Vani se Fontini-Cristi iznenadio kad je ugledao kapetana Nevlanda da stoji između dva vojnika u stavu pozor. Obavještajni odjel pet, Inozmne operacije, nije riskirao. Pred konferencijskom je dvoranom bila postavljena straža. Nevland se okrenuo, i na licu mu je bila zapanjenost. Očito je očekivao da će sastanak potrajati znatno duže. »Pustili su vas, kao što vidim.« »Ne čini mi se da me netko zadržao«, odgovorio je Vittorio. »Govorna figura.« »Nikad nisam shvatio koliko je neprivlačna. Hoćete li me ispratiti kroz portu?« »Da, i potpisati da vas puste.« Došli su do porte Admiraliteta. Nevland je pogledao na sat i rekao stražaru Vittorijevo prezime. Zamolio je Fontini-Cristija da parafira vrijeme odlaska; i kad je to učinio i odmaknuo se od porte, kapetan mu je vrlo formalno odsalutirao. On je kim-nuo - formalno - pa se okrenuo i pošao preko mramornog poda do golemih dvokrilnih vrata te izišao na ulicu. Već je bio na četvrtoj stepenici, kad su mu u glavu došle riječi. Proletjele su kroz uzvitlanu maglu bijelog svjetla i praštavi stakato pucnjave. »Champoluc... Ziirich je Champoluc... Ziirich je rijeka!« I potom ništa više. Samo krikovi, i bijelo svjetlo, i tijela skamenjena u smrti. Zastao je na mramornoj stepenici, i pred očima su mu bile samo užasne vizije. »Ziirich je rijeka! Champoluc...«

Vittorio se svladao. Zastao je nepomično i duboko se zadihao, mutno svjestan da ljudi na pločniku i stubama zure u nj. Upitao se treba li se vratiti kroz vrata Admiraliteta i kroz dugi hodnik do katedralnog portala iza kojih je bila konferencijska dvorana Obavještajnog odjela pet. Mirno je donio odluku. Možda vas netko potraži. Pa neka taj netko i dođe. On tu tajnu neće podijeliti s Brevourtom, tim ljigavim, lažljivim njuškalom. *** »Ako dopuštate, sir Anthonv«, rekao je viceadmiral Hackett, »čini mi se da smo mogli obraditi još toliko toga...« »Slažem se«, prekinuo ga je brigadir Teague, a u glasu mu se osjetila iritacija. »Admiral i ja se u ponečemu razilazimo, ali ne i u tome. Jedva smo zagreballi površinu. Jako smo puno uložili, a zauzvrat nismo dobili ništa; a mogli smo dobiti više.« »Bilo je beznadno«, rekao je Brevourt umorno pa prišao zastrtom prozoru što je gledao na dvorište. »Vidio sam mu to po očima. Fontini-Cristi je rekao istinu. Ta ga je informacija zapanjila. On ne zna ništa.« Hackett je pročistio grlo, što je bio uvod u izricanje suda. »Meni on ne izgleda kao čovjek kojemu izlazi pjena na usta. Prije mi se čini da on sve rješava u hodu.« Diplomata se rastreseno zagledao kroz prozor i tiho odgovorio. »Da mu je išla pjena na usta, ja bih ga mjesec dana držao u toj stolici. Ali se on ponašao baš kako se takav čovjek ponaša kad čuje duboko uznemiravajuće vijesti. Njegova je šokiranost bila preduboka za glumu.« 107»Ako i prihvatim vašu pretpostavku,« rekao je Teague hladno, »ona ipak ne dokida moju. Možda on i ne zna što zapravo zna. Sekundarna informacija često vodi primarnom izvoru. U našem je to poslu skoro pravilo. Zbog toga vam moram proturječiti, sir Anthony.« »Vaš prigovor primam k znanju. Potpuno ste slobodni da s njim opet stupite u vezu; u tom sam pogledu bio sasvim jasan. Ali nećete doznati ništa više od onog što smo doznali danas popodne.« »Kako u to možete biti tako sigurni?« upitao je obavještajac

hitro, a iritacija mu se brzo počela pretvarati u ljutnju. Brevourt se okrenuo od prozora. Izraz mu je lica odavao muku, a očiju zamišljenost. »Zato što sam poznao Savaronea Fontini-Cristija. Upoznao sam ga prije osam godina u Ateni. On je bio neutralni emisar, mislim da se to tako kaže, iz Rima. Jedini čovjek kojemu Atena vjeruje. Okolnosti nisu važne; ali zato FontiniCristijeva metoda jest. On je bio čovjek obuzet osjećajem diskrecije. On je mogao pokrenuti ekonomska brda, ishoditi najteže međunarodne sporazume, zato što su sve stranke znale da njegova riječ vrijedi više od svih pisanih ugovora. Baš zbog toga su ga se, na nekakav čudan način, i bojali. Čuvaj se čovjeka do kraja poštena. Naša je jedina nada bila u pretpostavci da je u sve to uključio i sina. Ako ga je možda trebao.« Teague je apsorbirao diplomatove riječi, pa se nagnuo i stavio ruke na stol. »Što je bilo u tom vlaku iz Soluna? U toj proklesoj škrinji?« Brevourt je zastao, i tek tada odgovorio. Oba su časnika shvatila da će to što im sada ambasador kaže, biti ujedno i sve što će im reći. »Dokumenti četrnaest stoljeća skriveni od svijeta. Oni bi mogli razdvojiti kršćanski svijet, dići crkvu na crkvu... narod protiv naroda, možda; i natjerati milijune da izaberu stranu u ratu većem od Ffiterova.« »I pritom«, prekinuo ga je Teague tvrdnjom u obliku pitanja, »podijeliti one koji se bore protiv Njemačke?« »Da. Neizbježno.« »Onda se molimo Bogu da ih ne pronađu«, zaključio je Teague. »Molite iz petnih žila, generale. Kako je to čudno. Ljudi su tijekom stoljeća bili spremni dati i život da zaštite svetost tih dokumenata. A sad su nestali. A svi, koji su znali gdje su, danas su već mrtvi.«

7 Od siječnja do rujna 1940.

EUROPA Na antiknom je pisaćem stolu apartmana u Savovu zazvonio telefon. Vittorio je baš bio u erkeru okrenutom Temzi, i promatrao teglenice što su se polako probijale rijekom, u oba smjera i u popodnevnoj kiši. Pogledao je na sat. Bilo je točno četiri i trideset. Taj koji zove bio je zacijelo Alec Teague iz MI6. Fontini-Cristi je za protekla tri tjedna naučio mnogo toga o Teagueu. Jedno je od toga bilo da je on udlaku točan. Ako bi rekao da će telefonirati oko četiri i trideset, to je značilo točno u četiri i trideset. Životom Aleca Teaguea upravljao je sat; on je bio kriv i za naglo prekinute razgovore. Vittorio je digao slušalicu. »Da?« »Fontini?« Obavještajac je, osim toga, kad je riječ o imenima, volio kratkoću. Očito nije vidio razloga da dodaje i ono Gristi, kad je Fontini bilo sasvim dovoljno. »Zdravo, Alec, očekivao sam te.« »Imam papire«, rekao je Teague brzo. »I naredbe za tebe. Foreign Office se nećkao. Ne znam u što bih se kladio: da se brinu da ti bude dobro, ili da se boje kruni podnijeti račun.« »Uvjeravam te, riječ je o ovom drugom. Moj otac je bio 'tvrdo cjenkalo', mislim da se to tako kaže. Iskreno govoreći, ta mi fraza nikad nije bila jasna; može li pogađanje biti mekano?« »Vrag neka me nosi ako znam.« Teague ga zapravo i nije slušao. »Mislim da bismo se trebali smjesta naći. Sto veliš za večeras?« »Danas večeram s gospodom Holcroft. Ali bih to, naravno, ovisno o okolnosti, mogao i otkazati.« »Holcroft? O, ona Spadeova.« »Mislim da je njoj draže Holcroft.« »Da, ne mogu joj zamjeriti. Jer on je glupa budala. Pa ipak se ne može zaboraviti ona ceremonija.« »Iako ona, čini mi se, u tom smislu daje sve od sebe.« Teague se nasmijao. »Ta ima petlje. Ta đavolica mi se sviđa.« »Što znači da je ne poznaješ. I da želiš da shvatim da me pratite. Nikad ti nisam spomenuo njezino ime po mužu.«

Teague se opet nasmijao. »To je bilo za tvoje, ne za naše dobro.« »Da otkažem?« »Ne trudite se. Kad ćete biti gotovi?« »Gotovi?« »S večerom. Kvragu, zaboravljam, ti si Talijan.« Vittorio se nasmiješio. Alecovo je prisjećanje bilo sasvim iskreno. »Damu bih mogao otpratiti kući do deset i trideset... do deset. Koliko sam shvatio, želiš da se vidimo još večeras.« »Nažalost se moramo naći. Tvoja zapovijed veli da krećeš već sutra. Za Škotsku. Ujutro.« Taj restoran u Holbornu zvao se Fawn's. Na prozorima su bile napete crne zavjese, rastegnute i zakucane, da na ulicu ne dopre nijedna zraka svjetla. Bio je u baru, i sjedio na stolcu na uglu, odakle mu se otvarao čist pogled na salu i platnom zaklonjen ulaz. Ona bi trebala stići svakoga časa, i on se nasmiješio sebi u brk, shvaćajući koliko je želi vidjeti. Prisjećao se kako je to počelo s Jane - njihova veza koja se brzo razvijala i koja će uskoro dovesti do sjajne udobnosti kreveta. Ovo nije bio njihov prvi susret u predvorju Šavova, niti je to bilo njihovo prvo zajedničko veče. Bilo je to ugodno druženje; od toga više nije ni želio, nečem većem nije ni težio. Pravi se početak dogodio pet dana kasnije kad je sjedio sam u svojoj sobi. S vrata prema hodniku začulo se kucanje. Otvorio ih je. U hodniku je stajala Jane. U ruci joj je bio već pomalo trošan primjerak The Timesa. On ga još nije pogledao. »Za ime Božje, što se dogodilo?« upitala je ona. On ju je uveo ne odgovorivši, ne znajući baš sigurno što je time htjela reći. Pružila mu je novine. U donjem lijevom uglu naslovne stranice stajala je vještica zaokružena crvenom olovkom. MILANO, 2. siječnja (Reuters) - Na Industriju Fontini-Cristi spustio se mrak u trenutku kad su u njoj upravu preuzeli državni službenici. Nije viđen ni jedan pripadnik obitelji Fontini-Cristi, a policija je blokirala i obiteljsko imanje Campo di Fiori. O sudbini moćne dinastije na čelu s

novčarom Savaroneom Fontini-Cristijem i njegovim najstarijim sinom Vittorijem kruži mnoštvo glasina. Pouzdani izvori govore da su ih možda ubili rodoljubi, ogorčeni nedavnim kompanijnim odlukama, koje su mnogi smatrali neprijateljskim prema talijanskim interesima. Javljeno je da je na Piazzzi del Duomo pronađeno obješeno i osakaćeno tijelo 'informatora', a što možda potvrđuje vijesti o pogubljenju. Rim je izjavio samo da su Fontini-Cristijevi bili državni neprijatelji. Vittorio je spustio papir i udaljio se od žene na drugi kraj sobe. Znao je da je mislila dobro; nije je krivio zato što se brine. Pa ipak ga je to zapeklo. Njegova je bol bila samo njegova, i nije je želio ni sa kim dijeliti. Ona je u njemu bila uljez. »Oprosti«, rekla je tiho. »Oprosti što se pletem. Nisam na to imala pravo.« »Kad si to pročitala?« »Prije niti pola sata. Netko mi je to ostavio na stolu. Spominjala sam te svojim prijateljima. Ne vidim zašto ne.« »I odmah si došla?« »Da.« »Zašto?« »Zato što sam se zabrinula«, glasio je njen jednostavan odgovor. Dirnula ga je njezina iskrenost. »A sad idem.« »Molim te...« »Hoćeš da ostanem?« »Da. Mislim da to želim.« I tako joj je ispričao. Isprva odmjerenim tonom, no što se više približavao jezivoj noći bijeloga svjetla i smrti na Campo di Fioriju, rečenice su mu se sve više ubrzavale. Grlo mu je bilo suho. Nije želio nastaviti. I onda je Jane učinila nešto čudno. Odvojena samo kratkom udaljenošću između njihovih sučelice postavljenih naslonjača, i bez ijednog pokreta kojim bi je smanjila, ona ga je prisilila da nastavi. »Za ime Božje, reci. Reci sve.« Ona je to prošaptala, ali je taj šapat bio naredba i on ju je, u svojoj zbunjenosti i bolu, i prihvatio.

Kad je bio gotov, preplavilo ga je olakšanje. Po prvi put nakon mnogo dana s njega se diglo nepodnošljivo breme. Ne zauvijek, jer će se vratiti; ali je bar na trenutak vratio duševnu ravnotežu, stvarno je vratio, a da to ne bude samo pretvaranje u kojemu disanje ipak uvijek ostaje pomalo kratko. Jane je shvatila ono što on nije. Pa to i izrekla. »Jesi li zaista mislio da to možeš naprosto držati u sebi? Da ne veliš ni riječi; da ih ne čuješ. Pa što ti o sebi misliš? Sto on o sebi misli? Nije to zapravo znao. On zapravo nikad nije ni razmišljao o tome kakav je on čovjek; to nije bilo pitanje koje bi ga zanimalo preko izvjesnih granica. On je bio Vittorio Fontini-Cristi, prvi Savaroneov sin. A sad će otkriti i što je još. Pitao se bi li Jane mogla postati dijelom njegova novog svijeta. Ili će mržnja i rat progutati sve ostalo. Znao je samo da su rat - i mržnja - bili odskočna daska koja ga je vratila u život. Zato je i ohrabrio Aleca Teaguea kad ga je taj čovjek iz MI6 potražio nakon onog katastrofalnog sastanka s Brevourtom u Obavještajnom sektoru pet. Teague je želio pozadinski materijal - naizgled nevažne razgovore, ovlaš izrečene opaske, zbog nejasnih razloga ponavljanje riječi - sve što je moglo imati nekakve veze s tim vlakom iz Soluna. Ali je i Vittorio želio nešto. Od Teaguea. I tako je izvukao izolirane mrvice informacija: rijeku koja je možda imala a možda i ne nekakve veze sa Zurichom, distrikt u talijanskim Alpama koji je nosio ima Champoluc, ali kojim nije tekla nikakva rijeka. Bez obzira na to kako izgledala ta slagalica, njezini su dijelovi ostali razdvojeni. Ali je Teague i dalje pipkao. A dok je on pipkao, Vittorio je pokušavao iznaći što bi MI6 mogao učiniti s njim. Tečno je govorio engleski i talijanski, a u francuskom se i njemačkom vrlo dobro snalazio; intimno je poznavao kako rade deseci glavnih evropskih tvornica, a pregovarao je s vodećim novčarima diljem Evrope. A to je sasvim sigurno bilo nešto. Teague je rekao da će pogledati. Jučer mu je Teague kazao da će ga nazvati danas u četiri i trideset; možda se nađe nešto. I tog popodneva, točno u četiri i trideset, Teague ga je i

nazvao. Imao je za Vittorija 'zapovijedi'. Tu je onda začijelo bilo nešto. Fontini-Cristi se pitao što bi to moglo biti, i još više, zbog čega taj nagli odlazak u Škotsku. »Već me dugo čekaš?« upitala je Jane Holcroft, koja se najednom našla kraj njega u slabo osvijetljenu baru. »Žao mi je.« I doista mu je bilo, jer je nije vidio u baru. Iako je gledao u vrata. »Ne, ne uopće.« »Bio si miljama daleko. Gledao si ravno u mene, i kad sam se nasmiješila, ti si se namrštio. Nadam se da to nije indikativno.« »Za milost Božju, ne. Ali imaš pravo. Bio sam miljama daleko. U Škotskoj.« »Kako, molim?« »Ispričat ću ti kad sjednem. Sve što znam, što znači jako malo.« Konobar ih je odveo do njihova stola, pa su naručili piće. »Ispričao sam ti za Teaguea«, rekao je i pripalio joj cigaretu, pa plamen prinio i svojoj. »Da. Onaj iz Obavještajne. Nisi mi baš rekao puno. Samo kako ti se čini da je dobar momak i da puno pita.« »Morao je. Zbog moje obitelji.« Fontini-Cristi joj nije rekao ništa o teretnom vlaku iz Soluna; to ne bi imalo nikakva smisla. »Ključam ga već tjednima da mi nađe nekakav posao.« »U obavještajnoj službi?« »U bilo kojoj službi. Logično je bilo da se obratim baš njemu, on zna svakoga i svuda. Složili smo se da ja posjedujem kvalifikacije koje bi nekom mogle biti korisne.« »I što ćeš raditi?« »Nemam pojma, no što god da bilo, posao počinje u Škotskoj.« Stigao je konobar s pićem. Vittorio mu je zahvalio kimanjem glave, svjestan da mu Janein pogled počiva na licu. »U Škotskoj su logori za obuku«, rekla je tiho. »Neki su od njih strogo tajni. Za njih nitko ne zna i oko njih su jake straže.« Vittorio se nasmiješio. »Ali ne mogu biti i previše tajni.«

Mlada mu je žena uzvratila smiješak, i puno joj je objašnjenje bilo u očima, a samo pola u riječima. »U tom području postoji pomno razrađen sustav releja zračne obrane za upozoravanje. Sektori koji se preklapaju; zrakoplovima je u to vrlo teško prodrijeti. Napose lakim jednomotornim avionima.«?« »Već sam zaboravio. Hotelijer u Savoyu mi je rekao da ste vi vrlo temeljiti ljudi.« »Mi smo osim toga temeljito istrenirani i u svim postojećim sustavima. Baš kao i u svima koji su tek u razvojnoj fazi. Sustavi se od sektora do sektora prilično razlikuju. Kad polaziš?« »Sutra.« »Shvaćam. Na koliko?« »Ne znam.« »Naravno. To si već rekao.« »Večeras se trebam naći s Teagueom. Poslije večere, ali nema potrebe za žurbom. Vidimo se tek u deset i trideset. Pretpostavljam da ću tada znati više.« Jane je na nekoliko trenutaka utihnula. Spojila je pogled s njegovim i tada izgovorila samo: »Kad budeš gotov s Teagueom, hoćeš li doći do mene? K meni kući? Reci mi sve što smiješ.« »Da. I hoću.« »Nije važno koliko je sati.« Položila je svoju ruku na njegovu. »Htjela bih da budemo skupa.« »I ja.« Brigadir Alec Teague je' skinuo oficirsku kapu i vojni ogrtač, pa ih bacio na naslonjač u Savoyu. Raskopčao je bluzu i ovratnik te olabavio kravatu. Spustio je svoj krupni, snažni stas na meki kauč i olakšano uzdahnuo. Široko se nasmiješio Fontini-Cristiju koji je stajao ispred naslonjača njemu sučelice, dlanova iskrenu-tih kao da moli. »Budući da sam na poslu od sedam ujutro, mislim da sam zaslužio da me ponudiš pićem. Čisti bi mi viski baš lijepo legao.« »O, naravno.« Vittorio je prišao malom baru postavljenom uza zid, natočio dvije čaše, pa se vratio s pićem. »Gospoda Spade je zaista vrlo privlačna žena«, rekao je

Teague. »I, znaš, imao si sasvim pravo, njoj je zaista draže njezino djevojačko ime. A u Ministarstvu zrakoplovstva 'Spade' je u zagradi. Ondje je zovu poručnicom Holcroft.«

»Poručnicom?« Vittorio nije znao zašto, no ta mu je titula bila pomalo smiješna. »Nikad nisam pomišljao na nju na tako vojnički način.« »Da, jasno mi je što misliš.« Teague je brzo popio piće i spustio čašu na klupski stolić. Vittorio ga je gestom upitao hoće li još. »Ne više, hvala. Vrijeme je za ozbiljan razgovor.« Obavješta-jac je pogledao na sat; Fontini-Cristi se upitao je li si Teague zaista odredio točno pola minute za uvodno čavrljanje. »Što je u Škotskoj?« »Tvoje boravište za sljedećih možda mjesec dana. Ako prihvatiš zaposlenje pod tim uvjetima. Bojim se da plaća neće biti u skladu s tvojim uobičajenim očekivanjima.« Teague se ponovno široko nasmiješio. »Zapravo smo je, prilično proizvoljno, stavili u rang satničke. Ali brojeve nemam u glavi.« »Ti me brojevi ne zanimaju ni najmanje. Veliš da mogu birati, no maločas si mi rekao da su stigle moje zapovijedi. To mi nije jasno.« »Mi nad tobom nemamo vlast. Ti možeš odbiti posao, i u tom ću slučaju poništiti sve zapovijedi. Naprosto tako. Pa ipak, da dobijemo na vremenu, najprije sam sve sredio. Iskreno govoreći zato da budem siguran da je to uopće izvedivo.« »U redu. O čemu je riječ?« »Na to je vrlo teško brzo odgovoriti. Ako je, zapravo, moguće ikako. Shvaćaš, sve to jako ovisi o tebi.« »O meni?« »Da. Okolnosti pod kojima si otišao iz Italije sasvim su jedinstvene, i svima nam je to jasno. Ali ti nisi jedini kontinentalac koji je pobjegao iz Evrope. Imamo ih na desetke. Ne govorim o Židovima i boljševicima; njih ima na tisuće. Govorim o desecima ljudi sličnih tebi. Poslovnim ljudima, profesionalcima, znanstvenicima, inženjerima, akademskim nastavnicima koji, zbog ovog ili onog razloga voljeli bismo povjerovati da je to zbog moralnog zgražanja -

ne mogu funkcionirati u domovini. I eto nas otprilike tu gdje jesmo.« »Ovo nisam shvatio. Gdje smo mi to?« »U Škotskoj. S četrdeset do pedeset zbrda-zdola skupljenih kontinentalaca. Svi su oni u prijašnjem životu bili prilično uspješni - i sad traže vođu.« »I ti misliš da sam to ja?« »Što više o tome razmišljam, u to sam sve uvjereniji. Rekao bih da za to imaš prilične prirodne kvalifikacije. Kretao si se u novčarskim krugovima, govoriš jezike. A prije svega, poslovan si čovjek, i razvijao si tržišta diljem Evrope. Svega ti, čovječe, Industrija Fontini-Cristi je golema; a ti si njezin glavni ravnatelj. Prilagodi se uvjetima. Čini što si tako sjajno činio i za proteklih pet-šest godina. Samo to sada čini sa suprotnog stanovišta. Sada upravljaj krivo.« »Ma o čemu ti to?« Brigadir je nastavio, ali brzorječicom. »U Škotskoj imamo ljude koji su se bavili desecima zanimanja i poslova po svim većim gradovima Evrope. Jedan korak uvit jek vodi drugom, istina?« »Znači na to računate? Sad se tu postavljaju neka pitanja.« Teague se nagnuo prema njemu, najednom zamišljen. »Vremena su kaotična i komplicirana. Više je pitanja nego odgovora. Ali nam je jedan odgovor bio pred očima, pa ipak ga nismo vidjeli. Mi smo te ljude obučavali za krive stvari! To jest, mi baš nismo bili sigurni za što ih to obučavamo. Maglovito za podzemne kontakte, rutinsko prikupljanje informacija, sve je to bilo amorfnu. Ali postoji nešto bolje, prokleta ingeniozno, kad ti velim. Strategija je, naša je zamisao da ih vratimo da poremete tržišta, da stvore pometnju - ne govorim o fizičkoj sabotaži, za to imamo dovoljno ljudi, nego da stvore birokratski kaos. Neka rade u svojim prijašnjim fahovima. Računovodstva stalno s krivom bilancom, skladišni račun stalno netočan, isporuka kasni po šest-sedam dana, masovna konfuzija u tvornicama: egzemplarno loše upravljanje pod svaku cijenu!« Teague se bio sav ushitio, i njegov je ushit bio zarazan. Vittorio je s mukom zadržavao koncentraciju na biti svog

prvog pitanja. »Ali zašto moram krenuti ujutro?« »Iskreno rečeno, budemo li još odgađali, mogao bih te izgubiti.« »Još odgađali? Kako to možeš reći? Pa ovdje nisam niti...« »Zato što«, prekinuo ga je Teague, »u čitavoj Engleskoj jedva pet ljudi zna zašto smo te zapravo izvukli iz Italije. I njih je zapanjilo što ne posjeduješ baš nikakve informacije o vlaku iz Soluna. Oni su zaigrali uz veliki rizik i izgubili. To što si im rekao ne vodi baš nikamo; naši agenti u Ziriču, Bernu, Trstu, Monfalconeu... nisu uspjeli ući ni u kakav trag. I zato sam ja uletio s drugom verzijom o razlogu tvog izvlačenja, i tako usput spasio još pokoju glavu. Rekao sam da si baš ti zamislio tu novu operaciju. Oni su to objeručke prihvatili! Na koncu konca, ti si ipak jedan Fontini-Cristi. Hoćeš li to prihvatiti?« Vittorio se nasmiješio. »'Loše upravljanje pod svaku cijenu.' To je credo za koji sumnjam da ima presedana. Da, ja tu zaista vidim neke mogućnosti. No jesu li one široke - ili samo teatralne - to ćemo tek vidjeti. Prihvaćam.« Teague se lukavo nasmiješio. »Sad još samo jedno. O tvom imenu...« ** »Victor Fontine?« Jane se nasmijala sjedeći kraj njega na kauču u svom stanu u Kensingtonu, dok ih je grijao žar zapaljenih klada u ognjištu. »Nisam u životu čula za veću britansku nepodopštinu. Oni su te kolonizirali.« »I usput iz mene napravili časnika«, zasmijuljio se satnik Victor Fontine, pa podigao kuvertu i bacio je na klupski stolić. »Teague je bio upravo zabavan. On se toj temi približavao upravo filmski. 'Moramo ti naći ime. Nešto što se smjesta prepoznaje i lako prenosi brzojavom.' To me zaintrigiralo. Zamišljao sam da ću dobiti kodno ime, nešto vrlo dramatično. Možda ime nekakvog dragulja, i još broj. Ili ime nekakve životinje. Umjesto toga, oni su mi samo anglicizirali ime i otfikarili mu kraj.« Victor se nasmijao. »Ali treba se naviknuti. Nije mi doživotno.«

»Ja ne znam hoću li moći, ali ću se potruditi. Ali, iskreno govoreći, pomalo sam razočarana.« »Svi se moramo žrtvovati. Ne griješim li kad mislim da je capitano viši čin od poručnika?« »Poručnica ne kani izdavati naredbe. I ne mislim da smo ni ti ni ja neke velike vojničine. Bar ne u Kensingtonu. A što je sa Škotskom?« On joj je sve ispričao u glavnim crtama, ali se potrudio da joj sve poznate činjenice ne elaborira. Dok je tako govorio, osjećao je kako njezine neobično svijetlomodne oči sondiraju njegove, kako proziru kroz ovlaš nabačene fraze, znajući da tu sigurno ima još nečeg, ili da će biti. Na sebi je imala udoban žućkasti kućni haljetak koji joj je isticao tamnu smeđu kosu i pojačavao modrinu njezinih očiju. A pod haljetkom, između ši-trokih revera, vidio je meku bjelinu njezine spavačice i znao je da ona želi da je on vidi, i da je dotakne. Sve je tako udobno, pomislio je Fontine. Nije bilo ni osjećaja žurbe ni manevriranja. U jednom trenutku monologa dotakao joj je rame; ona je polako i nježno ispružila ruku i uhvatila njegovu, a prsti su joj pomilovali njegove; Povala mu je ruku prema svom krilu i u trenutku kad je dovršio, poklopila je drugom rukom. »I evo nas tu gdje jesmo, 'pogrešno upravljanje pod svaku cijenu', gdje god im to možemo namjestiti.« Ona je na trenutak umukla, a oči su joj i dalje sondirale, a onda se nasmiješila. »To je prekrasna zamisao. Teague ima pravo, tu se zaista otvaraju goleme mogućnosti. Koliko ćeš ostati u Škotskoj? Je li ti rekao?« »Ništa određeno. 'Nekoliko tjedana.'« Izvukao je svoju ruku iz njezine i onda je ležernom, prirodnom kretnjom prebacio preko njezinih ramena i privukao je k sebi. Glava joj je počinula na njegovim prsima; poljubio ju je u meku kosu. Ona se odmaknula i pogledala ga - oči su joj još pretraživale. Onda je krenula prema njemu i pritom razdvojila usne, i uhvatila ga za ruku i ležerno je, savršeno prirodno, povala između revera

svoga haljetke, uvukla je unutra i položila na grudi. Kad su im se usne sastale, Jane je zaječala i razmaknula usne, i tako prihvatila svu vlagu njegovih. »Prošlo je toliko vremena«, prošaptala je naposljetku. »Tako si mila«, odgovorio je on i rukom joj pomilovao meku kosu, i poljubio je u oči. »Tako bih voljela da ne moraš poći. Ne želim da odeš.« Ustali su ispred malog kauča. Ona mu je pomogla da skine sako, i na trenutak zastala da pritisne lice za njegova prsa. Opet su se poljubili, grleći se isprva nježno, no onda sve žešćom snagom. Jedan najkraći trenutak Victor je položio ruke na njezina ramena i odmaknuo je; njezino je ljupko lice bilo ispod njegova i on je progovorio u njezine plave oči. »Strašno ćeš mi nedostajati. Toliko si mi toga dala.« »A ti si meni dao ono što sam se tako bojala naći«, odgovorila je ona, a usne su joj se oblikovale u blag, tihi smiješak. »Što sam se zapravo tako bojala i tražiti. Blagi Bože, naprosto sam se skamenila!« Uхватила ga je za ruku pa su preko sobe otišli do vrata. S druge je strane bila spavaća soba; na noćnom je ormariću gorjela jedincata bjelokosna svjetiljka, a njezin je žučkastobijeli sjaj bacaio svjetlo na svijetlomodne zidove i po jednostavnom namještaju boje bjelokosti. Svila rasprostrta po krevetu bila je opet plava i bijela i prekrivena zapletenim krugovima cvjetnih šara. Sve je to bilo tako mirno, tako daleko, tako ljupko kao što je ljupka bila i Jane. »Ta je soba tako intimna. I topla«, rekao je Fontine, silno dojmjen tom jednostavnom ljepotom. »To je zaista jako posebna soba, zato što je tvoja i što ti je do nje stalo. Zvuči li to budalasto?« »To zvuči talijanski«, odgovorila je ona tiho, nasmiješena, a modre su joj oči bile pune ljubavi i želje. »A ona je intimna itopla da i ti u njoj budeš intiman i topao. Želim to podijeliti s tobom.« Ona je prišla jednoj strani kreveta, on drugoj. Zajedno su smotali svileni pokrov; ruke su im se dotakle, pa su se pogledali. Jane je obišla krevet i prišla mu. Pritom je podigla ruku i otkopčala vrh negližeja, pa razvezala vrpce haljetka.

Tkanina je pala, a iz svilenih su nabora izronile okrugle, pune dojke, a bradavice su joj bile ružičaste i napete. On ju je uzeo u naručje, a njegove su usne potražile njezine u vlažnom i mekom uzbuđenju. Ona je pritisla svoje tijelo uz njegovo. Ne sjeća se da se ikad uzbudio tako potpuno, tako totalno. Njezine su duge noge zadrhtale, pa se još jednom pritisla na nj. Otvorila je usta, njezine su usne preklopile njegove, a tiho joj se jecanje slatkoga užitka izvilo iz grla. »O, Bože, uzmi me, Vittorio. Brže, brže, ljubavi moja!« *** Na stolu je Aleca Teaguea zazvonio telefon. Pogledao je na uredski sat na zidu, pa na svoj ručni. Bilo je deset do jedan u noći. Podigao je slušalicu. »Ovdje Teague.« »Reynolds iz nadzorne. Podnosim izvještaj. Još je u Kensingtonu u stanu Holcroftove. Vjerujemo da će ostati čitavu noć.« »Odlično! Točno po dnevnom redu. Sve teče po planu.« »Zao mi je što ne znamo što govore. Mogli smo im postaviti mikrofoni, gospodine.« »Sasvim nepotrebno, Reynolds. Napišite podsjetnik za jutro: Treba razgovarati s Parkhurstom i Ministarstvom zrakoplovstva. Poručnici Holcroft treba dati fleksibilno zaduženje, u koje spada, ako se to može tiho urediti, i obilaženje alarmnih releja na Loch Torridonu u Škotskoj. A sad idem uhvatiti malo sna. Laku noć.« 8 Loch Torridon je ležao zapadno od sjeverozapadnih visočja, kraj ruba vode, početak fjorda i brazde u moru što vodi do He-bridu. Na kopnu su bili desetci dubokih klanaca, i iz viših su se predjela valjale bujice, čije su vode bile ledene i bistre i stvarale džepove močvara. Kompleks se smjestio između obale i brda. Bilo je to krševito tlo. Izolirano, neranjivo, kojim su patrolirali čuvari naoružani i sa psima. Desetak kilometara sjeveroistočno ležalo je seoce s jednom jedinom ulicom što je vijugala između nekoliko trgovina i na granici se pretvarala u zemljanu cestu.

Sama su brda bila strma, otkrivajući naglo nadošle padine bujne visokim stablima i gustim lišćem. I baš su u tim brdima kontinentalci bili podvrgnuti svim nesmiljenostima tjelesne obuke Ali pitomci nisu bili vojnici nego poslovni ljudi, učitelji i profesionalci, nesposobni izdržati žestoke tjelesne napore. Zajednički im je nazivnik svima bila mržnja prema Nijemcima. Dvadeset i dvojica su imala korijenje u Njemačkoj i Austriji; uz njih je tu bilo i osam Poljaka, devet Nizozemaca, sedam Belgijanaca, četiri Talijana i tri Grka. Bila su to pedeset trojica nekoć poštovanih građana koji su si prije nekoliko mjeseci sve iskalkulirali. Svi su oni shvaćali da će ih jednoga dana vratiti u domovinu. Ali, kako je to zamijetio Teague, bio je to bezličan cilj. A takvo nedefinirano sudjelovanje, naizgled na najnižem nivou, kontinentalcima je bilo neprihvatljivo; u četiri barake u središtu logoračulo se već tiho rogoborenje. A kad su preko radija počele zastrašujućom brzinom stizati vijesti o njemačkim pobjedama, frustriranost je još i porasla. Za milost Božju! Kada? Gdje? Kako? Sad smo gotovi! Zapovjednik je logora pozdravio Victora Fontinea s nemalim oprezom. Bio je to otvoreni časnik redovne vojske i završeni polaznik nekoliko škola MI6 za tajne operacije. »Neću se pretvarati da mi je baš puno toga jasno«, rekao je kad su se prvi put sreli. »Moje su upute muljave, kakve valjda i trebaju biti. Vi ćete ovdje provesti manje-više tri tjedna - sve dok ne dobijemo zapovijed od brigadira Teaguea - i trenirat ćete s ekipom kao njezin član. Činit ćete sve što i oni, i ništa osim uobičajenog.« »Da, naravno.« I s tim je riječima Victor ušao u svijet Loch Torridona. Bio je to čudan, zapleten svijet koji je imao malo sličnosti s ičim što je prije toga iskusio u životu. I on je shvatio, iako mu nije jasno kako, da će se lekcije na Loch Torridonu stopiti s učenjima Savaronea i zajedno s njima oblikovati preostale godine njegova života. Preuzeo je propisanu borbenu odjeću i opremu, pa tako i pušku i pištolj (bez streljiva), bajunet koji je služio i kao nož,

terensku naprtnjaču s priborom za jelo, te zamotak deka. Potom se preselio u baraku, gdje su ga nonšalantno pozdravili, s minimumom riječi i bez radoznalosti. Vrlo je brzo naučio da u Loch Torridonu nema puno prijateljavanja. Ti su ljudi živjeli u svojoj bliskoj prošlosti, u njoj i s njom, i nije im bilo do sklapanja novih prijateljstava. Dnevni su sati bili dugi i iscrpljujući; noći su prolazile ispunjene memoriranjem šifara i karata i dubokim snom nužnim za olakšanje bolnog tijela. Victor je na neki način već počeo zamišljati Loch Torridon kao produžetak jedne druge, zapamćene igre. Bilo mu je kao da se vratio na sveučilište, da se s kolegama natječe na igralištu, borilištima, na strunjačama, ili da se na padini nizbrdo utrkuje sa štopericom. Samo što su njegovi kolege u Loch Torridonu bili drukčiji. Većinom su bili stariji od njega, i nikome nije bilo ni maglovito jasno što to znači biti FontimCristi. Toliko je shvatio iz kratkih razgovora; bilo je stoga lako držati se po strani, pa se i onda i natjecati samo sam sa samim sobom. A baš je to i bilo najokrutnije natjecanje.

»Zdravo? Ja sam Mikhailovic.« Čovjek koji se sa širokim smiješkom obratio Victoru teško se zadihan svalio na zemlju. Oslobodio se remenja naprtnjače i pustio da mu voluminozna vreća klizne s ramena. Bilo je to baš nekako po sredini desetmi-nutne stanke između usiljenog marša i vježbanja taktičkog manevra. »A ja Victor«, odgovorio je Victor. Sugovornik je bio jedan i od dva nova novaka što su prije niti tjedan dana stigli u Loch Torridon. Imao je oko dvadeset pet godina, i bio najmlađi pito-mac u logoru. »Ti si Talijan? Iz barake tri?« »Da.« »Ja sam Srbin, baraka jedan.« »Dobro govoriš engleski.« »Moj otac je izvoznik - zapravo bio, bolje da kažem. Njegov je novac u zemljama engleskog govornog područja.« Mikhailovic je iz džepa bluze izvadio cigarete i pružio ih Victoru. »Ne hvala, sad sam pušio.« »Sav sam kao prebijen«, rekao je Slaven, široko se nasmiješio i pripalio cigaretu. »Nije mi jasno kako to uspijeva vama starijima.«

»Mi smo tu duže.« »Nisam mislio na tebe. Mislio sam na ostale.« »Hvala.« Victor se pitao zašto se Mikhailovic žali. Bio je stamen i snažne građe, volovskoga vrata i plećat. A kod njega je bilo čudno i još nešto: na Mikhailovicevu čelu nije bilo ni kapi znoja, dok se njegovo cijelo caklilo. »Otišao si iz Italije prije nego što vas je Mussolini pretvorio u njemačke lakaje?« »Tako nešto.« »Maček je krenuo istim putem. Još malo, pa će upravljati čitavom Jugoslavijom, pazi što ti velim.« »To nisam znao.« »Kao ni mnogi drugi. Ali moj otac jest.« Mikhailovic je povukao dim iz cigarete, a pogled mu je preletio preko polja. Potom je tiho dodao: »Dok ga nisu ubili.« Victor je sućutno pogledao mladića. »Žao mi je. To je, znam, jako bolno.« »Jesi li u to siguran?« Slaven se okrenuo, a u očima mu je bila smetenost. »Da. Ali o tome ćemo drugom zgodom. Moramo se koncentrirati na vježbu. Cilj da je kroz šumu stignemo na vrh susjednog brda a da nam ne stanu na rep.« Victor je ustao i pružio ruku. »Ja sam inače Vittore - Victor. A ti?« Srbin je čvrsto prihvatio stisak ruke. »Petride. To je grčko ime. Moja je baka bila Grkinja.« »Dobro došao u Loch Torridon, Petride Mikhailovic.« *** Kako su prolazili dani, Victor i Petride su sve bolje surađivali. Tako dobro, zapravo, da su ih narednici sparivali kad su se u vježbanju infiltracije morali suprotstaviti daleko brojnijem neprijatelju. Petrideu su dopustili da se preseli u Victorovu baraku. Victoru je pak bilo kao da se neki njegov mladi brat najednom vratio u život. Bio je radoznao, počesto zbunjen, ali jak i poslušan. Petride je na neki način popunjavao prazninu, ublažavao bol uspomena. Ako je taj odnos i imao mana, onda je to bilo zbog jedne od Srbinovih pretjeranosti. Petride je volio prekomjerno pričati, i stalno je neštp zapitkivao, stalno iznosio informacije o svom privatnom

životu, sve u nadi da će mu Victor uzvratiti istom mjerom. Ali Victor to preko neke točke i nije mogao učiniti. Naprosto tome nije bio sklon. Svu je strahotu Campo di Fiorija podijelio s Jane, i to više neće učiniti ni sa kim. Povremeno bi našao za shodno da ukori Petridea Mikhailovica. »Ti si mi prijatelj. A ne ispovjednik.« »Imao si svog ispovjednika?« »Zapravo ne. Samo govorna figura.« »U tvojoj su obitelji bili veliki vjernici. Sasvim sigurno.« »Zašto.« »Zbog tvog pravog imena. 'Fontini-Cristi'. Što znači izvojl Krista?« »To je staro već stotine godina. Mi nismo religiozni u uobičajenom smislu riječi; nismo to već dugo.« »A ja sam jako, jako religiozan.« »To je tvoje pravo.« Peti je tjedan došao i prošao, a od Teaguea i dalje ni glasa. Victor se pitao da ga nije zaboravio; i je li se možda MI6 predomislio glede ideje o »krivom upravljanju pod svaku cijenu«. U međuvremenu mu je život u Loch Torridonu toliko zaokupio misli da ga je oslobodio razornih uspomena; zapravo se opet osjetio jako jak i sposoban. Poručnici koji su upravljali logorom za taj su dan smislili vježbu zvanu »duga potjera«. Četiri su barake djelovale odvojeno, i svaka je dobila četrdeset pet stupnjeva, u radijusu od petnaest kilometara, mjereno od Loch Torridona. Po dvojici bi iz svake barake dali petnaest minuta prednosti, a onda bi preostali novaci krenuli u potjeru. Zadaća je lovine bila da izbjegava lovce što je duže moguće. Bilo je sasvim prirodno da poručnici iz svake barake za početak vježbe izaberu dvojicu najboljih. Victor i Petride su bili prvi progonjenici iz barake tri. Potrčali su niz kamenitu padinu prema šumi Loch Torridona. »Sad brzo!« zapovjedio je Victor čim su ušli u gusto lišće šume. »Idemo lijevo. Blato, ugazi u blato! I polomi što više grančica.« Nisu pretrčali ni pedeset metara, sve tako lomeći grane i pečateći nogama vlažni koridor meke zemlje što je vijugala

kroz šumu. A onda je Victor izdao i drugu naredbu. 126»Stoj! Bit će dosta. A sad pažljivo. Ostavit ćemo tragove do suhog tla... To je dosta. U redu, sad kreni natrag, ravno po stopama. Preko blata... Bravo. A sad idemo natrag.« »Natrag?« upitao je zbunjeni Petride. »Natrag prema čemu?« »Prema rubu šume. Gdje smo i ušli. Još nam je ostalo osam minuta. To je dosta.« »Za što?« upitao je Srbin i pogledao svog starijeg prijatelja kao da je Victor na zabavan način lud. »Da se popnemo na drvo. I maknemo im se s očiju.« Victor je izabrao visoki škotski bor u središtu skupine nižeg drveća i krenuo gore, pužući do prve razine grana. Petride je pošao za njim, a dječaćko mu je lice bilo ushićeno. Obojica su stigla do tri četvrtine visine bora, pa se uhvatila za grane sa suprotnih strana debla. Bili su zakriveni okolnim granjem; jasno su, međutim, vidjeli do pod sobom. »Imamo još skoro dvije minute«, prošaptao je Victor i pogledao na sat. »Odlomi sve suhe grane. I solidno osloni čitavu težinu.« Dvije i pol minute potom ispod njih su prošli njihovi progonitelji. Victor se povio prema mladom Srbinu. »Dat ćemo im pola minute, i onda silazimo. Oni će krenuti prema drugom kraju brda. Jedan je njegov dio okrenut klancu. To je dobro skrovište.« »Na tri koraka od polazne crte!« Petride se široko nasmiješio. »Kako si to samo smislio?« »Ti nikad nisi imao braću niti si se s njima igrao. A igranje skrivača nam je bila najmilija igra.« Mikhailovicev je smiješak iščeznuo. »Ja imam mnogo braće«, rekao je zagonetno, pa skrenuo pogled. Ali sad nije bilo vremena da krene tragom Petrideove tvrdnje. Niti je Victoru bilo do toga. Proteklih se tjedan dana mladi Srbin ponašao vrlo čudno. U jednom bi času bio mrzovoljan, u drugom već nestašan. I stalno je postavljao pitanja koja su nadilazila granice šest tjedana starog prijateljstva. Victor je pogledao na sat.

»Ja se spuštam prvi. Ako ne bude nikoga na vidiku, trgnut ću granu. To ti je znak da sičeš i ti.« Kad su se našli na du, Victor i Petride su čučnuli i potrčali na istok, sve do ruba šume, do podnožja polaznog brdašca. Tri stotine metara dalje, duž kruga brdašca prostirala se padina s krševitim stijenama, koja je gledala na duboki klanac. Nju je prije mnogo eona u brdu izdubio glečer, i bilo je to prirodno utočište. Zatim su nastavili doslovce preko ponora. Teško dišući, Victor se spustio u sjedeći položaj, a leđa naslonio na kamenu liticu. Otvorio je džep terenske bluže pa izvadio kutiju cigareta. Petride je sjedio pred njim, a noge su mu visjele preko ruba kamene terase. Njihovo izolirano gnijezdo bilo je široko niti dva metra, a duboko možda samo metar i pol. Victor je još jednom pogledao na sat. Više nije trebalo šaptati. »Za pola ćemo se sata popeti preko vrha i iznenaditi poručnike. Jesi za cigaretu?« »Ne, hvala«, odgovorio je Mikhailovic hrapavim glasom, leđima okrenut Victoru. Njegov mu ljutiti glas nije mogao promaknuti. »Što je bilo? Da se nisi ranio?« Petride se okrenuo. Njegov se pogled uvratio u Victora. »U prenesenom smislu da.« »Ovo neću ni pokušati odgonetnuti. Ili si se ranio, ili nisi. Ne zanimaju me nikakvi preneseni smislovi.« Victor je zaključio da je kod Mikhailovica opet nastupilo jedno od njegovih razdoblja depresije, pa da će biti bolje da i ne razgovaraju. Počinjao je pomišljati da je Petride Mikhailovic, ispod te nedužnosti širokih očiju, zapravo čovjek kojega nešto muči. »Ti biraš što te zanima, a što ne, Victore? Ti svijet po volji uključuješ i isključuješ. Samo okreneš sklopku u glavi, i sve je praznina. Nema ničega.« Govoreći to, Srbin se zagledao u Victora. »Daj se smiri. Uživaj u prizoru, popuši jednu, i daj mi mira. Postaješ dosadan.« Mikhailovic je polako gurnuo noge preko ruba terase, a pogled mu je i dalje bio prikovan za Victora. »Ne možeš me samo tako otpisati. Ne smiješ. Ja sam s tobom podijelio svoje tajne. Otvoreno, dobrovoljno. I sad i ti moraš

učiniti isto.« Victor je pogledao Srbina, i najednom su ga obuzele zle slutnje. »Mislim da si u našem odnosu nešto pobrkao. Ili sam se ja možda zabunio glede tvojih sklonosti.« »Nemoj me vrijeđati...« »Samo razjašnjavam...« »Moje je vrijeme isteklo!« Petride je podigao glas. Njegove su se riječi pretvorile u krik, no oči su mu ostale širom otvorene, i gledale su bez treptaja. »Ti nisi slijep! Ti nisi gluh! Pa ipak se pretvaraš da si takav!« »Mičimo se odavde«, zapovjedio je Victor tiho. »Vratimo se na polaznu crtu. Poručnicima. Vježba je gotova.« »Moje ime«, prošaptao je Mikhailovic, a jedna mu je noga bila podvijena pod snažnim tijelom u čučnju. »Od početka ga nisi želio prepoznati! Petride!« »To je tvoje ime. Utoliko ga prepoznajem.« »Nikad ga još nisi čuo. To želiš reći?« »Ako i jesam, nije me se dojmilo.« »To je laž! To je ime jednog redovnika. I ti si ga poznavao!« Riječi su ponovno zaplutale prema gore, bio je to krik očajja. »Ja poznajem mnoge redovnike. Ali nijednog koji se tako zove...« »Redovnik u vlaku! Čovjek koji je svoj život posvetio slavljenju Boga! Koji je koračao okružen milošću Njegova svetog, svetog djela! Ti njega ne možeš, ti njega ne smiješ zanijekati!« »Majko Isusova!« progovorio je Victor nečujno; šok ga je upravo smlavio. »Solun. Teretni vlak iz Soluna.« »Da! Najsvetiji od svih vlakova; dokumenti koji su krv, koji su duša jedne i jedine prečiste i nepokvarljive Crkve! A ti si nam ih uzeo!« »Ti si redovnik Xenope«, rekao je Victor, jedva vjerujući vlastitom zaključku. »O, moj Bože, ti si redovnik Xenope!« »Svim srcem svojim! I svim umom i dušom i tijelom!« »Kako si dospio ovamo? Kako si uspio prodrijeti u Loch Torridon?« Mikhailovic je podigao i drugu nogu; sad je bio u potpunom čučnju, podivljala životinja spremna na skok.

»To nije važno. Ja moram znati gdje je taj trezor odnesen, gdje je skriven. I ti ćeš mi to reći, Vittorio Fontini-Cristi! Jer ti drugo i ne preostaje!« »Reći ću ti sve što sam rekao i Britancima. Ja ne znam ništa! Englezi su mi spasili život, zašto bih im lagao?« »Zato što si dao riječ. Nekom drugom.« »Kome?« »Svom ocu.« »Ne! Njega su ubili prije nego što mi je išta stigao reći! Ako o tome znaš išta, onda znaš bar to!« Pogled se redovnika Xenope najednom zafiksirao. Oči su mu bile zamagljenje, vječfe širom rastvorene, skoro kao da ima baze-dov. Posegnuo je pod terensku bluzu pa izvadio mali, tupi automatski pištolj. Palcem je podigao osigurač. »Ti si tu beznačajan. Obojica smo beznačajni«, prošaptao je. »Mi smo ništa.« Victor je zadržao dah. Podvio je koljena. Približavao se onaj djelić sekunde kad će mu se ukazati ona jedincata prilika da spasi život, kad će izbaciti noge na poludjelog duhovnika. Jednom čizmom u oružje, drugom u nogu na koju je Mikhailovic oslonio tijelo, i poslati ga tako u provaliju. To mu je još jedino preostalo - ako to uspije izvesti. Najednom je redovnik progovorio. Glas mu je bio tako pjevan, tako nestvaran da ga je upravo prenuo, kao nekakav neželjeni vokalni umetak. »Govoriš mi istinu«, rekao je i zatvorio oči. »Rekao si mi istinu«, ponovio je hipnotički. »Da.« Victor je udahnuo duboko, duboko. A kad je izdahnuo, znao je da će izbaciti obje noge. Nastupio je trenutak. Petride se uspravio, a jaka su mu se prsa napela pod vojničkom odorom. Ali oružje više nije bilo upereno u Victora. Umjesto toga, obje su Mikhailoviceve ruke bila ispružene kao da ga razapinju. Redovnik je podigao glavu prema nebu i povikao: »Vjerujem u jednoga Boga, Oca svemogućega! Gledat ću u oči Gospodinove i neću se pokolebati!« Redovnik Xenope je savio desnu ruku i stavio cijev automatskog pištolja na sljepoočicu. I opalio.

*** »I tako si ubio svog prvog čovjeka«, rekao je Teague ležerno, dok je tako sjedio pred Victorovim pisaćim stolom u maloj, zatvorenoj niši. »Ali ja ga nisam ubio!« »Nije važno kako se to dogodilo, niti tko je povukao taj prokleti otponac. Posljedice su iste.« »Ali zbog krivog razloga! Taj vlak, taj prokleti sotonski vlak! Kad će napokon stati? Kad će napokon otići?« »On ti je bio neprijatelj. Ja sam rekao samo to.« »Ako je bio, ti si to morao znati, morao si to opaziti! Alec, ti si budala.« Teague je srdito prebacio nogu preko noge. »To je prilično grub rječnik za jednog satnika, kad razgovara s generalom.« »Onda ću sa zadovoljstvom kupiti tvoju postrojbu i dovesti je u red«, rekao je Victor i vratio se papirima u kartonskim fasciklima na pisaćem stolu. »U vojsci toga nema.« »Samo zahvaljujući tome i možete zahvaliti svoj opstanak. Da sam ti ja šef, ne bi ti na tome mjestu ostao ni tjedan dana.« »Ovo je da ne povjeruješ«, izgovorio je Teague zaprepašteno. »Ja samo sjedim i puštam da me na pasja kola grdi nekakav s kolca skinuti Digić.« Victor se nasmijao. »Ne pretjeruj. Ja samo radim ono što si od mene sam tražio.« Pokazao je na fascikle na pisaćem stolu. »Pročisti Loch Torridon. I pritom sam pokušao doznati kako je taj redovnik Xenope, taj Mikhailovic, upao unutra.« »I jesi li?« »Mislim da jesam. To je osnovna slabost svih tih dosjea. Nigdje ni traga jasnim financijskim procjenama; samo beskrajne riječi, povijesti, ocjene - ali vrlo malo brojaka. I to bi trebalo ispraviti gdje god je moguće, i tek onda donijeti konačnu odluku o ljudstvu.« »Ma o čemu ti to zaboga?« »O novcu. Ljudi se njime ponose; on je simbol njihove produktivnosti. Njega je moguće pratiti na tucet raznih

načina. Obilje zapisa. Gdje god je to moguće, želim financijsko izvješće o svakom novaku u Loch Torridonu. A o Petrideu Mikhailovicu ga nije bilo.« »Financijsko...« »Financijsko izvješće«, dovršio je Victor, »nam otvara najdublji pogled u nečiji karakter. To su, sve u svemu, poslovni ljudi i profesionalci. Jedva će dočekati da nam odgovore. A koji ne budu htjeli, njih ćemo propitkivati malo duže.« Teague je skinuo nogu s noge, a u glasu mu se osjetilo poštovanje. »To ćemo pribaviti, za to postoje i formulari i sve to.« »A ako ne uspijete,« rekao je Victor i podigao pogled, »onda vam ih može pribaviti svaka banka ili brokerska kuća. Što složenije, to bolje.« »Da, naravno. No mimo toga, kako ide?« Victor je slegnuo ramenima pa opet mahnuo rukom prema hrpi dosjea na pisaćem stolu. »Sporo. Pročitao sam sve te dosjee po nekoliko puta, napravio bilješke, pa katalogizirao prema profesiji i srodnim profesijama. Razradio sam zemljopisno porijeklo, jezičnu kompatibilnost. No kamo će me sve to odvesti, to još ne znam ni sam. Znam samo da će mi uzeti puno vremena.« »I truda«, uskočio mu je Teague u riječ. »Ne zaboravi da sam ti to rekao.« »Da. A rekao si i da će se isplatiti. Nadam se da si u pravu.« " Teague se povio prema njemu. »Dat ću ti jednog od najboljih ljudi da radi s tobom. On će u čitavoj priči biti tvoj čovjek za vezu. On je dešifrant, i zna više kodova i šifri od deset naših najboljih kriptografa. I prokleta je odlučan, pravi lav za brze odluke. A to će ti, naravno, trebati više od svega.« »Ne još jako dugo.« »Prije nego što misliš.« »Kad ću ga vidjeti? Kako se zove?« »Geoffrey Stone. Doveo sam ga sa sobom.« * »On je u Loch Torridonu?« »Da. I ne sumnjam da sad obilazi kriptografsku službu. Želim

da tu bude od samog početka.« Victora je Teagueova informacija uznemirila, iako ni sam nije znao zašto. Želio je raditi sam, da ga nitko ne ometa. »U redu. Slutim da ćemo ga vidjeti u blagovaonici.« Teague se još jednom nasmijao, pa pogledao na sat. »Mislim, nisam baš siguran da ćeš htjeti na večeru u Torrironsku blagovaonicu.« »U blagovaonicu se, Alec, nikad ne odlazi na večeru. U njoj se samo jede.« »No dobro, ali bez obzira na kuhinju, za tebe imam neke novosti. U sektoru se pojavila jedna tvoja prijateljica.« »U sektoru? Zar je Loch Torriron sektor?« »Za prenošenje zračne uzbune.« »Blagi Bože! Jane je tu?« »Otkrio sam to preksinoć. Ona je u obilasku za potrebe Ministarstva zrakoplovstva. Ona, naravno, nije imala pojma da si ti u blizini sve dok je jučer nisam potražio. Bila je u Moray Firthu, na obali.« »Ti si strašan manipulant!« Victor se nasmijao. »I tako proziran. I gdje je kvragu sada?« »Kunem ti se«, rekao je Teague s uvjerljivom nedužnošću, »da ja o tome ne znam ništa. Pitaj je sam. Sad je u prenoćištu na periferiji. A tu će biti u pet i trideset.« O, moj Bože, kako mi je nedostajala! Zaista mi je nedostajala. Bilo je to zaista neobično, jer sve do sada nije shvaćao koliko su duboki njegovi osjećaji. Njezino lice s oštrim, pa ipak tako nježnim crtama, njezina tamna, meka kosa što joj je tako lijepo padala na ramena, njezine oči, tako žarkoplave, sve mu se to usjeklo u svijest. »Pretpostavljam da ćeš mi dati dozvolu za izlazak iz logora.« Teague je kimnuo glavom. »I nabaviti ti vozilo. Ali ćeš morati još malo pričekati. Daj da to vrijeme utrošimo na detalje. Jasno mi je da si tek počeo, no zacijelo si već došao do pokojeg zaključka.« »I jesam Ovdje imamo pedeset trojicu. Sumnjam da će dvadeset petorica njih preživjeti Loch Torriron, ako se bude radilo kako mislim da treba...« Razgovarali su skoro čitav sat. Sto je Victor više obrazlagao

svoja gledišta, Teague ih je sve potpuno prihvaćao. Odlično, pomislio je Victor. Postavit će mnoge zahtjeve, među njima i zahtjev za stalnim lovom na talente u Loch Torridonu. Ali sad su mu se misli vratile na Jane. »Opratit ću te do tvoje barake«, rekao je Teague, osjetivši njegovu nestrpljivost. »Mogli bismo na trenutak svratiti u časnički klub - obećavam samo na minutu. Satnik Stone bi već morao biti tamo, moraš ga upoznati. Ali da bi pronašli satnika Geoffreya Stonea nije bilo nužno da svrate u časnički bar. Dok su silazili niz stube ladanjske građevine, Victor je ugledao visokog čovjeka u vojničkom ogrtaču. Stajao je desetak metara dalje, okrenut leđima, i govorio nešto s bojnikom. U njegovu je stasu bilo nešto poznato, ramena su mu bila nekako nevojnički pognuta. A najupadljivija mu je bila desnica. Ona je bila pospremljena u crnu rukavicu očito nekoliko brojeva veću od normalne. Bila je to medicinska rukavica. Ispod crne kože ruka je bila zavijena. 135 Čovjek se okrenuo. Victor je zastao usred koraka, a zastao mu je i dah. Satnik Geoffrev Stone je bio agent Jabuka, onaj kojeg su nastrijelili na molu u Celle Ligure. Samo su se zagrlili. Ni ona ni on nisu prozborili ni riječi, jer su riječi bile suvišne. Prošlo je već deset tjedana od njihova zadnjeg susreta. Deset tjedana od sjajnih, uzbudljivih trenutaka lju-bovanja. A u hotelu ga je pozdravila starica koja je sjedila za recepcijom u stolici za lju-ljanje. »Poručnica Holcroft je stigla prije pola sata. Rekla bih da ste satnik, iako po odjeći ne bih rekla. Veli možete gore, ako vam je po volji. Ta cura ne okoliša. I baš je briga za rječetine. Na vrhu stuba, skrenite lijevo, soba četiri.« Tiho joj je pokucao na vrata, a lupanje u grudima mu je bilo 'upravo smiješno adolescentsko. Pitao se je li i nju obuzela ista napetost. Ona je stajala unutra. Ruka joj je bila na kvaki, a ispitivačke su joj modre oči bile modrije i upitnije nego ikad. Osjećala se napetost, ali i povjerenje.

Ušao je i uhvatio je za ruku. Zatvorio je vrata; smanjili su udaljenost među sobom i polako pružili ruke. Kad su im se dotakle usne, sva su pitanja bila stavljena u stanje mirovanja, jer su odgovori bili očiti i u tišini. »Strašno sam se uplašila, znaš?« prošaptala je Jane, dok mu je držala lice u dlanovima i nježno mu ljubila usne, i tako mnogo puta. »Da. Zato što sam se uplašio i ja.« »Nisam znala što da ti kažem.« »Ni ja tebi. I tako sad pričamo o svojoj neizvještoći. Valjda je to zdravo.« »Vjerojatno je djetinjasto«, rekla je ona pa pošlaprsta trgom njegova čela i obraza. »Ja mislim da nije. Željete... trebati... tako snažno je nešto sasvim drugo. Čovjek se boji da mu neće biti uzvraćeno.« Skinuo je njezinu ruku sa svog lica i poljubio je, pa joj onda poljubio usne i meku tamnu kosu što je padala i uokvirivala meku glatku kožu njezina ljupkog lica. Obujmio ju je i privukao k sebi, sasvim je privio i prošaptao: »Zaista te trebam. Strašno si mi nedostajala.« »Baš si zlato što mi to veliš, ljubavi, ali nisi trebao. Ja to i ne tražim, i za to i ne pitam.« Victor se nježno odmaknuo i obuhvatio joj lice, zagledao joj se u oči, tako blize njegovima. »Nije li s tobom isto?« »Sasvim isto.« Povila se prema njemu, i stavila mu usne na obraz. »Ja na tebe mislim i prečesto. A ja sam jako zaposlena djevojčica.« Znao je da ga ona želi onako potpuno i kompletno kao i on nju. Napetost što su je oboje osjećali prenijela se na tijela, od čega su olakšanje mogli naći samo u ljubavnom činu. Pa ipak ta žudnja, što se u njima bolno nadimala, nije tražila hitrost. Umjesto toga su se grlili u toplom uzbuđenju postelje, nježno se istraživali dok je u njima rasla žudnja. A dok je raslo uzbuđenje, govorili su tiho i šaptom. O Bože, kako je ljubim. Ležali su goli pod pokrivačem, iscrpljeni. Podigla se na lakat i

pružila ruku preko njega i dotakla mu rame, pa prstima pošla tragom njegove kože niza slabine. Njezina je tamna kosa pala na njegova prsa, a ispod profinjena lica i prodornih plavih očiju, nad njim su visjele njezine dojke. On je pomaknuo desnu ruku i potražio je, što je bio znak da će ljubavni čin ponovno početi. A onda je Vittorio Fontini-Cristi, dok su tako ležali goli, najednom shvatio da je ne bi želio više nikad izgubiti. »Koliko još možeš ostati u Loch Torridonu?« upitao je i povukao joj lice prema svojem. »Ti si užasan manipulant i kvaritelj ne baš više jako mladih djevojčica«, prošaptala je ona i tiho mu se nasmijala u uho. »Ja sam još u stanju erotske ošamućenosti, a sjećanje na munje i gromove i erogena zadovoljstva još mi mreška najintimnije dijelove tijela - a ti me pitaš koliko još mogu ostati! Zauvijek i vječno, naravno. Sve dok se za tri dana ne vratim u London.« »Tri dana! Što je bolje od dva dana. Ili dvadeset četiri sata.« »Bolje za što? Da se oboje pretvorimo u slinave idiote?« »Da se vjenčamo.« Jane je podigla glavu i pogledala ga. Dugo ga je tako gledala i tek onda progovorila, a njezin se pogled stopio s njegovim. »Proživio si vrlo tužne događaje. I užasnu zbrku.« »Ti se ne želiš za mene udati?« »Želim to više od života, ljubavi. Bože, više nego čitav svijet...« »Ali ne veliš da.« »Ja sam tvoja. Ne moraš se mnome oženiti.« »Ali ja to želim. Zar je to nešto loše?« »Najispravnije što može biti. Ali moraš biti siguran.« »No jesi li ti?« * Ona je spustila svoj obraz za njegov. »Da. Ali riječ je o tebi. Ti moraš biti siguran.« Smaknuo joj je meku tamnu kosu s lica i odgovorio joj očima. *** Veleposlanik Anthony Brevourt je sjedio za golemim pisaćim stolom u svom viktorijanskom kabinetu. Bila je već skoro ponoć, posluga se povukla, a London je bio u mraku.

Posvuda po krovovima i po rijeci i po parkovima stajali su muškarci i žene i tiho govorili u radiopredajnike i zurili u nebo. Čekajući na opsadu za koju su znali da će doći, ali koja još nije počela. Trebalo se to dogoditi već za koji tjedan. Brevourt je to znao, sve su projekcije bile takve. Ali on nije mogao usredotočiti pažnju na užase koji će, kad krenu neizbježni događaji, stvarati povijest. Njega je zaokupila druga katastrofa. Koja u neposrednoj budućnosti nije imala tako dramatične posljedice, no koja, u više smislova, nije bila ništa manje duboka. A bila je sadržana u fasciklu pred njim. Zapiljio se u rukom ispisano kodno ime što ga je stvorio samo za sebe. I još za nekolicinu - vrlo malobrojnu nekolicinu SOLUN Kako je to jednostavno napisati, a kolika se složena značenja kljaju iza toga. Kako se to, zaboga, uopće moglo dogoditi? Na što su oni mislili? Kako je moguće da se kretanju jednog jedinog teretnog vlaka što je prešao desetak granica, ne može ući u trag? Onda ključ zacijelo leži u subjektu. Odnokud odozdo, iz zaključane ladice njegova stola, zazvonio je telefon. Brevourt je otključao ladicu pa je izvukao. Podigao je slušalicu. »Da?« »Loch Torridon«, glasio je jednostavan odgovor. »Da, Loch Torridon? Sam sam.« »Subjekt se jučer oženio. Kandidatkinjom.« Brevourtu je zastao dah. A onda je duboko udahnuo. Glas s drugog kraja žice oglasio se ponovno. »Jeste li tu, London? Da li me čujete?« »Da, Torridon. Čujem vas. To nadilazi sve naše nade. Teague zadovoljan?« »Ne baš. Mislím da bi mu bila draža ozbiljna veza. Ne brak. Ne vjerujem da je za ovo bio spreman.« »Vjerojatno nije. Kandidatkinju bismo mogli smatrati i preprekom. Teague će se morati prilagoditi. Solun ima daleko

veći prioritet.« »London, nemojte to nikad reći MI6.« »Kad smo već kod toga,« rekao je Brevourt hladno, »uzdam se da su iz MI6 maknuti svi dosjei o Solunu. Takav je bio naš sporazum, Loch Torridon.« »Ispravno. Ništa nije ostalo.« »Odlično. Putujem s Churchillom u Pariz. Možete me potražiti preko službenih kanala Foreign Officea, šifra je Maginot. Ostanite u vezi; Churchill želi biti stalno informiran.« 9 LONDON Victor je ušao u bujicu pješaka što je tekla prema Paddington Statičnu. Ulice su bile nijeme, na njima je bio osjećaj nevje-riće iza kojeg su ostajali džepovi tišine. Jedne su oči tražile druge, neznanci su opažali druge strance. Francuska je pala. Victor je skrenuo u Marvlebone; vidio je kako ljudi šutke kupuju novine. Dogodilo se; zaista se dogodilo. S druge strane Kanala bio je neprijatelj - pobjednik i nepobjediv. U brodicama što su iz Calaisa stizale u Dover nisu više praznicima stizali nasmijani turisti. Sad su to bila drukčija putovanja, i svi su za njih već znali. Brodice iz Calaisa plovile su pod plaštem noći, dok su muškarci i žene, neki krvavi, neki u komadu, a svi očajni, čučali pod palubom, skriveni mrežama i platnom, i donosili priče o agoniji i porazu zvanom Normandija, Rouen, Strasbourg i Pariz. Victor se prisjetio riječi Aleca Teaguea: »Strategija je, naša je zamisao da ih vratimo da poremete tržišta, da stvore pometnju! Loše upravljanje pod svaku cijenu!« A tržište je sada bilo čitava zapadna Evropa. I satnik Victor Fontine je bio spreman iz Loch Torridona poslati krive upravljače tog tržišta. Od početna pedeset tri kontinentalca, na kraju su ostala dvadeset četiri; ostale će dodavati - polako i selektivno - kako to budu nalagali gubici. Ta dvadesetčetvorica bila su raznovrsna koliko i talentirana, domišljata koliko i lukava. Bili su to Nijemci, Austrijanci, Belgijanci, Poljaci, Nizozemci i

Grci, no njihova je nacionalnost bila tek od drugorazredne važnosti. Preko granica se svakodnevno prebacivala radna snaga, jer je u Berlinu Reichstniniisterium industrije tjerao na rad ljude iz svih okupiranih krajeva - bila je to sveobuhvatna politika koja će postajati još širom kako nove zemlje budu dolazile pod njemačku vlast. Nije bilo ništa neobično da Nizozemac radi u tvornici u Stuttgartu. A već su - tek nekoliko dana poslije pada Pariza - Belgijance prebacivali u zaplijenjene tvornice u Lyonu. Povodeći se za tom spoznajom, ilegalni su vođe već pretraživali radne transferliste. Cilj: pronaći specijalizirano privremeno »zaposlenje« za dvadeset četiri kvalificirana profesionalca. U zbrci koja je nastala zbog njemačke opsesioniranosti što većom proizvodnjom, posvuda su nicala radna mjesta. Krupp i I.G. Parben izvozili su tolike stručnjake, s ciljem pokretanja tvornica i laboratorija u osvojenim zemljama, da su se njemački industrijalci počeli gorko tužiti Berlinu. Sve je to vodilo u improvizacije i aljkavo upravljanje; sve je to smanjivalo djelotvornost njemačkih tvornica i ureda. I baš se u tu močvaru infiltriralo podzemlje Francuske, Nizozemske, Belgije, Poljske i Njemačke. Špijunski su kuriri u London donijeli direktive o zapošljavanju, a na pregled satniku Vic-toru Fontineu. Točka jedan: Frankfurt, Njemačka, Messerschmittov dobavljač. Traže se tri tvornička predradnika. Točka dva: Krakov, Poljska. Tvornica automobila, proizvodnja osovina. Traže se tehnički crtači. Točka tri: Antwerpen, Belgija. Kolodvor. Odjel za utovar i tovarne liste. Manjak upravnog osoblja. Točka četiri: Mannheim, Njemačka. Državna tiskara. Hitno se traže dvojezični tehnički prevoditelji. Točka pet: Torino, Italija. Torinska tvornica aviona. Izvor, partigiano. Veliki manjak mehaničara. Točka šest: Linz, Austrija. Berlin tvrdi da mu tvornica tekstila stalno dostavlja prevelike račune. Traže se stručnjaci za troškove proizvodnje. Točka sedam: Dijon, Francuska. Pravna služba Wehrmachta.

Okupacijske snage traže pravnike... (Baš kao i Francuzi, pomislio je Victor. Usred poraza, galski um traži debatu o praktičnim pravnim problemima.) I tako dalje, i tako dalje. Desetci »traži se«, desetci mogućnosti, broj koji će rasti kako budu rasli i njemački zahtjevi za povećanjem proizvodnje. Bilo je, dakle, posla koji je trebala preuzeti, koji je trebala obaviti mala brigada kontinentalaca iz Loch Torridona. Sad se sve svelo na pitanje najboljeg lociranja, pa će se Fontine osobno pobrinuti za detalje. U torbi za spise nosio je sasvim mali komadić višestruko upotrebljivog flastera koji se mogao pričvrstiti na svaki dio tijela. Ta je ljepljiva vrpca imala vlačnu čvrstoću čelika, ali se mogla ukloniti jednostavnom otopinom šećera i limunova soka u vodi. Pod tom su vrpcom bile dvadeset četiri točke, a u svakoj je bio mikrofilm. Na svakom je mikrofilmu bila mikroskopski smanjena fotografija i kratki sažetak talenata. Njih će rasporediti u dogovoru s ilegalnim vođama. Pronaći će se dvadeset četiri radna mjesta... naravno, privremena, jer će takav kvalificirani kadar sljedećih mjeseci na mnogim mjestima biti poželjan. Ali sve ima svoj red, a prvo je na redu u Fontineovu planu rada bilo poslovno putovanje na neodređeno vrijeme. Izbacit će ga padobranom u Francusku, u provinciju Lorraine kraj francu-sko-švicarske granice. Prvi će se razgovor održati u gradiću Montbeliard, gdje će odsjesti nekoliko dana. Bila je to strateški izabrana zemljopisna točka, jer je omogućavala najlakši pristup podzemnom pokretu iz sjeverne i srednje Francuske te južne Njemačke. Iz Montbeliarda će krenuti na sjever, uz Rajnu, sve do Wiesbadena, gdje će se skupiti antireichisti iz Bremena, Hamburga, Berlina i okolnih sjevernih i zapadnih krajeva. Iz Wiesbadena će podzemnim putovima krenuti na istok, sve do Praga, pa onda na sjeverozapad do Poljske i Varšave. Napraviti će se radni planovi, usavršiti kodovi, a pribavit će se i službeni papiri za eventualno dupliciranje u Londonu. Iz Varšave će se vratiti u Lorraine. Onda će odlučiti hoće li produžiti u svoju voljenu Italiju. Satnik Geoffrey Stone tome

se protivio iz načela. Agent kojeg je Fontine poznao pod imenom Jabuka u tom je pogledu bio nedvosmislen. Sve talijansko ispunjavalo je Stonea mržnjom, a njegovo je gnušanje vuklo korijenje još iz onog mola u Celle Ligure i šake raznesene zbog talijanske naivnosti i podlosti. Stone nije vidio zbog čega bi svoje snage rasipali u Italiji; bilo je toliko drugih udarnih točaka. Narod nesposobnjakovića sam je sebi najveći neprijatelj. Fontine je stigao do Paddingtona i pričekao autobus za Kensington. Autobuse je otkrio tek u Londonu; nikad se prije nije vozio javnim prometima. Iza tog su otkrića stajali defanzivni razlozi. Kad god bi se vozio u službenom automobilu, nikad nije bio sam, što je poticalo na razgovor između suputnika. A u autobusu nitko nije poticao nikakav razgovor. Bilo je, naravno, i trenutaka, kad je sa sobom kući, na čitanje, nosio vrlo osjetljive materijale, i tad mu Alec Teague naprosto ne bi dao da uživa u svojoj novopronađenoj nonšalanciji. A što je bilo i preopasno. I ova je večer bila jedna od takvih, ali se Fontine usprotivio svom pretpostavljenom. U službenim su kolima bila još dva putnika, a on je želio malo razmišljati. Bila je to zadnja noć u Londonu. Morao je reći Jane. »Za milost Božju, Alec! Ja putujem nekoliko tisuća milja duboko u neprijateljski teritorij. Ako u londonskom autobusu izgubim torbu za spise, pričvršćenu kombinacijskom bravicom za zapešće, onda ćemo se, vjerujem, svi uvaliti u golemu nevolju!« Teague je kapitulirao, pa sam provjerio i lanac i katanac. Autobus se zaustavio i on se uspeo, pa se kroz zakrčeni prolaz probio do sjedala u prednjem dijelu vozila. Bilo je kraj prozora. Pogledao je van i pustio misli da se najprije pozabave Loch Torridonom. Sad su zaista bili spremni. Čitava je zamisao bila dobra. Zaista su mogli smjestiti svoje ljude na ključne upravne položaje. Sad je još samo trebalo tu strategiju i primijeniti. A na putu na koji kreće, glede toga bi mogao postići mnogo. Mogao bi naći prava mjesta za prave ljude... nakon čega će

uskoro uslijediti kaos i pometnja. Već se bio duhovno pripremio na trenutak odlaska. Pa ipak nije bio spreman i za nešto s čim se sad morao suočiti: da kaže Jane da je taj trenutak napokon došao. Kad se vratio iz Škotske, bio se doselio u njezin stan u Kensingtonu. Ona je otklonila njegovu ponudu da nađe znatno veći stan. I ti protekli tjedni bili su najsretniji tjedni njegova života. A sad je došao trenutak, i sad će strah zamijeniti udobnost svakodnevnog zajedničkog života. Pritom nije bilo baš nimalo važno što i tisuće i tisuće drugih ljudi prolaze kroz isto iskustvo; matematika nije donosila utjehu. Izlazio je na sljedećoj stanici. Lipanjsko je sunce kupalo stabla i pralo kuće. Kensington je bio miran, i rat daleko. Izišao je iz autobusa i krenuo mirnom ulicom, kad mu je najednom nešto skrenulo pogled od vrtnih vrata. Za proteklih je mjeseci naučio da nikad ne odaje zabrinutost, pa je stoga tobože mahnuo nevidljivom susjedu na prozoru preko puta. Pritom je, priškiljivši oči da ih zaštiti od sunca na zalasku, mogao bolje promotriti mali Austin parkiran s druge strane ulice, pedesetak metara po dijagonali daleko od njega. Bio je siv. I negdje ga je već bio vidio. Prije točno pet dana. Toga se sjećao vrlo živo. ^On i Stone vozili su se Chelmsfordom na razgovor s nekom Židovkom koja je, sve do invazije, radila u krakovskoj gradskoj upravi. I zaustavili se pred benzinskom crpkom malo prije Brentwooda. Sivi se Austin uvezao za njima i stao kraj crpke do njihove. Fontine ga je opazio samo zato što se poslužitelj ražestio kad je crpka pokazala malo manje od dva galona... a Austinov je spremnik već bio pun. »Tako je to kad je čovjek pohlepan«, rekao je poslužitelj. Vozaču je to očito bilo neugodno, pa je upalio motor i odvezao se na cestu. 145Fontine ga je opazio zato što je njegov vozač bio svećenik. I vozač u sivom Austinu što mu je sada stajao preko puta također je bio svećenik. Jasno se vidio bijeli ovratnik. I taj je čovjek, u to je bio siguran, sad zurio u njega. Fontine se ležerno odšetao do vrtnih vrata svoje kuće. Podigao je zasun, ušao, okrenuo se, pa zatvorio vrata. Svećenik u sivom Austinu sjedio je nepomično, a njegove oči - iza debelih

naočala - i dalje u bile uprte u nj. Fontine je prišao kućnim vratima i ušao. U trenutku kad se našao u predsoblju zatvorio je vrata i hitro prišao uskom stupcu prozora uz dovratak. Preko stakla je bila navučena crna zavjesa za zamračenje; odmaknuo je rub i pogledao van. Svećenik se polako primakao desnom prozoru automobila i sad je pogledom prelazio fasadu. Taj čovjek je groteskan, pomislio je Fontine. Bio je silno blijed i tanan, a leće na naočalama bile su mu jako debele. Fontine je pustio zavjesu da padne na svoje mjesto pa hitro prišao stubama i, grabeći dvije po dvije, popeo se na drugi, njihov kat. Iznutra se čula glazba; radio je svirao, Jane je bila kod kuće. A kad je za sobom zatvorio vrata, začuo je i pjevušenje iz spavaće sobe. Nije bilo vremena da se razmijene pozdravi; htio je što prije stići do prozora. A nije ju želio ni uplašiti, ako se to ikako dalo izbjeći. Njegov je dvogled bio na knjižnoj polici na zidu uz koji je bilo i ognjište. Izvukao je kutiju između knjiga, izvadio dvogled, prišao prozoru pa izoštrio na ulicu. Svećenik je razgovarao s nekim na stražnjem sjedalu malog automobila. Fontine nije u automobilu vidio više nikoga. Stražnje je sjedalo bilo u sjeni i on se koncentrirao na vozača. Sad je pomaknuo vidno polje iza svećenika i bolje izoštrio. Fontine se sledio. Krv mu je sunula u glavu. Bila je to noćna mora! Noćna mora koja se ponavljala! Koja se hranila sama sobom! Sijeda pruga na kratko podšišanoj kosi! Bio je to onaj bijeli pramen što ga je ugledao s nasipa... u automobilu... u blještavom svjetlu... koji je ubrzo eruptirao u dim i smrt! CampodiFiori! Taj čovjek na stražnjem sjedalu sivog Austina, dolje na ulici, sjedio je nedavno i na jednom drugom stražnjem sjedalu! Fontine ga je gledao odozgo, iz tame, baš kao što ga gleda i sada, tisuće milja daleko, na ulici u Kensingtonu! Jedan od njemačkih zapovjednika! Jedan od njemačkih krvnika! »O, nebesa! Kako si me preplašio«, rekla je Jane kad je ušla

u sobu. »Što to..?« »Zovi Teaguea! Smjesta!« viknuo je Fontine, pa spustio dvogled i pohrvao se s brojčanim lokotom na torbi za spise. »Što je bilo, ljubavi?« »Učini što sam ti rekao!« Jedva se svladavao. Pojavili su se pravi brojevi; lokot je odskočio. Jane se zapiljila u muža. Brzo je nazvala bez daljnjih pitanja. Fontine je otrčao u spavaću sobu. Ispod hrpe košulja izvukao je službeni pištolj pa ga iščupao iz korica, trkom se vratio u dnevnu sobu i prišao vratima. »Vićtore! Prestani! Za ime Božje!« »Reci Teagueu da smjesta dođe! Reci mu da je dolje Nijemac iz Campo di Fiorija!« Istrčao je u hodnik i sjurio se niz usko stubište, pa u trku palcem oslobodio osigurač ispod cijevi oružja. Kad je stigao do prvog odmorišta, začuo je naglo dodavanje gasa. Kriknuo je i bacio se u predsoblje, pred ulazna vrata i ljutito povukao kvaku, pa otvorio vrata tako žestoko da su tresnula o zid. Istrčao je sve do vrtnih vrata. Sivi je Austin jurio ulicom. Na pločniku su bili pješaci. Fontine je potrčao za automobilom, jedva izbjegao dva jureća automobila, koja su zakočila uz škripu kočnica. Muškarci i žene za-derali su se na nj; Fontine ih je shvaćao. Kad netko u sedam uveče trči posred ulice s pištoljem u ruci, to ljude zaista može žestoko uzbuniti. Ali se on nije mogao baviti takvim mislima. U njima je, u tom času, bio samo taj sivi Austin i čovjek na stražnjem sjedalu s pramenom sijede kose. Krvnik. Austin je na uglu skrenuo desno! O, Bože! Promet je na toj transversali bio lagan, tek nekoliko taksija i privatnih automobila! Austin je ubrzao, i sve hitrije zavijugao između vozila. Proletio je kroz crveno i za dlaku izbjegao kombi koji se s trzajem zaustavio i zagradio mu vidik. Izgubio ga je. Zastao je, srce mu je divlje lupalo, znoj mu se slijevao niz lice a oružje visjelo uz tijelo. Pa ipak nije izgubio baš sve. Na registarskoj je pločici Austina bilo šest brojeva. Od kojih je uspio razlučiti četiri.

*** »Automobil o kojemu je riječ registriran je na grčko veleposlanstvo. Ataše kojemu je dodijeljen tvrdi da je iz ambasade zacijelo uklonjen krajem popodneva.« Teague je govorio brzo, ozlovoljen ne samo tom vjerojatno lažnom informacijom nego i čitavim incidentom. Bila je to prepreka, i to ozbiljna. A operacija Loch Torridon u ovom trenutku nije podnosila barijere. »Ali zašto taj Nijemac? Tko je on? Iako znam što je on.« Fontine je govorio tiho, sa silnim osjećajem. »Slijedimo sve tragove koje smo uspjeli pohvaliti. Desetak iskusnih operativaca prevrće dosjee. Vraćaju se godinama unatrag, gledaju sve što imamo. Opis što ste ga dali crtaču je dobar, rekoste da je skica prilično točna. Ako je još tu, mi ćemo ga naći.« Fontine je ustao iz stolice, krenuo prema prozoru i opazio da su teške crne zavjese navučene, da zagrađuju sve svjetlo. Okrenuo se i odsutno se zagledao u veliku kartu Evrope na Teagueovu zidu. Iz debelog su papira virili desetci crvenih pribadača. »To je vlak iz Soluna?« upitao je tiho, iako mu odgovor zapravo i nije bio potreban. »To bi onda objasnilo tog Nijemca. Ukoliko je on Nijemac.« »Ali kad ti velim«, prekinuo ga je Fontine i okrenuo se prema brigadiru. »Bio je tamo. Na Campo di Fioriju. Sjećam se kako sam tada pomislio da sam ga već negdje vidio.« »I nikad se nisi uspio sjetiti gdje?« »Ne. A na trenutke me to dovodi do ludila. Ali ja to ne znam!« »Možda bi pomogla kakva asocijacija? Vрати se u prošlost. Razmisli o gradovima, ili hotelima; pođi od poslovnih sastanaka i susreta. Fontini-Cristi je imao poslova po čitavoj Njemačkoj.« »Sve sam to iskušao. I ništa. Samo to lice, a ni ono ne baš jako bistro. Ali taj sijedi pramen, eto, to mi je ostalo u sjećanju.« Fontine se umorno vratio do naslonjača i opet sjeo. Zabacio se u naslon, i stavio ruke na zatvorene oči. »O, Bože, Alec, nasmrt sam se uplašio.«

»Za što nisi imao nikakva razloga.« »Ti te noći nisi bio na Campo di Fioriju.« »To se u Londonu neće ponoviti. Niti, uostalom, igdje drugdje. Sutra ujutro tvoju ženu odvede pod pratnjom do Ministarstva zrakoplovstva, gdje će sve svoje poslove - dosjee, pisma, karte, sve - predati drugom službeniku. U ministarstvu me uvjeravaju da se ta primopredaja može obaviti do ranog popodneva. Poslije čega će je odvesti do vrlo ugodnog stana na ladanju. Bit će izolirana i potpuno sigurna. I tu će ostati sve dok se ti ne vratiš, ili mi ne pronađemo tog čovjeka. I slomimo ga.« Fontine je skinuo ruke s očiju. I upitno se zagledao u Teaguea. »Kad ste to prije obavili? Za to nije bilo vremena.« Teague se nasmiješio, no to nije bio uznemiravajući smiješak na koji je Fontine bio navikao. Bio je zapravo blag. »Taj je plan bio pripremljen, za svaki slučaj, čim ste se vjenčali. Pripremljen, zapravo, već u roku od nekoliko sati.« »I bit će na sigurnom?« »Zaštićeni ja od ikoga u Engleskoj. Iskreno govoreći, iza toga stoji dvostruki motiv. Sigurnost tvoje žene stoji u izravnoj vezi s tvojim stanjem duha. Ti obavi svoj posao, i ja ću svoj.« *** Teague je pogledao na zidni, pa na ručni sat. Otkako ga je zadnji put namjestio, zidni je sat zaostao minutu. Kad je to bilo? Zacijelo prije osam, možda i deset dana; morao bi ga odnijeti uraru na Leicester Squareu. To je glupa preokupacija, pomislio je, biti tako preokupiran vremenom. Već je čuo nadimke »Alec Štoperica« i »Tik-tak Teague«. Kolege su ga često bockale; on ne bi bio tako prokleta obuzet vremenom kad bi oko njega lupetala žena i djeca. Ali je on već prije mnogo godina donio odluku: u njegovu je zvanju bolje biti bez tih privjesaka. On nije redovnik. I bilo je, naravno, žena. Ali ne i braka. To nije dolazilo u obzir; brak bi bio okov, bio bi prepreka. Te pasivne misli urodile su aktivnom brigom: Fontine i njegov brak. Talijan je bio savršen koordinator operacije Loch Torridon, no sad se ipak pojavila smetnja - njegova žena.

Do sto đavola! On je surađivao s Brevourtom zato što se zaista želio poslužiti Fontini-Cristijem. Ako bi prikladna veza s kakvom Engleskinjom poslužila za obje svrhe, on bi se s tim bio spreman složiti. Ali ne tako daleko! A sad, gdje je kvragu i taj Brevourt? On je odustao. On je naprosto izvjetrio nakon što je pred Whitehall postavio silne zahtjeve u ime nepoznatog teretnog vlaka iz Soluna. Ili se samo pretvarao da je izvjetrio? Taj Brevourt je izgleda znao smanjiti svoje gubitke, znao je kad treba odstupiti od neugodnog neuspjeha. Glede Fontinea nisu više dolazile nikakve upute; sad je bio vlasništvo MI6. Naprosto tako. Činilo se kao da se Brevourt želi udaljiti što je moguće više i od tog Talijana i od tog prokletog vlaka. Kad je Brevourtu podnesen izvještaj o tom redovniku Xenope koji se infiltrirao, on se pretvarao kao da ga to tek mlako zanima, i čitavu tu epizodu pripisao usamljenom fanatiku. Za čovjeka koji je naveo svoju vladu da učini to što je učinila, takvo ponašanje nije bilo nimalo prirodno. Zato što redovnik Xenope nije radio sam. Teague je to znao; a znao je to i Brevourt. Ambasador je reagirao prejednostavno, njegov je nagli gubitak zanimanja bio isuviše proziran. I ta ženska, Fontineova žena. Kad se pojavila, Brevourt je se odmah dohvatio kao pravi MI6-aš. Ona je bila plitko bačeno sidro. Na nju se moglo utjecati, nju se moglo iskoristiti. Ako bi se Fontine najednom počeo čudno ponašati, ako bi uspostavio ili potražio abnormalne veze koje je moguće povezati s tim vlakom iz Soluna, onda se nju moglo pozvati i dati joj upute: Javlaj o svemu. Ona je bila Engleskinja i rodoljub, i ona bi se tome odazvala. Ali nitko nikad nije ni pomislio na brak. Bilo je to loše upravljanje pod svaku cijenu! Instrukcije je moguće davati dobrodošljim prilježnicima; ali se ne mogu davati supruzima. Brevourt je te novosti ponovno primio s neprirodnom ravnodušnošću. Događalo se nešto što Teague nije shvaćao. Obuzimao ga je neugodan osjećaj da se Whitehall služi MI6, a to znači i njime, da tolerira Loch Torridon zato što on može dovesti Brevourta do cilja većeg od raspršenog ometanja

neprijateljske industrije. Dovedi ga do vlaka iz Soluna. Tu su, znači, u igri bile dvije strategije: Loch Torridon i potraga za dokumentima iz Constantine. Prepustili su mu prvo; isključili ga iz potonjeg. Isključili ga i ostavili s udanom časnicom obavještajne službe - što je najopasnija situacija. Bilo je tri manje deset u noći. Za šest će sati voziti u Lakenheath, ispraćajući Fontinea. Čovjek sa sijedom pramenom. Skica koja je promigoljila kraj tisuća fotografija i opisa iz dosjea, lov koji nije doveo ni do čega. Tuče je službenika MI6 bilo dolje u arhivama i nastavljalo pretraživanje. Terenac koji bi odgonetnuo njegov identitet zacijelo ne bi bio preskočen kad se sljedeći put budu dijelili probrani zadaci. Zazvonio je telefon, i on se prenuo. »Da?« »Ovdje Stone, gospodine. Mislím da smo nešto našli.« »Silazim smjesta.« »Ako vam je svejedno, radije bih ja došao k vama. Pomalo je suludo. Draže bi mi bilo da bude u četiri oka.« »No dobro.« Što je to Stone našao? Što je to moglo biti tako čudno da je zahtijevalo i povjerljivost unutar kuće? »Generale, ovo je skica koju je Fontine odobrio«, rekao je satnik Geoffrev Stone, dok je stajao tako pred Teagueovim pisaćim stolom, pa mu na podložak spustio portret ugljenom. Laktom je uz tijelo nespretno pritiskao kuvertu, iznad nepomične desnice u rukavici. »To se ne slaže ni s čim iz Himmlerovih, ili bilo kojih drugih njemačkih - ili s njima povezanih - izvora, među njima i dosjea kolaboracionističkih krugova iz Poljske, Če-hoslovačke, Francuske, s Balkana i Grčke.« »A Italija? Što je s Talijanima?« »Na to smo prvo pomislili. Bez obzira na sve što je Fontine navodno vidio one noći na Campo di Fioriju, on je ipak Talijan. Fontini-Cristijevi su među fašistima stekli mnoge neprijatelje. Ali nismo našli nikoga, baš nikoga tko bi imalo podsjećao na subjekt o kojemu je riječ. A onda sam, sasvim iskreno, gospodine, počeo razmišljati o tom čovjeku. O njegovoj ženidbi. Mi to baš nismo očekivali, gospodine?«

»Ne, satnice. Mi to zaista nismo očekivali.« »Mali vikarat u Škotskoj. Anglikanski obred. Ne baš ono što bi čovjek pomislio.« »Zašto ne?« »Ja sam radio u talijanskom sektoru, generale; sve je prožeto katoličkim utjecajem.« »Fontine nije religiozan. Na što to kvragu smjerate?« »Upravo na to. Sve je samo pitanje stupnja, zar ne? Nitko nikad nije naprosto ovo ili ovo. Napose kad je riječ o čovjeku koji je u ruci držao toliku moć. I tako sam se vratio na njegov dosje; imamo fotokopije proklete svega što nam je došlo pod ruke. Pa tako i njegove molbe za sklapanje braka i vjenčanog lista. Ujrubriku 'vjera' on je upisao 'kršćanska'.« »Prijeđite na bit.« »To i činim. Jedno uvijek vodi drugom. Jedna silno bogata i moćna obitelj u katoličkoj zemlji, a njezin jedini preživjeli sin smišljeno niječe svaku vezu s njezinom Crkvom.« Teague je priškiljio oči. ^ T; »Nastavite, satnice.« »On se odriče. Možda i podsvjesno, mi to ne znamo. 'Kršćanstvo' nije vjera. Tražili smo krivog Talijana, izvlačili krive dosjee.« Stone je podigao kuvertu lijevom rukom, razvezao tanku uzicu i otvorio preklop. Izvukao je novinski izrezak, izrezanu fotografiju gologlavog muškarca s bijelim pramenom u crnoj kosi. Taj je gologlavi bio odjeven u crno crkveno ruho; fotografija je snimljena za oltarom Svetog Petra. Čovjek je klečao, okrenut križu. Nad njim su bile ispružene ruke. Držale su trorogi kardinalski šešir. »O, Bože!« Teague je pogledao Stonea. »Vatikanski dosje. Mi pratimo sva crkvena promaknuća.« »Ali ovo...« »Da, gospodine. Subjekt se zove Guillermo Donatti. On je jedan od najmoćnijih kardinala Kurije.« . 10 Avion je krenuo u zaokret od devedeset stupnjeva. Bili su na 3000 stopa, noć je bila bistra, a zrak je kraj otvorenog kapka jurio takvom brzinom da je Fontine pomislio da će ga usrkati

još prije nego što se ugasi crvena lampica pred njim, i zamijeni je nagli bljesak bijele žarulje, što je znak za iskakanje. Uhvatio se za rukohvate kraj vrata, i pripremio se. Debele su mu čizme bile pritisnute o metalni pod bombardera De Havilland; čekao je da skoči. Pomislio je na Jane. Ona se u prvi mah žestoko usprotivila svom zatočenju. Svoj je položaj u Ministarstvu zrakoplovstva zaslužila sama, zaslužila ga tjednima i mjesecima »golog i poštenog lomljenja leđa«, i sad joj je sve to za nekoliko sati bilo oduzeto. A onda je najednom stala jer mu je, u što je on bio siguran, u očima ugledala bol. Željela je da joj se vrati. Ako tome može pripomoći izolacija na ladanju, onda će otići. A mislio je i na Teaguea. Djelomice o onom što mu je rekao, no većinom o onom što nije. MI6 je uhvatila na udicu onog njemačkog krvnika, čovjeka-čudovište sa sijedom pramenom koji je hladno promatrao onaj užas u Campo di Fioriju. Tajna ga je služba smatrala visokim članom Geheimdienst Korpsa, Himmlerove tajne policije, čovjekom koji ostaje u dubokoj pozadini, i koji ne očekuje da će ga ikad otkriti. I pretpostavljalo se da se možda bio smjestio u njemačkom konzulatu u Ateni. »Smatralo se«. »Pretpostavljalo.« Same neodređenosti. Tea-gue je skrivao informacije. Pa ipak, unatoč svem svom iskustvu, taj obavještajac nije uspijevaio prikriti da je nešto ispustio. Niti je baš bio sasvim uvjerljiv kad je suptilno načeo temu koja je imala malo veze i sa čim: »... to je standardna procedura, Fontine. Kad netko kreće na zadatak, onda mu zapišemo i vjersku pripadnost. To je baš kao i rodni list i putovnica...« Ne, on formalno nije pripadao nijednoj vjeri. Ne, nije katolik, i to nije ništa neobično; u Italiji ima i ljudi koji nisu katolici. Da, Fontini-Cristi je izvedena kombinacija koja se prevodi s »Kristovim vrelom«; da, obitelj je stoljećima bila povezana s Crkvom, ali je prije mnogo desetljeća prekinula s Vatikanom. Ali ne, on tome ne pridaje nikakvo značenje; na to jedva i pomišlja. Što je to Teague želio doznati? Crveno se svjetlo ugasililo. Victor je podvio koljena, kako su ga

bili naučili, i zadržao dah. Bijela je žarulja bljesnula. Osjetio je i lagano tapšanje - oštro, sigurno, muško. Fontine je ubacio ruke u izvornute kvake, povukao se natrag, pa se izbacio kroz otvorena vrata u divlje strujanje kraj zrakoplova. Udarac ga je odbacio od golemog trupa, a silina vjetra zabila mu se u tijelo brzinom i naglo nadošlom težinom divovskoga vala. Već je bio u slobodnom padu. S mukom je raširio noge u slovo V, i osjetio kako mu se sustav padobranskih veza urezuje u prepone. Izbacio je ruke naprijed, pa dijagonalno prema tijelu. Tom raskrečenom konfiguracijom postigao je baš što je i htio: ona je stabilizirala njegovo propadanje kroz nebo, taman koliko je potrebno da se koncentrira na mračnu zemlju pod sobom. I onda ih je ugledao! Dvije sićušne vatre lijevo. Uvukao je desnu ruku, boreći se s bujicom zraka, pa povukao malu alku kraj poluge za otpuštanje padobrana. Iznad njega je na trenutak bljesnulo, kao da se gasi vatrometna raketa. To ćeonima na du biti dovoljno da ga opaze. A onda se i taj trenutak izgubio u tami. Povukao je gumenu polugu za oslobađanje padobrana. Iz naprtnjače su izletjeli napuhani nabori dcanine. Osjetio je silan trzaj, od kojeg mu je izletio zrak iz pluća, i svi su mu se mišići napeli u nastojanju da mu se suprotstave. Lebdio je, njišući se u četvrtkrugovima na noćnom nebu, i spuštao se prema du. Sastanci su u Montbeliardu prošli dobro. To je čudno, pomislio je Victor, no unatoč sirovom, čak primitivnom okolišu - sve se zbivalo u napuštenom skladištu, u štaglju, na kamenitim pašnjacima - svi su ti sastanci sličili rutinskim sastancima uprave kakve tvrtke, pri čemu je on igrao ulogu putujućeg konzultanta iz centrale. Cilj je svakog od tih sastanaka s ekipom podzemnih vođa, koji su potajno stizali u Lorraine, bio isti: ubacivanje ljudi iz ekipe, trenutno u egzilu u Engleskoj. U međuvremenu su se posvuda tražili ljudi, jer su se posvuda u sve široj sferi Trećeg Rajha aproprirali kapaciteti i smjesta privodili maksimalnoj proizvodnji. Pa ipak je ta

njemačka opsesija za trenutnom efikasnošću imala i krupnu manu: uprava je svega ostala u Berlinu. Sve je zahtjeve razmatrao Reichsmini-sterium industrije i naoružanja; narudžbe su se odobravale i izdavale stotine milja od ishodišta. Narudžbe se mogu presresti putem; zahtjevi se mogu promijeniti na ishodištu, ili u ministarstvu, u koje se moguće infiltrirati na činovničkom nivou. Mogu se stvoriti položaji; namještenici se mogu zamijeniti. U tom kaosu Berlinove groznice za časovitom i totalnom djelotvor-nošću, strah je bio neizbježan. Naredbe su se rijetko kada dovodile u pitanje. Posvuda je taj birokratski okoliš bio zreo za?Loch Torridon. »Odvest ćemo vas do Rajne i u Neuf-Brisachu staviti na rječnu teglenicu«, rekao je Francuz i prišao prozorčiću što je gledao na Rue du Bac u Montbeliardu. »Vaš će pratilac ponijeti papire. Koliko sam shvatio, po njima ste vi riječno smeće, jakih pleća i sitne glave. Lučki radnik koji budne sate uglavnom provodi pijan od jeftina vina.« . * »To bi moglo biti zanimljivo.« RAJNA Ali nije bilo. Bilo je jezivo, fizički iscrpljujuće, i skoro neizdržljivo zbog smrada pod palubom. Njemačke su ophodnje krstarile rijekom, stalno zaustavljale plovila i podvrgavale posade brutalnom ispitivanju. Rajna je bila ruta ilegalnih kurira; da bi se to shvatilo nije bila potrebna neka baš velika moć opažanja. A kako riječno »smeće« nije ni zasluživalo bolji postupak, patrole su s velikim zadovoljstvom vidale toljagama i kundacima kad je udarac trebao pasti na meso i kosti. Fontineovo je skro-vište, makar i odvratno, bilo sasvim uspješno. Popio je dovoljno kiselog vina i natjerao se na dovoljno povraćanja da bi mu iz usta bazdilo kao kroničnom, zgužvanom pijancu. Od toga da sasvim siđe s uma spasio ga je samo njegov pratilac. Zvao se Liibok, i Victor je znao da je rizik u koji se Liibok upustio mnogo veći od njegova. Liibok je bio Židov i homoseksualac. Bio je to plavokosi, plavooki, sredovječni učitelj baleta čiji su roditelji prije trideset godina emigrirali iz Čehoslovačke u Berlin. Kako je

tečno govorio nekoliko slavenskih jezika, baš kao i njemački, sa sobom je nosio dokumente koji su ga proglašavali Wehrmachtovim prevoditeljem. Uz te je dokumente bilo i nekoliko pisama na obrascima Vrhovne komande koji su potvrđivali njegovu lojalnost Reichu. I dokumenti i zaglavlja bili su autentični, samo što je lojalnost bila lažna. Liibok je bio ilegalni kurir preko Čehoslovačke i poljske granice. U takvim bi se zgodama potrudio da mu njegov homoseksualizam skandalozno piše na čelu; bilo je općepoznato da u časničkom Korpsu postoje takvi krugovi. Na kontrolnim točkama nisu nikad znali tko je miljenik onih moćnika koji su u krevet radije odlazili s drugim muškarcima. A taj je sredovječni učitelj baleta bio prava enciklopedija istina, poluistina i tračeva koji su se odnosili na spolne navike i aberacije Vrhovne komande u svim zonama i sektorima u koje bi ušao. To je bio njegov imetak; to je bilo njegovo oružje. Liibok se dobrovoljno javio za operaciju Loch Torridon, ponudio se da bude vodič MI6 koji će ljude izvoditi iz Montbe-liarda, pa ih provoditi kroz Wiesbaden, i zatim na istok do Praga i na sjever do Varšave. A kako se njihovo putovanje nastavljalo, i nizali se dani i milje, Fontine je zbog toga bio sve sretniji. Liibok je bio najbolji. Pod dobro skrojenim odijelom krio se snažan muškarac čiji su oštar jezik i prijeći pogled jamčili vruću ali inteligentnu narav. VARŠAVA. POLJSKA Liibok je vozio motocikl, a Victor je bio u prikolici, odjeven u odoru Wehrmachtova Obersta, pridijeljen okupacijskoj prometnoj službi. Izjurili su iz Lodza cestom prema Varšavi, i malo prije ponoći stigli do zadnje kontrolne točke. Liibok je pred stražarima glumio upravo drzovito, pa s jetkom žustrinom sipao imena Kommandanata i Oberfuhrera, aludirajući na najsvakovrsnije pritužbe ako im zadrže vozilo. Zbunjenim stražarima baš i nije bilo do provjere. Propustili su ih zamahom ruke. Ušli su u grad. U gradu je bio kaos. Iako je već bio mrak, posvuda se razabirao krš. Ulica za ulicom i nigdje nikoga. U prozorima su gorjele svijeće - struje uglavnom nije bilo. Žice su polegle

po zemlji, automobili i kamioni bili su imobilizirani - po ulicama su ležali deseci isprevrtanih vozila, nalik na goleme čelične kukce koji čekaju da ih netko nabije na pribadaču. Varšava je bila mrtva. Njezini su naoružani ubojice koračali u družinama, i sami se plašeći tog lesa. »Idemo u Casimir«, rekao je Liibok tiho. »Ilegala već čeka na tebe. Do tamo nema više od deset ulica.« »Sto je Casimir?« »Stara zgrada na Krakovskom bulevaru. U središtu grada. Tu je godinama bilo sveučilište. Sada Nijemcima služi kao vojarna i za urede.« »Mi idemo tamo?« Liibok se nasmiješio u tami. > »Nijemce možeš poslati i na sveučilište, ali od toga se neće opametiti. Sve pomoćno osoblje zgrada i okoliša pripada pod-ziemnoj. U prijevodu, podzemlju. Hi bar njegovu zametku.« Liibok je utisnuo motocikl između dva službena automobila na Krakovskom bulevaru, negdje nasred bloka, preko puta glavnog ulaza u Casimir. Na ulici nije bilo nikoga osim stražara u stražarskoj kućici. Gorjele su samo dvije ulične svjetiljke, ali kad su se našli u Casimiru, otkrili su da iz trave blistaju reflektori i osvjetljavaju kićenu fasadu zgrade. Iz sjena je izišao njemački vojnik bez čina. Prišao je Liiboku i rekao mu nešto tiho na poljskom. Liibok je kimnuo glavom. Nijemac je nastavio dijagonalno preko širokog bulevara, prema glavnim vratima Casimira. »I on radi za podziemnu«, rekao je Liibok. »Rekao mi je pravu lozinku. Veli da ti trebaš ući prvi. Potraži satnika Hansa Neumanna, blok sedam.« »Satnik Hans Neumann«, ponovio je Victor. »Blok sedam. I onda?« »On je noćasnja veza u Casimiru. On će te odvesti drugima.« »A ti?« »Ja ću pričekati deset minuta pa poći za tobom. Ja moram potražiti obersta Schneidera, blok pet.« Liibok je očito bio zabrinut. Victor je to shvaćao. Još se nikad prije susreta nisu odvojili od svojih ilegalnih vođa. »Ta je procedura malo neobična, zar ne? Kao da te to brine.«

»Zacijelo za to imaju razloga.« »Ali ti ne znaš koji su to razlozi. A taj ti to momak nije rekao.« »On to i nije mogao znati. On je samo teklič.« »Njušiš li klopku?« Liibok je spustio pogled na Fontinea. Istodobno je mislio i odgovarao. »Ne, to nije stvarno moguće. Zapovjednik je ovog sektora kompromitiran. Imamo ga na filmu. Ne bih ti želio dosađivati detaljima, ali je njegova sklonost prema djeci primjereno dokumentirana. Pokazali smo mu plod svojega rada i rekli da postoje i negativni. On živi u strahu, a mi živimo s njim... On je miljenik Berlina, bliski Goringov prijatelj. Ne, to nije stupica.« »Ali ti se ipak brineš.« »Nepotrebno. Jer je on znao lozinku, koja je, usput, vrlo komplicirana i vrlo precizna. Vidimo se.« Victor je izišao iz tijesne prikolice i krenuo preko ulice prema vratima Casimira. Uspravio se, živa slika arogancije, spreman da arogantno prikaže lažne dokumente koji će ga propustiti unutra. Dok je koračao preko reflektorima obasjana tla Casimira, vidio je Nijemce kako u parovima i trojkama koračaju stazama. Još lani svi su ti ljudi mogli biti studenti i profesori koji rekapituliraju zbivanja akademskog dana. Sad su to bili osvajači, mirni i odijeljeni od razaranja posvuda oko Casimira. Smrt, glad i sa-kaćenje bili su na dometu njihovih zapovijedi, pa ipak su oni hodali tiho po čistim stazama, nesvjesni posljedica svojih čina. Campo di Fiori. I na Campo di Fioriju su bili reflektori. I smrt i sakaćenje. Silom je istjerao te slike iz glave; nije smio dopustiti da mu popusti koncentracija. Ulaz s filigranskim lukom što je uokvirivao dvokrilna vrata pod brojem sedam bio je sad ravno pred njim. Na jedincatoj je mramornoj stubi stajao stražar Wehr-machta u stavu pozor. Victor ga je prepoznao; bio je to vojnik koji je Liiboku na Krakovskom bulevaru prošaptao nešto na poljskom. »Vrlo ste efikasni«, rekao je Victor tiho na njemačkom.

Stražar je kimnuo glavom, pa dohvatio kvaku i otvorio vrata. »Požurite sad. Pođite lijevim stubištem. Čekaju vas na prvom odmoru.« Victor je hitro prošao kroz vrata i našao se u golemom mramornom predvorju, stigao do stuba i počeo se uspinjati. Na pola puta do prvog odmorišta usporio je korak. U glavi mu se oglasio nečujan alarm. Stražarov glas, njegov njemački. Riječi su bile čudne, nekako nespretne. Požurite sad... Pođite lijevim stubištem... Pripazi na govorne fraze, je li jezik pretjerano gramatičan, i kako se slažu završni slogovi. Loch Torridon. Taj stražar nije Nijemac. Ali zašto bi i bio? On je bio iz podziemnog. Ali, opet, podziemna se ne bi upustila u rizik... Na odmoru su se pojavila dva njemačka časnika. Pištolji su im bili izvučeni i upereni u nj. A onaj je desni prozborio: »Dobro došli u Casimir, signore Fontini-Cristi.« »Molim vas, padrone, ne zastajkujte. Moramo požuriti«, rekao je drugi. Jezik kojim su to izrekli bio je talijanski, ali im to nije bio materinji jezik. Victor je prepoznao izvor. Časnici nad njim nisu bili ništa više Nijemci nego što je to bio onaj stražar. Bili su to Grci. Vlak iz Soluna ponovno je iskrsnuo! Iza leđa je začuo škljocanje kokota, iza čega su uslijedili hitri koraci. Sekundu potom, u križa mu se zabila cijev i potjerala ga dalje uza stube. Nije mogao napraviti nijedan pokret, niti se poslužiti ikakvom smicalicom da odvraća pozornost svojih protivnika. Oružje ga je držalo na nišanu, oči su mu gledale ruke, meci su bili ubačeni u cijev. A gore, u nepoznatom hodniku, začuo je smijeh. Možda, ako bi viknuo, digao uzbunu, upozorio na neprijatelja u neprijateljskom taboru. Koncentrični krug misli zatupljivao mu je svijest. »Tko ste vi?« Riječi. Počni s riječima. Ako uspije podići glas postupno, u prirodnom slijedu, time će uspjeti smanjiti opasnost od povlačenja otonaca. »Vi niste Nijemci?« Glasnije. Sa d glasnije. »Sto vi uopće radite tu?«

Pištolska mu je cijev kliznula leđima i zabila se u bazu lubanje. Trzaj ga je prisilio da ušuti. Stegnuta ga je šaka lupila u lijevi bubreg. Poletio je naprijed, gdje su ga uhvatili šutljivi Grci, koji su ga samo gledali. Počeo je vikati; nije mu bilo druge. Smijeh iznad njega postao je glasniji i bliži. »Ja vas upozoravam...« Najednom mu je netko zabacio obje šake, izvio mu i blokirao ruke, a zapešća iskrenuo prema unutra. Na lice su mu gurnuli veliku i grubu tkaninu natopljenu tekućinom prodornoga smrada. Bio je slijep. Netko ga je bacio u vakuum u kojem se nije moglo disati, vakuum bez svjetla, bez zraka. Netko mu je strg-nuo bluzu, s prsa mu potegao remenje. Zabacakao je rukama. I osjetio kako mu u meso ulazi duga igla, iako baš nije znao gdje. Makinalno je podigao ruke kao da prosvjeduje. Bile su slobodne, ali bile su mu beskorisne, kao što je bio beskorisan i njegov otpor. Opet je začuo smijeh; bio je zaglušujući. Shvatio je da ga guraju naprijed, pa dolje. No to je ujedno bilo sve. »Izdali ste one koji su vam spasili život.« Otvorio je oči. Slike su se polako oštrile. U lijevoj ga je nadlaktici nešto peklo, ili u ramenu. Opipao je to mjesto; dodir je bio bolan. »To osjećate protuotrov«, rekao je glas zamagljene prilike negdje ispred njega. »Od toga iskoči oteklina, ali nije štetan.« Fontineov se pogled počeo bistrirati. Sjedio je na betonskom podu, a leđa su mu bila naslonjena na kameni zid. Pred njima je, možda pet-šest metara daleko, pred nasuprotnim zidom stajao čovjek. Bili su na uzdignutoj platformi u velikom tunelu. Tunel je očito bio duboko pod zemljom, izdubljen u stijeni, a oba su mu se kraja gubila u mraku. Na dnu je tunela bila stara, uska pruga. Tračnice su bile napukle, zahrđale. Svjetlo je dolazilo od nekoliko debelih svijeća utaknutih u prastare svijećnjake na zidu. Slika se još malo razbistrila, i Fontine se koncentrirao na

čovjeka pred sobom. Bio je u crnoj odjeći; oko vrata mu je bio bijeli ovratnik. Bio je svećenik. Bio je ćelav, ali ne od starosti. Glava mu je bila obrijana. Nije imao više od četrdeset pet do pedeset godina. Lice mu je bilo asketske i tijelo vitko. Kraj svećenika je stajao onaj stražar u odori Wehrmachta. Dva Grka koji su glumili njemačke časnike stajali su kraj željeznih vrata na lijevom zidu. Svećenik je progovorio. »Slijedimo vas sve od Montbeliarda. Tisuću vas milja dijeli od Londona. Englezi vas ne mogu zaštititi. A mi imamo putove prema jugu o kojima oni ne znaju ništa.« »Englezi?« Fontine se zagledao u svećenika i pokušao shvatiti. »Vi ste iz reda Xenope.« »Jesmo.« »Zašto se borite protiv Engleza?« »Zato što je Brevourt lažac. Prekršio je riječ.« »Brevourt?« Victor se zapanjio. Ništa se više nije slagalo. »Vi niste pri sebi! Sve, sve što je učinio, učinio je u vaše ime! Za vas.« »Ne za nas! Za Englesku. On Constantinsku škrinju želi za Englesku! Churchill je traži! To je oružje moćnije od stotinu armija, i svi oni to znaju! Nikad je više nećemo vidjeti!« Svećenik je razrogačio oči, pogled mu je bio srdit. »I vi u to vjerujete?« »Ne budite budala!« huknuo je redovnik Xenope. »Kao što je Brevourt prekršio riječ, tako smo mi skršili šifru Maginot. I tako smo uhvatili poruke, komuniciranje između... da tako kažemo, zainteresiranih stranaka.« »Vi niste pri sebi!« Pokušao je razmisliti. Anthony Brevourt se izgubio. Od njega - ili o njemu - nije bilo glasa već mjesecima. »Velite da me slijedite još od Montbeliarda. Zašto? Ja nemam to što tražite! Nikad to nisam ni imao! I ne znam ništa o tom prokletom vlaku!« »Mikhailovic vam je vjerovao«, rekao je svećenik tiho. »Ja ne.« »Petride...« Pred oči mu se opet vržftila slika tog redovnika, još djeteta, kako si na kamenom izdanku u Loch Torridonu oduzima život. »Nije se on zvao Petride...«

»Vi ste ga ubili!« rekao je Fontine. »Ubili ste ga baš kao da ste sami povukli otonac. Vi ste ludi! Svi ste vi ludi.« »On nije obavio svoju zadaću. I znao je što se od njega očekuje. To se predmnijevalo.« »Vi ste bolesni! Vi na svakog koga dotaknete djelujete kao zaraza! Možete mi vjerovati ili ne, ali vam sad velim zadnji put! Ja ne znam to što želite!« »Lažljivče!« »Vi ste ludi!« »A zašto ste onda putovali s Liibokom? Dajte mi to recite, signore Fontini-Cristi! Zašto baš s Liibokom?« Victor je ustuknuo. Od spomena Liibokova imena izvila su mu se leđa na hladnom kamenu. »Liibok?« prošaptao je u nevjerici. »Ako vam je poznat njegov rad, onda znate i odgovor na to pitanje.« »Loch Torridon?« upitao je svećenik sarkastično. »Za tog Liiboka nikad prije nisam ni čuo. I znam samo da radi svoj posao. On je Židov... i upušta se u veliku pogibelj.« »On radi za Rim!« zaurlao je redovnik Xenope. »On Rimu prenosi ponude! Vaše ponude!« Victor je ušutio. Toliko se zapanjio da je ostao bez riječi. A redovnik je Xenope nastavio. Glas mu je bio tih i prodoran. »Čudno, zar ne? Od svih vodiča u okupiranim zemljama, izabran je baš Liibok. Naprosto se pojavio u Montbeliardu. I vi očekujete da mi u to povjerujemo?« »Vjerujte u što hoćete. Ali ovo je čisto ludilo.« »Ovo je izdaja!« dreknuo je svećenik opet, pa odstupio nekoliko koraka od zida. »Degenerik koji može podići slušalicu i ucijeniti pola Berlina! A što je najgnusnije - za vas - psa koji radi za to čudovište...« »Fontine! Lezi!« Prodorna je naredba došla iz crne rupe tunela. Kriknuo ju je Liibokov visoki glas. Zvuk je odskakivao od sve daljih kamenih zidova i nadglasao svećenikove uzvike. Victor se zavrtio i skočio, skotrljao se niz kameni zid, i tresnuo s platforme na tvrdo tlo kraj starih hrđavih tračnica. Iznad sebe je začuo pijukanje zrna koja su drobila zrak kao staklo, iza čega su uslijedile gromoglasne eksplozije dvaju Lugerera bez prigušivača.

U treperavu je svjetlu ugledao Liiboka i još nekolicinu kako iskaču iz tame, razmahuju se oružjem i ciljaju brzo i točno. Opalili bi pa se zavrtjeli u zaklon stijene. Za nekoliko je sekundi sve bilo gotovo. Svećenik je Xenope pao. Metak ga je pogodio u vrat, drugi mu je otkinuo lijevo uho. Dopuzao je do ruba platforme, i na samrti se zagledao u Fonti-nea. Na samom pragu smrti njegov je šapat bio čisti hropac. »Mi... nismo vaši neprijatelji. Za milost Božju, dajte nam te dokumente...« Začuo se još samo jedan, zanijemjeli fijuk. A onda je svećeniku, iznad zagledanih očiju, eksplodiralo čelo. Victor je osjetio kako ga je netko uhvatio za lijevu mišicu. Od toga mu je kroz rame i prsa sijevnuo bol. Netko ga je trzajem digao na noge. »Ustaj!« zapovjedio je Liibok. »Možda je netko čuo pucnje. Trči!« Potrčali su u tunel. Snop je baterijske svjetiljke parao crninu, svjetiljke u ruci Liibokova čovjeka, koji je bio na čelu. Taj je na poljskom prošaptao svoje upute. Liibok ih je preveo Fontineu, koji je trčao kraj njega. »Još dvjesto metara, pa stižemo do redovničke špilje. Onda smo sigurni.« »Do čega?« »Do redovničke špilje«, odgovorio je Liibok, teško dišući. »Povijest Casimira traje već stoljećima. I trebali su im izlazi za nuždu.« Zapuzali su četveronoške kroz uski, mračni prolaz usječen u stijenu. On ih je vodio u dubinu špilje. Zrak se smjesta promijenio. Negdje je dalje, u tami, bio otvor. »Morao bih s tobom razgovarati«, rekao je Victor žurno. »Da ti odmah odgovorim na pitanje, satnik Hans Neumann je odani časnik Reicha, kojemu je jedan rođak u Gestapu. Oberst Schneider nije bio na popisu, to je zasmrdjelo. Znali smo da je to klopka... I sasvim 4skreno, nismo se nadali da ćemo te naći u tunelu. Bila je to čista sreća. Bili smo krenuli prema bloku sedam.« Liibok se okrenuo svojim drugovima. Najprije je rekao nešto na poljskom, pa to onda preveo Fonti-

neu. »Tu ćemo ostati četvrt sata. To bi nam moralo biti dovoljno. Onda ćemo produžiti na sastanak u sedmici. Svoj ćeš posao obaviti točno po planu.« Fontine je dohvatio Liiboka za mišicu i odveo ga od podzemnih. Dvojica su upalila baterijske svjetiljke. Bilo je dovoljno svjetla da se vidi lice sredovječnog kurira, i Victor im je zbog toga bio zahvalan. »Ali to nije bila njemačka klopka! Ti su ljudi bili Grci! Jedan je od njih bio svećenik!« prošaptao je Fontine, ali je strast u tom glasu bila sasvim jasna. »Ti si lud«, rekao je Liibok ležerno, a pogled mu je bio sasvim prazan. »Oni su iz Xenope.« »Iz čega?« . »Dobro si me čuo.« »Dobro sam te čuo, ali nemam pojma o čemu govoriš. »Do sto đavola, Liibok! Tko si ti?« »Mnogo toga za mnoge, hvala nebesima.« Victor je dohvatio plavog Čeha za revere sakoa. Lubokov je pogled najednom odlutao nekamo daleko, pun hladnoga gnjeva. »Rekli su mi da ti radiš za Rim. Da ćeš ti prenijeti ponude Rimu! Kakve ponude? Sto to znači?« »Nemam pojma«, odgovorio je Čeh polako. »Za koga ti radiš?« »Radim za mnoge. Protiv nacista. A više od toga i ne trebaš znati. Pobrinit ću se da ostaneš na životu i dovršiš svoje pregovore. A kako ću to izvesti, to te se nimalo ne tiče.« »Ti ne znaš ništa o Solunu?« »To je grad u Grčkoj, na Egejskom moru... A sad, skini ruke s mene.« Fontine je otpustio stisak, ali ga je nastavio držati. »Za svaki slučaj - za svaki slučaj - ako među tim mnogim ljudima s kojima govoriš budu i ljudi koje zanima vlak iz Soluna, ja ne znam ništa. Niti sam ikad i znao.« »Ako se ikad pojavi ta tema, a nije mi jasno zašto bi se pojavila, prenijet ću tu informaciju. A sad, hoćemo li se koncentrirati na tvoje pregovore u Varšavi? Moramo ih

obaviti još večeras. Za jutro je već uređeno da dva naša kurira polete berlinskom redovitom vojnom linijom. Pogledat ću aerodrom prije svanuća. Letimo za Mullheim. To je kraj francusko-švicarske granice, jedna noć puta do Montbeliarda. Tvoj posao u Evropi je gotov.« »Da odletim?« Victor je skinuo ruke. »Njemačkim avionom?« »Ljubaznošću vrlo zabrinutog zapovjednika Varšave. Vidio je i previše filmova u kojima je bio glavni glumac. Čista pornografija.« 11 Zračni koridor, Miinchenska zračna luka Dok su mehaničari pregledavali motore a kamion-cisterna punio njegove spremnike, tromotorni Fokker je mirovao. Bili su u Miinchenu; iz Varšave su otišli rano ujutro i stigli ovamo s jednim malim zaustavljanjem u Pragu. Većina je putnika sišla u Miinchenu. Sljedeći je bio Mullheim, i to je bila zadnja dionica njihova puta. Victor je sjedio, osjećajući se nelagodno, kraj naizgled opuštenog Lviboka, u utihnuloj kabini zrakoplova. S njima je bio samo još jedan putnik: vremešni desetak koji je putovao na odmor u Stuttgart. »Bilo bi mi draže da imamo još kojeg suputnika«, prošaptao je Liibok. »Kad nas je tako malo, pilot bi mogao tražiti da u Mullheimu svi ostanemo u avionu. Mogao bi samo brzo uzeti gorivo i nastaviti. On većinu putnika uzima u Stuttgartu.« Prekinuo ga je zveket nogu na metalnim stepenicama kraj zrakoplova. Kad su se novi putnici približili vratima, nejednoli-kom se treskanju nogu pridružio i razuzdan, nesuzdržan smijeh, postajući sve glasniji. Liibok je pogledao Fontinea i olakšano se nasmiješio. Vratio se novinama koje mu je dao stjuard i opet utonuo u sjedalo. Victor se okrenuo; pred oči mu je došao munchenski kontingent. Bila su to tri časnika Wermachta i jedna žena. Bili su pijani. Mlada je žena bila u svijetlom suknenom kaputu; dvojica su je nabila kroz uska vrata a treći gurnuo u sjedalo. Ona se nije opirala, nego je samo prasnula u smijeh i počela se kreveljiti. Bila je to igračka koja je rado prihvaćala igru.

Imala je već blizu trideset godina. Bila je donekle zgodna, ali ne i privlačna. U licu joj je bilo nešto grozničavo, nekakva žestina zbog koje je izgledala nekako otrcano. Njezina svijetlo-smeđa, vjetrom začesljana kosa bila je za nijansu pregusta, pa na vjetru nije slobodno padala. Šminka joj je na očima bila prejaka, ruž precrven, rumenilo na obrazima i suviše upadljivo. »Što buljiš?« To je pitanje bilo izviknuto, da nadglasa urlik motora koji su počeli turirati. Izgovorio je to treći časnik Wermachta, mišićav i plećat tridesetogodišnjak. Prošao je kraj dva svoja drugara i obratio se Victoru. »Oprostite«, odgovorio je Fontine i sitno se nasmiješio. »Nisam mislio ništa loše.« Časnik je priškiljio oči. Pred njim je nedvojbena stajao kavgadžija. »Pa tu imamo i jednu pičkicu. Daj počujte te čipkane gaćice!« »Nisam mislio nikoga uvrijediti.« Časnik se okrenuo svojim drugovima. Jedan je tu žensku, koja se baš nije jako opirala, povukao u krilo, drugi je još bio u prolazu. »Čipkane gaćice nisu mislile nikoga uvrijediti! Zar to nije sjajno?« Njegovi su kolege podrugljivo zagroktali. Ženska se nasmijala. Pomalo histerično, pomislio je Victor. Okrenuo se prema naprijed, sve u nadi da će se taj wermachtski prostak udaljiti. Ali ne. Teška se ručeta ispružila preko sjedala i uhvatila ga za lopaticu. »Sad bi bilo dosta.« Časnik je pogledao Liiboka. »Vas se dvojica preselite naprijed.« Liibokov je pogled potražio Victorov. Poruka je bila jasna: učini što ti je naredio. »Dobro, dobro.« Victor i Liibok su ustali i požurili prolazom. Nijedan nije progovorio ni riječi. Fontine je začuo otvaranje boca. Počinje wermachtska zabava. Fokker je pojurio niz pistu i digao se s tla. Liibok je zauzeo sjedalo do prolaza, a njemu ostavio sjedalo kraj prozora. Victor je prikovao pogled za nebo i začahurio se u sebe, sve u

nadi da će stvoriti ništavilo koje će skratiti put do Mullheima. Jer ga nije mogao dočekati. Ali ništavilo nije htjelo doći. Umjesto njega, i protiv njegove su volje došli misli na svećenika Xenope i podzemni tunel Casimira. Vi putujete s Liibokom. On radi za Rim. Liibok. ** Mi vam nismo neprijatelji. Za milost Božju, predajte nam te dokumente. Solun. Nikad se od njega nije udaljio. Škrinja iz Constantine uspijevala je krvavo razdvojiti ljude koji su se borili protiv zajedničkog neprijatelja. Iz dna je kabine začuo smijeh, a onda i šapat iza svojih leđa. »Ne! Nemojte se okretati. Molim vas!« Bio je to stjuard, a glas mu se jedva čuo preko uskog prostora između sjedala. »Nemojte ustajati. To su Komandosi. Samo malo puštaju paru, zato ništa ne brinite. Pravite se da se ništa ne događa!« »Komandosi?« prošaptao je Liibok. »U Miinchenu? Pa oni su stacionirani na sjeveru, u području Baltika.« »Ne ovi. Oni operiraju s druge strane brda, u talijanskom sektoru. Ekipe za egzekucije. Ima ih puno...« Te su riječi udarale snagom nečujnih gromova. Victor je udahnuo zrak; mišići su mu se na trbuhu skrtnuli u kameni zid... ekipe za egzekucije... Uhvatio se za rukohvate pa izvio leđa. A onda ih je zabio u naslonjač, izvio vrat i okrenuo oči prema dnu kabine, preko metalnog ruba naslona za glavu. I nije povjerovao vlastitim očima. Ona ženska divljeg oka bila je na podu, a kaput joj je bio rastvoren. Bila je gola, samo u razderanom donjem rublju; noge su joj bile raširene, a bedra joj se gibala. Časnik Wermachta, u hlačama i gaćama spuštenima do koljena, spustio se na nju i počeo ubadati. Nad glavom joj je klečao drugi časnik, skinutih hlača, kojemu je iz šlica virio nadignuti penis. Držao je žensku za kosu i bockao je penisom po licu. Ona je otvorila usta i dočekala ga, stenjući i kašljući. Treći je časnik sjedio, nadvijen preko oslonca za

ruke nad tim silovanjem. Isprekidano je disao kroz razdvojene usne, i lijevom rukom trljao gole sise u ritmu desnice, kojom je anonirao. »Animali!« Fontine je iskočio iz sjedala, otrgnuo Liibokove prste sa zapešća i bacio se prema njima. Wehrmachtovci su se ukočili od zaprepaštenja, potpuno šokirani. Onaj časnik, naslonjen na oslonac za ruke, samo je zinuo. Victorova ga je otvorena šaka uhvatila za kosu i tresnula mu glavu o čelični okvir njegova sjedala. Lubanja mu je prsnula; erupcija je krvi poškropila lice wehrmachtovca što je ležao među raširenim ženskim nogama. Časniku su se zaplele noge u hlačama; pao je na nos, na žensku, lamaćući rukama u potrazi za osloncem. Prevrnuo se na leđa, gnječeći žensku u uskom prolazu. Victor je podigao petu desne čizme i zabio je u meko grlo wehrmachtovca. Udarac ga je sam-ljeo; žile na Nijemčevu vratu natekle su i pretvorile se u debele modrikastocrvene cijevi pod kožom. Oči su mu se prevrnule u dupljama, a jabučice pretvorile u bijelu želatinu, prazne i jezive. Vriskovi ženske ispod njega sad su se pomiješali s bolnim krikovima trećeg časnika, koji je skočio na noge i pojurio prema stražnjoj pregradi Fokkera. Donje mu je rublje potamnijelo od krvi. Fontine se bacio za njim. Nijemac se histerično hitnuo u stranu. Krvava mu je, drhtava ruka posegnula pod bluzu. Victor je znao što traži: deset centimetara dug komandoski nož, privezan uz tijelo pod pazuhom. Wehrmachtovac je potegao nož -kratke i kao britva oštre oštrice - i zamahnuo njime po dijagonali ispred njega. Fontine se digao iz čučnja, spreman na skok. Najednom mu se oko vrata, poput biča, ovila ruka. Žestoko je udario laktima, ali je stisak bio nesalomljiv. „ „ „ Netko mu je zabacio vrat, a onda je kroz zrak pojurio dugački nož i usadio se duboko u Nijemčeva prsa. Bio je mrtav prije nego što je krv i pala na pod kabine. Najednom je Fontine osjetio kako mu je taj netko otpustio vrat. Liibok ga je pljusno, i udarac je bio žestok, upravo ga je ujeo za meso.

»Dosta! Prekini! Ne mislim zbog tebe i poginuti!« Sasvim ošamućen, Victor se ogledao oko sebe. Dva preostala časnika bila su priklana. Ona je ženska otpuzala, i sad je povraćala i plakala između dva sjedala. Stjuard je ležao nauznak u prolazu - bilo je nemoguće odrediti je li mrtav ili u nesvijesti. A stari desetnik koji je prije zurio u prazno - zbog straha -samo nekoliko časaka prije toga, sad je stajao na vratima pilotske kabine, a u ruci mu je bio pištolj. Najednom je ona ženska ustala na noge i zavrištala. »Oni će nas sve pobiti! O, Bože! Što ste to učinili?« Sav ošamućen, Fontine se zapiljio u žensku i progovorio ostatkom daha. »Vi? Vi možete postaviti takvo pitanje?« »Da! O, moj Bože!« Uvila se u nečisti kaput kako je najbolje znala i umjela. »Oni će me ubiti. Ne želim umrijeti!« »Ali sigurno ne želite ni živjeti ovako.« Ona ga je pogledala luđačkim pogledom, a glava joj je zadrhtala. »Doveli su me iz koncentracijskog logora«, prošaptala je. »Sad mi je jasno. I dali mi drogu kad sam je trebala, kad sam je željela.« Povukla je preširoki desni rukav. Od zapešća do lakta vidjeli su se deseci uboda iglom. »Ali sam shvaćala što se od mene traži. I tako preživjela!« »Bestia!« zaurlao je Victor i krenuo prema ženskoj, podigavši ruku. »Baš me briga hoćeš li živjeti ili crknuti. Nisam to učinio zbog tebe!« Što god da si učinio, sad je gotovo«, rekao je Liibok žurno i dotakao mu mišicu. »I sad prekini s tim! Dobio si svoju svađu, i sad je tomu kraj. Je li to jasno?« Victor je u Lubokovim očima ugledao silnu odlučnost. Teško dišući, zapanjeno je pokazao na četrdesetogodišnjeg desetnika koji je nijemo stajao na vratima kabine s izvučenim oružjem. »On je jedan od vaših?« »Ne«, odgovorio je Liibok. »On je Nijemac koji ima savjest. On ne zna ni tko smo ni što smo. U Miillheimu će on biti onesviješten, nevini putnik koji će im moći reći što ga je

volja. A slutim da im neće reći ništa.« Sad je Liibok preuzeo zapovjedništvo. Vratio se tijelima wehrmachtovaca, pa ih razoružao i uzeo im dokumente. Jednom je od njih u bluzi našao injekciju s priborom te šest bočica narkotika. Dao ih je ženskoj koja je sjedila kraj prozora, odmah do Fontinea. Ona ih je primila sa zahvalnošću i, ne počastivši Vic-tora ni jednim pogledom, počela lomiti ampule, pa napunila špricu i zabila iglu u lijevu podlakticu. Zatim je pažljivo opet sve složila i gurnula u džep krvavog kaputa. Zavalila se u naslonjač i onda se začulo teško disanje. »Osjećaš se bolje?« upitao je Fontine. Ona se okrenula i pogledala ga. Pogled joj je sad već bio mirniji, a u očima joj se vidio samo prezir. »Ništa nisi shvatio, bojniče. Ja ništa ne osjećam. Nema osjećaja. Samo nastavljaš živjeti.« »I što ćeš sad?« Skinula je pogled s njega i vratila ga na prozor. Odgovorila mu je tiho, sneno - izvan doticaja sa svijetom. »Nastaviti živjeti, ako mogu. Ali to ovisi o tebi, ne o meni.« Stjuard u prolazu najednom se promeškoltio. Protresao je glavom i uspravio se na koljena. Prije nego što mu se i razbistrilo pred očima, Liibok se već našao pred njim i uperio mu pištolj u glavu. »Ako ti je do života, u Miillheimu ćeš učiniti točno ono što ti budem rekao.« U vojnikovim je očima bila poslušnost. Fontine je ustao. Što ćemo sa ženskom?« prošaptao je. »Kako što ćemo?« odvratio je Liibok. »Volio bih da je povedemo sa sobom.« Čeh je zdvojno protjerao prste kroz kosu. »O, Isuse! Ili to, ili je moramo ubiti. Jer će me odati za kap morfija.« Spustio je pogled na žensku. »Reci joj neka se uredi. Otraga je nekakav kišni ogrtač. Neka to stavi na sebe.« »Hvala«, rekao je Victor. »Ne zahvaljuj«, odgovorio je Liibok. »Kad bi to bilo bolje

rješenje, ubio bih je bez premissljanja. Ali bi ona mogla biti dragocjena. Ona je bila s postrojbom Kommandosa, gdje nismo ni mislili da bi mogla biti.« Borci pokreta otpora dočekali su automobil na sporednoj cesti južno od Lorracha, kraj francusko-švicarske granice. Victoru su dali čistu ali otrcanu odjeću, u koju se presvukao iz njemačke odore. Rajnu su prešli kad je pala noć. Onu su žensku odveli za zapad, u logor pokreta otpora u brdima. Bila je i suviše drogirana, i suviše izvan sebe za put na jug do Montbeliarda. Stjuarda su naprosto uklonili. Fontine je svoje mišljenje morao zadržati za sebe. Sjećao se jednog drugog desetnika iz jedne druge vojske na molu u Celle Ligure. »A sad ću te napustiti«, rekao je Liibok i prišao mu kraj rijeke. Čehova je ruka bila ispružena prema njemu. Fontinea je to iznenadilo. Bilo je dogovoreno da će ga Liibok pratiti do Montbeliarda, no možda su mu iz Londona stigle nove upute. Primio je Liibokovu ruku, ali se usprotivio. »Zašto? Mislio sam...« »Znam. Ali je došlo do promjena. U Wiesbadenu su nastali neki problemi.« Victor je uhvatio Čehovu desnicu svojom, i poklopio je ljevicom. »Ne znam što da ti kažem. Dugujem ti život.« »Sto god da sam učinio, ti bi to isto učinio za mene. U to nisam nikada sumnjao.« »Nisi samo hrabar, nego i plemenit.« »Onaj je grčki pop rekao da sam ja degenerik koji može ucjenjivati pola Berlina.« , »Pa možeš li?« »Vjerojatno«, odgovorio je Liibok žurno, pogledavši Francuza koji ga je pozivao da se ukrca u čamac. On je to primio na znanje jednim klimanjem glave. Zatim se opet okrenuo Victoru. »A sad me poslušaj«, rekao je tiho i povukao ruku. »Taj ti je pop rekao i još nešto. Da ja radim za Rim. Rekao si da ti nije jasno što to znači.« »Ne znam baš u detalje. Ali nisam slijep. To sigurno ima nekakve veze s onim vlakom iz Soluna.« »To s njim ima svake veze.«

»Onda ti radiš za Rim? Za Crkvu?« »Crkva ti nije neprijatelj. Vjeruj mi.« »I red Xenope to isto tvrdi za sebe. Ali ja zacijelo imam neprijatelja. Ali mi nisi odgovorio na pitanje. Radiš li ti za Rim?« »Da. Ali ne onako kako ti misliš.« »Liibok!« Zgrabio je sredovječnog Čeha za ramena. »Ja ništa ne mislim! Ja ništa ne znam! Kako to ne možeš shvatiti?« Liibok se zagledao u Victora. U polumraku njegov ga je pogled ispitivao. »Vjerujem ti. Pružio sam ti desetak prilika; nijednu nisi iskoristio.« »Prilika? Kakvih to prilika?« Onaj Francuz iz čamca zazvao je još jednom, ovaj put oštro. »Ti! Labuđe! Mičimo se otale.« »Odmah«, odgovorio je Liibok, a pogled mu je još bio na Fontineu. »Sad ti velim posljednji put. Postoje ljudi - na obje strane - koji smatraju da je ovaj rat sasvim beznačajan u usporedbi s informacijom za koju vjeruju da je ti posjeduješ. I ja se unekoliko s njima i slažem. Ali je ti ne posjeduješ, niti si je ikad posjedovao. A u ovom se ratu moramo boriti. I pobijediti. Tvoj je otac bio zapravo mudriji od svih njih.« »Savarone? Što ti...« »A sad idem.« Liibok je podigao šake, snažno ali ne i neprijateljski, i maknuo Victorove ruke. »I zato sam i učinio to što sam učinio. Uskoro ćeš doznati i što. Onaj pop u Casimiru imao je pravo: oni su monstrumi. I on je bio jedan od njih. Ali ima ih još. Ali zbog toga ne krivi Crkve, one su nedužne. U njima su se možda ugnijezdili i fanatici, ali su one same nevine.« »Labuđe! Nema više čekanja!« »Dolazim!« doviknuo je Liibok glasnim šaptom. »Zbogom ti, Fontine. Da sam i načas pomislio da nisi to za što se izdaješ, ja bih tu informaciju osobno iscijedio iz tebe. Ili te ubio. Ali ti si to što jesi, uhvaćen između dvije vatre. Ali sad će te pustiti na miru. Bar na neko vrijeme.« Čeh je nakratko taknuo Victora po licu, vrlo nježno, pa se stušio prema čamcu. *** Točno u ponoć i pet minuta nad letjelištem u Montbeliardu

bljesnula su modra svjetla. Istog su se časa upalila dva reda malih signalnih svjetiljaka, obilježavajući sletnu stazu, dok je avion kružio, spremajući se za slijetanje. Fontine je pretrčao preko letjelišta s torbom za spise u ruci. U trenutku kad je stigao uz bok aviona koji je još rulao, na njemu su se otvorila vrata. Uokvirena dovratkom, u njima su stajala dva čovjeka, čvrsto se držeći za okvir, i pružala ruke. Vic-tor je podigao torbu i ubacio je u avion, ispružio ruku, i tako dohvatio ruku s desne strane. Potrčao je, skočio, i zatim su ga povukli kroz otvor. Legao je potrbuške na pod. Vrata su se uz tresak zatvorila, netko je doviknuo zapovijed pilotu, i motori su zaurrali. Avion je poskočio naprijed, za nekoliko se trenutaka već digao i rep, a još nekoliko sekunda potom već su bili u zraku. Fontine je podigao glavu i otpuzao do rebara nasuprot vratima. Privukao je torbu, pustio glavu da mu padne na metal i stao duboko disati. »O, moj Bože!« doprle su iz mraka riječi izrečene u šoku. »Pa to si ti!« Victor je zabacio glavu lijevo, prema nerazaznatljivom liku koji je to izgovorio s takvim zaprepaštenjem u glasu. Kroz prozor otvorenog pilotskog prostora doprle su prve zrake mjesečine. Fontineov je pogled privukla desna šaka čovjeka od kojeg su potekle te riječi. Bila je zatvorena u crnu rukavicu. »Stone? Što ti radiš tu?« Ali mu Geoffrey Stone očito nije bio sposoban odgovoriti. Mjesečina se pojačala i osvijetlila praznu ljsku avionskoga trupa. Stone je razrogačio oči, a usne su mu se razdvojile i ostale nepomične. »Stone? Jesi to ti?« »O, Isuse! Kako su nam podvalili. Uspjeli su nas navući!« »Ma o čemu ti to?« Englez je nastavio monotonim glasom. »Javili su da si poginuo. Da su te u Casimiru zarobili i pogubili. I rekli su nam da je pobjegao samo jedan. S tvojim dokumentima...« »Tko?«

»Teklić. Liibok.« Victor se nesigurno uspravio na noge, držeći se za uzdrhtali metalni rukohvat što je virio iz stijenke zrakoplova. U glavi su mu se slagali geometrijski likovi. »Otkud ti ta informacija?« »Prenijeli su nam je danas ujutro.« »Tko vam ju je poslao? Tko ju je uhvatio? Tko ju je prenio?« »Grčka ambasada«, odgovorio je Stone glasom jedva jačim od šapta. Fontine se svalio na pod zrakoplova. Liibok je rekao istinu. Pružio sam ti desetak prilika; nijednu nisi iskoristio. Postoje ljudi koji smatraju da je ovaj rat sasvim beznačajan... I zato sam i učinio to što sam učinio. Uskoro ćeš doznati i što... Ali sad će te pustiti na miru. Bar na neko vrijeme. Liibok je povukao svoj potez. Prije osvita se javio na letjelište u Varšavi i u London poslao lažnu poruku. Nije baš trebalo imati jako veliku maštu da bi se shvatilo što se tom porukom postiglo. *** »Sad smo se imobilizirali. Izložili smo se i razotkrili. Sad svi motrimo jedni na druge, no nitko ne može povući potez, ili priznati što to traži. A to si nitko od nas ne može priuštiti.« Bre-vourt je to izgovorio stojeći kraj mozaičkog prozora što je gledao na dvorište Inozemnih operacija. »Pat.« Na drugoj je strani prostorije, kraj dugačkog konferencijskog stola, stajao srditi Alec Teague. Bili su sami. »Ma baš me boli prsluk. A zanima me samo vaše drsko manipuliranje Vojnom obavještajnom! Dovedi ste u pogibelj čitavu mrežu. Mogli ste lako upropastiti Loch Torridon!« »Smislite novu strategiju«, rekao je Brevourt rastreseno, zagledan kroz prozor. »Nije li vam to posao?« »Prokleti bili!« »Za ime Božje, Teague, prekinite!« Brevourt se naglo okrenuo od prozora. »Jeste li i u jednom trenutku pomislili da je tu moja riječ zadnja?« »Vi ste prokockali svoj autoritet! Trebali ste se posavjetovati sa mnom!« Brevourt je već otvorio usta da mu odgovori, pa stao. Polako

je krenuo preko sobe do stola, nasuprot Teagueu, i zakimao glavom. »Možda ste i u pravu, generale. Dajte mi recite, vi ste stručnjak. U čemu smo mi to pogriješili?« »U Liiboku«, rekao je brigadir hladno. »On vas je izdao. Uzeo je vaš novac i otišao u Rim, pa postupio po svojem. Našli ste krivog čovjeka.« »On je bio vaš. Iz vaše kartoteke.« »Ne za taj posao. Nego ste se vi upleli.« »On se kreće po čitavoj Evropi«, nastavio je Brevourt skoro optužujućim glasom, kao da ga Teague i nije prekinuo. »On je nedodirljiv. Da je Fontini-Cristi pobjegao, Liibok bi mogao poći za njim gdje ga je volja. Čak i u Švicarsku.« »To ste, znači, očekivali?« »Iskreno govoreći, da. Vi ste, generale, i predobar trgovac. Ja sam vam vjerovao. Mislio sam da je Loch Torridon velika ideja Fontini-Cristija. Sve se to činilo tako logično. Talijan se vraća pod maskom koju je sam smislio da obavi svoje kombinacije.« Brevourt je umorno sjeo, i na stolu pred sobom sklopio ruke. »Je li vam ikad palo na um, da je doista tako, da on nikad ne bi došao k nama? K vama?« »Ne. Mi mu ne možemo vratiti ni njegovu zemlju ni njegove tvornice.« »Vi ga ne poznajete«, zaključio je Teague, hladno izričući svoju zadnju riječ. »Nikad se niste potrudili. I to je bila vaša prva pogreška.« »Da, što se moglo i očekivati. Čitav sam život proživio s lašcima. Krećući se hodnicima laži. Prosta je istina tako neuhvatljiva.« Brevourt je najednom pogledao obavještajca. Lice mu je bilo tugaljivo, blijeda koža napeta, a očne duplje dokaz premorenosti. »Ali vi u to, naravno, niste povjerovali? Niste povjerovali da je mrtav.« »Ne.« »Dajte shvatite, nisam smio riskirati. Ja sam prihvatio to što ste vi rekli, da ga Nijemci neće pogubiti, da će pokušati ući u trag njegovu identitetu, otkriti tko je on, iskoristiti ga. Ali je izvještaj rekao suprotno. A da je bio ubijen, to bi značilo

samo da su ga ubili fanatici iz Rima ili Xenope. A oni to ne bi učinili ukoliko - prije nego što su otkrili njegovu tajnu.« »A da su u tome uspjeli, škrinja bi bila njihova. Ne vaša. Ne Engleska. Škrinja koja, kao prvo, nikad i nije bila vaša.« Ambasador je skrenuo pogled s Teaguea, zavalio se u naslonjač i zatvorio oči. »A ne bi se smjelo ni dopustiti da padne u ruke tih manijaka. Ne u ovom času. A mi znamo tko je taj manijak u Rimu. Vatikan će sad pripaziti na Donattija. Patrijaršija će obustaviti svoju djelatnost; u tom smo smislu već dobili uvjeravanja.« »A što je, naravno, i bio Liibokov cilj.« : s Brevourt je otvorio oči. »Da li zaista?« »Po mom sudu da. Liibok je Židov.« Brevourt je okrenuo glavu i zagledao se u Teaguea. »Više vam se nitko neće plesti u posao, generale. Samo nastavite voditi svoj rat. Moj je u raspremi.« Anton Liibok je prešao preko Vaclavskih namesti u Pragu i uspeo se stubama bombardirane katedrale. Unutra je kasno popodnevno sunce bacalo zrake kroz goleme rupe u kamenom zidu na mjestima gdje su eksplodirale bombe Luftwaffea. Čitavi su dijelovi lijevoga zida bili uništeni; posvuda su bile podignute primitivne skele koje su podupirale oštećena mjesta. Zastao je u desnom brodu i pogledao na sat. Nastupio je čas. Iz zastrte je apside izišao stari svećenik i prošao ispred ispovjedaonica. Kratko je zastao ispred četvrte. Bio je to znak Luboku. Oprezno je krenuo kroz pobočni brod, budno motreći na desetak vjernika u crkvi. Nitko ga od njih nije gledao. Razmak-nuo je zavjese i ušao u ispovjedaonicu. Kleknuo je pred sićušni češki križ, dok je lelujavi plamen posvećene svijeće bacao sjene na drapirane zidove. »Oprosti mi, oče, što sagriješih«, počeo je Liibok tiho. »Što sagriješili teško. Jer ponizih Kristovu krv i tijelo.« »Čovjek ne može poniziti Božjega sina«, stigao je primjeren odgovor iza zavjese. »Čovjek može poniziti samo samoga sebe.«

»Ali mi smo stvoreni na sliku Božju. Mi smo kao On.« »Blijeda i nesavršena slika njegova«, glasio je ispravan odgovor. Liibok je polako izdahnuo. Dogovoreni je dio bio gotov. »Vi ste Rim?« »Samo veza«, odgovorio je glas pun tihe arogancije. »Nisam valjda, blesane, mislio da ste grad.« »Ovo je kuća Božja. Pripazite malo na jezik.« »A vi je skrnavite«, prošaptao je Liibok. »Svi koji rade za Donattija, skrnave je!« »Tišina. Mi smo put Kristov!« »Vi ste smeće! Vaš bi Krist pljunuo na vas.« Disanje iza zastora bilo je prenabijeno jedva obuzdavanom mržnjom. »Molit ću se za vašu dušu«, stigle su do njega nasilu izgovorene riječi. »Što je s Fontini-Cristijem?« »Njegova je jedina misija bila Loch Torridon. Vaša su nagađanja bila kriva.« »To neće proći!« Svećenikov je šapat bio kreštav. »On je sigurno imao i drugi cilj! Mi u to ne sumnjamo!« »Od trenutka kad smo se našli u Montbeliardu, on se nije ni za trenutak udaljio od mene. Izvan onog što znamo, on i nije imao drugih kontakata.« »Ne! Mi u to ne vjerujemo!« »Već za koji dan bit će sasvim svejedno u što vi vjerujete ili ne vjerujete. Sad ste gotovi. Svi vi. Za to će se pobrinuti dobri ljudi.« »Što si to učinio, Židove?« Glas iza zastora sad je bio sasvim tih, a mržnja u njemu apsolutna. »Ono što je trebalo učiniti, pope.« Liibok je ustao na noge i gurnuo ljevicu u džep. A desnom je naglo razgrnuo zavjesu pred sobom. Taj je potez razotkrio svećenika. Bio je silno krupan, a crne halje činile su ga upravo pregolemim. Lice mu je bilo lice čovjeka obuzeta dubokom mržnjom; oči su mu bile oči grabežljive zvijeri. Liibok je iz džepa izvukao kuvertu i bacio je na pult pred skamenjenim svećenikom.

»Vraćam ti tvoj novac. Vrati ga Donattiju. Htio sam samo vidjeti kako izgledaš.« Svećenik mu je odgovorio tihim glasom. »Bit će onda bolje da doznaš i ostalo. Ja sam Gaetano, Enrico Gaetano. I vratit ću se po tebe.« »Cisto sumnjam«, odgovorio je Liibok. »Ne sumnjaj«, rekao je Enrico Gaetano. Liibok je ustao i na trenutak se zagledao u svećenika. Kad su im se pogledi uhvatili u klinč, plavokosi je Čeh ovlažio prste na desnoj ruci, pružio je prema svijeći i ugasio plamen. Zavladao je potpuna tama. Razmaknuo je zavjese i izišao iz ispovjedaonice. 12 Kućica je ležala na zemljištu velikog imanja zapadno od Alyesburyja u Bucksu. Čitavo je područje bilo okruženo visokim željeznim stupovima na koje je bila napeta bodljikava žica. Golemi su kompleks čuvali psi-ubojice. Sve je to imalo samo jedan ulaz, dveri na početku duge, ravne prilazne ceste okružene golim ledinama. Kod glavne zgrade, smještene pola kilometra od ulaza, cesta se granala lijevo i desno, a potom još jednom, u nekoliko užih putova što su vodili do raznih kućica. Bilo ih je sve u svemu četrnaest. Sve su te kuće bile izgrađene u šumama imanja ili oko njih. Njihovi su stanovnici bili muškarci i žene koje je trebalo zaštititi. Bili su to odbjegli agenti i njihove obitelji, dvostruki špijuni, razotkriveni kuriri - ciljevi već označeni za ubojičin metak. Janeina ja kućica postala njihov dom, i Victor je bio sretan što je tako daleko od svega. Svake je, naime, noći Luftvaffe šarao nebom, požari su se sve više širili Londonom, počela je bitka za Britaniju. A isto tako i akcija Loch Torridon. Victor bi ponekad znao izbivati tjednima, izbivati h njihove minijaturne kuće u Oxfordshireu, izbivati od Jane, no duša bi mu pritom bila mirna jer je ona bila na sigurnom. Teague je stožer Loch Torridona preselio u podrume MI6. Između noći i dana nije više bilo neke bitne razlike. Ljudi su radili 24

sata na dan na dosjeima i kratkovalnim radioprimopredajnicima, baratali složenom opremom koja je savršeno reproducirala dokumente potrebne u okupiranim zemljama: radne knjižice, putne dozvole, propusnice Reichsministeriuma naoružanja i industrije. U podrum su zvali i druge ljude, gdje bi primali naredbe od satnika Fontinea i Stonea. A potom bi ih slali u Latham i dalje. Kao što su slali i Victora, i to u mnogo zgoda. U takvim bi časovima znao da je Alec Teague bio u pravu: Sigurnost tvoje žene stoji u izravnoj vezi s tvojim stanjem duha. Ti obavi svoj posao, i ja ću svoj. Svi ti manijaci iz Rima i Xenope Jane nisu mogli ni dotaći. I to je jedino bilo važno. Teretni vlak iz Soluna pretvorio se u čudnu, bolnu uspomenu. A rat se nastavljao. 24. kolovoza 1940.

ANTVVERPEN (Uhvaćena poruka - duplikat - Zapovjednik: Okupacijske snage, Antvverpen, Reichsministeru Speeru, Naoružanje i industrija) Na teretnim kolodvorima u Antvverpenu vlada kaos! Vlakovi s robom koji prelaze rijeku Scheldu toliko su pretrpani zbog nemarno napravljenih tovarnih lista, da su se u mostu pojavile pukotine. Vozni se redovi i dogovoreni znakovi mijenjaju bez valjanih obavijesti, i to se zbiva u upravama s njemačkim osobljem! Zbog toga bi represalije bile apsurdne. Za ovo nisu krivi stranci. Suprotni se vlakovi susreću na istoj pruzi! Teretni vlakovi skreću na utovar na odvojcima i depoima, a da ih ne čekaju kamioni! Gdje nema nikakvih pošiljki! Situacija je neizdržljiva, i stoga moram odlučno zatražiti od Reichsministeriuma da pojača koordinaciju... 19. rujna 1940. VERDUN-SUR-MEUSE (Izvaci iz pisma što ga je od pukovnika Crepschedita iz Verdun-Meusea primio zamjenik načelnika pravne službe Gesetz-buch Besitzergreifunga) 20. ožujka 1941. BERLIN

(Izvadci iz zapisnika sastanka revizora Finanzministeriuma i službenika Reichsordnunga. Dosje uklonjen - duplikat.) 23. lipnja 1941. BREST-LITOVSK (Kurirska- depeša generala Cuderiana svom zapovjedniku, generalu Bocku, stožer: Pripet, Poljska. Uhvaćena: B jal istok. Ne-uručena.) 2. veljače 1942. BERLIN (Izvađeno iz pismovne arhive Manfreda Probst, službenika Reichsindustrie, poslao Hiru Kayanaka, atašeu japanskog veleposlanstva u Berlinu) Štovani Reichsoffiziell Probst, kako smo sada braća ne samo po oružju, nego i po duhu, moramo raditi i dalje na svom usavršavanju, što od nas očekuju naši vođe. No da prijeđemo na temu, moj dragi Reichsoffiziell. Kao što vam je zacijelo i samom poznato, naše su vlasti krenule u zajednički program razvoja radarske opreme. U Berlin smo poslali avionom - uz veliku pogibelj - svoje najistaknutije znanstvenike-elektroničare na sastanak s vašim ljudima. To je bilo prije šest tjedana, a do danas nije održan ni jedan jedini sastanak. Nedavno sam obaviješten da su naše najistaknutije znanstvenike zabunom otpremili avionom u Greifsvvald na Baltiku. Dragi moj Reichsoffiziell, njihovo područje rada nisu pokusi s raketama, nego radar. Na nesreću, nitko od njih ne govori vaš jezik, a prevoditelji koje ste im dodijelili našim ne vladaju baš sasvim tečno. Prije jedan sat na moj je stol stigla vijest da su naši istaknuti znanstvenici na putu za VViirzberg, gdje djeluju radioodašiljači. Dragi moj Reichsoffiziell, mi i ne znamo gdje je taj VViirzberg. A naše najbolje znanstvenike ne zanimaju radioodašiljači, nego radar! Biste li mogli otkriti gdje se nalaze naši istaknuti znanstvenici? Naši istaknuti znanstvenici putuju po čitavoj Njemačkoj - ali s kakvim ciljem?

25. svibnja 1942. ST VALERY-EN-CAUX (Izvjestaj što ga je podnio bojnič Victor Fontine, izbačen padobranom u području Héricourta, a vraćen kočom na Išle of VVight.) (Napomena: Zapovjedništvo Loch Torridona. Za arhivu. Odobrio brigadni general Teague. Satniku Victoru Fontineu odobrava se odmor po povratku s VVighta. Podržavam preporuku za promaknuće u čin bojnika...) Fontine je izjurio iz Londona cestom prema Hempsteadu i krenuo prema Oxfordshireu. Već je mislio da seansa s Teagueom i Stoneom, na kojoj ih je izvještavao o svojoj misiji, nema kraja! Bože! Kolika ponavljanja! Njegov suupravljatelj Stone uvijek bi se srdio kad bi se on vratio s kojeg od svojih izleta iza njemačkih linija. Bio je to posao za koji je Stone bio obučen, no koji mu više nije bio dostupan. Takve mu je upade priječila raz-nesena šaka, i zato bi svoj bijes iskaljivao na Victoru. Podvrgao bi Fontinea brzim, oštrim i mnogo puta ponovljenim pitanjima, vrebajući na pogreške u svakoj fazi misije. Sva samilost što ju je Victor osjećao prema tom kriptografu izgubila se već nakon nekoliko mjeseci. Mjeseci? Majko Isusova, ta prošle su već skoro dvije i pol godine! Noćas je, međutim, Stoneova taktika zavlacenja bila neoprostiva. Udari Luftwaffea na Englesku su jenjali, ali nisu i sasvim prestali. Ako bi se sada oglasile sirene zračne uzbune, možda bi postalo nemoguće izvući se iz Londona. A Janevsamo što nije rodila. Liječnici su rekli da bi se to trebalo zbiti u roku od četrnaest dana. To su mu rekli prije tjedan dana, kad je odletio s Lakenheatha u Francusku, gdje su ga izbacili na pašnjake Héricourta. Stigao je do predgrađa Aylesburyja i pogledao na sat, koji je prinio slabašnom svjetlu upravljačke ploče. Bila su dva i dvadeset u noći. Oboje će se nasmijati tome; uvijek se vraćao kući u neki smiješni sat. Ali će se vratiti. Za deset će se minuta naći na imanju. Iza sebe, u daljini, najednom je začuo jauk sirena što se dizao i spuštao u plačnoj fugi. Više nije bilo straha koji bi ga sveg potresao i oduzeo mu dah, a koji je nekoć pratio taj

užasni zvuk. Kao da se i sam zvuk umirio; ponavljanje je otupilo njegovu stravu. Zavio je volanom desno; već je bio na sporednoj cesti što je vodila na imanje u Oxfordshireu. Još tri-četiri kilometra pa će biti sa svojom ženom. Noga mu je pritisnula gas. Na cesti nije bilo automobila; mogao je požuriti. Uši su mu makinalno osluškivale i vrebale na daleku tutnjavu bombardiranja. Ali ovaj put nije bilo daleke tutnjave; čuo je samo neprekidno zavijanje sirena. Najednom su ti zvukovi prodrli gdje zvukovima nije mjesto. Zastao mu je dah, i on je u trenutku shvatio da mu se vratio zaboravljeni strah. Na trenutak se upitao da li to njegova premorenost na njemu iskušava varke... Ali to nije bila varka! Baš nikakva varka! Zvukovi su dolazili odozgo i nije ih mogao pobrkati ni s čim drugim. Čuo ih je on i prečesto, i to kako nad Londonom, tako i s druge strane Kanala na desecima različitih, skrovitih mjesta. Heinkelovi zrakoplovi. Dvomotorci, njemački, dalekoletni bombarderi. Prešli su preko Londona. A ako su zaobišli London, moglo se s priličnom sigurnošću tvrditi da će Heinkeli udariti sjeverozapadnim smjerom prema području Birminghama i tvornicama oružja. O, Bože! Zrakoplovi su gubili visinu. Rušili su se prema zemlji u brzom silasku. Točno iznad njega! Ispred njega! Bombarderski nalet! Zračni napad na ladanju kraj Oxfordsbirea! Što je to, za ime Božje?... : Isuse! O, Isuse Kriste! Imanje! Najsigurnije područje u čitavoj Engleskoj. No prema napadu s tla, a ne s neba! Taj napad niskoletućih aviona bio je usmjeren na imanje! to cesta za koju je, koliko se sjećao, njegov otac rekao da vodi do konjušnice. Fontine se bacio na tlo, ispod razine trave, i ostao tako, nepomičan. Podizao je glavu centimetar po centimetar. Čekao je i motrio. Pred očima mu se pokazao stari svećenik. Bio je odjeven u

dugu bijelu mantiju, a u ruci mu je bila košarica. Progovorio je glasno, ali Andrew nije vidio kome se to obraća. Niti je razumio riječi. Redovnik je zastao, pa se okrenuo, pa opet progovorio. Sad se začuo i odgovor. Bio je brz, autoritativan, izrečen jezikom koji Fontine nije smjesta prepoznao. A onda je ugledao redovnikova pratioca i smjesta ga premjerio onako kako se premjerava protivnik. Čovjek je bio krupan, pleća su mu bila široka i masivna, ubačena u sako od devine dlake iznad dobro skrojjenih hlača. Obojicu su obasjale zadnje zrake sunca, ne baš dobro - svjetlo im je padalo s leđa - ali ipak dovoljno da im razluči lica. Andrew se koncentrirao na mlađeg, snažno građenog muškarca što je koračao iza svećenika. Lice mu je bilo krupno, oči široko razmaknute, ispod svijetlih obrva i preplanula čela iznad kojeg je izbijala kratka, od sunca izbljedjela kosa. Imao je oko četrdeset pet godina, zacijelo ne više. I taj hod: bio je to promišljen čovjek, koji se mogao i hitro pokrenuti, ali mu baš nije bilo do toga da se to i vidi. Fontine je već zapovijedao takvim ljudima. Stari je redovnik produžio prema mramornim stubama, prebacio košaricu u lijevu ruku, a desnom zadigao skute mantije. Stupio je na najgornju stepenicu pa se okrenuo mlađem muškarcu. Glas mu je bio mirniji, rezigniran prema laikovu društvu ili njegovim uputama ili oboma. Progovorio je polako, i Fontine je sad bez muke prepoznao jezik. Bio je to grčki. Dok je slušao svećenika, došao je do još jednog, podjednako očitog zaključka. Taj snažno građeni muškarac bio je Annaxas Dakakos. Pravi bik. Svećenik je produžio preko širokog mramornog portala sve do vrata; Dakakos se popeo stubama i krenuo za njim. Zatim su obojica ušla u kuću. Fontine je nekoliko minuta ostao ležati u travi na rubu prilazne staze. Morao je razmisliti. Što je dovelo Dakakosa na Campo di Fiori? Što bi ga tu moglo zanimati? A kad su se stvorila pitanja, postao je očit i jedini mogući odgovor. Usamljeni je Dakakos bio ona nevidljiva sila koja je

tu vladala. Razgovor što se upravo odigrao na kružnoj cesti nije bio razgovor stranaca. Sad je još samo trebao utvrditi je li Dakakos na Campo di Fiori došao sam. Ili je sa sobom doveo i zaštitu, vlastitu vatrenu moć? U kući nije bilo nikoga, u prozorima nije bilo svjetla, iznutra ni zvuka. Što znači da preostaje još samo konjušnica. Andrew je zapuzao natrag u vlažnu travu i zaustavio se tek kad je grmlje zaklonilo pogled s prozora. Podigao se iza grmlja i izvadio iz džepa mali revolver Berettu. Uspeo se na nasip iznad prilazne staze i procijenio kut pod kojim preko uzvisine ide cesta za konjušmcu. Ako su Dakakosovi ljudi u konjušnici, onda će ih lako likvidirati. Bez pucnjave; to je bilo bitno. Oružje je samo sprava; ljudi se ruše već od same prijetnje. Fontine se pognuo pa zavijugao preko uzvisine prema cesti za konjušnicu. Rani je večernji vjetar povijao vrhove trave i grane stabala, i profesionalni se vojnik instinktivno prilagodio ritmu njihova gibanja. Pred očima su mu se pojavili krovovi ko-njušnice, pa je nečujno krenuo nizbrdicom prema cesti. Ispred vrata konjušnice bio je dugački čeličnosivi Maserati, sa skorenim blatom na kotačima. Nije bilo ni glasa, ni znaka života; čuo se samo tihi šum okolnih šuma. Andrew se spustio na koljena, dohvatio grudnu zemlju, pa je bacio preko ceste i pogodio dvadeset metara daleke prozore konjušnice. Nitko se nije pojavio. Fontine je ponovio postupak, i sad je uzeo malo više blata i u nj umiješao nekoliko kamenčića. Tresak je bio jači; to naprosto nije moglo proći neopaženo. Ništa. I nitko. Andrew je oprezno izišao na cestu i krenuo prema automobilu. I zastao prije nego što je stigao do njega. Površina je ceste bila tvrda, no ipak još pomalo vlažna od nedavne kiše. Maserati je bio okrenut prema sjeveru. S desne strane automobila, koja je bila pred njim, nije bilo otisaka nogu. Obišao je kola. S lijeve, vozačeve strane stajali su sasvim jasni otisci, tragovi muške cipele. Dakakos se ponašao u skladu s likom što su ga složili za

stolom na Via Veneto. Došao je sam. Sad više nije bilo vremena za gubljenje. Na zidu je bila slika koju je trebalo uzeti, a pred njim put do Champoluca na koji je trebalo krenuti. A osim toga, zvučalo je zaista ironično da je Da-kakosa našao na Campo di Fioriju. Informator će završiti život na mjestu gdje je počela njegova opsesija. Motrilački zbor je zaslužio bar toliko. Sad je na kući opazio svjeda, ali samo u prozorima lijevo od glavnog ulaza. Andrew se držao zida, prignuo se ispod izboja, sve dok se nije našao na strani prozora gdje je svjetlo bio najjače. Sve centimetar po centimetar podigao je lice do okvira i pogledao unutra. Prostorija je bila golema. Unutra su bili kauči i naslonjači i ognjište. Gorjele su dvije svjetiljke: jedna kraj daljeg kauča, druga bliže, desno od naslonjača. Dakakos je stajao kraj okvira kamina i gestikulirao polaganim, promišljenim pokretima ruku. Svećenik je bio u naslonjaču, leđima okrenut Fontineu, i jedva vidljiv. Razgovor im je bio prigušen, nerazaznadjiv. Bilo je nemoguće odrediti je li Grk naoružan; morao je pretpostaviti da jest. Andrew je s ruba staze iščupao opeku i vratio se do prozora. Uspravio se, s Berettom u desnoj i opekou u lijevoj ruci. Dakakos je prišao svećenikovu naslonjaču. Grk ga je nešto preklinjao, ili mu objašnjavao, i njegova je koncentracija bila apsolutna. Sad je pravi trenutak. Fontine je zaklonio oči pištoljem, pa ispružio lijevu ruku prema natrag i zamahnuo njome prema naprijed, i hitnuo opeku u središte prozora, pa na sve strane razbacao smrskano staklo i drvene letvice. Čim je staklo prasnulo, on je Berettom posjekao ostatak stakla, koje mu je zaklanjalo prolaz, pa kroz oslobođeni prostor gurnuo oružje, i kriknuo koliko ga grlo nosi »Ni makac, ili si mrtav!« Dakakos se sledio. »Vi?« prošaptao je. »Pa vas u uhitili!« **

Grku je glava pala na prsa, a rane na licu, zadane pištoljskom cijevi, bile su duboke, ružne i iz njih je liptala krv. Ako je taj čovjek išta zaslužio, pomislio je Fontine, onda je to bila bolna smrt. »Za ime Boga, imajte milosti!« kriknuo je svećenik iz nasuprotnog naslonjača, gdje je sjedio vezan i bespomoćan. »Kuš!« zauriao je vojnik, ne skidajući pogleda s Dakakosa. »Zašto si to učinio? I zašto si tu?« Grk je samo zurio u nj. Disao je isprekidano, a oči su mu bile natečene. »Rekli su mi da su vas uhvatili. Da imaju sve što im treba.« Glas mu se jedva i čuo, jer je govorio sebi koliko i čovjeku nad sobom. »Onda su se zabunili, stari moj«, odgovorio je Andrew. »Signalili su im se pobrkali. Možda očekuješ da ti brzojave svoje isprike? Što su ti rekli? Da me već hvataju?« Dakakos je nastavio šutjeti, samo je žmirkao zbog potočića krvi što su mu se s čela slijevali u oči. Fontineu se učinilo da čuje svoje zapovjednike iz Pentagona. Nikad ne priznaj. Nikad ne objašnjavaj. Odredi si cilj, za ostalo neka te ne boli glava. »Pusti sad to«, rekao je tiho Dakakos. »Samo mi reci zašto si tu.« Grku su oči zaplivala u glavi; usne su mu se pomakle. »Ti si smeće. A mi ćemo te zaustaviti!« »Tko to mi?« Dakakos je izvio vrat, izbacio glavu, i pljunuo vojniku u lice. Fontine je zamahnuo pištoljskom cijevi i raspalio Grka u čeljust. Glava mu je opet pala na prsa. »Prestanite!« kriknuo je redovnik. »Ja ću vam reći. Postoji jedan svećenik koji se zove Land. Dakakos i Land rade skupa.« »Tko to?« Fontine se naglo okrenuo prema redovniku. »To je sve što znam. Samo ime! Oni su već godinama u vezi.« »Tko je on? Sto je on?« »To ja ne znam. Dakakos mi to nije rekao.« »Čeka li on možda na nj? Možda taj svećenik dolazi ovamo?« Izraz se svećenikova lica najednom promijenio. Vjeđe su mu zatreptale, a usne zadrhtale.

Andrew je shvatio. Dakakos je čekao nekoga, ali taj netko nije bio Land. Fontine je podigao cijev pištolja i zabio ga u usta napol onesviještenog Grka. »Dobro, oče, sad imaš dvije sekunde da mi kažeš tko je to. Koga je taj kujin sin čekao?« »Onog drugog...« »Drugog što?« Stari se redovnik zagledao u nj. Fontine je u želucu osjetio hladnu prazninu. Maknuo je pištolj. Adrian. Adrian je na putu za Campo di Fiori! Njegov brat je uspio krenuti i prodao se Dakakosu! Slika! Morao se uvjeriti da je slika na svome mjestu! Okrenuo se i pogledao vrata od... Udarac koji je došao, bio je paralizirajući. Dakakos je prekinuo žicu od svjetiljke kojom su mu bila vezana zapešća i bacio se na Andrewa, jednom ga šakom mlateći po bubrezima, dok mu se druga stegla oko cijevi Berette, i izvijala mu podlakticu, tako da je Fontine pomislio da će mu slomiti lakat. Andrew je na to uzvratio tako da je pao na bok, i zakotrljao se od siline Dakakosova naleta. Grk je skočio na nj, lomeći ga snagom slonovita malja. Tresnuo je Fontineovim zglavcima tako silno o pod da je pištolj prasnuo, i zrno se zabilo u drveni luk dovratka. Andrew je izbacio koljeno i raspalio Dakakosa u prepone, i zdrobio mu testise tako da je izvio leđa, s licem izobličanim od bola. Fontine se ponovno zakotrljao, oslobodio lijevu šaku, zabio prste kao pandže u krvavo lice nad sobom, pa rasparao ovješeno meso. Dakakos, međutim, ni dalje nije htio uzmaknuti, nije htio popustiti, nego je tresnuo podlakticama Andrewa u grkljan. Sad je bio čas! Andrew se izvio prema naprijed, i zabio zube Dakakosu u ruku, i ugrizao ga duboko, kao bijesan pas, i osjetio kako mu se u grlo slijeva vrela krv. Grk je podigao ruku - odmaknuo šaku - i tako je Fontine dobio toliko potreban manevarski prostor. Tresnuo ga je još jednom

koljenom u prepone, i čitavim se tijelom podvukao pod tog orijaša, i pritom izbacio ruku duboko pod Dakakosovo pazuhu, i pritisnuo živac svom snagom koju je uspio skupiti. Grk je od užasnog bola zadigao čitavu desnu stranu tijela. Andrew se prevalio lijevo, udarcima nogu odbio teško tijelo, pa izvukao oslobođenu ruku. Brzinom stečenom u stotinu vatrenih krštenja, Fontine se već našao u čučnju, s naperenom Berettom, i izrigao pet zrna u izložena prsa doušnika koji ga je zamalo ubio. Dakakos je bio mrtav. Annaxas više ne postoji. Andrew je nesigurno ustao na noge. Bio je obliven krvlju, a čitavo mu se tijelo rušilo. Pogledao je svećenika Xenope u naslonjaču. Starčeve su oči bile zatvorene, a usne su mu se micale u nijemoj molitvi. U Beretti je ostao još jedan metak. Andrew je podigao pištolj i opalio. 28 Adrian je zapanjeno uzeo brzogav što mu ga je pružio recepcioner. Krenuo je prema prednjem ulazu hotela, zastao i otvorio ga. Gospodin Adrian Fontine Excelsior Hotel Rim, Italija Dragi moj Fontine; mi se moramo hitno naći, jer ne smijete djelovati sami. Morate mi vjerovati. Mene se nemate zbog čega bojati. Ja razumijem vašu zabrinutost, zato neće biti posrednika, nitko vas od mojih neće presresti. Čekat ću vas sam, jer samo sami možemo donijeti odluku. Provjerite svoj izvor, Theo Dakakos Dakakos mu je ušao u trag! Grk je očekivao da će se SASTATI. Ali gdje? I kako? Adrian je znao, kad jednom prođe kroz rimsku carinu, oni koji ga traže doznat će da je u Italiji, i on to više ničim neće moći sakriti. Zato se i odlučio na sljedeći korak u svom strateškom planu. Ali to da se Dakakos s njim želio otvoreno sastati, izgledalo mu je krajnje neobično. Izgledalo je kao da Dakakos pretpostavlja da oni rade zajedno. Pa ipak je baš Dakakos progonio Andrewa, progonio ga neumorno,

ingeniozno, i napeo Motrilačkom zboru lukavu zamku, sapleo organizaciju koja je uspjela uzmaknuti zajedničkom nastojanju glavnog inspektora i Ministarstva pravosuđa Sinovi Victora Fontinea - unuci Savaronea Fontini-Cristija -krenuli su u potjeru za škrinjom. Zašto bi Dakakos pokušavao spriječiti jednog, a ne i drugog? Odgovor može biti da je želio učiniti baš to. Mrkva magarcu ispred nosa: ponuda sigurnosti i povjerenja koju je trebalo prevesti s vladanjem i ropstvom. ... Čekat ću vas sam, jer samo sami možemo donijeti odluku. Provjerite svoj izvor... Je li Dakakos krenuo prema Campo di Fioriju? Kako je to moguće? I što je taj izvor? Pukovnik Tarkington iz generalnog inspektorata s kojim je Dakakos uspostavio vezu da bi mogao postaviti stupicu Motrilačkom zboru? Koji bi to drugi izvor mogao biti zajednički njemu i Dakakosu? »Gospodine Fontine?« Bio je to ravnatelj Excelsiora. Vrata njegova ureda, iz kojeg je žurno izašao, ostala su mu otvorena iza leđa. »Da?« »Prvo sam vas, naravno, potražio u vašoj sobi. Ali vas nije bilo.« Nervozno se nasmiješio. »Naravno«, odgovorio je Adrian. »Jer sam tu. Sto je bilo?« »Naši su nam gosti uvijek prva briga.« Talijan se ponovno nasmiješio. To je izluđivalo. »Molim vas. U žurbi sam.« »Maločas nas je netko nazvao iz američke ambasade. Vele da su nazvali sve hotele u Rimu. Traže vas.« »I što ste im rekli?« »Naši su nam gosti...« »Što ste im rekli?« »Da ste se već ispisali. Što ste zaista i učinili, signore. Međutim, ako se želite poslužiti mojim telefonom...« »Ne, hvala«, odgovorio je Adrian i krenuo prema izlazu. A onda je zastao i okrenuo se ravnatelju. »Nazovite ambasadu. Recite im kamo sam otišao. To znaju na recepciji.« Bio je to drugi dio njegova rimskog strateškog plana, a kad

ga je smislio, shvatio je da je to samo ponavljanje onog što je već učinio u Parizu. Još prije kraja dana profesionalci koji ga slijede znat će točno gdje se nalazi. Računala i pasoški brojevi i međunarodna suradnja omogućili su brzo prenošenje informacija. Trebao ih je sve navesti da pomisle kako je krenuo gdje nije. Rim je bio najbolja polazna točka. Da je odletio u Milano, ljudi iz inspektorata prekopal bi svoje arhive, pa bi isplivao Campo di Fiori. A to nije smio dopustiti. Zamolio je recepciju Excelsiora da mu izrade maršrutu za vožnju na jug. Do Napulja. Preko Salerno i Policastra, cestama koje će ga odvesti na istok, kroz Calabriju sve do Jadrana. U zračnoj je luci unajmio automobil. A sada se tom lovu pridružio i Theodore Dakakos. Dakakos, čiji su releji za prenošenje informacija bili brži od Vojne obavještajne Sjedinjenih Država, i mnogo opasniji. Adrian je znao što američka vojska želi: ubojicu iz Motrilačkog zbora. Ali je zato Dakakos želio škrinju iz Constantine. A to je bio veći plijen. Adrian se kroz rimski melodramatski promet vratio u zračnu luku Leonardo da Vinci. Vratio je unajmljeni automobil i kupio kartu Italia Airlinesa za Milano. Stao je u red pred izlaznim vratima, ovješena tijela, tražeći zaštitnički zaklon mnoštva. Kad ga je mnoštvo gurnulo naprijed, najednom su mu - zbog razloga nepoznatih - iz sjećanja doprle riječi jednog zaista iznimnog pravnika. Možeš trčati s čoporom, u sredini čopora, ali ako želiš nešto stvoriti, probij se do ruba i odvoji od čopora. Darrow. Iz Milana će nazvati oca. I slagat će mu o Andrewu, nešto će već izmisliti, ne može sad misliti i o tome. Ali će zato morati doznati nešto više o tom Theodoreu Dakakosu. Dakakosu koji mu se primiče. ** Sjedio je na krevetu u milanskom Hotel di Piemonteu kao što je sjedio na krevetu u londonskom Savoyu, i zurio u papire pred sobom. Ali to nisu bili vozni redovi letenja, bile su to fotokopije očevih sjećanja na pedeset godina stare događaje. Sad je ponovno čitao - ali ne zbog neke nove informacije, jer

je znao što je u njima - već zato što je čitanje odgađalo trenutak podizanja slušalice. Pitao se koliko je temeljito njegov brat proučio te stranice, pune nepovezanih opisa i nevoljkih, počesto opskurnih razmišljanja. Andrew će vjerojatno nad njima naprezati oči, pedantno kao vojnik na bojištu. Na papirima su bila imena. Gol-doni, Capomonti, Lefrac. Ljudi do kojih je morao doći. Adrian je znao da više ne može odlagati. Presavinuo je stranice, stavio ih u džep sakoa, pa posegnuo za telefonom. Deset minuta kasnije nazvala ga je telefonska centrala. Zazvonio je osam tisuća kilometara daleki telefon u kući na North Shoreu. Javila se majka, i kad je izrekla te riječi, izgovorila je to tako tiho, ne zastajući od bola, jer ta su zastajkivanja bila vanjska, a tuga je bila samo njezina. »Sinoć ti je umro otac.« Ni on ni ona nekoliko sekundi nisu progovorili ni riječi. Ta je šutnja prenosila osjećaj ljubavi. Kao da se dotiču. »Smjesta se vraćam kući«, rekao je. »Ne, ne čini to. On to ne bi želio. Ti znaš što moraš učiniti.« Ponovno je uslijedila šutnja. »Da«, rekao je on napokon. »Adrian?« »Da?« »Morala bih ti reći dvoje, ali o tome ne želim raspravljati. Možeš li to shvatiti?« Adrian je zastao. »Mislim da mogu.« »Posjetio nas je jedan vojni časnik. Pukovnik Tarkington. Bio je toliko ljubazan pa da o svemu razgovara samo sa mnom. Znam za Andrewa.« »Zao mi je.« »Vrati ga kući. Njemu je potrebna pomoć. Sva pomoć koju mu mi možemo dati.« »Pokušat ću.« r »Tako je lako samo se osvrnuti i reći: 'Da, sad mi je jasno. Shvatio sam.' On je uvijek vidio samo rezultate snage; nikad nije shvatio i njezine komplikacije, mislim, svu sućut koju ona izaziva.« »A da ne raspravljamo o tome?« podsjetio ju je sin.

»Da. Ne bih o tome željela raspravljati. - O, Bože, kako se bojim!« »Molim te, majko.« Jane je duboko disala, i žica je prenijela taj zvuk. »Ima tu i još nešto. Ovdje je bio Dakakos. Razgovarao je s tvojim ocem. S nama oboma zajedno. Moraš mu vjerovati. Tako je želio tvoj otac; on je u to bio uvjeren. A uvjeren sam i ja.« ... provjerite svoj izvor... »Poslao mi je brzojav. Veli da me čeka.« »U Campo di Fioriju«, dovršila je Jane. »A što je rekao o Andrewu?« »Da misli kako ti je brata možda nešto zadržalo. Nije to razrađivao; razgovarali smo samo o tebi. Stalno te je spominjao.« »Sigurno ne želiš da dođem kući?« »Ne. Ovdje više ništa ne možeš učiniti. On to ne bi želio.« Zastala je na trenutak. »Adrian, reci svom bratu da njegov otac nije za to nikada doznao. Umro je vjerujući da su oba njegova blizanca ljudi za kakve ih je stvarao.« »Reći ću mu. Javit ću se uskoro.« I zatim su se tiho pozdravili. * Njegov je otac bio mrtav. Njegov je izvor nestao, i praznina je bila strašna. Sjedio je kraj telefona, svjestan da mu se na čelu skuplja znoj, iako je u sobi bilo hladno. Ustao je s kreveta; toliko je toga trebalo obaviti, i morao je djelovati brzo. Dakakos je bio na putu za Campo di Fiori. A isto tako i ubojica Motrilačkog zbora, samo što to Dakakos nije znao. I tako je sjeo za pisaći stol i prihvatio se pisanja. Kao da se vratio u svoj bostonski stan, gdje bilježi pitanja za sutrašnje unakrsno ispitivanje na sudu. Ali u ovom slučaju riječ nije bila o sutrašnjem danu. To je bilo večeras. I vrlo mu je malo pitanja dolazilo u glavu. *** Zaustavio je auto na grananju ceste, dohvatio kartu i raširio je ispod svjetla na komandnoj ploči. Grananje je bilo označeno na karti. Druge ceste nije bilo sve do grada Lavena.

Otac je rekao da se s lijeve strane nalaze veliki kameni stupovi; to je ulaz u Campo di Fiori. Pokrenuo je auto, zapiljio se u tamu, sve očekujući da će mu oko uhvatiti uspravljeni kamen u svojoj šumi slijeva. Nakon daljnjih sedam kilometara ceste, napokon ih je i ugledao. Zaustavio je auto kraj golemih, trošnih kamenih stupova i kroz prozor naciljao baterijom. Iza njih je krivudala cesta, baš kao što ju je otac bio opisao, pa naglo skretala i nestajala u šumi. Skrenuo je automobil desno i provezao se kroz vrata. Usta su mu se najednom osušila, srce mu se ubrzalo, i njegovi su mu se otkucaji kao jeka ponavljali u grlu. Najednom ga je ščepao strah od nečeg neposrednog i nepoznatog. Želio se s tim suočiti što prije, prije nego što ga svlada strah. Povećao je brzinu. Nigdje nikakva svjetla. Golema je bijela kuća stajala u sablasnom miru, mrtvački velebna u mraku. Adrian je parkirao automobil na lijevoj strani kruga, nasuprot mramornim stubama, isključio motor pa, oklijevajući, i farove. Izišao je, izvadio bateriju iz džepa kišnog ogrtača, pa preko trošnog kolnika krenuo prema stubama. Mračni je mjesec nakratko osvijetlio makabralnu scenu, pa nestao. Nebo je bilo zastrto, ali nije obećavalo kišu; oblaci su bili posvuda nad njim, ali su bili tanki i putovali su prebrzo. Zrak je bio suh; sve je bilo mirno. Adrian je stigao do najdonje stube pa upalio bateriju i pogledao na sat. Bilo je jedanaest i trideset. Dakako nije bio tu. Niti njegov brat. Bar bi jedan ili obojica čuli njegov auto; niti jedan od njih u ovo doba još ne bi spavao. Ostaje, dakle, još samo stari svećenik. Starac na ladanju sad bi već morao biti u postelji. I zato je zazvao: »Hej, vi unutra! Ja sam Adrian Fontine i želio bih s vama razgovarati!« Ništa. Pa ipak ne ništa! Jer se nešto ipak pokrenulo. Bilo je to šljapkanje, sitno grebanje popraćeno tihim, neraspoznatljivim cviležom. Zamahnuo je baterijom prema

izvoru zvuka. I njezinim snopom uhvatio zamagljene, ustrčale likove štakora - tri, četiri, pet - što su repeljali preko daske otvorenog prozora. Umirio je bateriju. Prozor je bio razbijen; vidio je iskrzani rub prozora. Polako mu je prišao, najednom obuzet strahom. Noga mu je utonula u blato; cipela mu je zdrobila razbijeno staklo. Zastao je pred prozorom i podigao bateriju. Najednom je izgubio dah od makinalnog udaha, jer mu je zasljepljujući snop zahvatio dva para životinjskih očiju. Oči su poskočile, preplašene i lude, i onda se začulo užasno prigušeno cviljenje kad su kreature pobjegle u mrak, u drugi dio kuće. Začuo se tresak. Izbezumljene, uplašene životinje sudarile su se s nekim nestabilnim staklenim ili porculanskim predmetom. Adrian je udahnuo još jednom, pa se stresao. Nosnice su mu se ispunile neizdrživim smradom, aromom truleži i raspadanja od čega su mu se oči navlažile, a grlo mu nabrekle i počelo Iga gušiti. Zadržao je dah i popeo se preko prozorske daske. Pritisnuo je dlan lijeve ruke na usta i nos, kao da filtrira taj gnusni ismrad. Bacio je snop baterije na golemu sobu. I zateturao od šoka. Likovi dvaju mrtvaca - jednog u razderanim haljama i vezana za naslonjač; drugog polugolog i na podu - bili su jezivi. Odjeća je bila razderana životinjskim zubima, meso iskidano životinjskim čeljustima, a sasušena krv ovlažena životinjskom mokraćom i slinom. Adrian je zateturao. Iz usta mu je poletjela bljuvotina. Trznuo se ulijevo. Svjetlo je zahvatilo dovratnik i on se odbacio u nj, hvatajući zrak kao riba na suhom, zrak koji se može gutati. Bio je u kabinetu Savaronea Fontini-Cristija, čovjeka kojeg nije nikad upoznao, no koga je sad mrzio svom mržnjom koju je nalazio u sebi. Djeda koji je pokrenuo lanac ubojstava i sumnjičenja, koji je i donosio sve nove i nove smrti i sve veću mržnju. A zbog čega i radi čega? »Proklettttt bioooooooooo!... Neobuzdano je zavrištao. Zgrabio je visoki naslon stare

stolice i uz tresak je bacio na pod. I najednom, u tišini i pri punoj svijesti što treba učiniti, Adrian je zastao nepomično i usmjerio bateriju u zid iza pisaćeg stola. Desno, kako se sjećao, ispod slike Madone. Okvir je bio tu, ali je staklo bilo razbijeno. I slika nestala. Pao je na koljena, drhćući čitavim tijelom. Suze su mu pokuljale na oči, pa je neobuzdano zajecao. »O, Bože«, prošaptao je, a bol je bila neizdržljiva. »O, brate moj!« 29 Andrew je skrenuo Land-Roverom s alpske ceste i natočio kavu, tako vruću da se iz nje pušilo, u poklopac termosice. Za malo je vremena prevalio lijep put: prema Michelinovoj ga je karti od sela Champoluc dijelilo još petnaestak kilometara. Bilo je jutro; zrake ranog sunca izbijale su iza okolnih gora. Još malo pa će se uvesti u Champoluc i kupiti potrebnu opremu. Adrian je daleko zaostao. Andrew je znao da može malo usporiti, malo promisliti o svemu. Osim toga, njegov je brat ulazio u situaciju koja će ga paralizirati. Adrian će u Campo di Fioriju otkriti leševe, pa se uspaničiti; misli će mu biti zbunjene, neodlučne. Neće znati što da počne. Njegov brat nije bio obučen da se suočava s nasilnom smrću; ona je za nj bila predaleka. Drukčije je to s vojnicima: drukčije je to za nj. Fizička konfrontacija -čak krvoproliće - izoštravali su mu ćutila, utakali u nj silovit osjećaj ushita. Njegova bi energija briznula do maksimuma, i tada bi bio pun samopouzdanja, siguran u pokretima. Škrinja je već bila praktički njegova. I sad je bio čas da se sabere. Prouči svaku riječ, svaku moguću nit. Dohvatio je očeve fotokopirane listove i podigao ih, hvatajući kroz vjetrobran jutarnje svjetlo. Na sjeveru, u brdima - između željezničkih čistina Kraben Ausblick i Greier Gipfel, čini mi se - nalazi se mala gostionica koju vodi obitelj Capomonti. Opet se pozivam na arhivu u Zermattu (nisam se raspitivao u distriktu Champoluc da ne

pobudim sumnju), a prema njemu ta krčma još postoji. Koliko sam shvatio, u međuvremenu je i ponešto proširena. Trenutno njome upravlja Natan Lefrac, potomak po ženskoj liniji Capomontijevih. Sjećam se tog čovjeka. On još tada, naravno, nije bio čovjek nego dijete, jer je bio godinu ili dvije mladi od mene, sin trgovca koji je poslovao s Capomontijevima. Postali smo jako dobri prijatelji. Jasno se sjećam da su ga Capomontijevi jako voljeli i nadali se da će se oženiti djevojkom iz njihove kuće. Sto je on očito i učinio. Kao djeca - i mladići - kad god bismo došli u Champoluc, odsjeli bismo u Locanda Capomonti. Sjećam se toplih dobrodošlica i smijeha i huke u ognjištima i velike udobnosti. Obitelj je bila jednostavna - jednostavna u smislu nekomplikirana - i iznimno otvorena i iskrena. Savaroneu je bila osobito prirasla srcu. Ako je u Champolucu trebalo ostaviti nekakvu tajnu, onda ju je trebalo povjeriti starom Capomontiju, stijeni šutnje i povjerenja... Andrew je spustio listove i dohvatio Michelinovu cestovnu kartu. Još je jednom pošao tragom sitnih oznaka pruge kroz Zermatt, pa su mu se vratile brige. Od mnogih čistina kojih se njegov otac sjećao, ostale su još samo četiri. I nijedna nije nosila ime sokola. Jer slika lova u kabinetu u Campo di Fioriju nije bila kakvu ju je otac zapamtio; na njoj nisu bile prikazane ptice ishajkane iz grmlja. Umjesto njih, na slici su bili lovci na sazrelom polju, a oružje im je bilo upereno u sokolove što su lijeno letjeli na dalekom nebu. Bio je to umjetnički komentar ispraznosti lova. Njegov je otac rekao da se čistine zovu Orlov vrh, Kondorovo sljeme, pa Vranina vidjelica. A morala je postojati i čistina u čijem se imenu krije sokol. No sve ako je i postojala, više je nije bilo. U međuvremenu je proteklo pola stoljeća, a opskurne čistine uz prugu ispod alpskih prijevoja, razmaknute po tridesetak kilometara, nisu bile nikakvi putokazi. Tko se više sjeća točnog položaja tramvajske stanice trideset godina nakon što su tračnice zalivene asfaltom? Spustio je kartu i opet dohvatio fotokopirane stranice. Početni se ključ krio negdje u tim riječima.

Zastali smo u središtu sela radi kasnog ručka, ili popodnevnog čaja, ne sjećam se više čega - i Savarone je otišao iz restorana da u brzojavnom uredu vidi ima li kakva poruka - toga se sjećam. Kad se vratio, bio je jako uzrujan, i ja sam se bojao da bi mogao otkazati naš izlet u brda još prije nego što je i počeo. Za vrijeme jela, međutim, uručili su mu još jednu poruku, pa se Savarone smirio i očito mu je laknulo. Više nije bilo govora o povratku u Campo di Fiori. Tako je prošao taj strašni trenutak za jednog tjeskobom obuzetog sedamnaestogodišnjaka. Poslije restorana svratili smo u dućan trgovca koji je po govoru bio Nijemac a ne Talijan ili Francuz. Moj otac je bio spreman od tog čovjeka naručiti živež i opremu, zato što ga je žalio. On je bio Židov, a za Savaronea, koji se žestoko borio protiv carističkih pogroma i s Rothschildima sklapao poslove stiskom ruke, takav se način razmišljanja nije dao ničim opravdati. Ostalo mi je mutno sjećanje na jedan neugodan događaj te večeri u dućanu. Sto se baš točno dogodilo, toga se ne sjećam, ali znam da je to bilo nešto jako ozbiljno i da je u mom ocu izazvalo tihu ali nedvojbenu ljutnju. I to tužnu, ako me i opet služi pamćenje. Nešto mi je neodređeno govorilo da je netko preda mnom prikrio detalje, ali danas, nakon toliko godina, od svega je ostao samo dojam, koji je možda i lažan. Otišli smo iz trgovine i produžili konjskim kolima do Goldonijeva imanja. Sjećam se kako sam se producirao svojim novim planinarskim ruksakom s remenjem i cepinom i klinovima i kovanim skobama za konopce. Silno sam se ponosio time, vjerujući da sve to znači muževnost. I ponovno je ostao mutan dojam da se, i dok smo bili kod Goldonijevih, osjećala nekakva nevolja u zraku, iako to nije bilo očito. Ne mogu vam reći zašto je taj osjećaj ostao i nakon toliko godina, ali to valjda povezujem s činjenicom da sam tek s mukom uspijevao privući zanimanje muških Goldonija dok sam im pokazivao svoju novu naprtnjaču. Otac, stričevi i sasvim sigurno stariji sinovi, kao da su bili rastreseni. Dogovorili smo se s jednim od Goldonijevih sinova da nas drugi dan dočeka i povede u brda. Kod Goldonijevih smo ostali nekoliko

sati i onda nastavili putovanje zaprežnim kolima do Locando Capomontija. Sjećam se da je, kad smo krenuli, bio mrak, a s obzirom da je bilo ljeto, sigurno je već bilo prošlo 7,30 ili 8,00. Neš ti podataka, pomislio je Andrew. Muškarac i dječak stigli su u selo, nešto pojeli, kupili provijant kod omrznutog Zidova, otišli u kuću vodiča koje su i inače uzimali, i razmaženo se derište osjetilo uvrijeđenim zato što njegovoj veračkoj opremi nisu posvetili dovoljno zanimanje. Sve se relevantne informacije svode na ime Goldoni. Andrew je popio kavu i zavrnuo poklopac na termosici. Sunce je već bilo više; bilo je vrijeme da se krene. Ispunio ga je ushit. Za sljedećih nekoliko dana pripremile su ga sve godine vježbe i donošenja odluka na bojištu. Gore je u brdima škrinja, i on će je naći! I onda se pošteno naplatiti za Motrilački zbor. Vojnik je okrenuo ključić za paljenje i nagazio na gas. Morao je još kupiti odjeću i opremu i oružje. I posjetiti čovjeka koji se zove Goldoni. Možda i ženu koja se tako zove; a što će doznati uskoro. *** Adrian je sjedio u mraku za volanom zaustavljenog automobila i brisao usta rupcem. Nije mogao izbrisati okus bolesti u grlu, baš kao što ni pred unutrašnjim očima nije mogao izbrisati sliku poharanih tijela u onoj kući. Niti smrad smrti iz nosnica. Niz lice su mu se zakotrljale kapljice znoja, stvorene naporima kakve još nije upoznao, i strahom kakav još nije iskusio. Osjetio je kako mu se vraća želja za povraćanjem; potisnuo ju je naglim udisajem. Morao je pronaći neki bar privid duševnoga zdravlja, morao je nekako početi funkcionirati. Nije mogao čitavu noć ostati tako, u mraku, u nepomičnom automobilu. Morao je prebroditi šok i vratiti punu svijest. Jer od svega mu je preostalo još samo to: sposobnost mišljenja. Makinalno je izvukao iz džepa stranice očevih sjećanja i upalio bateriju. Zaklon će potražiti u riječima; on je bio analitičar riječi - njihovih nijansi, suptilnih tumačenja,

njihove jednostavnosti i složenosti. On je bio stručnjak za riječi, baš kao što je njegov brat bio stručnjak za smrt. Adrian je razdvojio stranice i počeo ih čitati polako, pedantno. Dijete i muškarac stigli su u selo Champoluc; i smjesta stekli dojam nesloge, a možda i više od nesloge. ... Kad se vratio, bio je jako uzrujan, i ja sam se bojao da bi mogao otkazati nas izlet. A tu je bio i židovski dućan, i ljutnja... mutno sjećanje na jedan neugodan događaj te večeri u dućanu. Sto se bas točno dogodilo, toga se ne sjećam, ali znam da je to bilo nešto jako ozbiljno i da je u mom ocu izazvalo tihu ali nedvojbenu ljutnju. I tugu... nedvojbenu ljutnju. I to tužnu, ako me i opet služi pamćenje. A onda su se i ljutnja i tuga izgubile, a zamijenio ih je neodređeni osjećaj jada i zbunjenosti; na dijete nisu obratili zanimanje oni za čijim je on zanimanjem čeznuo. Otac, stričevi i sasvim sigurno stariji sinovi, kao da su bili rastreseni. Njihove su misli bile negdje drugdje - na ljutnji, na neslozi? A tuži? A onda su sva ta opskurna sjećanja najednom zamijenile uspomene na toplinu, na gostionicu sjeverno od sela, i toplu dobrodošlicu, koja je bila nalik desetku drugih sličnih dobrodošlica. Iza tog mirnog interludija nedugo su potom uslijedili magloviti osjećaji ojađenosti i brige. Od svega što se zbivalo u Capomontijevoj gostionici, malo se čega posebnog mogu sjetiti, ostala je samo uspomena na toplu dobrodošlicu, koja je bila nalik desetku sličnih dobrodošlica. Jednog se ipak sjećam, a to je da sam po prvi put u brdima imao vlastitu sobu, da je nisam morao dijeliti s mladom braćom. Bilo je to značajno odstupanje od ustaljenih običaja, pa sam se osjećao vrlo odraslim. Tu smo još jednom jeli, pa su moj otac i stari Capomonti poslije popili podosta vina. Toga se sjećam zato što sam otišao u krevet s mislima na sutrašnji uspon, a kasnije s donjeg kata čuo glasne, ratoborne glasove, pa se upitao hoće li ta buka probuditi ostale goste. Tada je to bila mala gostionica, i u njoj su bila još možda tri-četiri druga gosta. Ta je zabrinutost bila neobična, zato sto još nikad nisam vidio oca da se napio. Ni do današnjeg dana ne znam je li zaista bio pijan, ali je buka

bila poprilična. Za mladog čovjeka, na njegov sedamnaesti rođendan, koji je upravo trebao dobiti najveći dar u životu stvarno penjanje u Cham-polucu - morala je svakako uznemiriti pomisao da će otac ujutro biti slab i ljut. To se, međutim, ipak nije dogodilo. Vodič Goldoni je stigao s provijantom, doručkovao s nama, pa smo krenuli. Capomontijev sin - no možda je to bio i mladi Lefrac odvezao nas je nekoliko kilometara na sjever u zaprežnim kolima. Pozdravili smo se s njim i dogovorili se da će nas sutra popodne dočekati na istome mjestu. Dva dana u brdima i noćno kampiranje s odraslima! Bio sam lud od veselja, jer sam znao da ćemo logoro-vati na većoj visini od ijedne na kojoj je to dosad bilo moguće s mladom braćom Adrian je spustio listove na sjedalo automobila. Preostali su pasusi opisivali ovlaš zapamćena brda i staze i vidike koji su mu na trenutke počinjali izgledati svi jednako. Otpočeo je put u brda. U um krivudavim opisima mogla bi se kriti neka vrlo određena informacija. Mogli bi se otkriti izolirani orijentiri, i iz svega bi mogao izniknuti nekakav red: ali kakvi orijentiri, i kakav red? O, Bože! Ta slika na zidu! Andrew je imao sliku! Adrian je potisnuo naglo nadošli stah. Slika iz Savaroneova kabineta možda i olakša pronalaženje čistine, no što onda? Prošlo je pedeset godina. Pola stoljeća leda i vode i proljetnih kopnjenja i prirodnog rasta vegetacije i erozije. | Slika na zidu lako bi mogla biti jedan od ključeva, možda i najvažniji. Ali je Adrianu nešto govorilo da postoje i drugi, podjednako važni. A oni su se krili u riječima očeve oporuke. U sjećanjima što su nadživjela pedeset godina neobičnog življenja. Prije pedeset godina dogodilo se nešto što nema nikakve veze s ocem i sinom koji odlaze u planine. I sad mu se vratio dio svijesti. Počeo se služiti svojom sposobnošću razmišljanja. Šokiranost i užasnutost još su bili tu, ali se našao bar na početku zdrave svijesti. ... Nemoj smetnuti s uma... To stoje u toj škrinji, zapanjit će

civilizirani svijet više od ičeg u povijesti čovječanstva. Morao je do nje doći, morao ju je naći. I morao je zaustaviti ubojicu iz Motrilačkog zbora. 30 Andrew je parkirao Land-Rover kraj ograde što je opasivala polje. Goldonijeva je seljačka kuća bila kraj ceste, dvije stotine metara daleko, s lijeve strane; i to je polje bilo Goldonijevo. Na njemu je neki čovjek vozio traktor preko isprevtane zemlje, a tijelo mu je bilo okrenuto u sjedalu, odakle je pratio napredovanje posla iza sebe. U okolici nije bilo drugih kuća, niti drugih ljudi na vidiku. Andrew je odlučio zastati i porazgovarati s njim. Tek je maločas prošlo pet popodne. Proveo je dan lutajući po Champolucu, gdje je kupio odjeću, provijant i planinarsku opremu, među kojima i najbolji alpinistički ranac koji su imali, pa ga napunio stvarima preporučenima za boravak u brdima, i jednom koja se ne preporučuje. Bio je to pištolj Magnum kalibra. Sve je to obavio u trgovini koju je otac spomenuo u svojim uspomenama, no koja se u međuvremenu silno proširila. Zvala se Leinkraus, a nad vratima je imala židovsko znamenje. Prodavač za pultom mu je rekao da Leinkraus još od 1913. prodaje najbolju opremu u talijanskim Alpama. A postoje i novi ogranci u Gstaadu i na Lucernskom jezeru. Andrew je izišao iz Land-Rovera i prišao ogradi, pa mahnuo rukom da privuče zanimanje čovjeka na traktoru. Bio je to oni-zak, zdepast Italošvicarać, s kovrčavom smeđom kosom nad crnim obrvama, i s robusnim, oštrim crtama lica sjevernog Medi-teranca. Bio je bar deset godina stariji od Fontinea; izraz mu je lica bio oprezan, kao da nije naviknut na strana lica. »Govorite li engleski?« upitao je Andrew. »Može poslužiti, signore«, odgovorio je čovjek. »Ja tražim Alfreda Goldonija. Uputili su me ovamo.« »Uputili su vas ispravno«, odgovorio je Italošvicarac engleski koji je mogao više nego poslužiti. »Goldoni je moj ujak. Ja mu obrađujem zemlju. On više nije za posao.« Čovjek je stao, ne nudeći daljnje objašnjenje.

»Gdje ga mogu naći?« »Gdje uvijek i jest. U stražnjoj sobi svoje kuće. Put će vam pokazati moja ujna. On voli goste.« »Hvala«, rekao je Andrew i okrenuo se prema Land-Roveru. »Vi ste Amerikanac?« upitao je čovjek. »Ne, Kanadčanin«, odgovorio je, da proširi kulise zbog desetak mogućih i neposrednih razloga. Uspeo se u auto i pogledao čovjeka kroz otvoren prozor. »Mi govorimo jednako.« »Izgledate jednako, odijevate se jednako«, odvratio mu je radnik tiho i prešao pogledom preko alpskog sakoja postavljena krznom. »Odjeća je nova«, dodao je. »Ali vaš engleski nije«, odgovorio je Fontine. Upalio je motor. Goldonijeva je žena bila suhonjava i asketskog izgleda. Ravna joj je sijeda kosa bila začesljana straga, a zategnuta joj je punda bila kruna samoodricanja. Provela je posjetitelja kroz nekoliko urednih, oskudno namještenih soba sve do dovratka na stražnjem kraju kuće. Ali u dovratku više nije bilo vrata. Prag koji je tu nekoć bio, sad je uklonjen a pod poravnan. Fontine je ušao kroz vrata i našao se u spavaćoj sobi. Alfredo Goldoni je sjedio u invalidskim kolicima kraj prozora što je gledao na polja podno planina. Nije imao nogu. Batrljci nekoć masivnih nogu bili su ubačeni u pregibe hlača, a tkaninu su spajale sigurnosnice. Ostatak njegovog tijela, baš kao i lice, bio je krupan i nezgrapan. Godine i sakatost ubrale su svoj danak. Stari ga je Goldoni pozdravio s hinjenom energijom. Bio je to umorni bogalj, koji se bojao da će uvrijediti pridošlicu, i sretan zbog tako rijetkog smetanja. Nakon što je upoznavanje bilo gotovo, te opisan i put i smjerovi gibanja iz grada, i nakon što je turobna žena donijela vino, Fontine je sjeo u stolac nasuprot bezudom čovjeku. Batrljci su mu bili na dohvat ruke; riječ groteskno stalno mu je dolazila u misli. Andrew nije volio rugobu; a nije mu ni bilo do toga da se na nju privikava. »Sjećate li se imena Fontine?« »Ne sjećam ga se, gospodine. Čini mi se da je francusko. Ali vi ste Amerikanac.« »A prepoznajete li ime Fontini-Cristi?«

Goldonijeve su se oči promijenile. Zazvonio je davno zaboravljeni alarm. »Da, naravno, sjećam ga se«, odgovorio je čovjek odrezanih nogu. Glas mu se promijenio, i riječi postale odmjerene. »Fontine, Fontini-Cristi. I tako talijansko postaje francusko, a čovjek koji ga nosi Amerikanac. Prošlo je toliko godina. Vi ste Fontini-Cristi?« »Da. Savarone je moj djed.« »Veliki padrone iz sjevernih pokrajina. I sjećam ga se. Naravno, ne baš jako dobro. Čini mi se da je koncem dvadesetih prestao dolaziti u Champoluc.« »Goldonijevi su bili njegovi vodiči. I očevi i sinovi.« »Mi smo bili svačiji vodiči.« »Jeste li ikad bili vodič mome djedu?« »Možda i jesam. Počeo sam živjeti od brda još kao jak« mlad.« »Možete li se sjetiti?« i, ' »Za svog sam života u Alpe odveo na tisuće ljudi...« »Sad ste rekli da ga se sjećate.« »Ne baš dobro. I više po imenu nego po osobi. A što biste vi zapravo željeli?« »Informacije. O izletu u brda na koji je moj otac pošao prije pedeset godina.« »Šalite se?« »Ne bih rekao. Moj otac, Victor - Vittorio Fontini-Cristi -poslao me iz Amerike da mu pribavim tu informaciju. Što mi je bilo jako nezgodno. Nemam baš puno vremena, pa mi je stoga potrebna vaša pomoć.« »Rado bih vam je pružio, ali ne znam otkud da počnem. Jedan jedini uspon prije pedeset godina! Tko bi se toga sjećao!« »Čovjek koji ga je vodio. Vodič. A prema onom što mi je otac pričao, on je bio Goldonijev sin. A datum je četrnaesti srpnja 1920.« Fontine u to nije mogao biti siguran - možda je groteskni bogalj samo potisnuo oštar bol u masivnim batrljcima, ili se zamišljeno promeškoltio beznogim tijelom - no učinilo se da je Goldoni zaista reagirao. I to na datum. Reagirao je na datum. I svoju reakciju smjesta prikrio govorom.

»Srpanj 1920. To je bilo prije dvije generacije. To je nemoguće. Morali biste imati, kako da kažem, nešto specifičnije?« »Vodič. On je bio Goldoni.« »Ali ne ja. Tad još nisam imao niti petnaest godina. Ja sam u brda krenuo mlad, ali ipak ne toliko. I ne kao prima guida.« Andrew je bogaljev pogled zadržao vlastitim. Goldoni se osjećao nelagodno; nije mu se svidjela ta razmjena pogleda, pa je skrenuo oči. Fontine se povio prema njemu. »Ali vi se ipak nečega sjećate?« upitao je tiho, ne uspijevajući izbaciti hladnoću iz glasa. »Ne, signore Fontini-Cristi. Nema ničega.« »Prije samo nekoliko sekundi, ja sam vam rekao jedan datum: četrnaesti srpnja 1920. I vi ste shvatili.« »Shvatio sam samo to da je to bilo tako davno da se o tome i ne isplati razmišljati.« »Morao bih vam reći, da sam ja vojnik. I da sam preslušao već stotine ljudi, i da me je tek malo njih uspjelo obmanuti.« »To i nije bila moja namjera, signore. A i zašto bih? Ja bih vam volio biti od pomoći.« Andrew je nastavio zuriti u njega. »Prije mnogo godina uz prugu južno od Zermatta, nalazila se čistina.« »Nekoliko ih je još ostalo«, dodao je Goldoni. »Ne baš puno, naravno. Danas više i nisu potrebne.« »Recite mi nešto. Svaka je dobila ime po nekoj ptici...« »Neke«, prekinuo ga je Alpinac. »Ne sve.« »No je li među njima bio i sokol? Nešto?... sokolovo?« »Sokolovo? Zašto me to pitate?« Divovski je bogalj podigao oči, i pogled mu je sad bio miran, netremičan. »Samo mi recite. Je li bila i neka čistina kojoj je u imenu bio 'sokol'?« Goldoni je nekoliko trenutaka ostao bez riječi. »Ne«, rekao je naposljetku. Andrew se zavalio u stolac. »Jeste li vi najstariji sin u obitelji Goldoni?« »Ne. I očito je za taj uspon od prije pedeset godina bio angažiran netko od moje braće.«

Fontine je počeo shvaćati. Alfredo Goldoni je dobio kuću zato što je ostao bez nogu. »Gdje su vaša braća? Razgovarao bih s njima.« »Opet vas, signore, moram upitati da li se šalite. Moja su braća pokojna, i svi to znaju. Moja braća, stric, dva bratića. Svi mrtvi. U Champolucu nije ostao više nijedan vodič Goldoni.« Andrew se zaustavio dah. Apsorbirao je informaciju i duboko udahnuo. Njegova je prečica bila eliminirana tom jednom jedinom rečenicom »Teško mi je u to povjerovati«, rekao je hladno. »Svi oni mrtvi? Sto ih je to ubilo?« »Lavina, signore. Šezdeset i osme je zatrpala čitavo selo. Kraj Valtournanchea. Spasilačke su ekipe bile poslane sa sjevera sve do Zermatta, i s juga iz Chatillona. Vodili su ih Goldoniji. Tri su nas države nagradile svojim najvišim kolajnama. Sto se ostalog tiče, bile su od male koristi. Meni su pribavili malu mirovinu. Izgubio sam noge zbog smrzavanja.« Potapšao je batrljke nekoć mišićavih nogu. »I vi nemate nikakvih informacija o tom izletu četrnaestog srpnja 1920.?« »Bez detalja, kako bih i mogao?« »Ja imam opis. Kako je to zapisao moj otac.« Fontine je iz sakoa izvukao fotokopirane stranice. »Odlično! To ste mi trebali odmah reći! Dajte mi to pročitajte.« Andrew je to i učinio. Opis je bio nepovezan, evocirane slike kontradiktorne. Vremenska je sekvenca skakala naprijednatrag, a orijentiri su se brkali jedan s drugim. Goldoni je slušao. Svako malo bi zatvorio izbuljene i prokrvljene oči i nagnuo vrat na stranu, kao da si stvara slike uspomena u glavi. Kad je Fontine bio gotov, polako je zatresao glavom. »Zao mi je, signore. To što se pročitali, moglo bi se odnositi na dvadeset-trideset raznih staza. Mnogo toga čak i nije u našem kraju. Oprostite mi, no meni se čini da je vaš otac pobrkao staze ovdje i nešto zapadnije, u Valaisu. Što nije teško.« »Tu vam baš ništa ne zvuči poznato?«

»Baš naprotiv. Sve. I ništa. Fragmenti raznih mjesta sa stotina kvadratnih kilometara. Žao mi je. Naprosto je nemoguće.« Andrew je bio zbunjen. Pa ipak mu je nešto duboko u utrobi govorilo da Alpinac laže. Ali postojala je tu i još jedna opcija koju je trebao iskušati, prije nego što to pitanje pokuša silom istjerati na čistac. Ako ga ni to ne odvede nikamo, onda će se vratiti i protiv kripla se poslužiti drugom taktikom. ... ako Alfredo nije najstariji, potražite najstariju sestru. »Jeste li vi najstariji živi član obitelji?« »Ne. Dvije su se sestre rodile prije mene. Jedna je još živa.« »Gdje stanuje?« »U Champolucu. Na Visa Šestini. Njezin sin obrađuje moju zemlju.« »Kako se zove? Po mužu?« »Capomonti.« »Capomonti? Tako su se zvali ljudi koji su vodili gostionicu.« »Da, signore. Ona se udala u tu obitelj.« Fontine je ustao iz stolice i stavio fotokopije u džep. Stigao je do vrata i okrenuo se. »Možda se vratim.« »Bit će mi drago da vas opet vidim.« Fontine je ušao u Land-Rover i pokrenuo motor. S druge strane ograde, u polju, njegov nećak-radnik sjedio je nepomično u traktoru i promatrao ga, dok se motor vozila okretao u prazno. Onaj osjećaj iz dubine utrobe ponovno se vratio. Izraz na radnikovu licu kao da je govorio: Miči se otale. Moram požuriti kući i čuti što si rekao. Andrew je otpustio kočnicu i nagazio gas. Land-Rover je izletio na cestu; brzo je napravio pun zaokret i krenuo natrag prema selu. Najednom su mu se oči prikovale na najočitijem, najbanalnijem prizoru na svijetu. Opsovao je. Bilo je to nešto tako očito da na to nije ni obratio pažnju. Uz cestu su tekli telefonski stupovi. Nije bilo nikakva smisla tražiti staricu na Via Šestini, jer je neće zateći. Vojniku je u misli došla druga taktika. Šanse su bile na njezinoj strani. * * *

»Ženo!« viknuo je Goldoni. »Brzo! Pomozi! Telefon!« Goldonijeva je žena hitro ušla u sobu i dohvatila ručice njegovih kolica. »Da ja nazovem?« upitala je dok ga je vozila prema telefonu. »Ne, ja ću.« Okrenuo je broj. »Lefrac? Da li me čuješ?... On je došao. Nakon toliko godina. Fontini-Cristi. Ali nije došao s riječima. On traži čistinu nazvanu prema sokolovima. Nije mi rekao ništa više, a to je ništa. Ja mu ne vjerujem. Moram nazvati sestru. Skupi ostale. Naći ćemo se za jedan sat... Ne tu! U gostionici.« *** Andrew je ležao nauznak u polju nasuprot seljačkoj kući. Svoj je dvogled skretao naizmjenice na vrata i prozore. Sunce se spuštalo iza zapadnih Alpa; uskoro će i mrak. U kući su se upalila svjetla; sjene su se micale naprijed-natrag. Opažalo se gibanje. Automobil je natraške sišao sa zemljanog puta, desno od ikuće. Kad je stao, iz njega je izišao nećak-zemljoradnik. Potrčao je prema prednjim vratima, i ona su se otvorila. Goldoni je bio u invalidskim kolicima, a žena je bila iza jijega. Nećak ju je zamijenio i odgurno svog beznogog ujaka preko tratine do automobila, čiji se motor vrtio u prazno. Goldoni je stezao nešto u rukama. Andrew je na to izoštrio jdvogled. Bila je to velika knjiga; pa i nešto veće od knjige. Bio je to nekakav težak, široki svezak. Nalik blagajničkoj knjizi. Kad su došli do automobila, žena je otvorila vrata, a nećak zgrabio grotesknog bogalja ispod pazuha i njegov torzo zamafiom prebacio na sjedalo. Goldoni se trznuo i izvio; žena ga je jlpasala remenjem i zakopčala. Kroz okvir otvorenog prozora, Andrewu se otvarao jasan pogled na beznogog bivšeg alpskog vodiča. U središtu se vidnoga polja još jednom našao golemi svezak u Goldonijevim rukama, koji je držao skoro očajničkom gestom, kao da je to nešto iznimno vrijedno što se ne usuđuje ispustiti iz ruke. A onda je Andrew shvatio da je u Goldonijevoj ruci i još nešto, nešto vojniku neizmjereno poznatije. Između velikog sveska i Alpinčevih debelih prsa, bio je zabijen štap blistavog metala.

Bila je to cijev malene ali snažne sačmarice, model koji se osobito povezuje sa zaraćenim talijanskim obiteljima na jugu. Na Siciliji. A zovu je lupo ili »vuk«. Ona preko dvadeset metara baš i nije jako precizna, ali na kratkoj udaljenosti može otpirati čovjeka tri metra u zrak. Goldoni je svezak u naručju čuvao oružjem moćnijim od . Magnuma u vojnikovu alpinističkom rancu. Andrew je nakratko skrenuo dvogled na Goldonijeva nećaka, koji je svoju opremu proširio novim dodatkom. Za pojas mu je bio zataknut pištolj, a krupni je držak upućivao na to da je velikog kalibra. Oba su Alpinca čuvala svezak. Nitko mu nije mogao ni prići. Što je... Isuse! Fontine je najednom sve shvatio. Evidencija! Evidencija o putovanjima u brda! To je moglo biti samo to! Njemu nikad nije palo na um - baš kao ni Victoru - da upita je li netko o tome vodio nekakvu evidenciju. Napose u svjetlu svih tih godina, o tome se naprosto nije razmišljalo. O, Bože, ta prošlo je pola stoljeća! Ali, prema riječima njegova oca, i oca njegova oca, Goldonijevi su bili najbolji vodiči u Alpama. Takvi profesionalci, s kolektivnom reputacijom koju je trebalo čuvati, svakako bi o svemu vodili evidenciju; to je zapravo najprirodnija stvar na svijetu. Evidenciju o prošlim izletima u brda, koji sežu desetljećima u prošlost! Goldoni je lagao. Informacija koju je želio njegov posjetitelj bila je u kući. Ali Goldoni nije želio da je njegov posjetitelj i dobije. Andrew je promatrao. Nećak je složio invalidska kolica, otvorio prtljažnik, ubacio ih unutra, pa potrčao do vozačeva mjesta. Sjeo je za volan baš u trenutku kad je Goldonijeva žena zatvorila vrata kraj svojega muža. Automobil je pojurio s prilazne ceste i krenuo na sjever, prema Champolucu. Goldonijeva se žena vratila u kuću. Vojnik je ležao nauznak u travi i polako spremio dvogled u kutiju, istodobno razmatrajući svoje mogućnosti. Mogao bi potrčati do skrivenog Land-Rovera i krenuti za Goldonijem, ali za kakvu svrhu, i uz koliki rizik? Alpinac je bio jedva pola

čovjeka, ali je lupio u njegovim rukama obilato nadomještao izgubljene noge. A ni mrgodni se nećak zacijelo ne bi libio potegnuti pištolj iz pojasa. Ako je svezak što ga je ponio Goldoni bio to što je slutio, onda su s njim odjurili nekamo da ga sakriju. Ne da ga unište, jer zacijelo ne bi uništili tako neprocjenjivo vrijedan zapis. Ako. Ali morao se uvjeriti, biti siguran u svoju procjenu. I tek tada može povući svoj potez. Bilo je to smiješno. On nije očekivao da će Goldoni otići; očekivao je da će ostali doći k njemu. Činjenica da je Goldoni otišao znači da ga je obuzela panika. Čovjek bez nogu, koji nikad ne ide nikamo, neće izjuriti iz kuće u poniženje i neudobnost vanjskoga svijeta ukoliko za to nema zaista vrlo jake motive. Vojnik se napokon odlučio. Okolnosti su bile optimalne; Goldonijeva je žena ostala sama. Najprije će otkriti je li taj svezak to što misli da jest, a onda otkriti kamo je to Goldoni pošao. Kad to jednom učini, trebat će donijeti odluku: da li da krene za njima ili da čeka. Andrew je ustao iz trave; nije bilo smisla tratiti vrijeme. Krenuo je prema kući. »Nema nikoga, signore«, rekla je zapanjena, suha žena, a u očima joj je bio strah. »Moj muž je otišao s nećakom. Otišli su u selo igrati karte.« Andrew ju je šutke gurnuo u stranu. Prošao je ravno kroz kuću sve do Goldonijeve sobe. U njoj nije bilo ničeg osim starih revija i pradavnih talijanskih novina. Pogledao je u ormar: bio je istodobno i ružan i žalostan. U njemu su visjele hlače uvrnutih nogavica, sastavljenih sigurnosnim iglama. U ormaru nije bilo knjiga, kao ni svezak nalik onom što ga je Alpinac stezao u rukama. Vratio se u prednju sobu. Smrknuta je, uplašena žena bila kraj telefona, i pritiskala viljušku kratkim, paničnim ubodima svojih koščatih prstiju. »Žica je presječena«, rekao je on jednostavno, prilazeći joj. »Ne«, prošaptala je žena. »Sto želite? Ja nemam ništa! Mi

nemamo ništa!« »Ja mislim da imate«, odgovorio je Fontini-Cristi, pa pritjerao ženu do zida i prinio joj lice svega nekoliko centimetara od nosa. »Vaš mi je muž lagao. Rekao mi je da mi ništa ne može reći, ali je odjurio i sa sobom ponio jednu jako veliku knjigu. Bio je to dnevnik, zar ne? Stari dnevnik koji je opisao uspon u brda prije pedeset godina. Dnevnike! Pokažite mi dnevnike!« »Ja ne znam o čemu vi to govorite, signore! Mi nemamo ništa! Mi živimo od pensione »Kuš! Daj mi te zapise!« »Per favore...« »Prokleta baba!« Fontine ju je zgrabio za ravnu sijedu kosu i naglo je potegao naprijed, pa onda podjednako naglo, brutalno natrag, i tresnuo joj glavom o zid. »Nemam vremena. Tvoj mi je muž lagao. Pokaži ti gdje su te knjige! Smjesta!« Još joj je jednom zasukao kosu i tresnuo joj lubanjom o zid. Na naborani joj je vrat izbila krv, a suze potekle iz očiju koje su zurile u prazno. Vojnik je shvatio da je otišao predaleko. Borbena je opcija sad bila definirana; i to mu nije bilo prvi put. U Vijetnamu zaista nije vladala nestašica seljaka koji nisu bili spremni na suradnju. Povukao je ženu od zida. »Jesi li me shvatila?« upitao je monotonim glasom. »Zapalit ću ti šibicu pred očima. Znaš li što se onda zbiva? Sad te pitam posljednji put. Gdje su zapisi?« Goldonijeva se žena srušila, jecajući. Fontine ju je uhvatio za haljinu. A ona je drhtavom rukom i grozničavim, ustreptalim prstima pokazala na vrata u desnom zidu sobe. Andrew ju je povukao preko poda. Izvadio je Berettu i čizmom tresnuo u vrata. Ona su se uz tresak otvorila. Unutra nije bilo nikoga. »Prekidač. Gdje je?« Ona je podigla glavu, otvorenih usta. Dah joj je postao kraći. Pomaknula je oči lijevo. »Lampada, lampada«, prošaptala je. On ju je uvukao u sobicu, ispustio joj haljinu i pronašao svjetiljku. Žena je ležala i drhtala, sklupčana na podu.

Svjetlo se odražavalo od ostakljene stelaže na suprotnom zidu. Iza stakla je bilo pet polica, i na svakoj je bio red knjiga. Poletio je prema ormaru, dohvatio kvaku u sredini i pokušao dići staklo. Ali je bilo zaključano. Oprobao je i druge. Sve zaključano. Beretom je razbio staklo na dvojim vratima. Svjetlo je svjetiljke bilo slabo, ali dovoljno. Izbljedjela, rukom pisana slova i brojevi na smeđim uvezima bili su dovoljno jasni. Sve su godine bile podijeljene u polugodišta, a svesci su bili različite debljine. Knjige su bile ručno uvezane. Pogledao je na gornja lijeva vratašca. Tu još nije bio razbio staklo i stoga je odraženo svjetlo prikrivalo slova. Sad je razbio i njega, pa očistio krhotine stakla s nekoliko ponovljenih udaraca čelične cijevi. Na prvom je svesku pisalo 1907. Ispod toga nije bio zapisan mjesec; očito je bila riječ o sustavu koji se razvijao postupno. Prešao je s cijevi preko svezaka sve do godine 1920. Svezak od siječnja do lipnja bio je tu. Svezak od srpnja do prosinca bio je nestao. Na njegovu mjestu, ispunjavajući prazninu, bio je na brzinu ubačen svezak iz 1967. godine. Alfredo Goldoni, taj beznogi bogalj, uspio ga je prijeći. On je izvadio ključ zatvorenih vrata iza kojih se krila tajna putovanja u brda prije pedeset godina, i pobjegao s njim. Fontine se okrenuo Goldonijevoj ženi. Ona je bila na koljenima, a suhe su joj ruke pridržavale drhtavo, suho tijelo. Neće mu biti nimalo teško učiniti to što mora, doznati što mora doznati. »Ustaj«, rekao je. Prenio je beživotno tijelo preko polja i unio ga u šumu. Mjeseca nije bilo, jer je zrak mirisao na skoru kišu, i nebo je bilo naoblačeno i crno kao katran, bez traga ijedne zvijezde. Snop je njegove baterije zadrhtao. Vrijeme. Sad je od svega bilo važno jedino vrijeme. I šok. Trebat će mu šok. Alfredo Goldoni je, prema priči mrtve žene, pošao u gostionicu Capomontijevih. Svi su otišli onamo, rekla mu je

ona. Con-sigliatori Fontini,-Cristija sad su se našli na okupu. Među njih je došao stranac, pojavio se s krivim riječima. 31 Adrian se odvezao natrag u Milano ali nije otišao u hotel, nego je pošao za putokazom do zračne luke, ne baš sasvim siguran kako će učiniti to što mora, ali zato siguran da će to ipak učiniti. Morao je stići do Champoluca. Ubojica je bio na slobodi, i taj je ubojica bio njegov brat. Negdje u golemom kompleksu milanske zračne luke krili su se i pilot i avion. Ili netko tko je znao gdje može pronaći oboje, pa koliko da to stajalo. Vozio je najbrže što je mogao, otvorivši sve prozore, tako da je vjetar brijao kroz kola. On mu je pomagao da zadrži vlast nad sobom; on mu je pomagao da prestane misliti, jer misli su bile i prebolne. »Na rubu Champoluca postoji malo, privatno letjelište, kojim se služe bogataši kad idu u brda«, rekao je neobrijani pilot kojeg je probudio i pozvao na aerodrom masno podmazani službenik Alitalije, koji je radio u noćnoj smjeni. »Ali u ovo doba ne radi.« »Možete li donde odletjeti?« »To baš nije daleko, ali je teren loš.« »Možete li to izvesti?« »Ako mi ne uspije, imam dovoljno benzina za povratak. Ali o tome ću odlučivati ja, a ne vi. Ali vam ni tada neću vratiti niti jednu liru, je li to jasno?« 401 »Baš me briga.« Pilot se okrenuo službeniku Alitalije, pa mu se obratio autoritativnim glasom, očito za pouku čovjeku koji je bio spreman platiti toliko za takav let. »Dajte mi vrijeme. Zermatt, postaje na jugu, krećem na dvjesto osamdeset stupnjeva iz Milana, pa skrećem na dvjesto devedeset pet. I molim radarske fronte.« Službenik je Alitalije slegnuo ramenima i uzdahnuo. »Bit će vam plaćeno«, rekao je Adrian kratko. Službenik je dohvatio crveni telefon.

»Operazioni«, rekao je službenim glasom. *** Slijetanje u Champolucu nije bilo tako pogibeljno kao što ga je pilot želio prikazati. Letište, istina, nije radilo - pa nije bilo ni radiokontakta niti kontrole leta da navede avion - ali je zato njegova jedinstvena sletna staza bila jasno ocrtana, istočni i zapadni su joj rubovi bili označeni crvenim svjetlima. Adrian je krenuo preko polja prema jedinoj iznutra osvijetljenoj građevini. Bila je to polukružna željezna ljuska, petnaestak metara duga i oko osam visoka u sredini. Bio je to hangar za male privatne zrakoplove. Vrata su se otvorila, svjetlo se razlilo po tlu, a u vratima su stajali obrisi čovjeka u kombinezonu. Zgrbio je ramena, pa zavirio u tamu; a onda se protegnuo i prigušio zijev. »Znate li engleski?« upitao je Fontine. Čovjek je znao - zamuckujući i slabo, no ipak dovoljno jasno da se može razumjeti. A informacije koje je Adrian od njega dobio bile su prilično očekivane. Bilo je četiri ujutro, i nigdje se nije mogao unajmiti automobil; ništa zapravo još i nije bilo otvoreno. Koji je to pilot bio tako lud da u takav sat doleti u Cham-poluc? Možda bi trebalo nazvati poliziju. Fontine je izvukao iz džepa nekoliko krupnih novčanica i pružio ih u svjetlo do vratka. Čuvarov se pogled prikovao za novac. Adrian je slutio da je to više od mjesečne plaće tog srdička. »Prevalio sam dug put da nađem izvjesnu osobu. I nisam počinio nikakav zločin, samo sam unajmio avion da me iz Milana prebaci ovamo. Policija se za mene ne zanima, ali zato moram naći čovjeka koga tražim. Trebaju mi automobil i upute za vožnju.« »Vi niste kriminalac? Ako letite u ovaj sat...« »Nikakav kriminalac«, prekinuo ga je Adrian i obuzdao nestrpljivost, pa to izgovorio mirnije što je mogao. »Ja sam pravnik... avvocato«, dodao je. »Avvocato?« U čovjekovu se glasu osjetilo uvažavanje. »Moram naći kuću Alfreda Goldonija. To su mi ime dali.« »Onog bez nogu?«

»To nisam znao.« Automobil je bio stari Fiat s poderanim presvlakama i napuklim prozorima sa strane. Goldonijeva je seoska kuća, prema čuvarevim riječima, ležala petnaestak kilometara od grada, na zapadnoj cesti. Čovjek mu je nacrtao jednostavnu shemu, na kojoj se lako bilo snaći. U bljesku se farova vidjela ograda od kolja, a još dalje obrisi kuće. A iz kuće je sitno sipilo svjetlo, ljeskalo se kroz prozore i mračno osvjetljavalo kaskade krošanja borova što su, uz cestu, zagrađivali pročelje stare zgrade. Adrian je skinuo nogu s Fia-tova gasa, i upitao se da li da stane i ostatak puta prevali pješice. Nije se ni najmanje nadao da će u četvrt do pet ujutro na kući ugledati svjetla. Ugledao je telefonske stupove. Je li možda noćni čuvar u zračnoj luci nazvao Goldonija i javio mu da očekuje posjet? Ili farmeri u Champolucu normalno ustaju u tako rani sat? Odlučio je da ne priđe pješice. Ako je čuvar telefonirao, ili su Goldonijevi već počeli dan, onda automobil nije toliki uljez kakav bi bio usamljeni čovjek koji tiho dolazi usred noći. Adrian je skrenuo na široku zemljanu cestu između visokih borova; bio je to jedini kolni ulaz. Zaustavio se usporedno s kućom; zemljani se put nastavljao još duboko u okućnicu, i završavao kod hambara. U snopu farova, kroz otvorena vrata, vidjela se poljodjelska oprema. Izišao je iz automobila, prošao prozore na pročelju, osvijetljene i zastrte, i prišao prednjem ulazu. Bila su to prava vrata seljačke kuće - široka i debela, i gornji je dio bio odvojen od donjeg. Tako su vrata propuštala proljetni povjetarac i priječila životinjama ulazak u kuću. U sredini je bio težak, znojem nagrizeni mjedeni zvekir. Lupio je njime. Počeka je. Nije bilo odgovora, niti se iz kuće začuo ikakav zvuk koji bi odavao kretanje. Lupio je još jednom, glasnije, ostavljajući veći razmak između oštrih metalnih praskova. Iza vrata se začuo zvuk. Nejasan, kratak. Suštanje tkanine ili papira; ruka koje grebe po platnu? Što? »Molim vas«, zazvao je uljudno. »Ja sam Fontine. Poznavali ste mog oca, i oca mog oca. Iz Milana. Iz Campo di Fiorija.

Dopustite mi da razgovaram s vama! Ne mislim ništa loše.« Samo tišina. Ništa. Odstupio je na travu i prišao osvjetljenim prozorima. Pritisnuo je lice na staklo i pokušao prozreti kroz bijelu prozirnú zavjesu iza njega. Ali su na njoj bili neprozirni pregibi. Zamagljene slike unutra bile su još iskrivljenije zbog debelog stakla alpskog prozora. A onda je ugledao čudan prizor, i na trenutak - kad su mu se oči privikle na rasplinulo zakrivljenje - pomislio da je te noći i po drugi put sišao s uma. U dnu je sobe ležao čovjek bez nogu, i izvijao se po podu u kratkim, spastičkim trzajima. Deformirano mu je tijelo bilo krupno od pojasa naviše, odjeveno u nekakvu košulju koja se završavala golemim batrljcima, dok su mu se ostaci nogu skrivali u platnu bijelih donjih gaća. Onaj bez nogu. Alfredo Goldoni. Adrian je gledao kako se Goldoni prebacuje u mračni kut nasuprotnog zida. On je u ruci držao nešto, i to nešto stezao grčevito kao spasilački konop na olujnome moru. Bila je to puška, puška široke cijevi. Zašto? »Goldoni! Molim vas!« kriknuo je Fontine s prozora. »Ja s vama želim samo razgovarati. Ako vas je čuvar nazvao, zacijelo vam je to i rekao.« Pucanj je bio gromovit. Staklo se razletjelo na sve strane, i krhotine su prodrle u Adrianov kišni ogrtač i sako. U zadnji je čas opazio podizanje crne cijevi pa odskočio u stranu i zakrio lice rukom. Debele, iskrzane iglice stakla zabile su mu se u podlakticu kao stotinu komadića leda. Da nije bilo debelog džempera što ga je kupio u Milanu, sad bi bio krvava masa. Ovako je samo malo krvario iz ruku i vrata. Iznad sebe, kroz oblake dima i razbijeno staklo prozora, začuo je metalni škljocaj puške: Goldoni je ubacio novi metak. Uspravio se u sjedeći položaj i naslonio leđa na kameni temelj kuće. Zapipkao je duž lijeve ruke i uklonio stakla koliko je mogao. Na vratu je osjetio potočiće krvi. Sjedio je tako, teško dišući i sam se skrbeći za svoje rane, pa viknuo ponovno. Goldoni nije mogao svladati razmak između mračnog kuta i prozora. Sad su na poprištu bila dva

zarobljenika, od kojih je jedan želio ubiti drugoga, a obuzdavao ih je nevidljivi zid preko kojeg se nisu mogli popeti. »Dajte me poslušajte! Ja ne znam što su vam rekli, ali to nije istina! Ja vam nisam neprijatelj!« »Animale!« zaurlao je Goldoni iznutra. »Gledat ću te mrtvog!« »Za milost Božju, a zašto? Ja vam ne želim nikakvo zlo!« »Ti si Fontini-Cristi! Ubojica žena! Otmičar djece! Maligno! Animale!« Stigao je prekasno. O, Isuse! Stigao je prekasno! Ubojica je prije njega stigao u Champoluc. Ali je ubojica još bio na slobodi. Postojala je šansa. »Po posljednji put, Goldoni«, rekao je, ali ovaj put nije povikao. »Ja jesam Fontini-Cristi, ali ja nisam onaj koga želite vidjeti mrtva. Ja nisam ubojica žena i nisam oteo nijedno dijete. Poznajem čovjeka o kojemu govorite, i ja nisam on. To je jasno i jednostavno da to jednostavnije i nisam mogao reći. A sad ću stati pred prozor. I nemam nikakav pištolj - nikad ga nisam niti imao. Ako mi ne vjerujete, izvolite, pucajte. Nemam vremena za daljnje rasprave. A ne mislim da ga imate ni vi. Ili itko od vas.« Adrian se opro krvavom rukom o tlo i nesigurno ustao. Pa polako prošao ispred razbijenog stakla na prozoru. *** Alfredo Goldoni mu je tiho doviknuo: »Uđite s rukama ispred sebe. Ako zastanete ili napravite krivi korak, nema teorije da ostanete živi.« Fontine je izišao iz sjene zamračene stražnje sobe. Beznogi ga je uputio do prozora kroz koji je mogao ući, jer se nije odvažio na manipulacije potrebne da otvori prednja vrata. Kad je Adrian iznikao iz tame, Goldoni je povukao kokot, spreman da puca. I progovorio šaptom. »Vi ste taj, a opet, niste taj.« »On je moj brat«, odgovorio je Adrian tiho. »I ja ga moram zaustaviti.« Goldoni se šutke zagledao u nj. Naposljetku, s pogledom i dalje koncentriranim na Fontinejevo lice, spustio je kokot i položio pušku kraj sebe u kut.

»Pomozite mi da sjednem u svoja kolica«, rekao je. Adrian je sjedio ispred beznogoga, gol do pojasa, s leđima nadohvat njegovih ruku. Italošvicarac mu je vadio komadiće stakla i mazao ga alkoholnom otopinom koja je pekla, ali radila svoj posao: krvarenje je prestalo. »Krv je u brdima dragocjena. Naši zemljaci na sjeveru zovu taj fluid leimenom. Bolji je od svakog praška. Sumnjam da bi ga liječnici odobrili, ali pomaže. Navucite košulju.« »Hvala.« Fontine je ustao i učinio što mu je rekao. Porazgovarali su samo ukratko o svemu što je trebalo reći. Sa smislom za praktično jednoga Alpinca, Goldoni je naredio Adrianu da skine odjeću na mjestima gdje je prodrlo staklo. Ranjenik, i to nezbrinut, nije mogao nikome donijeti nikakvo dobro. Ta uloga seoskog ranarnika nije, međutim, ublažila ni njegov gnjev ni njegovu bol. »Taj je čovjek došao iz pakla«, rekao je bogalj dok je Fontine zakapčao košulju. »On je bolestan, iako shvaćam da vam od toga nije ništa lakše. On traži nešto. Škrinju, skrivenu negdje u brdima. Nju je onamo, prije mnogo godina, još prije rata, otpremio moj djed.« »To znamo. Kao što smo znali da će jednoga dana po nju netko doći. Ali to je ujedno i sve što znamo. Mi ne znamo gdje je u brdima.« Adrian nije vjerovao beznogom, pa ipak nije mogao biti siguran. »Rekoste ubojica žena. Koga?« »Moju ženu. Nestala je.« »Nestala? Kako znate da je mrtva?« »On mi je lagao. Rekao je da je pobjegla cestom. Da je potrčao za njom i uhvatio je i da je sad skriva u selu.« »To je moguće.« »Nije. Ja ne mogu hodati, signore. Moja žena ne može trčati. Jer ima proširene vene na nogama. I nosi debele cipele da može hodati po kući. A te su vam cipele pred očima.« Adrian je pogledao kamo mu je Goldoni pokazao. Kraj kolica je stajao, uredno položen, par teških, ružnih cipela. »Ljudi ponekad učine i nešto za što misle da nisu sposobni...«

»Na podu je krv«, prekinuo ga je Goldoni drhtavim glasom i pokazao na otvorena vrata. »A na tom čovjeku, koji sebe naziva vojnikom, nije bilo rana. Idite! Uvjerite se sami.« Fontine je prošao kroz otvorena vrata i ušao u sobicu. Ostakljeni je ormar za knjige bio razbijen, i oštre su krhotine bile na sve strane. Posegnuo je u nj pa iza razbijenog stakla izvadio svezak. Otvorio ga je. Čistim su rukopisom bile ispisane stranice i stranice detaljnog opisa sukcesivnih uspona u planine. Godine su sezale i do prije 1920. A na podu je kraj vrata bila krv. Opet je zakasnio. Flitro se vratio u sobu na pročelju. »Ispričajte mi sve. Što je brže moguće. Sve.« Vojnik je bio temeljit. Imobilizirao je svog neprijatelja, onemogućio ga strahom i panikom. Bojnik je iz Motrilačkog zbora izveo svoju invaziju na gostionicu Capomontija. Obavio je to hitro, bez suvišnog pokreta, pa je Lefraca i članove obitelji Capomonti i Goldoni zatekao u sobi na katu gdje su održavali svoje na brzinu sazvano vijeće. Vrata su se sobe uz tresak otvorila, i kroz njih je užasnuti recepcioner uletio tako grubo da je pao na pod. Vojnik je ušao brzo, zatvorio vrata prije nego što je itko u prostoriji i shvatio što se zbiva, i onda su se svi ukočili pred cijevi njegova pištolja. Onda je vojnik iznio svoje zahtjeve. Prvo, stari svezak u kojem je bio opisan put u brda prije više od pedeset godina. I karte. Minuciozno detaljne karte kakvima se služe penjači iz područja Champoluc. Kao drugo, Lefracova sina ili osamnaestogodišnjeg unuka, koji će ga povesti u brda. Treće, unuku kao drugog taoca. Otac je tog djeteta izgubio glavu, pa se bacio na čovjeka s pištoljem. Vojnik je, međutim, znao svoj posao, i upokorio oca bez pucnja. Zapovjedio je starom Lefracu da otvori vrata i pozove sluškinju. Donijeli su prikladnu odjeću, i tako su se djeca obukla pred uperenom cijevi. Tada je taj čovjek iz pakla rekao Goldoniju da mu je žena njegov zarobljenik. Mora se vratiti doma i ostati u njemu sam, te poslati svog vozača nečaka - od kuće. Ako zastane da javi policiji, nikad više neće

vidjeti svoju ženu. »Zašto?« upitao je Adrian žurno. »Zašto je to učinio? Zašto je želio da se vratite sami?« »On nas razdvaja. Moja se sestra sa sinom vraća u svoju kuću na Via Šestini; Lefrac i njegov sin ostaju u gostionici. Kad bismo bili zajedno, mogli bismo se razjunačiti. A kad smo razdvojeni, uplašeni smo i bespomoćni. Pištolj uperen u dječju glavu ne zaboravlja se lako. On zna da mi, razdvojeni, nećemo učiniti ništa, nego samo čekati.« Adrian je zatvorio oči. »Bože«, rekao je. »Taj vojnik je majstor svog zanata.« Goldonijev je glas bio tih, a u njemu je kuhala mržnja. Fontine ga je kratko pogledao. Trčao sam s čoporom - u sredini čopora - ali sam sad došao do ruba i moram se odvojiti. »Zašto ste pucali u mene? Ako ste mislili da je to on, kako ste smjeli riskirati? Ne znajući što je učinio.« »Ugledao sam vam lice iza stakla. I htio vas oslijepiti, ne ubiti. Mrtav mi čovjek ne bi mogao reći gdje mi je otpremio ženu. Ili les moje žene. Ili djecu. Ja sam dobar strijelac: pucao sam vam tri prsta iznad glave.« Fontine je otišao do stolice preko koje je prebacio jaknu pa izvadio fotokopirane listove sjećanja svog oca na pedeset godina stare događaje. »Vi ste zacijelo pročitali taj dnevnik. Sjećate li se što je bilo u njemu?« »Ne smijete poći za njim. On će vas ubiti.« »Da li se sjećate?« »Bila su to dva dana uspinjanja s mnogo isprepletenih staza! Bog zna gdje je on sada. On sužuje zonu pretraživanja. I putuje naslijepo. A ako vas opazi, ubit će djecu.« »On me neće vidjeti. Neće me vidjeti ako stignem prvi! Niti ako ja budem čekao na nj!« Adrian je razmotao fotokopirane stranice. »On mi ih je već pročitao. U tome nema ništa što bi vam moglo pomoći.« »Ali mora biti! To je unutra!«

»Varate se«, rekao je Goldoni, i Adrian je shvatio da mu čovjek ne laže. »To sam pokušao reći i njemu, ali me on nije htio poslušati. Vaš je djed sve bio uredio, ali padrone nije u obzir uzeo i naglu smrt, ili ljudsku pogrešku.« Fontine je podigao pogled sa stranica. U starčevu je pogledu bila bespomoćnost. U brdima je bio ubojica, a on je bio bespomoćan. Iza smrti će sigurno uslijediti smrt, jer njegove žene sigurno više nema. »Kako je to moj djed sve uredio?« upitao je Adrian tiho. »Vama ću reći. Jer vi niste kao vaš brat. Čuvali smo tu tajnu trideset pet godina, Lefrac, Capomontijevi i mi. I još jedan nitko od nas - koji je umro naglo, prije nego što je mogao išta urediti.« »A to je bio?« »Trgovac Leinkraus. Mi ga baš nismo poznavali.« »Ispričajte mi.« »Mi smo sve te godine čekali da se pojavi Fontini-Cristi.« I tako je beznogi počeo: Čovjek kojeg su oni očekivali - Goldonijevi, Lefrac i Capomontijevi - trebao je doći tiho i u miru, i potražiti željezni sanduk zakopan visoko u brdima. Taj je čovjek trebao govoriti o izletu na koji su prije toliko godina krenuli otac i sin, i trebao je znati da je taj izlet zapisan u Goldonijevim svescima - kao što su to znali svi koji su Goldonije uzimali za vodiče. A zato što je to veranje potrajalo dva dana, i zahvaćalo poprilično područje, taj će čovjek navesti napuštenu pomoćnu željezničku stanicu koja se zove Sciocchezza di Cacdatori - Lovačka ludost. Ta je čistina bila prepuštena prirodi još prije više od četrdeset godina, mnogo prije nego što je zakopan željezni sanduk, ali je u ljeto 1920., kad su otac i sin doputovali u Champoluc, još sigurno postojala. »Ja sam mislio da su te čistine dobile...« »Imena po pticama?« »Da.« »Većinom jesu, ali ne sve. Vojnik me upitao postoji li čistina koja je dobila ime po sokolu. Ali u brdima Champoluca nema sokolova.«

»Slika na zidu«, rekao je Adrian, više za sebe nego radi Alpinca. »Što?« »Moj je otac zapamtio sliku na zidu u Campo di Fioriju, sliku koja prikazuje lov. Mislio je da bi to moglo biti važno.« »Vojnik to nije spominjao. Nije ni rekao zašto mu treba ta informacija; samo da do nje mora doći. On mi nije ni spomenuo potragu. Niti svezak. Niti razlog zbog kojeg bi ta željeznička čistina bila tako važna. Bio je tajnovit. I bilo je sasvim jasno da nije došao u miru. Vojnik koji prijeti čovjeku bez nogu je šupalj zapovjednik. Ja mu nisam vjerovao.« Sve što je njegov brat učinio, tim je ljudima bila čista suprotnost svemu po čemu su im Fontini-Cristijevi ostali u sjećanju. Sve je moglo proći i vrlo jednostavno da je prema njima bio otvoren, da je došao u miru. Vojnik to, međutim, nije mogao učiniti. On je stalno bio u ratu. »Znači da je škrinja zakopana negdje u blizini te napuštene čistine - Lovačke ludosti?« »Vjerojatno. Tu je i nekoliko starih staza što vode na istok, prema višim hrbatima. Ali koja staza i koji hrbat? Mi to ne znamo.« »To je sigurno ostalo zapisano i opisano.« »Ako čovjek zna gdje da gleda. A vojnik to ne zna.« Adrian je razmislio. Njegov je brat prešao čitav svijet, obm*-nuvši pritom obavještajnu mrežu najmoćnije zemlje svijeta. »Možda ga podcjenjujete.« »On nije jedan od nas. On nije čovjek od brda.« »Ne«, rekao je Fontine tiho i zamišljeno. »On je nešto drugo. Sto bi on pošao potražiti? Eto o čemu trebamo razmisliti.« »Neko nedostupno mjesto. Podalje od pruge. Teren kojim nije lako putovati zbog više raznih razloga. Mnogo je takvih područja. Brda su ih ^»una.« »Ali to ste mi rekli prije nekoliko minuta. Da će on suziti svoje... opcije.« »Signore?« »Ništa. Pomislio sam - nije važno. Vidite, on zna što ne treba pretraživati. On zna da je ta škrinja bila teška, da ju je trebalo transportirati - mehanički. On kreće i od još nečega, a čega nema u toj vašoj knjizi.« »Na to nismo mislili.« »On je.« »Od toga će mu biti malo koristi u tami.« »Pogledajte kroz

prozor«, rekao je Adrian. Vani se već naziralo prvo ruđenje zore. »Pričajte mi o tom drugom čovjeku. Trgovcu.« »Leinkrausu?« »Da. Kako se on u to upleo?« »Odgovor se na to izgubio s njegovom smrću. To ne zna ni Francesca.« »Francesca?« »Moja sestra. Kad su moja braća umrla, ona je postala najstarija. Zato su njoj i predali kuvertu...« »Kuvertu? Kakvu kuvertu?« »S uputama vašega djeda.« ... Stoga, ako Alfredo nije najstariji, potražite najstariju sestru... kao što je to talijansko-švicarski običaj. Adrian je razmotao stranice očeva testameta. Ako su takvi odlomci istine prevalili toliku vremensku razdaljinu tako precizno, onda je očevim nepovezanim sjećanjima trebalo posvetiti veće zanimanje. »Moja je sestra živjela u Champolucu sve otkako se udala za Capomontija. Ona je poznavala obitelj Leinkraus bolje od ikoga od nas. Stari je Leinkraus umro u svom dućanu. Izbio je požar; mnogi misle da to nije bilo slučajno.« »Nije mi jasno.« »Leinkrausi su bili Židovi.« »Shvaćam. Dalje.« Adrian je promiješao stranice. ... Trgovac nije bio omiljen. Bio je Židov, i za nekog tko se žestoko borio... takav se način razmišljanja nije mogao braniti. Goldoni je nastavio. Čovjeku koji dođe u Champoluc i spomene željezni sanduk i davno zaboravljeno putovanje i staru pomoćnu željezničku stanicu, trebalo je predati kuvertu koja je ostala kod najstarijeg Goldonija. »Morate shvatiti, signore«, rekao je beznogi, naglo skrenuvši s teme, »da smo mi sada svi jedna obitelj. Capomontijevi i Goldonijevi. Nakon što su prošle tolike godine i nitko nije došao, mi smo o tome raspravili između sebe.« »Onda ste ispred mene.« »Ta je kuverta čovjeka koji dođe u Champoluc upućivala na starog Capomontija...«

Adrian se vratio nekoliko stranica. Ako je u Champolucu trebalo ostaviti nekakvu tajnu, onda ju je trebalo povjeriti starom Capomontiju, stijeni šutnje i povjerenja. »Kad je Capomonti bio na samrti, on je uputio svog zeta Lefraca.« »Onda Lefrac zna.« »Samo jednu riječ. Ime Leinkraus.« Fontine je naprosto poskočio iz stolca. Ostao je na rubu, silno smeten. Pa ipak mu se nešto pokrenulo u glavi. Kao u kakvom dugom, složenom unakrsnom ispitivanju, izolirane rečenice i pojedine riječi najednom su se našle u fokusu, jer su dobile značenje koje prije nisu imale. Riječi. Osloni se na riječi, onako kako se Andrew oslonio na nasilje. Preletio je pogledom listove u ruci, pa ih stao brzo prevrtati dok nije našao što je tražio. ... Ostalo mi je mutno sjećanje na jedan neugodan događaj... Što se baš točno dogodilo, toga se ne sjećam... ozbiljno i da je u mom ocu izazvalo tihi ali nedvojbenu ljutnju. I to tužnu... Nešto mi je neodređeno govorilo da je netko preda mnom prikrio detalje... Prikrio. Ljutnja. Tuga. ... u mom ocu izazvalo... »Goldoni, dajte me poslušajte. Morate se u mislima vratiti u prošlost. Daleko u prošlost. Nešto se dogodilo. Nešto neugodno, tužno, vrijedno ljutnje. I ticalo se obitelji Leinkraus.« »Ne.« Adrian je stao. Beznogi mu Goldoni nije dopustio da dovrši. »Kako to mislite 'Ne'?« upitao je tiho. »Već sam vam rekao. Ja ih baš nisam poznavao. Jedva smo i razgovarali.« »Zato što su bili Židovi? Jer je to već tada doprlo sa sjevera?« »Nisam vas razumio.« »Mislim da jeste.« Adrian se zapiljio u nj, i Alpinac je pokušao izbjeći njegov pogled. Fontine je nastavio brzo. »Niste ih trebali poznavati - možda uopće ne. Ali ste mi sad po prvi | put slagali. Zašto?« »Nisam lagao. Oni nisu bili prijatelji Goldonijevih.« »Ni Capomontijevih?« »Niti Capomontijevih.« »Niste ih voljeli?«

»Nismo ih ni poznavali] Oni su se držali za sebe. Dolazili su tu i drugi Židovi, pa su živjeli sa svojim. Naprosto tako.« »E nije.« Adrian je znao da mu je odgovor nadohvat ruke. Skriven, možda, i od samoga Goldonija. »Nešto se dogodilo tog četrnaestog srpnja 1920.! Što je to bilo?« Goldoni je uzdahnuo. »Ne mogu se sjetiti.« »Četrnaesti srpnja 1920.! Što se dogodilo?« Goldoniju se ubrzao dah, a krupna se čeljust napela. Masivni batrljci koji su nekoć bili noge promeškoli su se na invalidskim kolicima. »To ne znači ništa«, prošaptao je. »Prepustite meni da o tome presudim«, rekao je Adrian. »Vremena su se promijenila. Toliko se toga promijenilo za mog života«, rekao je Alpinac, a glas mu se pokolebao. »Svi osjećamo stid.« »Četrnaesti srpnja 1920.!« uhvatio je Adrian svog svjedoka za gušu. »Rekoh vam! To je besmisleno!« »O, proklet bio!« Adrian je iskočio iz stolca. Najednom mu nije bilo sasvim besmisleno da udari bespomoćnog starca. A onda su nadošle riječi. »Premlatili su jednog Židova. Mladi Židov koji se upisao u crkvenu školu... bio je prebijen. I umro tri dana poslije toga.« Alpinac je to izrekao. Ali samo dio priče. Fontine je ustuknuo od invalidskih kolica. »Leinkrausov sin?« upitao je. ? »Da.« »Crkvena škola?« »Nije se mogao upisati u državnu školu. A tu je mogao učiti. I svećenici su ga primili.« Fontine se polako spustio, ne mičući oči s Goldonija. »To nije sve, zar ne? Tko ga je prebio?« »Četiri dječaka iz sela. Koji nisu ni znali što rade. Svi su tako govorili.« »Ne sumnjam da jesu. Tako je svima lakše. Djeca koja ne misle i koju treba zaštititi. I što znači život jednog Židova?« Alfredu su Goldoniju na oči izbile suze. »Da.«

»I vi ste bili jedan od tih dječaka, zar ne?« Goldoni je šutke zakimao glavom. »Mislim da znam što se dogodilo«, nastavio je Adrian. »Leinkrausu su prijeli. Njegovoj ženi i drugoj djeci. Nitko nije ništa rekao, nitko nije ništa javio. Mladi je Židov umro, i to je sve.« »Sve je to bilo prije toliko godina«, prošaptao je Goldoni a suze su mu se slijevale niz lice. »Danas više nitko ne misli tako. I mi smo nastavili živjeti s tim što smo učinili. A pred kraj života, to mi postaje sve teže. Sada, kad sam već na rubu groba.« Adrianu je zastao dah, jer su ga Goldonijeve riječi naprosto ošamutile. Na rubu groba... Grob. O, Bože! Zar je to to? Poželio je iskočiti iz stolca i urlati pitanja sve dok se beznogi Alpinac ne sjeti! Točno svega. Ali to nije smio učiniti. Glas mu je morao ostati tih, i zasijecati u bit. »I što se tada dogodilo? Što je Leinkraus učinio?« »Učinio?« Goldoni je polako slegnuo ramenima, i u gesti mu je bila tuga. »A što je mogao učiniti? Držao je jezik za zubima.« »Je li bio sprovod? Pokop?« »Ako ga je i bilo, mi o tome ne znamo ništa.« »Leinkraus je morao negdje pokopati sina. Ali nijedno kršćansko groblje ne bi prihvatilo Židova. Je li tada postojalo nekakvo groblje za Židove?« »Ne, tada još ne. Ali sada da.« »Tada! Ali što je bilo tada? Gdje su ga pokopali? Gdje je pokopan umoreni Leinkrausov sin?« Goldoni je reagirao kao da ga je netko raspalio u lice. »Pričalo se da su otac i braća - muškarci iz obitelji - mrtvoga sina odnijeli u brda. Gdje ga više nitko neće zlostavljati.« Adrian je ustao iz stolice. To je bio odgovor. Grob tog Židova. Škrinja iz Soluna. Savarone Fontini-Cristi je vječnu istinu otkrio u seoskoj tragediji. I poslužio se njome. Da se na kraju ipak ne zaboravi. Paul Leinkraus je bio čovjek od skoro pedeset godina, trgovčev unuk, a trgovac i sam, ali u drugom dobu. Malo je on toga mogao ispričati o djedu kojeg je jedva i poznavao, ili o eri ropstva i straha koju nikad nije upoznao. Pa ipak je to bio

čovjek jakoga uma, o čemu je govorilo i širenje poslova za koje je on bio zaslužan. I kao takav, smjesta je shvatio i hitnost i legitimnost Adrianova iznenadnog posjeta. Leinkraus je odveo Fontinea u knjižnicu, podalje od žene i djeteta, pa s police skinuo obiteljsku Toru. Čitava je unutrašnjost stražnje ploče ovitka bila prekrivena shemom. Bila je to precizno nacrtana karta na kojoj je bio prikazan put do groba prvoga sina Reuvena Leinkrausa, pokopana u brdima 17. srpnja 1920. Adrian je precrtao svaku crtu, pa usporedio crtež s originalom. Bio je precizan; bio je to njegov zadnji pasoš. Do kamo, u to je bio siguran. Do čega, to nije mogao znati. Napokon je Leinkrausu izrekao i svoju zadnju molbu. Da može razgovarati prekomorski s Londonom, za što će, naravno, platiti. »Vaš je djed već platio i više nego što ova kuća može prihvatiti. Nazovite.« »Molim vas, ostanite. Želio bih da čujete.« Nazvao je Savoy u Londonu. Njegov je zahtjev bio sasvim jednostavan. Kad se otvori američka ambasada, neka Savoy, molim lijepo, ostavi poruku za pukovnika Tarkingtona iz generalnog inspektorata. Ako nije u Londonu, ambasada će već znati gdje da ga potraži. Pukovnika Tarkingtona treba uputili na izvjesnog Paula Leinkrausa u gradiću Champoluc u talijanskim Alpama. Poruku treba potpisati s Adrian Fontine. On je kretao u brda u lov, ali nije imao iluzija. On zaista nije ravan vojniku. Njegova se gesta može svesti samo na to: na gestu koja završava jalovošću. A sasvim moguće i smrću; shvaćao je i to. Svijet će živjeti sasvim lijepo i bez njega. On se baš ničim posebno ne ističe, iako si voli umišljati da posjeduje izvjesne talente. Ali zato nije bio baš ni najmanje siguran u to kako bi svijet prošao kad bi Andrew izišao iz Champoluca sa sadržajem jednog željeznog sanduka koji je prije više od trideset godina dopremljen vlakom iz Soluna. Ako bi njegov brat samo izišao iz brda, i ako je on ubojica Motrilačkog zbora, svakako bi ga trebalo uhititi.

Kad je razgovor bio gotov, Adrian je podigao pogled na Paula Leinkrausa. »Kad pukovnik Tarkington s vama stupi u vezu, ispričajte mu ročno što se tu jutros odigralo.« Fontine je kimnuo Leinkrausu koji je stajao u vratima. Otvorio je vrata Fiata i ušao, i pritom opazio da je pri dolasku bio tako uzbuđen da je ključeve ostavio u autu. Bila je to nesmotrenost kakvu ne bi mogao počinuti nijedan vojnik. Ta ga je misao natjerala da ispruži ruku i spusti poklopac pretinca za rukavice. Gurnuo je ruku unutra pa izvukao teški, crni pištolj sa spremnikom na ubacivanje. Alfredo Goldoni mu je objasnio kako radi mehanizam za punjenje. Upalio je motor i spustio prozor, jer mu je najednom ponestalo zraka. Dah mu se vratio brzo, u grlu mu je titrao puls. I onda se sjetio. Iz pištolja je pucao samo jednom u životu. Prije mnogo godina u dječaćkom logoru u New Hampshireu kad su ih odgojitelji odveli u streljanu mjesne policije. Kraj njega je bio njegov brat, pa su se zajedno smijali, uzbuđena djeca. Kamo je nestao taj smijeh? Kamo su nestala braća? Adrian se povezo niz stablima obrubljenu ulicu i skrenuo lijevo na cestu koja će ga odvesti desno, sve do brda. Iznad njega, rano se jutarnje sunce skrivalo iza ponjave oblaka što su se polako skupljali. Nebo se ljutilo. 32 Djevojčica se okliznula na kamenu i vrisnula; njezin se brat strelovito okrenuo i uhvatio je za ruku, i tako je zaustavio u padu. Pad nije bio veći od šest metara, i vojnik se upitao ne bi li možda bilo bolje da mu otrgne ruku i pusti je da padne. Kad bi djevojčica slomila gležanj ili nogu, ne bi otišla nikamo, a sasvim se sigurno ne bi, preko svih tih puteljaka, uspjela probiti dolje do ravnice i ceste. Koja je sad ostala skoro dvadeset kilometara iza njih. Tijekom su noći prevalili početni dio terena. Mogao je preskočiti početne faze onog drugog putovanja u

brda, onog od prije pedeset godina. Ako drugi krenu u potragu, oni neće znati da to treba učiniti; on hoće. Jer on je čitao karte onako kako drugi ljudi čitaju pučko štivo. Po simbolima, bojama i brojevima, mogao si je predočiti teren kao da ga snima kamerom. U čitavoj mu vojsci u tome nitko nije bio ravan. On je bio majstor svega realnog, od ljudi do strojeva i karata. Detaljizirana je karta, kojom su se služili penjači iz Champoluca, pokazivala kako pruga iz Zermatta skreće desno oko luka planina. Prije stanice u Champolucu protezala se ravno možda osam kilometara. Područjima sjeverno od završnih ravnih poteza pruge čitave se godine puno prolazilo. Bili su to prvi puteljci opisani u Goldonijevu dnevniku. Nitko tko želi sakriti nešto vrijedno na njih se ne bi ni obazreo. Pa ipak, još dalje na sjever, na početku zapadnoga luka pruge, bile su one stare čistine što su vodile do mnogobrojnih staza, poimence nabrojanih na stranicama što ih je otrgnuo iz Goldonijeva sveska, a na kojima je bio zapis za 14. i 15. srpnja 1920. Svaka je od njih mogla biti ona prava. Kad ih jednom pro-tmotri pri dnevnom svjetlu, i procijeni mogućnosti, možda uspije 'odlučiti kojom će od njih krenuti. Taj će se izbor temeljiti na činjenicama. Činjenica prva: veličina i težina škrinje zahtijevala je transport na životinji ili vozilu. Činjenica druga: vlak je iz Soluna svoj put prevalio u mjesecu prosincu - u doba godine kad je vrijeme opako hladno, i planinski su prijevoji zatrpani snijegom. Činjenica treća: proljetna i ljetna kopnjenja snijega, s bujicama i erozijom tla, traže da se skrovište postavi na uzvisinu, i radi zaštite okruži kamenjem. Činjenica četvrta: to skrovište mora biti podalje od prometnog područja, visoko iznad redovnih putova, ali s pristupnim putem koji mogu svladati vozilo ili životinja. Činjenica peta: put mora voditi od dijela tračnice na kojem se vlak može zaustaviti, i tlo s obje strane mora biti glatko i vodoravno. Činjenica šesta: od te određene čistine, u uporabi ili napuštene, mora voditi staza do križanja zapisana u Goldonijevu svesku. Bude li prošao svim tim stazama i predočio si koliko je lako njima putovati -u hladnoći i kroz

snijeg, na vozilu ili životinji - broj se mogućih staza može i dalje smanjivati, sve dok ne dođe do one koja vodi do skrovišta. Imao je vremena. Dane, bude li potrebno. Na leđima mu je bio vezan provijant za čitav tjedan. Goldoni, ona žena, Capomonti, Lefrac i njegova obitelj - svi su se oni toliko prestravili da neće ni mrdnuti. A pokrio se upravo briljantno. U borbi je nevidljivo uvijek mnogo efikasnije od onog što se može promatrati. Užasnutom je Švicarcu rekao da u Champolucu ima svoje ljude. Oni će na njih motriti. Ako Goldoni ili Capomonti ili Lefrac pozove policiju, oni će ga već obavijestiti, gore u brdima. Komuniciranje za vojnike nikad nije teško. A budu li pokušali doprijeti do njega, pogubit će taoce. Maštao je da je oko njega Motrilački zbor. Motrilački zbor kakav je nekad bio - efikasan, jak, hitar u manevru. Jednog će dana stvoriti novi Motrilački zbor, jači i efikasniji, bez ranijih slabosti. Pronaći će škrinju iz Soluna, donijeti dokument iz brda, skupiti svete ljude, pa im gledati face kad im bude opisivao trenutačni i globalni kolaps njihovih institucija. ... To što je u toj škrinji, zapanjit će civilizirani svijet više od ičeg u povijesti čovječanstva... To je blažilo dušu. Nije mogao doći u bolje ruke. Sad su se našli na ravnoj dionici puta, i prva je uzbrdica na zapadu bila još možda kilometar daleko. Djevojčica je pala na koljena i zajecala. Njezin ga je brat pogledao, a oči su mu oda-vale mržnju, strah, molbu. Andrew će ih ubiti oboje, ali ne još. Taoci se likvidiraju tek kad više ne služe svrsi. Samo budale ubijaju sreda. Smrt je oruđe, sredstvo kojim se služimo za postizanje nekog cilja ili obavljanje nekog zadatka, a ovo je bilo upravo to. ** Adnan je skrenuo Fiatom s ceste i skrenuo u polje. Kamenje mu je zagreblo šasiju. Nije mogao dalje. Stigao je do prvog od nekoliko strmih brežuljaka što su vodili do prvog platoa prikazana na Leinkrausovoj shemi. Bio je na petnaest kilometara od Champoluca. Grob se nalazio točno osam kilometara iza prvog platoa od nekoliko njih koji su bili

miljokazi na putu prema mjestu pokopa. Izišao je iz automobila i prešao preko polja obrasla visokom travom. Podigao je pogled. Brijeg ispred njega najednom je iskočio iz zemlje; bila je to prirodinim hirom stvorena grba, s više kamena nego zelenila i bez vidljive staze kojom bi se mogao uspeti. Kleknuo je i ponovno, što^je čvršće mogao, vezao vezice cipela s gumenim potplatom. Osjećao je tešku težinu pištolja u kišnom ogrtaču. Na trenutak je zatvorio oči. Ne smijem misliti. O, Bože! Ne daj mi da mislim!« Sad je on bio na potezu. Ustao je na noge i počeo se uspinjati. Prve su dvije željezničke postaje dobile negativnu ocjenu. Naprosto nije bilo načina da životinja ili vozilo prođe putovima od zermattske pruge do istočnih padina. Ostale su još dvije čistine. Na staroj karti iz Champolucua bile su označene kao Lovačka ludost i Galovrana; od sokola ni spomena. Pa ipak je to morala biti jedna od njih! Andrew je pogledao taoce. Brat i sestra sjedili su zajedno na tlu i razgovarali tihim, uplašenim šaptom, povremeno mu dobacujući pogled. Mržnja se već bila sasvim izgubila, i ostao je još samo strah i preklinjanje. U njima je nešto ružno, pomislio je vojnik. I shvatio što je to. Na drugoj strani svijeta, u džunglama jugoistočne Azije, ljudi njihove dobi već su vodili bojeve, s oružjem prebačenim preko leda uniformi koje su izgledale kao pidžame. Oni tamo bili su mu neprijatelji, ali je on tog neprijatelja poštovao. A prema toj djeci on nije osjećao baš nikakvo poštovanje. Na njihovim licima nije bilo snage. Bio je samo strah, a strah je bojniku iz Motrilačkog zbora bio odbojan. »Ustaj!« Nije se mogao svladati; povikao je to ljutilo pri pogledu na te razmažene, slabe šmrkavce bez dostojanstva na licu. Isuse, kako je prezirao beskičmenjake! Nikakva šteta ako ih više ne bude na svijetu. ** Adrian se osvrnuo preko hrpta prema platou u daljini, sretan što mu je stari Goldoni dao rukavice. Čak i da nije bilo hladno, gole bi mu se ruke i prsti već sigurno pretvorili u

krvavu masu mesa. Nije se moglo reći da je uspon bio težak: čovjek naviknut na bar minimum gibanja u brdima smatrao bi ga jednostavnim. Ali on je u brdima dosad bio samo na skijama, na mjestima gdje su vučnice i skijaške žičare obavljale sav posao uspinjanja. Oslanjao se na rijetko upotrebljavane mišiće, i imao je malo povjerenja u svoj osjećaj za ravnotežu. Posljednjih je nekoliko stotina metara bilo najteže. Put na Leinkrausovoj shemi bio je označen orijentirima: bio je tu i grumen sive stijene na dnu strmine od kristalnog škriljevca, a njega su penjači trebali izbjegavati, zato što se lako odlamao. Ta je kri-staUnična stijena dalje prelazila u liticu koja se dizala tridesetak metara od škriljevca, a rub joj se oštro ocrtavao. Desno od kri-stalinične površine najednom je počinjala gusta alpska šuma koja je izrastala vertikalno iz padine: bila je to šuma izrasla bez prijelaza, i okružena kamenjem. Leinkrausova je staza bila označena na deset koraka od ruba. Vodila je na vrh šumovite padine na čijem se hrptu nalazio drugi plato. Bio je to kraj druge dionice puta. No stazu nigdje da nađe. Naprosto je nestala: godine neprolaženja i obrastanja sasvim su je sakrile. Pa ipak se iznad krošanja jasno vidio hrbat. Već je sama činjenica da ga je vidio govorila koliki je kut uspona. Ušao je u gusto, alpsko grmlje i počeo se probijati, sve metar po metar, strmom kosinom, kroz spleteno grmlje i borove iglice koje su mu probijale kožu. Sjeo je na rub, teško dišući, a ramena su ga boljela od stalnog naprezanja. Procijenio je udaljenost do prvog platoa na najmanje pet kilometara. Za to su mu trebala skoro tri sata. Kilometar i pol na sat, preko stijena i kroz minijaturne doline, i preko hladnih potoka, i beskrajnih brežuljaka. Samo pet kilometara. Ako je zaista tako, ostala su mu još tri kilometra, možda i manje. Podigao je pogled. Oblaci su čitavo jutro visjeli nad zemljom, i tako će se nastaviti čitav dan. Nebo je iznad njega izgledalo kao- nebo nad North Shoreom u žestokoj oluji. Nekad su kroz oluje jedrili zajedno. I smijali se kad bi nadvladali elemente, sigurni u svoje sposobnosti na vodi, i

prsili se protiv kiše i vjetra na Soundu. Ne, o tome neće ni misliti. Digao se na noge i pogledao na svoju kopiju Leinkrausove sheme, precrtanu s unutrašnje strane uveza obiteljske Tore. Shema je bila jasna, ali teren što se dizao pred njim, nije bio. Vidio je svoj cilj — na sjeveroistoku, treći plato, izoliran iznad mora alpske omorike. Ali hrbat na kojemu je bio skretao je desno, na istok, i vodio do dna još jednog brda od kamenih gromada, podalje od svake zračne linije do platoa u daljini. Obišao i je kameni izboj kraj granice mračne, nagnute šume kroz koju se Ipopeo. Provalija ispod njega bila je gora, a stijene su se dizale 'kao mjehurići kamene rijeke. Staza označena na skici išla je od s šume do izboja, pa opet do šume; nigdje nije bilo ni spomena io nekakvoj stijeni koja će mu presjeći put. U godinama što su prošle otkako je itko od Leinkrausove obitelji otišao do groba, dogodile su se mnoge geološke pro-"mjene. Naglo pomicanje prirode - potres ili lavina uklonilo je stazu. No plato se ipak vidio i dalje. Teren što ga je razdvajao od njega izgledao je neprohodno, ali kad se jednom kroza nj probije - i nad njega se popne - onda se može vijugavim putem uspeti na viši teren koji vodi do platoa. Dvojio je da se i to promijenilo. Kliznuo je niz strminu do kamene rijeke, i onda nespretno, pokušavajući izbjeći klizanje nogu na stotinu sitnih pukotina, počeo uspone prema šumi omorika. ** Treća je čistina ona prava! Sciocchezza di Cacciatori! Lovačka ludost! Odavno već napuštena, no sad upravo savršena za skidanje trezora. Put od brda do zermattske pruge bio je prolazan, a teren oko tračnica ravan i pristupačan. U prvi čas Andrew nije bio siguran, jer je unatoč tome što je tlo bilo vodoravno s obje strane, taj potez ipak bio kratak, i zagrađen krivinom. A onda se sjetio: otac je bio rekao da je teretni vlak iz Soluna bio kratak. Četiri vagona i lokomotiva. Pet željezničkih vozila može lako zaobići krivinu i zaustaviti se u ravnoj crti. Bez obzira u kojim kolima bila škrinja, ona

se mogla istovariti bez teškoća. Ali ono što ga je sad uvjerilo da se primakao cilju bilo je, prije svega, jedno neočekivano otkriće. Zapadno od pruge ležali su nedvojbeni tragovi napuštene ceste. Prosjek je kroz šumu bio jasno ocrtan, jer je drveće u njemu bilo niže od okolnog, a grmlje bliže zemlji. Tu više nije bilo ceste - čak ni staze - no nije bilo nikakve dvojbe da je tu nekoć prolazila. »Lefrac!« viknuo je osamnaestogodišnjaku. »Sto je dolje?« Pokazao je na sjeverozapad, gdje se šumski prosjek spuštao niza strminu. »Selo. Desetak kilometara daleko.« »Ono nije na pruzi.« : »Ne, signore. Dolje je obrađena zemlja, ispod brda.« »Koja cesta vodi do njega?« »Glavna cesta iz Zuricha i...« »U redu.« Prekinuo je mladića zbog dva razloga. Čuo je sve što je želio čuti, a desetak metara dalje djevojčica je ustala na noge i polako krenula prema šumi s istočne strane pruge. Fontine je potegao pištolj pa ispalio dva hica. Pucnjevi su zagrmjeli kroz šumu; zrna su prasnula u tlo s obje strane djeteta. Ona je užasnuo vrisnula. Njezin se brat bacio u nj, pobjesnio od suza; on je samo otkoračio i tresnuo ga cijevlju pištolja po sljepoočici Lefracov je sin pao na tlo, i jecaji su nemoćnoga bijesa ispunili tišinu na napuštenoj pomoćnoj željezničkoj stanici. »Bolji si nego što sam mislio«, rekao je vojnik hladno, pa podigao oči i okrenuo se djevojčici. »Pomozi mu. Ništa mu nije. Idemo natrag.« Daj zarobljenicima nadu, pomislio je vojnik. Što su mlađi i neiskusniji, to im je više treba dati. Ona smanjuje strah koji već, sam po sebi, usporava brzinu kretanja. I strah je oruđe. Kao i smrt. I njim se treba služiti metodički. Sad je po drugi put prešao stazu od zermattske pruge. Sad je već bio siguran. Na njoj nije bilo ničega što bi spriječilo vozilo ili životinju da je svlada. Zemljište je bilo čisto i uglavnom tvrdo. I, što je bilo još važnije, teren se dizao ravno prema istočnim padinama, prema stazama što su bile jasno zapisane na izbljedje-lim stranicama sveska. Tlo je pokrivač

tanak sloj snijega i mraza. Sa svakim korakom, onaj mu je vojnik u njemu govorio da se približava neprijateljskoj zoni. Jer to je bilo upravo to. Stigli su do prvog križanja staza, što ih je opisao vodič Gol-doni ujutro 14. srpnja 1920. Desno je staza skretala dolje, u nekakvu šumu, u gusti zid tamnog zelenila, s čipkom bijeloga krova na vrhu. Činila se neprobojnom. To je bilo moguće skrovište. Planinska šuma ne vabi povremenog planinara, a iskusnog ne zanima. S druge pak strane, to je ipak bila šuma - drvo i zemlja, ne stijena - i zato što nije bila stijena, on je nije mogao prihvatiti. Škrinju je trebao štiti kamen. A s lijeve strane, staza se nastavljala uspinjati, krivudajući vijugavo uz bok brdašca nad njima. Sama je staza bila široka, od slanica kamena, i opasana lišćem. Gromade su se dizale oštro s desne strane, i stvarale naglo iskrslu plohu teške stijene. Ipak je tu bilo još dovoljno mjesta da se provuku i životinja i vozilo, i put se od zermattske pruge nije prekinuo ni u jednom trenutku. »Miči se!« povikao je i pokazao nalijevo. Lefracova su se djeca pogledala. Desno je put vodio u Champoluc - bio je to put natrag. Djevojčica je uhvatila brata; Fontine je slupio prema njima, raskinuo zahval i gurnuo djevojčicu naprijed. »Signore! viknuo je mladić i slupio između njih, podigavši pred sebe ruke, i poslazio prema njemu dlanove - vrlo probojan slit. »Ne činite to«, promućao je. Glas mu je bio tih, i pucketao je od mladenačkog straha, i vlastila je njegova ljulnja zazvučala kao izazov. »Idemo«, rekao je vojnik. Nije imao vremena da ga gubi na djecu. »Čuli sle me, signore!« »Čuo sam le. A sad, pokrel!!« Na zapadnom boku brdašca, staza što se uspinjala najednom se suzila. Ušli su u golem, prirodno nadsvođen hodnik probijen kroz gromade, što je vodio do lica brijega od gole stijene. Taj geološki stvoreni bačvasli prolaz nije bio samo logični produže-lak staze, nego je i kameno brdo iza njega

sigurno bilo neodoljivo za novopečene penjače. Uz tu se liticu bilo moguće uspeti bez mnogo truda, ali je bila dovoljno silna i širinom i visinom da bude dobro polazište za više predjele. Savršeno za oduševljenog sedamnaestogodišnjaka, pod pažljivim okom vodiča i oca. Ali je žalost širina prolaza bila uska, kameni pod pregladak, napose kad bi pao deblji snijeg. Kroza nj je mogla proći životinja - konj ili mula - ali je poslojala prilična opasnost da joj se oklizne kopito. I tu sigurno nije moglo proći nikakvo vozilo. Andrew se okrenuo i promotrio put kojim su došli. Nigdje nije bilo drugih staza, ali je zato tridesetak metara dalje, s lijeve strane, zemlja bila ravna i prekrivena alpskim grmljem. Ono se širilo sve do niskog kamenog zida što se dizao do hrpta planine. Taj zid, ta niska litica, nije bio viši od šest metara, i bio je skoro sasvim skriven grmljem i malim čvornalim drvećem što mu je krunilo vrh. Ali zemlja ispod le litice, ispod log hrpla, bila je ravna. Posvuda su drugdje bile prirodne prepreke, ali ne i ovdje, u toj točki baš ne. »Idite lamo«, zapovjedio je mladim Lefracovima, i žalost da ih drži na oku i žalost da slekne perspektivu. »Idite lamo na onaj ravni dio između stijena! Razgrnile grmlje i udile! Što dalje mo-že!« Ods lupio je od slaze i preirazio pogledom hrbal nad sobom. I on je bio ravan ili se bar lako činilo. Ali bilo je tu i još nešto, nešto što mu je možda i moglo promaknuti odale gdje je stajao. Bio je... definiran. Taj rub, iako iskrzan, tvorio je ipak skoro savršen polukrug. Da se taj polukrug naslavlja, sam bi hrbal izgledao kao mala, posrana platforma na malom, nevažnom brdu, no ipak visoko iznad nižih alpskih brda. Procijenio je visinu mladoga Lefraca na sto sedamdeset pet do sto osamdeset »Digni ruke!« viknuo je. Kad je mladić ispružio ruke, one su se našle skoro na pola puta do vrha niske litice. Pretpostavimo da transportno sredstvo nije bila životinja nego vozilo. Mašinerija leških kolača, motorni plug ili iraklor. To bi se slagalo, jer od zermattske pruge pa sve do

Goldonijeve staze nije postojao nijedan komadić staze koji takva oprema ne jbi mogla svladati. A terenska vozila i traktori imaju vitla... »Signore! Signore!« Bila je to djevojčica. Njezini su povici podavali čudan ushit, nešto između nade i očajja. »Ako je to ono što ste tražili, onda nas pustite!« Andrew se vratio na stazu i potrčao prema Lefracovima. Pojurio je u zapleteno grmlje sve do lica stijene. »Evo tu!« povikala je djevojčica opet. * Na tlu i u laganom snijegu, jedva vidljive kroz grmlje, ležale su stare ljestve. Drvo je bilo trulo, a prečke tako nabrekle da su Ina pet-šest mjesta ispale iz rupa. Ali su inače bile nedirnutе. Sad Sviše nisu bile stabilne, ali ih zato ni ljudi nisu zlorabili. Ležale su ttako u tom grmlju godinama, možda desetljećima, dirane samo prirodom i vremenom. Fontine je kleknuo i dotakao ih, iščupao iz tla, i vidio kako mu se rasipaju u rukama. Pronašao je ljudski alat gdje ga nije trebalo biti; shvatio je da se niti pet metara iznad njega... Iznad njega! Naglo je podigao glavu i ugledao zamagljeni objekt kako se strmoglavljuje prema njemu. A onda je došao i udarac. Glava mu je eksplodirala u bljesku bola, iza čega je uslijedila trenutna otupjelost, dok ga je u glavu tuklo stotinu maljeva. Pao je na nos, i pokušao otresti posljedice udarca i ponovno otkriti svjetlo. Začuo je povike. »Fuggi! Presto! In la tracdal« Mladić. »Non senza voi! Tu fuggi anche!« Djevojčica. Mladi je Lefrac našao na zemlji veliku kamenčinu. I od mržnje izgubio strah. Podigao je to primitivno oružje i sručio ga vojfiiku na glavu. Svjetlo se počelo vraćati. Fontine se počeo dizati i tada je, opet, opazio kao se spušta rasplinuta ruka. Kamen je zasjekao dijagonalno prema dolje. »Ti mala pizdo! Pizdo!« Mladi je Lefrac ispustio stijenu, hitnuo je u vojnिकove tijelo -bilo gdje, bio je to završni napad - pa potrčao kroz snijegom pokriveno grmlje stazom za sestrom.

Andrew je prepoznao sam vrhunac svoga gnjeva. Osjetio ga je možda deset puta u životu, a događao se uvijek u rastaljenoj jari bitke kad je neprijatelj uživao prednost nad kojom on nije imao nikakvu vlast. Ispuzao je iz grmlja do ruba staze i pogledao dolje. Ispod njega, na vijugavoj stazi, bili su brat i sestra, i trčali koliko ih noge nose preko klizave staze. Posegnuo je pod sako i napipao korice remenjem privezane za prsa. Beretta mu je bila u džepu. Ali Beretta nije bila dovoljna, jer nije bila tako precizna. Izvukao je Magnum što ga je kupio u Leinkrausovu dućanu u Champolucu. Njegovi su taoci bili četrdesetak metara daleko. Mladić je uzeo djevojčicu za ruku. Bili su jedno uz drugo, i likovi su im se preklapali. Andrew je potegao otklonac osam puta zaredom. Oba su tijela pala i počela se previjati na kamenju. Začuo je krikove. Za nekoliko sekundi krikovi su se stišali do jecanja, a izvijanje se pretvorilo u savijanje i trzanje i ništa. Oni će umrijeti, ali ne još. I neće nikamo dalje. Vojnik se puzeći vratio kroz grmlje na ravni slijepi odvojak pa s leđa skinuo naprtnjaču, trudeći se da pritom krvavom glavom miče što je moguće manje. Otvorio je naprtnjaču pa iz nje izvukao pribor za prvu pomoć, umotan u platno. Morao je skrpiti razderanu kožu i zaustaviti krvarenje kako najbolje zna i umije. I krenuti. Za ime Božje, krenuti! Više nije imao taoce. Mogao je sebi govoriti da to i nije važno, pa ipak je znao da nije tako. Taoci su mu bili izlaz spasa. Ako iz brda dođe sam, oni će se baciti na nj. Isuse, kako će se baciti - i onda je mrtav. Uzet će škrinju i ubiti ga. Ali postoji i drugi put! Mladi Lefrac mu je to rekao! Napuštena cesta zapadno od napuštene pomoćne stanice zvane Lovačka ludost! Preko tračnice, pa u selo čija glavna cesta vodi u Zurich. Ali on neće poći u to selo, do te ceste što vodi u Zurich, sve dok ono što je u škrinji ne postane njegovo. A svi instinkti što ih je imao govorili su mu da ju je našao. Pet metara iznad njega. Razmotao je konopce prikopčane s vanjske strane naprtnjače

i raširio krakove mačka, i oni su uz škljocaj legli na svoje mjesto. Uspravio se. U sljepoočici mu je bubnjalo i rane ga pekle na mjestima gdje je stavio antiseptik, ali krvarenje nije stalo. Slika dnu je pred očima ponovno bila bistra. Otkoračio je i hitnuo mačka prema kamenom pragu. I on se uhvatio. Cimnuo je konopac. Kamen se rasuo; krhotine su zapljuštale, a za njima vea blokovi vapnenca. Odskočio je u stranu da izbjegne kuku u padu. Mačak se kroz tanki sloj snijega zabio u zemlju. Opsovao je i još jednom bacio mačka prema nebu, i on je u luku preskočio rub i pao gore na ravnu površinu. Potegao je konopac brzim, kratkim pokretima; kuka se zakačila. Povukao je jače. Držala se. Konopac je bio spreman i mogao se popeti. Spustio je ruku, dohvatio remenje naprtnjače i kroza nj provukao ruke, ne potrudivši se osigurati prsnim kopčama. Trznuo je konopom i po zadnji put, i bio je zadovoljan. Skočio je najviše što može, pa izbacio noge prema stijeni, i zaljuljao se tako, dočekujući se i odska-kujući od stijene dok je radio rukama - jednom preko druge -brzo se uspinjući. Prebacio je lijevu ruku preko iskrzanog ruba i odgurnuo se desnom rukom od stijene pod sobom, pa uzdužno zavrteo tijelo i zavaljao ga po površini. I počeo ustajati, dok su mu oči putovale prema onom što je usidrilo njegova mačka. Ali je ipak ostao na koljenima, šokiran, kad se zapiljio u čudan prizor tri metra od sebe, u sredini platoa. U kamen je bila ukopana stara, zahrđana željezna zvijezda: zvijezda Davidova. Krakovi su je mačka obavili. Šiljci su se ukotvili u željezo. Gledao je u grob. *** Začuo je odjeke kroz brda, nalik na ponovljene, oštre udarce munje, jedan neposredno za drugim. Kao da su se kroz krov šume probili gromovi, cijepajući drvo stotina stabala oko njega. Pa ipak to nije bilo ni od munja ni od gromova; bili su to pucnji iz vatrenog oružja. Usprkos hladnoći, Adrianu se niz lice slijevao znoj, i usprkos

mraku šume, oči su mu se ispunile neželjenim slikama. Njegov je brat opet nekoga ubio. Bojnik Motrilačkog zbora i dalje efikasno nastavlja svoj posao ubijanja. Krikovi koji su uslijedili iza pucnjeva bili su slabi, prigušeni barijerom šume, ali nedvojbeni. Zašto? Za ime Božje, zašto? Nije smio misliti. Ne o tako nečemu. I ne sada. Morao je razmišljati na samo jednom nivou; nivou gibanja. Već se petšest puta pokušao izverati iz mračnog labirinta, svaki si put dopuštajući deset minuta za gledanje svjetla na rubu šume. Dvapat si je dopustio malo više vremena zato što su ga oči obmanjivale, i svaki put je bila samo još dalja tama, kojoj se nije slutio kraj. Ubrzano je ludio. Bio je uhvaćen u labirint. Po licu i nogama grebli su ga debeli stupovi kore i beskrajne, bodljikave grančice i slomljene grane. Koliko se već puta vrtio u krugu? To nije znao reći. Sve je počelo izgledati jednako. On je to stablo već vidio! Taj snop granja već se prije pet minuta preda nj postavio kao neprobojan zid! Baterija mu nije bila ni od kakve pomoći. Njezini su se snopovi međusobno oponašali; nije se više moglo odrediti koji je koji. Bio se izgubio usred neprohodne strmine obrasle alpskom šumom. U desetljećima što su prošli otkad su žalobni Leinkrausovi zadnji put hodočastili na grob, priroda je sasvim izmijenila stazu. Prodori rastaljenog ljetnog snijega proširili su i poplavili nekoć prohodnu šumu, i tako stvorili vlažnu zemljanu površinu idealnu za neograničen rast. No sva su mu ta znanja bila beskorisna kao i iskrivljenja u snopu baterijske svjetiljke. Oni prvi praskovi pucnjave došli su odonuda. Iz onog smjera. Mogao je izgubiti još samo dah i ostatak zdrave svijesti. I zato je potrčao, glave pune odjeka pucnjeva što ih je čuo prije nekoliko sekundi. Što je brže trčao, put mu se činio sve ravnijim. Presijecao si je put rukama, pa svijao, lomio i kršio sve što mu se našlo na putu. I ugledao svjetlo. Pao je na koljena, ostavši bez daha, niti deset metara od ruba šume. Siva stijena, pokrivena krpicama snijega, dizala se onkraj guste šume i šikljala uvis, gubeći se

iz vida iznad najviših grana. Stigao je na dno trećeg platoa. Baš kao i njegov brat. Ubojica iz Motrilačkog zbora učinio je ono što Goldoni nije vjerovao da može: uzeo je davno zaboravljeni opis napisan prije pola stoljeća i onda ga rafinirao, preradio ga da bude primjenjiv na sadašnju pretragu. Jednom davno, jedan bi se brat ponosio drugim; ta su vremena prošla. Ostala je još samo nužnost da ga zaustavi. Adrian je pokušao ne razmišljati o tome, i pitao se hoće li to biti spreman prihvatiti kad nastupi trenutak. Trenutak bola različit od svega u njegovoj mašti. A sad ga je prihvatio. Hladno, čudno nepotresen, iako ispunjen studenom tugom. Jer to je bila jedina eminentno logična, neuskrativa reakcija na užas i kaos. On će ubiti svog brata. Ili će njegov brat ubiti njega. Ustao je na noge, polako izišao iz šume i pronašao kamenu stazu ucrtanu na Leinkrausovoj karti. Ona se vijugavo dizala u brda, u nizu širokih serpentina da se smanji uspon, sve dok nije stigla do vrha. Ili skoro do vrha, jer je na dnu platoa bila kamena ploča koja je, prema sjećanju Paula Leinkrausa, bila prilično visoka. On je taj put prevalio svega dvaput u životu - u prvoj i drugoj godini rata - kad je još bio jako mlad. Ta kamena ploča možda i nije tako visoka kao što mu je ostala u sjećanju, zato što ju je vidio iz dječjačke perspektive. Ali su se tada uspeli ljestvama, toga se sjećao sasvim jasno. Svečana služba za mrtvog i dječjački osjećaj života bili su nespojivi, priznao je Leinkraus. Postojao je i drugi put do platoa, jedva dostupan starcima, ali zato na usluzi mladićima bez primjerenog poštovanja vjerskih običaja. On je ležao na samom kraju naizgled prekinutog puta, dobrano s druge strane prirodnoga luka koji je bio samo nastavak planinske staze. Njega je tvorio niz iskrzanih stijena koje su slijedile crtu suženoga hrpta, i za koji se htjela sigurna noga i spremnost da se prihvati rizik. Njegov otac i stariji brat strogo su ga izgrdili zato što je pošao njime. Pad bi bio opasan; vjerojatno ne smrtonosan, no ipak dovoljno dubok da slomi ruku ili nogu. Ali ako sada slomi ruku i nogu, pomislio je Adrian, onda će

taj pad biti smrtonosan. Imobiliziran je čovjek lagan cilj. Počeo se uspinjati vijugavom stazom, između razbacanih stijena, i prigibao se da sakrije tijelo ispod njihovih visokih sil-hueta. Plato je sad bio stotinjak metara iznad staze, što je veličina nogometnog igrališta. Lagano je zapršio snijeg, i smireno se počeo slagati na tanki sloj bijelog što je već pokrivaio najveći dio kamenja. Noge su mu stalno poklizavale; ravnotežu je vraćao grabeći grmlje i istaknute, iskrzane komade stijena. Stigao je do polovice uspona i pritisnuo leđa u konkavnu brazdu stijene da nevidljiv uhvati dah. Nad sobom je začuo zvukove, udarce metala o metal, kamena o kamen. Izletio je iz niše i potrčao što ga noge nose, pa tako pretrčao sljedeća četiri zavi-jutka staze, i pritom se jednom i srušio, da bar jednom pusti da mu neometani, neprogutani zrak ispuni pluća, i da bolnim nogama dade priliku da se odmored. Izvukao je iz džepa Leinkrausovu shemu i prebrojio krivulje na karti. Prevalio ih je osam. A to je značilo da ga od luka, predočena na dijagramu izokrenutim U, dijeli još samo tridesetak metara. Podigao je glavu i lice što ga je ljuto peklo od hladnoće, s privremenog jastuka od mraza i leda. Pred njim je bila ravna dionica staze, ograđena s obje strane sivim, čvornatim grmljem. Sudeći prema karti, iza tog ravnog dijela bila su još dva lakta, a onda dolazi kameni luk. Zabio je crtež u džep, i pritom opipao čelik svog pištolja. Podvukao je noge pod sebe u čučanj, pa opet potrčao. Najprije je ugledao djevojčicu. Ležala je kraj staze u grmlju, raširenih očiju i zurila u oblačno nebo, nogu ispruženih ravno pred sebe. Nad oba su joj koljena bile rupe od metaka, a tkanina se već bila skorila od krvi. Treći se prostrijel vidio iznad 433 desne dojke, ispod ključne kosti. Krv je stvorila skrtnuli potok niz njezinu bijelu planinarsku jaknu. Bila je živa, ali u takvom šoku, da nije zatreptala očima ni na pahuljice snijega što su padale po njoj. Usne su joj se micale, drhtale, a rastaljeni je snijeg na njihovim rubovima stvarao potočiće. Adrian se nadvio nad nju. Kad mu je ugledala lice, žmirmula je i izoštrila pogled. Podigla

je glavu u grču, i zakašljucala početak krika. On joj je nježno pritisnuo rukavicu na usta, i drugom joj rukom pridržao vrat. »Ja nisam on«, prošaptao je. Grmlje se nad njim pomaklo. Adrian se strelovito digao, ispustivši pritom djevojčicu što je brižljivije mogao, pa odskočio. Preko snijega se polako micala ruka - ili ono što je od nje ostalo. Bilo je to krvavo tkivo. Rukavica je bila odnesena, a prsti razneseni. Fontine je zapuzao preko djevojčice u zapleteno, kvrgavo grmlje, pa raskinuo isprepletenu granje. Mladić je ležao na trbuhu na postelji od divlje planinske trave. Četiri prostrjelne rane, u ravnoj crti, dijagonalno su mu išle preko kralježnice. Adrian je pažljivo prevrnuo mladića na bok, i pridržao mu glavu. Još je jednom nježno pritisnuo ruku na usta u šoku. Mladićev se pogled na trenutak spleo s njegovim, i za nekoliko je sekundi postalo jasno što Adrian želi reći: da on nije ubojica. Bilo je neobično već i to što je dječak uopće mogao govoriti. Njegov je šapat bio skoro zagušen sve jačim vjetrom, ali ga je Fontine ipak čuo. »Mia sorella.« »Ne razumijem.« »Sestra?« »Ona je ranjena. Kao i ti. Učinit ću sve što mogu.« »Pacco. Naprtnjača. On nosi naprtnjaču. Medicina.« »Ne govori. Čuvaj snagu. Naprtnjača?« »St!« ... Planinarska naprtnjača nije samo zbirka remenja i kožnatih džepova. Ona je pravo majstorsko djelo... rekao je njegov otac. Dječak nije želio stati. Znao je da umire. »Izlaz. Zermattska pruga. Selo. Nije daleko, signore. Sjever, ne daleko. Htjeli smo pobjeći.« »Pss. Nemoj više. Staviti ću te kraj sestre. Grijte se koliko možete.« Napola je prenio a napola prevukao mladića preko trave do djevojčice. Bili su djeca; njegov je brat ubijao djecu. Skinuo je kišni ogrtač i jaknu, pa otparao podstavu jakne da njom

djevojčici zavije rane. Mladiću nije mogao baš mnogo pomoći, zato mu je izbjegavao pogled. Pokrio ih je oboje, i oni su se zagrlili. Stavio je teški pištolj za pojasom pod teški crni pulover pa ispuzao iz zaklona grmlja. Potrčao je stazom sve do luka. Oči su ga pekle, ali mu je zato disanje bilo mirno, a bol se u nogama izgubio. Sad su bili jedan na jednog. Kako i treba biti. 435 33 1 Zvuk se lomljave pojačao, nalik na udarce malja i bijesan. Dopirao je izravno iznad njega, iznad gole kamene ploče što se dizala u zrak, okrenuta malom, ocrtanom platou sa sjeverne strane. Tlo mu je pod nogama bilo poremećeno; snijeg se pomiješao sa zemljom, otisci nogu i izlomljeno grmlje tvorili su polukrug ispod kamenog izboja. Komadići su kamenja govorili o metodi uspona. Brat je gore bacio konop, s prikvačenom kukom, ali mu bacanje ili bacanja nisu uspjela. U sivom grmlju, pokrivenom čipkom snijega, ležale su trule ljestve, kojima je nekoliko prečki bilo izbačeno iz okvira. Bile su to one ljestve kojih se Paul Leinkraus sjećao. Bile su duge bar šest metara, malo više od kamene ploče pred kojom je čučao Adrian. Grobište je zapravo škrljava površina. Ona se lako odlama pijukom, pa se stiže do zemlje ispod nje. Dječji je lijes položen u zemlju i prekriven tankim slojem betona. Riječi Paula Leinkrausa. Iznad njega, brat se već probio kroz sloj betona što ga je opisao Leinkraus. Mlatnjava je stala; metalni je alat bio odbačen na tvrdu površinu. Dolje je poletjelo krupno grumenje betona, odbačeno udarcem nestrpljive noge, pa se pridružilo kamenim krhotinama na zemlji u i grmlju. Adrian je brzo ustao na noge i utisnuo se u minijaturnu liticu. Ako ga je brat vidio, već je mrtav. Pršac je betona prestao. Adrian se stresao; znao je da se mora maknuti. Hladnoća je već prodrila kroz crni džemper, dah mu je pred licem stvarao oblake pare. Kratko je i lagano sniježenje popuštalo; kroz oblake se probila zraka sunca, ali nije donijela toplinu.

Počeo se polako pomicati oko kamene ploče sve dok nije morao stati, jer mu je put pregradila gromada što je virila iz vrhunca planine. Zakoračio je na do obrašteno grmljem i pokriveno snijegom. A onda mu je tlo najednom popustilo pod nogama. Adrian je hitro odskočio i ostao nepomičan, skamenjen, s jedne strane gromade. Vjetar je ponio zvuk kamenja koje se ruši. Nad sobom je začuo korake - teške i nagle - i zadržao dah da mu iz usta i nosnica ne poteče sapa. Zvuk je koraka zastao osim vjetra, ostala je još samo tišina. A onda su se koraci ponovno pokrenuli -manje teški, i sporiji. U vojniku je jenjao osjećaj opasnosti. Adrian je pogledao u dubinu pred sobom. Stigao je do kraja staze Paula Leinkrausa; dalje je bila samo planina. A ispod, preko ruba odlomljene zemlje i divlje trave, bio je ponor, duboka i široka pukotina čiji je prazni prostor odvajao zemljište vrha od plitkog izboja zemlje njemu nasuprot, a koji je vodio u više predjele. Pukotina je bila mnogo dublja nego što se Leinkraus sjećao; do dna od iskrzanog stijenja ostalo je još preko deset metara. Dječaka su ukorili stariji, ali ne tako jako da ga preplaše, ili u nj usade strah od planina. Adrian je zabacio tijelo oko izbočine, grčevito se držeći neravne površine, pa ispuzao van, sve centimetar po centimetar, ispitujući svaki korak, utiskujući prsa i noge u gromadu i pridržavajući se svakog oštrog komadića za koji se mogao uhvatiti. S druge je strane bila uska masa kaotično oblikovanoga kamenja koja se naglo uzdizala do ravne površine vrhunca. Nije bio siguran da ga može doseći. Dječacić se mogao udaljiti po tom izboju od podnožja izbačene gromade; on ne bi popustio pod njegovom težinom. Odrastao je čovjek bio nešto drugo. On nikad nije ponio Adrianovu težinu, pa neće ni sada. Udaljenost između središta gromade - mjesta na kojem je bio do prve izbočine u kamenu iznosila je oko metar i pol. On je bio viši od sto osamdeset. Ako bi pao ukoso, ispruženih ruku, onda postoje dobri izgledi da je dosegne rukama. Izgledi koji postaju još veći ako smanji udaljenost.

Mišići na stopalima bili su mu u agoniji. Osjetio je kako mu se na oba loka počinju stvarati grčevi; od naprezanja listova na-tekla mu je koža, a tetive ispod nje boljale su skoro neizdržljivo. S naporom je iz glave istjerao sve misli na bol i rizik, pa se koncentrirao samo na centimetre što ih je morao proći oko masivne gromade. Nije prešao niti pola koraka kad je najednom osjetio kako pod njim tone zemlja - polako, i u sitnim, hipnotizirajućim stupnjevima. I tada je začuo - stvarno začuo... pucketanje stijene i smrznute zemlje. U posljednjih je pola sekunde izbacio ruke. Izboj se odlomio, i on se na trenutak našao u praznini, lebdeći. Ruke su mu panično potražile oslonac; vjetar ga je ošinio po licu što se našlo u zraku, nepoduprto. A onda mu je desnica lupila o iskrzani kamen negdje iznad njega. Rame i glava tresnuli su mu o grubu, iskrzanu površinu. Obavio je šaku oko oštre stijene i makinalno izvio leđa da ublaži udarac. Zavrtio se kao lutka na koncima koji je pokreću, a noge su mu se zazibale nad ponorom. Morao se izvući. Sad! Nije smio izgubiti ni sekunde! Nije bilo vremena da se prilagodi vlastitoj nevjerici! Kreći! Slobodnom se ljevicom kao pandžom hvatao za neravnu liticu; sumanuto je pumpao nogama sve dok mu desna cipela nije uhvatila sićušnu izbočinu koja je mogla podnijeti njegovu težinu. Bilo je to dovoljno. Poput uspaničenog pauka uspeo se zidom od nazubljene stijene, bacajući noge jednu za drugom preko dijagonalne kosine, zabijajući tijelo u bazu unutrašnje površine. Ali ako se odozgo nije mogao vidjeti, i te kako se mogao čuti. Zvukovi odlomljenog izboja privukli su Andrewa rubu platoa. Sunce je bilo iza njega, s desne strane, i bacalo sjenu preko pukotine, preko stijenja i snijega. Adrian je još jednom zadržao dah. Pred njim se pružao pogled u vlastito kazalište sjena, što se odvijalo u sad već zasljepljujućem alpskom suncu. Vojnikovi pokreti nisu bili samo jasni, nego i povećani. Andrew je u lijevoj ruci držao predmet: penjačku preklopnu lopaticu.

Vojnikova je desna ruka bila svijena u laktu; sjena se podlaktice stapala sa sjenom gornjeg dijela tijela. Trebalo je tek malo mašte da bi se shvatilo što to drži u desnoj ruci: zacijelo pištolj. Adrian je odmaknuo lijevu ruku od pojasa. Pištolj je još bio tu. Sam ga je dodir učinio sretnim. Sjena se sad počela gibati po rubu platoa, tri koraka lijevo, četiri desno. Sagnula se pa opet uspravila. Sad joj je u desnici bio drugi predmet. I onda je taj predmet i bacio. Veliki je komad betona prozviždao dolje na jedva pola metra od Adrianova lica i prasnuo o pod od iskrzana kamenja ispod njega. Dok je predmet padao, vojnik je stajao nepomično, kao da broji sekunde, mjeri vrijeme pada. Kad su se i zadnji odlomci prestali kotrljati, vojnik je odstupio od ruba. Njegove je sjene nestalo, a zamijenili je oštri odrazi sunca. Adrian je ležao u udubini, nesvjestan neudobnosti, a lice mu se kupalo u znoju. Krivulja se neravnoga stijenja dizala nad njim u oštru luku, poput primitivnog spiralnog stubišta u starom svjetioniku. Taj luk je bio dug oko osam metara. Bilo ga je teško procijeniti, jer osim neba i blistavog sunca i nije bilo ničega. Nije se smio pomaknuti sve dok odozgo ne začuje zvukove. Zvukove koji su značili da je vojnik nečim zauzet, da se opet prihvatio kopanja. A onda su zvukovi i došli. Bilo je to glasno praskanje stijenja, struganje metala o metal. Andrew je našao škrinju! Adrian je ispuzao iz zaklona i, sve ruku pred ruku, nečujnu nogu pred nečujnu nogu, krenuo uz nazubljeno kameno stubište. Izboj je platoa bio točno iznad njega; ispod više nije bila pukotina, nego čisti pad od stotinjak metara sve do vijugavog planinskog puta. Između njega i otvorenog prostora bilo je možda 439 dvadeset centimetara. Vjetar je bio stalan. Njegovo je glasanje bilo tihi zvižduk. Posegnuo je za pištoljem u pojasu, izvadio ga i - kako ga je Goldoni bio uputio - provjerio osigurač. Bio je u gornjem položaju, zakočen. Škljocajem ga je podigao i izravnao s otponcem, pa podigao glavu preko izboja. Ravna je površina platoa imala oblik elipse, što se protezala

dvanaestak metara u duljinu i otprilike šest u širinu. Vojnik je čučao u sredini, kraj humka zemlje prekrivene komadićima razbijenog betona. Iza iskopane zemlje, djelomice zaklonjene širokim vojničkim plećima, ležao je priprost drveni lijes s metalnim rubom. Bio je iznenađujuće dobro očuvan. Ali škrinje nije bilo. Ničega osim zemlje, komadića betona, i tog mrtvačkog sanduka. Ali ne i škrinje! O, moj Bože, pomislio je Adrian. Obojica smo pogriješili! Obojica smo pogriješili!» To nije moguće. To naprosto nije moguće. Jer ako nema škrinje, onda će ubojica iz Motrilačkog zbora silno pobjesnjeti. Poznavao je Andrewa dovoljno da mu to bude jasno. Ali se njegov brat nije naljutio. Zamišljeno je čučao, povijene glave. Zurio je u grob. I onda je Adrian shvatio: škrinja je bila ispod, i još je u zemlji. Bila je zakopana ispod lijesa, i on joj je bio zadnja zaštita. Vojnik je ustao i prišao planinarskoj naprtnjači što je stajala uspravno uz lijes. Nagnuo se nad nju, oslobodio uzicu, pa izvukao kratku, zašiljenu željeznu polugu. Vratio se do groba, naglo kleknuo na njegov rub, pa posegnuo dolje polugom. Nekoliko sekundi potom potegao je polugu, pustio je da padne na zemlju, pa izvukao pištolj iz jakne. Brzo je ali pažljivo nagnuo oružje u grob. Uslijedile su tri detonacije. Adrian je sagnuo glavu ispod ruba platoa. Osjetio je prodoran smrad baruta, i vidio kako vjetar odnosi oblake dima. A onda su se začule riječi i čitavo mu se tijelo ukočilo od straha za koji nikad nije vjerovao da će ga iskusiti. Bio je to šok izazvan sviješću o vlastitom trenutnom pogubljenju. »Digni glavu, Lefrac«, glasila je tiha naredba, izrečena jednoličnošću leda. »Tako će brže biti gotovo. Nećeš ništa ni osjetiti. Nećeš ništa čak niti čuti.« Adrian se digao iznad svog uskog oslonca. U glavi mu je bila praznina, bio je već onkraj i samoga straha. Sad će umrijeti. Bilo je to naprosto tako. Ali on nije bio ono što je vojnik očekivao. On nije bio onaj koga je vojnik očekivao. I sad je ubojicu iz Motrilačkog zbora

najjednom i samog zahvatio šok. On je bio tako potpun da su mu se oči razrogačile od nevjerice, a ruka mu zadrhtala i stisak se pokolebao. I protiv volje je ustuknuo nekoliko koraka, i zi-nuo, dok mu se iz kože na licu sasvim izlila krv. »Ti!« Divlje, slijepo, bez misli i osjećaja, Adrian je potegao teški talijanski pištolj s kamenog izboja i opalio u zapanjeni lik. Pritisnuo je otponac dvaput i treći put. Pištolj je zakazao. Dim je suknuo iz kućišta cijevi i oprljio mu meso, ujeo ga za oči. Ali ga je pogodio! Ubojica iz Motrilačkog zbora zateturao je natraške, držeći se za trbuh, i pod njim se savila lijeva noga. Ali je Andrew još imao pištolj u ruci. Začula se eksplozija; Adrianu je iznad glave detonirao prasak zraka. Bacio se na palog čovjeka, i tesnuo ga zaglavljanim pištoljem po licu. Desnica mu je izletjela, dohvatila vrući čelik Andrewova pištolja, pa tresnula njime o tvrdi površinu platoa. Njegov je pištolj pronašao cilj: arkada između vojnikovih očiju naprosto je eruptirala, krv mu se nalila u kutove duplji i zamaglila mu pogled. Pištolj mu je izletio iz ruke. Adrian je odskočio. Naciljao je pištoljem i svom snagom pritisnuo otponac. Ali on nije funkcionirao, nije htio opaliti. Vojnik se digao na koljena, otrao oči, a iz usta mu se izvilo bijesno gundanje. Adrian je zamahnuo cipelom i zahvatio ubojicu iz Motrilačkog zbora ravno u sljepoočicu. Vojniku se vrat izvio prema natrag, ali su mu noge poletjele naprijed, izvijajući se, ritajući se, udarajući Adriana u iverke, i tako ga natjerale da se baci u stranu, od silnog bola u koljenima. Adrian nije uspio ostati na nogama. Kad je bojniak skočio na noge, i dalje otirući oči, on se zavaljao desno. Andrew je skočio sa zemlje, ispruživši ruke kao krute kuke, usmjerene ravno na uljezov vrat. Adrian je ustuknuo još dalje, i zabio se u lijes pokraj groba. Vojnikov je skok bio neobuzdan, od prodornog je krika vlastitoga gnjeva izgubio ravnotežu i zato je pao, i ruka mu je uronila u humak zemlje i komada betona. Poletjela je zemlja; bila je to erupcija blata i snijega i

kamenja. Adrian se bacio preko otvorenoga groba; s druge je strane bila željezna šipka. Vojnik je krenuo za njim; bacio se uvis, kriknuo na Adriana, a šake su mu se iznad glave splele u malj - bila je to čudovišna ptica koja je graktala bacajući se na plijen. Adrianovi su prsti bili na poluzi, i on je mahnuo njome na lik koji se rušio na nj. Šiljak se zabio vojniku u obraz i ošamutio ga. Iz Andrewove je puti ponovno briznula krv. Adrian se odbacio koliko su ga god nosile iscrpljene, bolne noge, i pritom ispustio šipku. Opazio je vojnika kako leži na ravnoj kamenoj površini. Bacio se na nj. Prsti su mu se ovili oko drška, i on ga je podigao. Željezna je šipka prosjekla zrak, razderala mu kožu na lijevom ramenu, i rasjekla pola rukava pulovera. Udarac ga je natjerao da natraške zatetura do ruba kamene ploče. U panici je ruku s pištoljem položio na prsa, i u trenutku kad je to učinio shvatio da je baš to onaj djelić sekunde što ga vojnik tako očajnički treba. Prema njemu je pošao zid zemlje i kamenja, prostor se između njega i ubojice iz Motrilačkog zbora ispunio kršem. Koji je udario u nj. Oštri kamenčići udarili su mu u lice, u oči. Ništa nije vidio. Opalio je. Ruka mu je divlje poskočila od eksplozije oružja; prsti su ga zaboljeli od vibracija. Pokušao se uspraviti na noge; cipela mu se poput malja zabila u vrat. U padu se uhvatio za nogu, a pleća su mu pala preko ruba kamene ploče. Zakotrljao se nalijevo, držeći nogu sve dok nije pod cijevi pištolja osjetio meso. Povukao je otponac. Meso i kosti i krv ispunili su svemir. Vojnika je detonacija digla sa zemlje, a desna mu je noga bila masa crvenilom natopljenog platna. Adrian je zapuzao, ali nije mogao dalje. Nije mu više ostalo nimalo snage, nimalo zraka u plućima. Pridigao se na ruku i pogledao Andrewa. Vojnik se koprcalo lijevo-desno, a iz grla su mu se izvijali vapaji. Usta su mu bila puna krvi i sline. Odgurnuo se od zemlje, napola se digao na koljena, a oči su mu suludo zurile u ono što mu je ostalo od noge. I pogledao svog krvnika. I

kriknuo. »Pomozi mi! Ne možeš me ostaviti da umrem! Ti na to nemaš prava! Daj mi moju naprtnjaču!« Zakašljao se, držeći raznesenu nogu rukom, dok mu je druga drhtala i pokazivala na alpinističku naprtnjaču naslonjenu na lijes. Krv je tekla na sve strane i natapala mu odjeću. Toksini su se širili brzo; on je umirao. »Ja te nemam prava ostaviti na životu«, rekao je Adrian slabim glasom, boreći se za zrak. »Znaš li što si učinio? Koliko si ljudi pobio?« »Ubijanje je samo oruđe!« kriknuo je vojnik. »Samo to i ništa više!« »A tko odlučuje kad to oruđe treba primijeniti? Ti?« »Da! I ljudi kao ja! Mi znamo tko smo mi, i što možemo učiniti. Ljudi kao ti, vi ne - za ime Božje, pomozite mi!« »Ti stvarate pravila. Kojih se onda svi drže.« ; »Da! Zato što mi imamo volju! A drugi ljudi nemaju. Oni žele da im ih netko stvori! To ne možeš zanijekati!« »Ja to niječem«, rekao je Adrian tiho. »Onda lažeš. Ili si glup! O, Kriste...« Vojnikov se glas slomio, isprekidan grčevima kašlja. Grčevito se uhvatio za trbuh i opet se zapiljio u nogu, pa na humak blata. Odmaknuo je oči i pogledao Adriana. »Ovdje. Eno tamo.« Bojnik je zapuzao prema grobu. Adrian je polako ustao na noge i zagledao se, hipnotiziran jezivim prizorom. Ono milosrđa što je još ostalo u njemu reklo mu je da opali iz oružja što ga je držao u ruci, da dovrši život koji je i tako već skoro gotov. Vidio je škrinju iz Soluna u zemlji; razvučene daščice truloga drva, ispod kojih se otkrivalo željezo. Metalne su vrpce bile raznesene mecima, a na vrhu je ležao smotani konop. Bili su tu i razderani komadi debeloga kartona s izbljedjelim oznakama koje su izgledale kao krugovi trnja oko raspela. Napokon su je našli. »Kako ne shvaćaš?« Vojnikov se glas jedva čuo. »On je unutra. Odgovor. Odgovor!« »Kakav odgovor?« »Na sve...« Oči su njegova brata na nekoliko trenutaka

izgubile vlast nad svojim mišićima. Zavrtjele su se u dupljama, a zjenice su na trenutak sasvim nestale. Andrewov je govor bio pun infleksija srditoga djeteta; desna mu se ruka pružila u grob. »A sad ga imam. I ti me ne smiješ ometati! Ne više! Sad mi možeš pomoći. Dopustit ću ti da mi pomogneš. Ja sam ti dopuštao da mi pomogneš, sjećaš se? Sjećaš se kako sam ti uvijek dopuštao da mi pomogneš?« Vojnik je to pitanje upravo odvrištao. »To je uvijek bila tvoja odluka, Andy. Mislim reći, da mi dopustiš da ti pomognem«, rekao je Adrian tiho, pokušavajući shvatiti djetinjasto bulažnjenje, a hipnotiziran riječima. »Naravno moja odluka. I morala je biti moja odluka. Vittorijeva i moja.« Adrian se najednom sjetio majčinih riječi... On je uvijek vidio samo rezultate snage; nikad nije shvatio i njezine komplikacije, mislim, svu sućut koju ona izaziva... Ali pravnik u Adrianu morao je shvatiti. »I što sad trebamo učiniti s tom škrinjom? Sada kad smo je našli, što bismo trebali učiniti s...« »Iskoristiti je!« kriknuo je vojnik ponovno, pa lupio odlomljenim kamenom o rub groba. »Iskoristiti je, iskoristiti je! Da sve ispravimo! Reći ćemo im da mi možemo upravljati svime!« »A što ako ne možemo? A što ako to i nije važno? Možda u tome i nema ničega.« »Ali mi ćemo im reći da ima. Ti ne znaš kako se to radi. Reći ćemo im što nas bude volja! Oni će puzati, i oni će cviljeti...« »I to želiš da rade? Da pužu i cvile?« »Da! Zato što su slabi!« »Ali ti nisi.« »Ne! Ja sam to dokazao! Mnogo i mnogo i mnogo i mnogo puta!« Vojniku se izvio vrat, i onda grčevito poletio naprijed. »Ti misliš da ti vidiš nešto što ja ne vidim. Ali se varaš! Ja to vidim, ali je to meni beznačajno, to se ne broji! Ono što ti misliš da je tako strašno važno... sasvim... je... beznačajno!« Andreu je razdvajao riječi; bio je to prkosan dječji krik. »A što je to, Andy? Za što ja to mislim da je tako važno?«

»Ljudi! Što oni misle! Ali to nije važno, to je beznačajno. I Vittorio to zna.« »Varaš se, ljuto se varaš«, prekinuo ga je Andrew tiho. »On je mrtav, Andy. On je umro još prije nekoliko dana.« Vojnikove su se oči uspjele bar malo izoštriti. U njima je bio ushit. »Onda je sve to moje! Ja ću to učiniti!« Kašalj se vratio; pogled mu je ponovno odlutao. »Natjerati ih da shvate. Oni nisu važni. Niti su to ikad bili...« »Samo ti.« »Da! Ja ne oklijevam. Ti oklijevaš! Ti se nikad ne možeš odlučiti!« »Ti si odlučan, Andy.« »Da, odlučan. To je važno.« »A kako ljudi nisu važni, u njih, naravno, ne možeš ni imati povjerenja.« »Ma kog to vraga hoćeš reći?« Vojnikova su se prsa bolno raširila. Vrat mu se izvio natrag, pa se bacio naprijed, iskašljavajući između usana krv i sluz. »Da se bojiš!« viknuo je Adrian. »I uvijek si se bojao! I nasmrt si se bojao da će to netko otkriti! I to je velika pukotina u tvom oklopu... ti si otkaćen!« Iz vojnikova se grla izvio užasan, prigušen krik. Bio je istodobno i guturalan i jasan, nešto između urlika zadnjega bijesa i jauka. »To je laz! Ti i tvoje proklete riječi...« Najednom više nije bilo riječi. Na zasljepljujućem se alpskom suncu dogodilo ono nevjerojatno, i Adrian je znao samo da će se ili pokrenuti ili umrijeti. Vojnikova je ruka bila u grobu. I onda ju je naglo izbacio. U šaci mu je bio konop. Skočio je sa zemlje i divlje zamahnuo njime. Na njegovu je kraju bio privezan mačak, i njegova su tri kraka prosjekla zrai. Adrian je skočio ulijevo i zapucao ih golemog oružja na poludjelog ubojicu iz Motrilačkoga zbora. Vojniku su eksplodirala prsa. Konopac, stisnut čeličnim stiskom, opisao je krug - mačak se zavrtio kao nekakav poludjeli giroskop, sasvim skrenuo s kursa - oko vojnikove glave. Tijelo je poletjelo naprijed, preko kamene ploče, i

strmoglavilo se dolje, dok je njegov krik odjekivao, ispunjavajući brda visokim tonovima užasa. A onda se uz iznenadnu, mučnu vibraciju, uže najednom napelo, i zadrhtalo u tankom sloju poremećenog snijega. Iz groba se začuo zvuk pucanja metala. Adrian je strelovito bacio pogled prema njegovu izvoru. Konopac je bio vezan za čeličnu traku nategnutu oko škrinje. I vrpca je pukla. Škrinja se mogla otvoriti. * Ali se Adrian nije bacio na nju. Odšepesao je do ruba platoa i pogledao preko kamene ploče. Dolje je visjelo vojnikovo tijelo, s mačkom zabijenim u vrat. Krak mu se zakopao duboko u grlo, a vršak mu je virio kroz razjapljena usta. Napunio je veliku alpinističku naprtnjaču s tri čelične, hermetičke kutije što ih je našao u škrinji. Nije znao pročitati drevna pismena urezana u metal. Nije ni morao, jer je znao što je u svakoj od njih. Nijedna nije bila velika. Jedna je bila plosnata, deblja od ostale dvije; u njemu su bili dokumenti koje su kompilirali učenjaci iz Constantine prije 1500 godina, rasprave koje su se bavile nečim što su smatrale teološkom nekonzistent-nošću - uzdizanje svetog čovjeka do iste supstancije s Bogom. Bila su ttfpitanja nad kojima će se zamisliti novi učenjaci. Druga je kutija bila kratka i cjevasta; u njoj je bio aramejski svitak koji je prije trideset godina toliko prestravio moćnike da je čak i strategija svjetskoga rata postala od drugorazrednog značenja u usporedbi s njegovim posjedovanjem. Pa ipak je treća kutija, tanka, i ne šira od dvadeset centimetara, i visoka dvadeset pet, sadržavala najneobični dokument od svijui: priznanje ispisano na pergamenu, iznijeto iz rimske tamnice prije skoro 2000 godina. I baš se u toj posudi - crnoj, nagrizenoj, reliktu prдавne prošlosti - krila bit škrinje iz Soluna. Sve drugo su samo pobijanja; samo to priznanje na rimskoj pergameni može proizvesti patnju koja nadilazi ljudsku maštu. Ali nije na njemu da o tome sudi. Ili jest? Stavio je u džepove plastične boce s lijekovima, bacio naprtnjaču na zemlju, spustio se preko ruba kamene terase -

kraj vojnikova tijela - i skočio na zemlju. Nabacio je tešku naprtnjaču na leđa i zaputio se nizbrdo. Mladić je bio mrtav. Djevojčica će preživjeti. Nekako će zajedno izaći iz brda, u to je Adrian bio uvjeren. Putovali su polako - sve po nekoliko koraka - spuštajući se stazom prema zermattskej pruži. Pridržavao je djevojčicu tako da se na ranjene noge oslanja sa što manjom težinom. Osvrnuo se na brdsku stazu. U daljini je vojnikovo tijelo visjelo obješeno na pozadini bijele kamene ploče. Nije se vidjelo baš jasno - nego samo kad bi se znalo kamo treba pogledati - ali je bilo tamo. Je li vlak iz Soluna tražio i tu zadnju, Andrewovu smrt? Jesu li dokumenti u toj škrinji vrijedni tolikih života? Toliko nasilja za tolike godine? On na to nije znao odgovora. Znao je samo da je ludilo, u ime svetih stvari, dobilo nezasluženo dostojanstvo. Sveti su ratovi iskonski, i uvijek će ih biti. A on je ubio brata zbog toga što su se borili u jednom poganom ratu. Osjećao je strašnu težinu na plećima. Došao je u napast da izvadi čelične kutije i zavitla ih u najdublji ponor u planini. Da se slome i sparūše ni u šta na prvi doticaj zraka. I da ih alpski vjetrovi pometu u zaborav. Ali on to neće učiniti. Cijena je bila i previsoka. »Idemo«, rekao je djevojčici i nježno stavio njezinu lijevu ruku oko svog vrata. Nasmiješio se djetetovu prestrašenu licu. »Uspjet ćemo.« 34 Adrian je stajao kraj prozora što je gledao na mračno prostranstvo Central Parka. Bio je u malom salonu za osoblje Metropolitan Museuma. Na uhu je držao slušalicu i slušao pukovnika Tarkingtona iz Washingtona. Na drugom je kraju sobe sjedio svećenik iz newyorške nadbiskupije monsigneur Land. Tek je maločas prošla ponoć; časniku su u Washingtonu dali privatni broj muzeja. I rekli mu da gospodin Fontine očekuje njegov poziv, u svako doba dana i noći. Časnik je rekao Adrianu da će Pentagon u primjerenom roku

izdati službene dokumente o događajima oko Motrilačkog zbora. Administracija je željela izbjeći skandal koji bi uslijedio zbog optužbi za korupciju i pobunu u oružanim snagama. Napose ako je u sve to upleteno i tako prominentno ime. To ne služi interesima nacionalne sigurnosti. »Stupanj prvi«, rekao je Adrian. »Prikrivanje.« »Možda.« »I vi ste se spremni s tim zadovoljiti?« upitao je Fontine tiho. »To je vaša obitelj«, odgovorio je pukovnik. »Vaš brat.« »I vaš. Ja s tim mogu živjeti. A vi? Može li Washington?« Na drugoj je strani žice zavladała tišina. Napokon je časnik progovorio. »Ja sam dobio to što sam želio. Ali možda Washington ne smije. Bar ne sada.« »Nikad nije 'sada'.« »Ne držite mi propovijed. Nitko vam ne brani da održite tiskovnu konferenciju.« Sad je na Adrianu bio red da na trenutak ušuti. »Ako to učinim, mogu li zatražiti službene dokumente? Ili će se najednom pojaviti dosje, koji će opisati...« »Opisati, do psihijatrijskih detalja«, prekinuo ga je pukovnik, »vrlo poremećenog mladog čovjeka koji je lutao zemljom i živio po hipičkim komunama, koji je pomagao i poticao osuđene vojne bjegunce u San Franciscu. Ne zezajte se, Fontine. Sve je to već na mom stolu.« »I mislio sam da bi moglo biti. Učim. Vi ste vrlo temeljiti, zar ne? Koji je onda od nas braće lud?« »Ima toga još puno. Iskorištavanje obiteljskog utjecaja u svrhu izbjegavanja vojne službe; bivše članstvo u radikalnim organizacijama - koje danas rade s dinamitom. Vaše nedavno čudno ponašanje u Washingtonu, u što spada i odnos s crnim tužiteljem, ubijenim pod čudnim okolnostima, pri čemu se sumnja da se dotični bavio kriminalnim djelatnostima. I još hrpa toga. A to ste samo vi.« »Kako?« »Iskopali smo mi i stare priče - dokumentirane priče. Otac koji je stvorio imutak poslušujući, diljem svijeta, s državama za

koje mnogi vjeruju da se neprijateljski odnose prema našim interesima. Čovjek koji je tijesno surađivao s' komunistima, i čija je prva žena poginula prije mnogo godina u Monte Carlu pod krajnje neobičnim okolnostima. To je obrazac koji izaziva zabrinutost. Pa se postavljaju pitanja. Mogu li Fontineovi živjeti s tim?« »Od vas mi se povraća.« »I meni.« »Onda zašto?« »Zato što treba donijeti odluku koja nadilazi i vas i mene i naše privatno gnušanje!« Pukovnik je ljutito podigao glas, ali se onda obuzdao. »Ni ja ne volim mnoge od tih govornara gore. Ta samo znam - ili mislim da znam - da još možda nije vrijeme za razgovor o Motrilačkom zboru.« »I tako to onda ide i ide. Ne govorite mi kao čovjek s kojim sam razgovarao u jednoj hotelskoj sobi.« »Možda ja to i nisam. Samo se nadam, a za dobro vašeg pravedničkog zgražanja, da se nikad nećete naći u ovakvoj situaciji.« Adrian je pogledao svećenika na drugom kraju sobe. Land je zurio u sumračno osvijetljeni bijeli zid, u ništa. No ipak je to bilo u njegovim očima, uvijek mu je to bilo u očima. Desperacija koja ga je proždirala. Monsignor je bio vrlo jak muškarac, ali se sad uplašio. »I ja se nadam«, odgovorio je pukovniku. »Fontine?« »Da?« »Dajte da se jednom nađemo na piću.« »Naravno. I hoćemo.« Adrian je spustio slušalicu. Je li sada sve na meni? upitao se Adrian. Baš sve? Je li ikad zgodan čas da se kaže istina? Uskoro će se pojaviti bar jedan odgovor. Dokumente iz škrinje iznio je iz Italije uz pukovnikovu pomoć. Pukovnikova je plaća bilo tijelo obješeno ispred kamene ploče u brdima Campo di Fiorija. Brat za brata. Dug je plaćen. Barbara Pierson je znala što da učini s tim dokumentima. Povezala se s prijateljem koji je bio kurator relikata i artefakata u Metropolitanu. Učenjakom koji je posvetio život proučavanju prošlosti. On je vidio toliko starih stvari da je zaista mogao donijeti sud. Barbara je doletjela iz Bostona; sad je bila u laboratoriju s

učenjakom. Bili su unutra od pet i pol. Sedam sati. S dokumentima iz Constantine. Ali među njima je bio samo jedan koji je bio zaista važan. Bila je to pergamena iznesena iz rimske tamnice prije 2000 godina. Ta pergamena je bila sve. Sve. I učenjaku je to bilo jasno. Adrian se odmaknuo od prozora i pošao prema svećeniku na drugom kraju sobe. I prije dva tjedna, kad se otac našao pred smrću, napravio je popis ljudi kojima treba predati škrinju iz Constantine. Na tom je popisu bilo i Landovo ime. Kad ga je Adrian potražio, Land mu je rekao koješta što nikad nije rekao Victoru Fontineu. »Ispričajte mi što znate o Annaxasu«, rekao je Adrian i sjeo sučelice svećeniku. Monsignor se prenuo i skrenuo pogled sa zida. Prenuo ne zbog imena, pomislio je Fontine, nego zbog upadice. Njegove krupne, prodorne sive oči pod tamnim obrvama na trenutak su se izgubile. Onda je žmirnuo, kao da se prisjeća gdje je to zapravo. »Theodore Dakakos? Što da vam velim? Upoznali smo se u Carigradu. Ja sam istraživao nešto, a znao sam da su to lažni dokazi. Riječ je bila o takozvanom spaljivanju dokumenata o filio-queu. On je preko vatikanskog arhiva doznao da sam tu. I tako smo razgovarali; obojica smo bili radoznali. Ja zbog toga što jedan tako prominentan čovjek iz poslovnoga svijeta pokazuje takvo zanimanje za opskurne teološke artefakte. On zbog pitanja zašto jedan rimski znanstvenik podržava tezu koja nipošto nije u interesu Vatikana - ili, bolje, zašto su mu dopustili da to čini. On je bio vrlo upućen. Obojica smo manevrirali čitavu noć, i na koncu smo obojica bili iscrpljeni. Ja mislim da je sve to i bilo uzrokovano iscrpljenošću. Kao i našom uvjerenosti da smo se upoznali, pa čak i na izvjestan način zavoljeli.« »Što je to bilo uzrokovano iscrpljenošću?« »Spomen vlaka iz Soluna. Čudno je, ali se ne sjećam tko ga je prvi spomenuo.« »On je za nj znao?« »Koliko i ja, možda i više. Strojovođa je bio njegov otac, a jedini putnik, redovnik Xenope, njegov stric. Nijedan se nije

vratio. On je istraživao, i našao dio odgovora. U policijskim zapisnicima u Milanu bila je i stara zabilješka iz prosinca 1939. Dva mrtvaca u grčkom vlaku na teretnom kolodvoru. Ubojstvo i samoubojstvo. Nisu ih uspjeli identificirati. Annaxas je morao znati zašto.« »Što ga je to dovelo u Milano?« »Preko dvadeset godina postavljanja pitanja. Za što je imao dovoljno razloga. Gledao je kako mu mati tone u ludilo. A poludjela je zato što joj Crkva nije htjela dati odgovore.« »Njezina Crkva?« »Jedan njezin odvjetak, ako dopustite. Red Xenope.« »Onda je ona znala za taj vlak.« »Ona za to nije nikad smjela doznati. I vjerovalo se da nije. Ali ljudi svojim ženama govore i što ne bi nikom drugom. Prije nego što je stariji Annaxas krenuo tog ranog jutra u prosincu 1939., rekao je ženi da ne ide na Korint, kao što su svi vjerovali. Umjesto toga će poći sa svojim bratom Petrideom, zbog čega će steći milost Božju. Oni kreću na dalek put. Na Božjem djelu.« Svećenik je napipao zlatni križ što mu je visio na uzici ispod ovratnika. Dodir mu nije bio nježan; u njemu je bila ljutnja. »S kojeg se nikad nije vratio«, rekao je Adrian tiho. »A nije mogla pokušati ni preko njegovog brata u Crkvi, jer je i on bio mrtav.« »Da. I mislim da obojica možemo zamisliti kako je ta žena -dobra žena, jednostavna, puna ljubavi, ostavljena sa šestoro djece - mogla reagirati.« »Tako da je poludjela.« Land je pustio križić da padne, a pogled mu se vratio na zid. »Svećenici su Xenope napravili djelo milosrđa pa preuzeli ludu ženu. Nakon čega je donošena druga odluka. Umrula je za manje od mjesec dana.« Fontine se polako pomaknuo u stolici i sjeo na njen rub. »Oni su je ubili.« To nije bilo pitanje. Landov se pogled vratio. U njima je bila skoro molba. »Oni su odvagnuli posljedice njezina ostanka na životu. Ne u odnosu na filioque, nego u odnosu na pergamentu za koju

nitko od nas u Rimu nije ni slutio da postoji. Ja za nju nisam čuo sve do večeras. A zbog nje toliko toga postaje toliko jasnije.« Adrian je ustao iz stolca i vratio se do prozora. Nije bio spreman razgovarati o toj pergameni. Klerici više nisu imali prava upravljati istraživanjima. Onaj pravnik u Adrianu nije odobravao uplitanje svećenika. Zakon je jednak za sve. Dolje, u Central Parku, po slabo osvjetljenoj stazi, neki je čovjek vodio u šetnju dva golema labradorska prepeličara, i životinje su zatezale uzice. I on je zatezao nekakvu uzicu, ali nije smio dopustiti Landu da to shvati. Okrenuo se od prozora. »I onda je Dakakos sve to povezao?« »Da«, odgovorio je Land, prihvaćajući Adrianovo odbijanje da ga on navodi. »Bio je to njegov amanet. Zakleo se da će sve doznati. Suglasili smo se da ćemo razmijeniti informacije, ali sam ja bio otvoreniji od njega. Izronilo je i ime Fontini-Cristi, ali ta pergamenta nije nikad bila ni spomenuta. A ostatak, pretpostavljam, znate.« Adriana su prenule svećenikove riječi. »Nemojte ništa pretpostavljati. Ispričajte mi.« Land se trznuo. Prijekor je bio neočekivan. »Oprostite. Mislio sam da znate. Dakakos je preuzeo odgovornost nad Campo di Fiorijem. Godinama je plaćao poreze - i to poprilične - te odbijao kupce, građevinske poduzetnike, brinuo se za osiguranje i održavanje...« »A što je s redom Xenope?« »Red Xenope je skoro izumro. Postoji još samo mali samostan sjeverno od Soluna. Nekoliko starih redovnika na skučenom zemljištu, bez novaca. Za Dakakosa je ostala samo jedna veza: onaj redovnik na samrti u Campo di Fioriju. On nije mogao pustiti da svega toga nestane. Izvukao je iz starca sve što zna. U krajnjem izvodu, imao je pravo. Gaetama su pustili iz zatvora; prognani svećenik, Aldobrini, vratio se iz Afrike i umirao je od čitavog koktela groznica, i napokon, vaš se otac vratio na Campo di Fiori. Na poprište pogubljenja svoje obitelji. Strašna je potraga krenula sve ispočetka.« Adrian se zamislio.

»Dakakos je zaustavio mog brata. Dao je sve od sebe da ga uhvati u stupicu, da razobliči Motrilački zbor.« »Da ga pod svaku cijenu zadrži podalje od škrinje. Stari je redovnik zacijelo rekao Dakakosu da Victor Fontine zna za per-gamenu. On je shvaćao da će vaš otac djelovali bez pomoći vlasti, i pomoću sinova pokušati naći škrinju. Jer je to mogao. Kad se odvagnu sve posljedice, drugo i nije bilo moguće. Dakakos vas je proučio obojicu. Zapravo vas je dao motriti nekoliko godina. I ono što je pritom otkrio o jednom, silno ga je uzdrimalo. Vašem se bratu nije smjelo dopustiti da ide dalje. Morao ga je uništiti. S vama je, međutim, kako je smatrao, bila moguća suradnja, ako se za to ukaže prilika.« Svećenik je stao. Duboko je udahnuo, a prsti su mu još jednom obujmili zlatni krži na prsima. Vratila mu se jedna misao, i to očito bolna. Adrian ga je shvaćao; isti je osjećaj iskusio i sam u brdima Champoluca. »Što bi Dakakos učinio da je pronašao škrinju?« ; Landov se prodorni pogled smirio na Adrianu. »Ja to ne znam. On je bio čovjek pun sućuti. On je znao kakva je to muka tražiti bolne odgovore na vrlo bolna pitanja; možda se njegovo rasuđivanje povodilo za njegovim milosrđem. No on je ipak bio čovjek odan istini. I mislim da je zacijelo od-vagnuo posljedice. Preko ovog ja vam ne mogu pomoći.« »Vi se često služite tim izrazom? 'Odvagnuti posljedice'?« »Ispričavam se ako vas on vrijeđa.« »Vrijeđa.« »Onda mi oprostite, jer ću vas morati uvrijediti i još jednom. Zamolio sam vas za dopuštenje da dođem ovamo, ali sam se predomislio. I sad mislim otići.« Svećenik je ustao iz naslonjača. »Ne mogu ostati. Pokušao sam to izreći jednostavno...« »Jednostavno rečeno,« prekinuo ga je Adrian grubo, »mene to ne zanima.« »Onda ste u prednosti«, odgovorio je Land žurno. »Jer vidite, vi mene zanimete, a i vaša percepcija.« Svećenik se nije dao zaustaviti, pa je krenuo korak dalje. »Vi mislite da su sumnje izbrisane samo zato što je položen zavjet? Vi mislite da je sedam tisuća godina ljudskog komuniciranja za nas naprosto nestalo? Za sve nas, bez obzira na ruho koje nosimo? Koliko

je tijekom stoljeća bogova, svetaca i proroka bilo čista obmana? I da li taj broj smanjuje pobožnost? Ja mislim da ne. Jer svatko prihvaća ono što je sposoban prihvatiti, pa svoja vjerovanja uzdiže nad sva ostala. Moje mi sumnje vele da će tisuće godina od današnjega dana učenjaci možda proučavati naše ostatke i zaključiti da su naša vjerovanja naše pobožnosti - bile krajnje čudne, pa proglasiti mitom naše najveće svetinje. Kao što smo mi proglasili mitom ostatke svih drugih vjerovanja. Moj intelekt, shvaćate, to može zamisliti. Ali sada, ovdje, u moje doba - u meni -stvorena je odanost nečemu. Jer je bolje to imati nego nemati. I zato ja vjerujem. Ja sam uvjeren.« ; Adrian se sjetio onih riječi. »Božansku objavu ne može pobiti smrtni čovjek'« »Meni je to dovoljno. Ja to prihvaćam«, rekao je Land jednostavno. »Na koncu uvijek prevagne Akvinčev nauk. Koji, mogao bih dodati, nije ničije ekskluzivno vlasništvo. Kad se razum iscrpi, i dođe do zadnje barijere, vjera postaje razumom. A ja imam tu vjeru. Ali sam, budući smrtnikom, slab. Ja nisam dovoljno izdržljiv za daljnje kušnje. Moram se povući u udobnost svoje odanosti ideji, znajući da mi je bolje s njom negoli bez nje.« Svećenik je ispružio ruku. »Zbogom vam, Adriane.« Fontine je pogledao ispruženu ruku i prihvatio je. »Vi shvaćate da me uznemirava baš ta arogancija vaše odanosti ideji, arogancija vaših uvjerenja. Ne znam kako bih to drukčije rekao.« »Shvaćam. I vaš prigovor se prihvaća. Ta arogancija je prvi od grijeha koji vodi u duševnu smrt. Kao i onaj koji najčešće previđamo: oholost. Možda nas on jednog dana sve dođe glave. A onda, mladi moj prijatelju, neće više biti ničega.« Land se okrenuo i pošao prema vratima maloga salona. Otvorio ih je desnicom, dok je ljevicom još držao zlatni križ, ovijao ga sa svih strana. Gesta je bila nedvojbena. Bio je to zaštitnički čin. Još je jednom pogledao Adriana, pa izišao iz prostorije i za sobom zatvorio vrata. Fontine je zapalio cigaretu, pa je zgnječio. U ustima mu je bio gadan okus od previše cigareta i premalo sna. Otišao je do

automata za kavu i natočio si šalicu. Prije jedan sat je Land, pipajući metalni rub vrućeg tanjura, opržio prste. A Adrian je pomislio da je monsignor od onih ljudi koji provjeravaju većinu stvari u životu. Pa ipak nije mogao prihvatiti završnu provjeru. Naprosto je otišao; u tome je bilo i nekakve iskrenosti. Mnogo više nego u mom odnosu prema majci, pomislio je Adrian. Nije joj lagao; to bi bilo beskorisno, jer bi se laž prepoznala. Ali joj nije rekao ni istinu. Učinio je nešto mnogo okrutnije: naprosto ju je izbjegao. Još nije bio spreman za sučeljenje. Začuo je korake u hodniku pred salonom. Spustio je šalicu s kavom i otišao do sredine prostorije. Vrata su se otvorila i Barbara je ušla. Vrata joj je pridržao učenjak, još u laboratorijskoj kuti, a naočale plastičnog okvira ponešto su mu povećale lice. Barbarine smeđe oči, obično pune topline i smijeha, sad su gledale oštro, pune profesionalne koncentracije. »Doktor Shire je gotov«, rekla je. »Možemo dobiti malo kave?« »Naravno.« Adrian se vratio do stola i natočio dvije šalice. Učenjak je sjeo u stolicu iz koje se Land digao prije samo nekoliko minuta. »Crnu, molim lijepo«, rekao je Shire i spustio u krilo jedincati list papira. »Vaš prijatelj je otišao?« »Da, otišao.« »Da li zna?« upitao je stari muškarac, prihvaćajući kavu. »Zna zato što sam mu rekao. Pa je donio svoju odluku. I otišao.« »Mogu ga razumjeti«, rekao je Shire, pa zažmirkao starim očima iza naočala prema pari što se dizala iz kave. »Izvolite sjesti, oboje.« Barbara je uzela kavu, ali nije sjela. Ona i učenjak izmijenili su poglede. Otišla je do prozora dok je Adrian sjedao sučelice Shireu. »Je li autentičan?« upitao je Fontine. »Pretpostavljam da je to prvo pitanje.« »Autentičan? U pogledu starosti i materijala i pisma i jezika... da, rekao bih da bi prošao sva ta ispitivanja. Ja polazim od

pretpostavke da bi. Kemijske i prizmatске analize traju dugo, ali sam ja već vidio stotine dokumenata iz tog razdoblja; on je u tom smislu autentičan. Što se pak tiče autentičnosti sadržaja, moram upozoriti da ga je napisao napol poludjeli čovjek suočen sa smrću. I to vrlo okrutnom i bolnom. Taj drugi sud trebaju donijeti drugi, ako ga uopće i treba donositi.« Shire je pogledao Adriana, pa spustio šalicu na stolić i dohvatio papir iz krila. Fontine je sjedio bez riječi. Učenjak je nastavio. »Prema riječima na toj pergameni, zatvorenik koji je sutradan popodne trebao izgubiti život u areni, odrekao se imena Petar, koje mu je dao revolucionar imenom Isus. Rekao je da toga nije dostojan. Želio je da to zabilježe kao smrt Simuna iz Betsaide, što mu je rođeno ime. Proždirao ga je osjećaj krivnje, pa tvrdi da je izdao svog spasitelja... Jer čovjek koji je raspet na Kalvariji nije bio Isus Nazarenac.« Stari je učenjak zastao, a riječi su mu plutale, lebdeći u zraku, kao da ga je netko prekinuo usred rečenice. »O, moj Bože!« Adrian je ustao sa stolice. Pogledao je Barbaru na prozoru. Ona mu je uzvratila pogled, ali bez komentara. Opet se okrenuo Shireu. »Tako je nedvosmislen?« »Da. Taj je čovjek bio na mukama. On piše da su tri Kristova učenika radila po svome, protiv tesarovih želja. Uz pomoć Pilatovih stražara, koje su potkupili, izvukli su onesviještenog Isusa iz tamnice, i na njegovo mjesto stavili na smrt osuđenog zločinca sličnog stasa i izgleda, i obukli ga u tesarovu odjeću. Pred histeričnom masom koja se sutradan skupila, pokrov i trnova kruna bili su dovoljni da prikriju lice čovjeka pod križem i na križu. Ali to nije učinjeno voljom čovjeka kojeg su zvali mesijom...« »Jer se time ništa ne mijenja,« prekinuo ga je Adrian tiho, prisjetivši se riječi, »a ipak, mijenja se sve.« »On je udaljen protiv svoje volje. Njegova je namjera bila da umre, ne da živi. Pergamena je u tom smislu sasvim nedvosmislena.« »Ali on nije umro. Nego je živio.« »Da.«

»I nije bio razapet.« »Ne. Ako povjerujemo na riječ čovjeku koji je napisao taj dokument - u okolnostima pod kojima ga je pisao. Na samom, čini mi se, rubu ludila. Ja to ne bih prihvatio samo zbog njegove drevnosti.« »Sad ipak donosite sud.« »Samo razmatram mogućnosti«, ispravio ga je Shire. »Autor te pergamene stalno upada u neobuzdane molitve i lamentacije. Misli su mu jedan čas lucidne, a drugi nejasne. Luđak ili asket i flagelant? Prevarant ili pokajnik? Što od toga? Nažalost, fizička činjenica da je taj dokument star dvije tisuće godina svemu tome daje uvjerljivost koja bi zacijelo izostala pod manje drastičnim okolnostima. Ne zaboravite, to je bilo u doba Neronovih progona, u razdoblju društvenog, političkog i vjerskog ludila. Ljudi su počesto preživljavali zbog čiste domišljatosti. I tko je to zapravo bio?« »Dokument to jasno veli. Šimun iz Betsaide.« »Što nam jamči samo autorova riječ. Nigdje nije zabilježeno da je Šimun Petar pošao u smrt s prvim kršćanskim mučenicima. To, dakako, postoji u legendama, no toga u Bibliji nema. A ako se doista dogodilo, ali je previđeno, onda je to silna omaška, zar ne?« Učenjak je skinuo naočale i obrisao ih krajičkom kute. »Što zapravo želite reći?« upitao je Adrian. Starac je vratio naočale na nos, i one su mu povećale zamišljene, tužne oči. »Pretpostavimo da neki rimski građanin, označen za najužasnije smaknuće, izmišlja priču koja opovrgava omrznuti simbol jedne agresivne, opasne religije, i to na uvjerljiv način. Takav bi čovjek mogao steći milost pretora, konzula i samoga cara. I Mnogi su to, znate, pokušali. Na ovaj ili onaj način. Postoje ostaci desetaka takvih 'priznanja'. Postoji li ikakav razlog da ovo prihvatimo, a sve ostale ne? Samo zato što je ovaj zapis kompletan? Domišljatost u borbi za opstanak u povijesti je vrlo česta.« Dok je učenjak govorio, Adrian ga je promatrao vrlo pažljivo. U riječima mu se osjećala čudna tjeskoba. »Ali što vi mislite, doktore?« »Što ja mislim, to nije važno«, odgovorio je Shire i na trenutak

izbjegao Adrianove oči. Uslijedila je tišina, koja ih je sve potresala iz temelja. »Ali vi u to vjerujete, zar ne?« Shire je zastao. »To je krajnje neobičan dokument.« »Govori li on što se dogodilo s tesarom?« »Da«, odgovorio je Shire, i zagledao se u Adiiiana. »Gfio si je tri dana potom oduzeo život.« »Sam sebi oduzeo život? To je u suprotnosti sa svime...« »Da, jest«, prekinuo ga je učenjak tiho. »Dosljednost se, međutim, krije u vremenskom faktoru, u ta tri dana. Konzistentnost i nekonzistentnost, gdje je tu ravnoteža? Priznanje dalje tvrdi da je tesar izgrdio one koji su se upleli, no na kraju je ipak zazvao Boga da im oprostí.« »To je konzistentno.« »Zar biste i očekivali drugo? Domišljatost radi preživljavanja, gospodine Fontine.« Jer se time ništa ne mijenja, a ipak, mijenja se sve. »U kakvom je stanju pergamena?« »Zapanjujuće je dobro očuvana. Otopina životinjskih ulja, loislím, uprešana pod vakuumom, i prekrivena teškim staklom.« »A ostali dokumenti?« »Nisam ih još pregledao, osim koliko je trebalo da ih razdvojim od one pergamene. Ti spisi, za koje pretpostavljam da slijede sporazume o filioque, viđene očima njegovih protivnika, teško se mogu nazvati neditnutima. Aramejski je svítak, naravno, štur, pa će trebati puno i vremena i skrbi dok se shvati.« Adrian je sjeo. »Je li to doslovan prijevod priznanja?« upítao je i pokazao na ispísanu stranicu u učenjakovoj ruci. »Uglavnom dovoljno doslovan. Ali je nepročišćen. Ne bih ga objavio ni u jednoj akademskoj publikaciji.« »Mogu li ga dobiti?« »Možete dobiti sve.« Shire se povio prema njemu. Adrian je ispružio ruku i dohvatio papír. »I ta pergamena, i ti dokumenti, sve je to vaše.« »Ali to mi ne pripada.« »Ja to znam.« »Onda zašto? Mislío sam da ćete me preklinjali da vam ih ostavim. Da ih istražite. I njima zapanjite svijet.«

Učenjak je skinuo teške naočale. Umorne su mu oči bile pune žilica od iscrpljenosti, a glas mu je bio tih. »Donijeli ste mi vrlo čudno otkriće. I vrlo zastrašujuće. Prestat sam da se s tim bakćem.«
»Nisam vas shvatio.« »Onda vas molim da razmislite. Tim se dokumentom niječe smrt, a ne život. Ali je u toj smrti bio simbol. Ako taj simbol dovedete u pitanje, onda bacate sumnju na sve što je taj simbol u međuvremenu ljudima počeo značiti. I nisam baš siguran da bi to bilo opravdano.« Adrian je na trenutak ušutio. »Cijena je istine i prevelika. To ste mislili reći?« »To je istina. Ali opet, tu je taj užasni apsolut drevnosti. Stvari prihvaćamo zato što postoje. Homer stvara fikciju, a stoljećima kasnije ljudi slijede morske putove u potrazi za špiljama u kojima žive jednooka čudovišta. Froissart vodi kroniku nepostojeće povijesti, a svi ga slave kao istinskog historičara. Ja vas pitam da odvagnete posljedice.« Adrian je ustao sa stolice i besciljno pošao do zida. Do istog onog dijela zida u koji je Land stalno buljio: do sumračno osvjetljene bijele boje. Ništa. »Možete li to još neko vrijeme pričuvati tu?« »Mogu je pohraniti u laboratorijski trezor. I mogu vam poslati potvrdu.« Fontine se okrenuo. »U trezor?« »Da. U trezor.« »Mogla je onda ostati u onom drugom.« »Možda je i trebala. A koliko, gospodine Foatine?« »Koliko?« »Koliko da ostane tu?« »Tjedan dana, mjesec, stoljeće, ne znam.« *** Stajao je na hotelskom prozoru što je gledao na obrise Manhattana. New York se pričinjao da spava, ali su milijarde svjetala dolje, na ulicama, demantirale to pretvaranje. Razgovarali su nekoliko sati, ali točno koliko, to više i nije znao. On je pričao, a Barbara slušala, i nježno ga tjerala da

ispriča sve. Toliko je toga trebalo učiniti, kroz toliko toga proći, prije nego što opet nade glavu. I najjednom - zvuk je bio nekako zastrašujući - zazvonio je telefon. Naglo se okrenuo, i suviše svjestan panike koju je osjećao, no ipak znajući da mu je u očima. Barbara je ustala iz svog sjedala i mirno mu prišla. Podigla je ruke i objemila mu lice. Panika je popustila. »Ne želim razgovarati ni sa kim. Ne sad.« »Onda nemoj. Reci mu neka te nazove ujutro.« Bilo je to tako jednostavno. Istina. Telefon je zazvonio ponovno. Prišao je noćnom ormariću i podigao slušalicu, siguran u svoje namjere, pun pouzdanja u vlastitu snagu. »Adrian? Za ime Božje! Tražimo te po čitavom New Yorku! Pukovnik iz generalnog inspektorata, neki Tarkington, dao nam je tvoj hotel.« Glas je s druge strane pripadao jednom od pravnika iz Pravosuđa, kojeg je angažirao Nevins. »Što je bilo?«

